

Περίοδος Β', Τεύχος 8, Σάββατο 14 Δεκεμβρίου 1974 - Αρχ. 20

αντι

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

	Σελ.		
Πολιτική επισκόπηση	4 - 5	Έθνική παιδεία	23
Ό βασιλιάς πέθανε	6 - 7	Χαιρετισμοί στο ANTI	24
Πολιτικοποιημένη		Το Έλληνικό πετρέλαιο	26 - 27
εκπαίδευση	8	Ό Δεκέμβρης '44 (αφιέρωμα) .	28 - 40
Φοιτητικές εκλογές		Νίκος Πλουμπίδης	41 - 46
(συζήτηση)	9 - 16	Καλλιτεχνικά	
Άγνωστο ντοκουμέντο		(εικαστικά, βιβλία, δίσκοι)	47 - 53
γιά τὸ '21	17 - 23		

Η τακτική συνεργασία του ΜΠΟΣΤ αναβάλλεται για τὸ ἐπόμενο τεύχος.

ΤΟ ΚΑΛΥΤΕΡΟ ΔΩΡΟ

ΒΙΒΛΙΟ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΟ

ΣΕΦΗΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΣ

ΘΥΕΛΛΑ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

πρόλογος:
κώστα χατζηπαργύρη

- Φῶς
στά παρασκήνια τοῦ Κυπριακοῦ
- Ἡ ἀλήθεια
γιά τὴν πτώση τῆς δικτατορίας

ΑΘΗΝΑ
1974

Σ' ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

Β' ΕΚΔΟΣΗ

ΒΙΒΛΙΑ — ΑΦΙΣΣΕΣ

ΣΤΕΡΝΑ

ΣΚΟΥΦΑ 42 — ΑΘΗΝΑΙ

Τηλέφωνο 609.098

δίσκοι
κοσμήματα
κεραμικά
λαϊκή τέχνη
Σκουφά - Μασσαλίας 9
Τηλ. 619.686

συλλογή

Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν τῆς 17ης Νοεμβρίου προκαθόρισαν τρεῖς βασικά παράγοντες: ὁ ἴδιος ὁ χαρακτήρας τῆς μεταβολῆς τῆς 23ης Ἰουλίου, ἡ κούραση τῆς κοινωνικῆς βάσης, πού ἡ κατηγορηματική της ἐπιθυμία γιά σταθερή, ὁμαλή, ἀλλά καί πραγματική δημοκρατία σέ ἡρεμῇ καί ἀσφαλῇ πολιτικῇ ἀτμόσφαιρα, δέν τῆς ἐπέτρεπε νά διακινδυνεύσει τὴν ὅποια καί ὅση νεοαποκτημένη ἐλευθερία της καί, τέλος, τὰ ἴδια τὰ κόμματα τῆς σημερινῆς προοδευτικῆς ἀντιπολίτευσης, πού δέν κατόρθωσαν νά πείσουνε γιά τὴ σοβαρὴ ἀντίληψη τῶν ἀντικειμενικῶν συνθηκῶν τῆς πραγματικότητος, γιά τὴ συγκρότηση καί σαφήνεια τῆς προσωπικότητάς τους ἢ γιά τὴν πολιτικὴ τους ὀριμότητα. Ὁ Λαὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ὑφίσταται καί παθαίνει καί δέν δέχεται εὐκόλῃ νά πειραματίζεται καί νά παίζει τὰ ἐπικίνδυνα παιχνίδια ὅχι ὑπεύθυνων ἡγεσιῶν.

Τὴν προηγούμενη Κυριακὴ ὁ Λαὸς, πέρα ἀπὸ τὶς ὁποιοσδήποτε σωστὲς ἢ ὅχι - καί ποιὸς μπορεῖ νά κρίνει τὴν κρίση του; - πολιτικὲς ἐπιλογές του, μὲ τὴν ψῆφο του στὸ δημοψήφισμα καταδίκασε στὸ θεσμὸ τῆς βασιλείας τὰ σύμβολα τῆς ἐθνικῆς ἐξάρτησης, ταπείνωσης καί πολιτικῆς καί οἰκονομικῆς καταδυνάστευσής του. Ἐδειξε πὼς τὰ τελευταῖα χρόνια συνειδητοποίησε σὲ βάθος τὴν ἱστορικὴ του ἐμπειρία κι ἔκανε ἐπίδειξη τοῦ δημοκρατικοῦ φρονήματός του, δείχνοντας στοὺς κυβερνῶντες τὴν κατεύθυνση πού ὑπαγορεύει ἡ συντριπτικὴ του πλειοψηφία.

Ὁ κ. Κ. Καραμανλῆς καί ἡ «Νέα Δημοκρατία» πού 'χε στὶς ἐκλογὲς μὲ τὸ μέρος του ὅλους τοὺς ὑποκειμενικοὺς καί ἀντικειμενικοὺς παράγοντες, θὰ βοηθηθεῖ πολὺ νά κατανοήσῃ τὸ νόημα καί τὸ περιεχόμενο τοῦ μεθυστικοῦ 54,6%. Κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρίσμα οἱ τελευταῖοι του λόγοι εἶναι θετικοί.

Ἄν ἡ συντηρητικὴ παράταξη μπορέσει νά κατανοήσῃ, στὸ μέτρο πού τὰ ὅριά της τῆς ἐπιτρέπουν, τὴν ἔλλειψη λειτουργικῆς ἀντιστοιχίας μεταξὺ κοινωνικῆς βάσης καί πλέγματος πολιτικῆς ἐξουσίας, θὰ προσπαθήσῃ νά μικρύνῃ τὸ χάσμα πού δημιουργοῦν τὰ στεγανά, πού διαιωνίζουν τὸ πολιτικὸ μονοπώλιο τῆς Δεξιᾶς, μεταξὺ κοινωνικοοικονομικῆς ἱεραρχίας καί κοινωνικῆς βάσης, ὥστε ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῆς κοινωνικῆς καί πολιτικῆς ζωῆς νά ἐπιτρέξῃ τὴν ὅχι ἐπώδυνη ἀντιμετώπιση τῶν ἐθνικῶν, οἰκονομικῶν καί κοινωνικῶν προβλημάτων.

Τεράστιας σημασίας εἶναι τὰ προβλήματα πού τίθενται γιά τὶς προοδευτικὲς, ἀριστερὲς δυνάμεις. Οἱ ἀληθινὰ νέες δυνάμεις στὸν προοδευτικὸ χῶρο, εἴτε γιὰτὶ ἔκαναν λανθασμένες ἐκτιμήσεις, εἴτε γιὰτὶ ἀναγκάστηκαν σὲ βιαστικὲς καί πρόχειρες κινήσεις, παρεχάραξαν τὴν ἐπιθυμία γιά αὐτόματη πολιτικὴ ἔκφραση, ἐπιβεβλημένη ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος καί τὴ συνειδητοποίηση τῶν διδασμάτων καί τῶν σφαλμάτων τῶν παλιότερων κομματικῶν σχηματισμῶν καί ἐνίσχυσαν ἄμεσα ἢ ἔμμεσα ἡγεσίες φθαρμένες, πού τὸ παρελθὸν τους δέν ἐγγυᾶται γιά τὸ μέλλον. Ἐχουν τώρα καί πρέπει νά ἀποκτήσουν τὸ πολιτικὸ θάρρος νά διαμορφώσουν ἐπιτέλους τὴν προσωπικότητα ἐκείνη πού θὰ ἐκφράζει γνήσια τὴν ὑγιᾶ βάση.

Γιὰ τὴν εὐρύτερη Ἀριστερὰ ἐκκρεμεῖ ἡ ὑποχρέωση νά μάθει μὲ ἀπόλυτα δημοκρατικὲς καί γνήσιες διαδικασίες νά κάνει συγκεκριμένη ἐπιστημονικὴ ἀνάλυση τῆς φύσης, ἰδιομορφίας καί πραγματικότητος τῆς συγκεκριμένης κατάστασης, νά ἀκολουθήσῃ τακτικὴ καί στρατηγικὴ στὰ λόγια καί τὴν πράξη ἀνάλογη μὲ τὴ σοβαρότητα τῶν περιστάσεων.

Προϋπόθεση γι' αὐτὰ καί χρέος ἀέναντι στοὺς ὁπαδούς της, ἀλλὰ καί στὸν τόπο ὁλόκληρο, εἶναι νά δοθοῦν ἐπιτέλους ὑπεύθυνες καί ἀπὸ τοὺς πρωταγωνιστὲς πολλὲς ἐξηγήσεις γιά πολλὰ καί νέα ζητήματα πού σημάδεψαν ὁλόκληρο τὸ κίνημά της.

Ὑπάρχει ἓνα τόσο πλούσιο σὲ ἐμπειρίες καί σφάλματα παρελθόν πού ἂν πολλὰ ἀπ' αὐτὰ δέν ἐπαναληφθοῦν, μπορεῖ ἡ μάχη μέσα καί ἔξω ἀπὸ τὸ κοινοβούλιο νά δοθεῖ σωστὰ καί ἀποτελεσματικὰ καί νά δικαιώσῃ τὴν ἀριστερὴ ἀντιπολίτευση, πού ἡ μικρὴ παρουσία της στὴ Βουλὴ θὰ πρέπει νά τῆς ὑπενθυμίζει τὶς ἀδυναμίες της καί τὰ λάθη της.

Ὁ ἐκδότης

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΠΕΡΑΣΕ ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ...

Του Σπύρου Λιναρδάτου

Ο Λαός, με τη μεγάλη πλειοψηφία του υπέρ της 'Αβασίλευτης Δημοκρατίας, έθεσε τέρμα στην πολιτειακή έκκρεμότητα και έστειλε τόν αναχρονιστικό θεσμό της Βασιλείας στο χρονοντούλαπο της 'Ιστορίας. Ταυτόχρονα έδειξε ότι επιθυμεί μια αληθινά προοδευτική Δημοκρατία και επιβεβαίωσε ότι η ψήφος του της 17ης Νοεμβρίου δεν ήταν μια στροφή προς τα Δεξιά, αλλά μια εκδήλωση της επιθυμίας του να διασφαλίσει τις όμαλές εξελίξεις και ν' αποχτήσει μια Κυβέρνηση ικανή ν' αντιμετωπίσει τα σοβαρά και κρίσιμα έξωτερικά και έσωτερικά προβλήματα της χώρας.

Με το Δημοψήφισμα της 8ης Δεκεμβρίου δεν έληξε η προσπάθεια και το χρέος όλων μας απέναντι στις σημερινές και τις μελλούμενες γενιές να θεμελιώσουμε μια ισχυρή και ανοιχτή στις εξελίξεις Δημοκρατία, μ' ένα αληθινά συγχρονισμένο, δημοκρατικό και προοδευτικό Σύνταγμα και με θεσμούς που να διασφαλίζουν τη λαϊκή παρουσία στη δημόσια ζωή, τα συμφέροντα των εργαζομένων και τις αναγκαίες προσαρμογές στις ανάγκες των καιρών. Από την προσπάθεια αυτή θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό το μέλλον του τόπου και η ένότητα του Έθνους.

Και πρώτ' απ' όλα θα πρέπει να δούμε ότι παρά τη συντριπτική νίκη της 'Αβασίλευτης Δημοκρατίας στο Δημοψήφισμα της περασμένης Κυριακής, οι κίνδυνοι για ύπονομεύσεις, ύποτροπές και άντεπιθέσεις των πιο αντιδραστικών στοιχείων της κοινωνίας μας, των οργανωμένων συμφερόντων και των νοσταλγών της τυραννίας δεν έχουν εκλείψει. Ακόμα και οι δειλές προσπάθειες του Κωνσταντίνου και των φιλοβασιλικών παραγόντων ν' αφήσουν ανοιχτό το Πολιτειακό, που φαίνονται σήμερα, ύστερα από το αποτέλεσμα της λαϊκής έτυμηγορίας της Κυριακής, κωμικές και καταγέλαστες, μπορεί να εξελιχθούν μια μέρα σε πραγματικό κίνδυνο, ιδιαίτερα σε στιγμές εθνικών και έσωτερικών κρίσεων, αν δεν δημιουργηθούν γεροί δημοκρατικοί θεσμοί και όργανα που να εξεσφαλίζουν τη συνεχή λαϊκή παρουσία στις εξελίξεις.

ΤΟ ΝΕΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Δύο θέματα θα κυριαρχήσουν στην έσωτερική πολιτική ζωή τους επόμενους μήνες—έκτος από το Κυπριακό, τις έλληνοτουρκικές σχέσεις και το οικονομικό, που η παρουσία τους και οι αντίκτυποί τους στη ζωή και τις εξελίξεις θα είναι μονιμότερη. Τα δύο θέματα θα είναι: Το νέο Σύνταγμα και η σχετιζόμενη μ' αυτό εκλογή, στην αρχή του προσωρινού, και αργότερα του όριστικού για μερικά χρόνια Προέδρου της Δημοκρατίας, και η «αποχουντοποίηση».

Η εκλογή του προσωρινού Προέδρου θα γίνει τη Δευτέρα, 16 Δεκεμβρίου. Όσο κι αν φαίνεται ότι πρόκειται για μια χωρίς ιδιαίτερη σημασία προσωρινή εξοικονόμηση των πραγμάτων, ως την κατάρτιση και την ψήφιση του Συντάγματος, η επιλογή που θα κάνει ο κ. Καραμανλής και η «Νέα Δημοκρατία» θα επηρεάσει τις μελλοντικές εξελίξεις και ιδιαίτερα τις σχέσεις της πλειοψηφίας και της μειοψηφίας του κοινοβουλίου. Γιατί αν ο κ. Καραμανλής προτιμήσει έναν κομματικό προσωρινό Πρόεδρο από μια προσωπικότητα κοινής αποδοχής που ζητούν τα κόμματα της 'Αντιπολιτεύσεως, θα δείξει πως προσανατολίζεται στο να λύνει όλα τα προβλήματα με τη δύναμη της πλειοψηφίας των 220 βουλευτών και ότι οι διακηρύξεις του για κοινή διακομματική πολιτική στα βασικά θέματα δεν είναι και τόσο ειλικρινείς.

Φυσικά, πολύ μεγαλύτερη σημασία θα έχει η στάση του κ. Πρωθυπουργού και της πλειοψηφίας στο νέο Σύνταγμα. Αν με το σχέδιο Συντάγματος που θα καταθέσει η Κυβέρνηση σε λίγες μέρες δείξει ότι προετοιμάζει ένα καθεστώς προσωπικής και αυταρχικής εξουσίας, θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για σοβαρές εντάσεις και συγκρούσεις στην πολιτική ζωή. Το νέο Σύνταγμα θα πρέπει να γίνει όχι με τη δύναμη της πλειοψηφίας αλλά με τη συνεργασία όλόκληρης της Βουλής και του πολιτικού κόσμου. Γιατί, όπως όρθα παρατηρούσε πριν από λίγες μέρες ο κ. Μαύρος, δεν νοείται να ζητά ο κ. Πρωθυπουργός τη συνεργασία της 'Αντιπολιτεύσεως στα θέματα της έξωτερικής πολιτικής και της Παιδείας και να την απορρίπτει στον καταρτισμό του νέου Συντάγματος, που θα επηρεάσει τη μελλοντική πορεία της χώρας για πολλά χρόνια.

Από την άλλη πλευρά, τα κόμματα της 'Αντιπολιτεύσεως πρέπει να είναι σε θέση να προτείνουν συνταγματικές διατάξεις που θα διασφαλίζουν, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, τις λαϊκές ελευθερίες, τα συμφέροντα των εργαζομένων, τη συμμετοχή τους στις αποφάσεις που τους αφορούν. Για να καταρτισθεί ένα όσο το δυνατό πιο δημοκρατικό και αντιφασιστικό Σύνταγμα, που θα συντελεί στην κατοχύρωση της εθνικής ανεξαρτησίας και της Δημοκρατίας και θα ανοίγει το δρόμο για όμαλές αναπροσαρμογές, μεταρρυθμίσεις και εξελίξεις.

ΑΠΟΧΟΥΝΤΟΠΟΙΗΣΗ

Η προσπάθεια για τον καταρτισμό ενός προοδευτικού, αντιφασιστικού και δημοκρατικού Συντάγματος δεν είναι άσχετη με την πάλη για τη λεγόμενη αποχουντοποίηση. Ίσως στο σημείο αυτό τείνει να δημιουργηθεί μια επικίνδυνη σύγχυση. Η «αποχουντοποίηση», ή «συντριβή της Χούντας», πάει να γίνει ένα σύνθημα, αποσυνδεδεμένο από πραγματικό περιεχόμενο. Τείνουμε να πείσουμε το Λαό ότι το πρόβλημα είναι να συντρίψουμε κάποιο τέρας που λέγεται Χούντα, να κόψουμε το κεφάλι ενός θηρίου και όλα από εκεί και πέρα θα είναι ανθηρά για τη Δημοκρατία στην Ελλάδα.

Ασφαλώς υπάρχουν, ακόμα και στις κορυφές του κρατικού μηχανισμού, πρόσωπα που έπαιξαν ρόλο στην 21η 'Απριλίου και στην 25η Νοεμβρίου και που πρέπει, όσο το δυνατό γρηγορώτερα, να φύγουν. Ασφαλώς πρέπει να τιμωρηθούν οι πρωτεργάτες των πραξικοπημάτων, των άλλων έγκλημάτων και των βασανιστηρίων και κυρίως εκείνοι που οδήγησαν στην εθνική καταστροφή της Κύπρου. Για να πάψει να δηλητηριάζεται ο δημόσιος βίος, να υπάρξει φρονηματισμός για το μέλλον και να ικανοποιηθεί το αίσθημα του δικαίου.

Αλλά και όλα αυτά αν γίνουν, και όταν γίνουν, δεν λύνεται το πρόβλημα. Γιατί οι χούντες δεν είναι μόνο μερικά πρόσωπα. Από την προπολεμική ακόμα περίοδο, αλλά ιδιαίτερα ύστερα από τον Πόλεμο, οι σύνδεσμοι στις Ένοπλες Δυνάμεις και οι παραστρατιωτικές οργανώσεις γεννιώνται, συγκροτούνται, παίζουν ρόλο, αλλάζουν αρχηγούς, κάνουν αποτυχημένα ή πετυχημένα κινήματα. Είναι ανάγκη λοιπόν να εξαφανιστούν οι μηχανισμοί και οι άλλοι παράγοντες που εκκολάπτουν τις χούντες. Να σταματήσει η εξάρτηση, η εκπαίδευση, ο έφοδιασμός του Στρατού από μια όρισμένη μεγάλη δύναμη, να διωχτούν από την Ελλάδα ή να καταγγεληθούν οι χιλιάδες πράκτορες της CIA, να γίνει αναδιαπαιδαγώγηση με δημοκρατικό πνεύμα σε όλο τον κρατικό μηχανισμό. Να εξασφαλιστεί ώστε ο όρκος προς το δημοκρατικό πολίτευμα να μην είναι ένας απλός τύπος, κλπ. κλπ. Η 'Αντιπολίτευση οφείλει να μην περιορίζεται στη συνθηματολογία περί Χούντας,

που τείνει να καταντήσει μυθολογία, αλλά να έπεξεργαστεί, να προ-
τείνει και να καλέσει το Λαό ν' αγωνιστεί για να πάρει η Κυβέρνηση
τα συγκεκριμένα μέτρα που απαιτούνται για την κατοχύρωση της
Δημοκρατίας.

Η καλύπτει όμως έγγυηση για τις δημοκρατικές εξελίξεις,
μέσα από τις οποίες και μόνο πρέπει να γίνουν και οι απαιτούμενες
διαρθρωτικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις στη χώρα μας, είναι η πολύ-
μορφη οργάνωση του Λαού, σε κόμματα δημοκρατικά διαρθρωμένα
και σε επαγγελματικές και άλλες οργανώσεις, και η συνεχής παρουσία
του στη δημόσια ζωή. Τώρα που τέλειωσε και η έκκρεμότητα του Πο-
λιτειακού, η απαίτηση για δημοκρατική οργάνωση των κομμάτων
προβάλλει πιο επιτακτικά. Παρ' όλο ότι η δημιουργία κομματικών
οργανισμών δημοκρατικά διαρθρωμένων και με συμμετοχή των μελών
στη διαμόρφωση της πολιτικής τους γραμμής και των αποφάσεων,
διακηρύσσεται από όλους ως σκοπός, τα πράγματα ως τη στιγμή δεν
επιτρέπουν μεγάλη αισιοδοξία.

Στη «Νέα Δημοκρατία» επικρατεί η προσωπικότητα του Κ. Κα-
ραμανλή και δεν εκδηλώνεται καμιά σοβαρή προσπάθεια για οργάνω-
ση κόμματος με δημοκρατική διάρθρωση. Στην «Ένωση Κέντρου -
Νέες Δυνάμεις» σημειώνονται σοβαρές ζυμώσεις. Συζητείται και η
δημοκρατική διάρθρωση του κόμματος και η ίδια η ονομασία του. Η
συμβολή των αξιολογών στελεχών, που προέρχονται είτε από την Έ-
νωση Κέντρου, είτε από τις Νέες Δυνάμεις μπορεί να είναι σημαντική
σ' αυτή την προσπάθεια. Αλλά και οι παλιές συνήθειες και οι ανασταλ-
τικές δυνάμεις που προκαλεί η προσκόλληση στις μεθόδους των πα-
λαιών κομμάτων εκλογικής πελατείας είναι ισχυρές. Έτσι βρισκόμα-
στε μάλλον μακριά από την ημέρα που θα μπορέσουμε να πούμε ότι
το κόμμα του Κέντρου απέκτησε μέλη με δικαιώματα, αντί για όπαδους
και ψηφοφόρους που έχει σήμερα.

Στο ΠΑΣΟΚ γίνεται αυτή τη στιγμή μια διαπάλη ανάμεσα στις
διάφορες τάσεις, αλλά και μια προσπάθεια αυτογνωσίας. Το «Πανελλ-
λήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα» είναι υποχρεωμένο τώρα, ύστερα από
τους ένθουςιασμούς της εκλογικής μάχης μέσα στους οποίους γεννή-
θηκε—με καταβολές βέβαια από τη δημοκρατική και την αντιδικτα-
τορική αντίσταση του 1965 - 74, αλλά και αρκετά παλαιοκομματικά
κατάλοιπα—να μάθει όλα από την αρχή: ποια είναι η γραμμή του,
ποιες είναι οι οργανώσεις του, ποια είναι τα μέλη του, ποια είναι η
ήγεσία του και ποιός είναι ακριβώς ο πολιτικός και ιδεολογικός του
χώρος. Από αυτή τη μεγάλη ζύμωση, που δεν φαίνεται ότι θα καταλή-
ξει γρήγορα σε Συνέδριο, θα κριθεί όχι μόνο η μελλοντική κατεύθυνση
του ΠΑΣΟΚ, αλλά και το ίδιο το μέλλον του.

Η οργανωμένη κοινοβουλευτική Αριστερά κυριαρχείται από τη
διαπάλη ανάμεσα στα δύο Κ.Κ. που, από πολλές απόψεις, εμποδίζει
τη δημιουργική αντιμετώπιση των προβλημάτων. Χαρακτηριστικά
ήταν όσα έγιναν, ύστερα από τις εκλογές, και στο Δημοψήφισμα:
την ώρα της μάχης για τη Δημοκρατία καταναλώθηκαν πολλές ώρες
συνεδριάσεων και αρκετή «φαιά ούσια» για τη διαπάλη αυτή. Οι κ.κ.
Φλωράκης και Έφραιμίδης προσπάθησαν να «βάλουν τρικλοποδιά»
στο Κ.Κ. Έσωτ. για να το παρουσιάσουν ως υπεύθυνο για τη διάλυση
της «Ενώμενης Αριστεράς». Μπλέχτηκαν όμως στα ίδια τα «σατα-
νικά» τους σχέδια, με αποτέλεσμα να μιλήσει από την Τηλεόραση
μόνο ο κ. Α. Κύρκος, που όμως, στην εξαιρετικά καλή, κατά τα άλλα,
όμιλία του, δεν παρέλειψε να εμφανίσει το «πρόσωπο» του Κ.Κ. Έσωτ.,
χωρίς να σταθμίσει αν αυτό ωφελοῦσε ή έβλαπτε στη συγκεκριμένη
στιγμή τον άμεσο στόχο: τον αγώνα κατά της Μοναρχίας.

Αναφέρουμε το επεισόδιο γιατί νομίζουμε ότι χαρακτηρίζει από
πολλές απόψεις την κατάσταση στο χώρο της Αριστεράς. Τη στιγμή
που σημειώνονται σοβαρές ζυμώσεις στους αδέσμευτους αριστερούς,
(διακήρυξη 100, συσκέψεις 300, κ.λ.), η ήγεσία του Κ.Κ. Έσωτ. αντί
να κάνει «ανοίγματα» για να βοηθήσει τη δημιουργία ενός νέου πλα-
τιού, αντιδογματικού και αυτόνομου σχηματισμού της Αριστεράς,
περιχαράσσεται στα πλαίσια της ομάδας και, ένα τουλάχιστο μέρος
της, προσβλέπει σε κάποια μελλοντική ανασυγκόλληση με το Κ.Κ.
Έσωτ.

Το Κ.Κ. Έσωτ. πάσχει από την αντίφαση, όπως δείχνει και το βρα-
χυκύκλωμα που έχει κάνει στην ΕΔΑ, ότι, από τη μια μεριά, ακολου-
θεί, με αρκετή συνέπεια, μια εθνική πολιτική γραμμή που απευθύνεται
σε ευρύτατες μάζες, και από την άλλη μια οργανωτική πολιτική
«ιδεολογικής ομάδας».

Είναι άβέβαιο πότε θα βγει η Αριστερά από τις αντιφάσεις και
τις δυσκολίες αυτές, που δεν οδηγούν μόνο στη συρρίκνωση των δυο
επισήμων Κ.Κ., αλλά και βλάπτουν ολόκληρο το αριστερό κίνημα στη
χώρα μας.

Γενικότερα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα κόμματα, άκρογω-
νιαίος λίθος για να θεμελιωθεί μια σύγχρονη δημοκρατική Πολι-
τεία, είναι πολύ κατώτερα από τις περιστάσεις και τις ανάγκες. Και
αυτό είναι συνέπεια, ως ένα βαθμό, της εφτάχρονης τυραννίας και
της αναστολής της λειτουργίας της νόμιμης πολιτικής ζωής. Αλλά ο
λόγος αυτός πρέπει να μη μεταβληθεί σε ένα «άλλοθι» για τις ανε-
πάρκειες και την τυχόν ανικανότητα τη δική μας να αντιληφθούμε
τα μηνύματα και τις απαιτήσεις των καιρών.

ΣΠΥΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΑΤΟΣ

...με διγνη προσοχη

ΤΟΥ ΠΑΝΟΥ
ΚΟΥΤΡΟΥΛΑΡΗ

ΘΑ ΤΟΥΣ ΑΠΟΡΟΦΑΜΕ ΤΟ ΚΑΛΛΙΤΕΡΟ
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΟΥΣ!

ΘΑ ΤΟΥΣ ΠΕΡΝΟΥΜΕ ΣΕ ΕΞΕΥΤΕΛΙΣΤΙΚΕΣ
ΤΙΜΕΣ ΤΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΤΟΥΣ!

ΘΑ ΤΟΥΣ ΠΟΥΛΑΜΕ ΠΑΝΑΚΡΙΒΑ
ΟΤΙ ΣΚΑΡΤΟ ΕΧΟΥΜΕ!

ΘΑ ΑΛΟΝΙΖΟΥΜΕ ΑΝΕΞΕΓΕΓΚΤΑ
ΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥΣ!

ΘΑ ΕΧΟΥΜΕ ΤΟ ΠΡΟΒΑΔΙΣΜΑ ΕΝΑΝΤΙ
ΤΩΝ ΑΝΤΑΓΟΝΙΣΤΩΝ ΜΑΣ ΑΜΕΡΙΚΑΝΩΝ!

ΓΙΑΤΙ ΛΟΙΠΩΝ ΝΑ ΜΗ ΤΟΥΣ
ΔΕΧΤΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΜΑΣ;

Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΠΕΘΑΝΕ!

Σ. Γκίκας

Δ. Μπίτσιος

Ε. Αβέρωφ

Α. Βλάχος

ΖΗΤΩ Η ΔΙΑΒΛΗΤΗ ΤΕΤΡΑΔΑ

Του Γιάννη Κάρη

Αυτές οι παρατηρήσεις αφορούν τη βάση. Τί συμβαίνει, όμως, στην κορυφή; "Αντλήσε άραγε ή ήγεσία της Νεοδεξιάς τα αναγκαία διδάγματα από την ψήφο της περασμένης Κυριακής; Και ποιά θα είναι ή παραπέρα πορεία της, τώρα που έκλεισαν μὲν τὰ δυὸ μεγάλα θέματα, τὸ πολιτικὸ καὶ τὸ πολιτειακὸ, ἀλλὰ ὀρθώνεται μὲ μιὰ ἀμείλικτη ἀναγκαιότητα τὸ μεγάλο ἐπίσης πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς καθαρῆς καὶ τοῦ ἐκδημοκρατισμοῦ; Κανείς δὲν ξέρει πῶς σκέπτεται ὁ κ. Καρκαμανλῆς ν' ἀντιμετωπίσει τὸ ἠθικὸ τοῦτο πρόβλημα, πὺ φράζει τὸ δρόμο πρὸς τὴ δημοκρατικὴ ἀναγέννηση. "Ολοὶ ὅμως ξέρουμε ὅτι ὁ ἐλληνικὸς λαὸς στὴν τεράστια πλειοψηφία του ζητάει—πέρα ἀπὸ τὴν τιμωρία τῶν ἐνόχων—τὴν ἐκκαθάριση τῆς ἐθνικῆς ζωῆς ἀπὸ τὴ μολυσμένη κληρονομιά τῆς χούντας. Καὶ τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν ἡ κυβερνητικὴ ἡγεσία ἐπίασε τὸ λαϊκὸ σφυγμὸ τῆς 8 Δεκεμβρίου. Γιατί ἡ ἐτυμηγορία τῆς Κυριακῆς δὲν ἔδωσε ἀπάντηση μόνον στὸ θέμα τοῦ θεσμοῦ. Ἦταν καὶ μιὰ προσωπικὴ καταδίκη τοῦ ἰδίου τοῦ Κωνσταντίνου γιὰ τὸ ρόλο του στὸ ἐγκλημα τῆς 21 Ἀπριλίου, γιὰ τὴν ἠθικὴ στήριξη τῆς δικτατορίας στοὺς πρώτους ὀκτὼ μῆνες καὶ τίς ἐρωτοτροπίες του

Οἱ ἐκλογὲς καὶ τὸ δημοψήφισμα ἦταν οἱ δύο μεγάλοι καὶ κρίσιμοι σταθμοὶ τῆς ἐθνικῆς πορείας πὺ χαραχτήκε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἀπὸ τὴ νεοφασιστικὴ τυραννία τῆς ἐπταετίας. Καὶ στὶς δυὸ καμπὲς ὑπέρτατος κριτῆς ἦταν ὁ ἐλληνικὸς λαός, πὺ σχεδὸν ἐλεύθερα καὶ ὁποσδήποτε ἀδιάβλητα, χωρὶς καμιά ἀπὸ τίς σκιὲς τοῦ παρελθόντος, ἔβγαλε τὴν ἐτυμηγορία του καὶ γιὰ τὴν πολιτικὴ ἡγεσία του καὶ γιὰ τὴν πολιτειακὴ ἐκκρεμότητα. "Ας ἐλπίζουμε ὅτι κάποτε θὰ δοθεῖ μιὰ πειστικὴ λογικὴ ἐξήγηση γιὰ τὴν ἀντιφατικότητα πὺ περιέχεται στὶς δυὸ—τόσο μάλιστα χρονικὰ σύντομες—ψηφοφορίες. Γιατί, ἀπὸ ὅποια ὄψη καὶ ἂν ἀντικριστεῖ τὸ φαινόμενο, προβάλλει ἡ ἀντίφαση ἀνάμεσα στὴν ὑπερσυντηρητικὴ ψήφο τῆς 17 Νοεμβρίου καὶ στὴ χειρουργικὴ ἐπέμβαση τῆς 8 Δεκεμβρίου, πὺ ὁ λαός μας ξερίζωσε μὲ βαθιὰ τομὴ τὸ μοναρχικὸ ἀπόστημα ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ ὀργανισμό.

Τὸ μεγάλο ἐνθαρρυντικὸ δίδαγμα ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ δημοψηφίσματος πρέπει νὰ εἶναι ὅτι ἡ ἐλληνικὴ Δεξιὰ—ἢ καλύτερα ἢ «Νεοδεξιὰ»—στὴ λαϊκὴ βάση της δὲν κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς συντήρησης, ἀλλὰ διαπνέεται ἀπὸ τὰ ἴδια ἰδανικά καὶ τὰ ἴδια ὁράματα γιὰ μιὰ προοδευτικὴ πορεία, πὺ εἶναι ριζωμένα στὴ μεγάλη δημοκρατικὴ πλειοψηφία. Στὴν οὐσία δηλαδή, ἡ 8η Δεκεμβρίου ἐπανεφέρε στὶς φυσιολογικὲς τὸν διαστάσεις τὸ ποσοστὸ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων, πὺ ἀποκροοῦν τολμηρὰ θεσμικὲς μεταρρυθμίσεις καὶ ταυτίζονται—ἐκανοποιημένοι ἢ παγιδευμένοι—μὲ τὴ σημερινὴ δομικὴ διάρθρωση τῆς κοινωνίας.

στὰ ἐπόμενα χρόνια, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ὅλη καιροσκοπικὴ του στάση, πὺ ἦταν ἓνα ἀδέξιο παιγνίδι σὲ δύο ταμπλώ.

Αὐτὸ τὸ πολυσήμαντο νόημα τῆς λαϊκῆς ψήφου θὰ πρεπε νὰ γίνεῖ μᾶθημα σὲ μιὰ σειρά ἀπὸ παράγοντες τῆς δημόσιας ζωῆς,

πὺ εἶναι ἀποδεδειγμένη ἢ ἀντίστοιχη—ἢ καὶ χειρότερη—συμπεριφορὰ τους κατὰ τὴν περίοδο τῆς ἐπταετίας. Δὲν ζητάει κανένας τὴν τιμωρία τους. Ζητάει ὅμως νὰ μποῦν στὸ περιθώριο. Καὶ ὁποσδήποτε κρίνει ἠθικὰ ἀπαράδεκτη τὴν προκλητικὴ προβολή τους στὸ δημόσιο βίον καὶ τὴν ἀπὸ μέρους τους διαχείριση νευραλγικῶν πλευρῶν τῆς κυβερνητικῆς δραστηριότητος.

Καὶ γιὰ νὰ μποῦμε στὴ σφαῖρα τοῦ συγκεκριμένου, ἀναφέρουμε μιὰ τετράδα ὑπουργῶν, πὺ χειρίζεται καὶ κατευθύνει τοὺς πὺ κρίσιμους τομεῖς τῆς ἐθνικῆς ζωῆς. Εἶναι οἱ κ.κ.:

Σόλων Γκίκας
Εὐάγγελος Ἀβέρωφ
Δημήτριος Μπίτσιος
"Αγγελος Βλάχος

Ὁ πρῶτος, ὅταν ὁ λαός μας ἐσφάδαζε κάτω ἀπὸ τὸ κνοῦτο τῆς ἀδίστακτης χούντας, ὅταν οἱ Ἕλληνες καὶ Ἕλληνίδες ὑποβάλλονταν σὲ ἱεροεξεταστικὰ μαρτύρια, ἀρθρογραφοῦσε στὴν πρώτη σελίδα τοῦ «Ἐλεύθερου Κόσμου» διακηρύττοντας: «Διατί θὰ ψηφίσω τὸ νέο Σύνταγμα». Καὶ ἐννοοῦσε τὸ παπαδοπουλικὸ σύνταγμα τοῦ 1968, πὺ νομιμοποιοῦσε τὴ νεοφασιστικὴ καταπίεση τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ δεύτερος, ἀγωνίστηκε σ' ὅλη τὴν περίοδο τῆς χουντικῆς κατοχῆς γιὰ νὰ συμφιλιώ-

σει τὸν παλιὸ πολιτικὸ κόσμο—
ποὺ πρὸς τιμὴν τοῦ κράτους
ἀκλόνητος τὴν ἐπαλξὴ τῆς ἀντι-
δικτατορίας—μὲ τὸ καθεστὼς τῆς
τυραννίας.
Ὁ τρίτος, ὑπηρετῆσε πι-
στὰ καὶ εὐσυνείδητα τὴ χούντα
σὰν ἀντιπρόσωπός της στὰ Ἡνω-
μένα Ἔθνη. Ἐχοντας μάλιστα
ἀφομοιώσει σωστὰ τὴ γραμμὴ
Παττακοῦ-Ἀγγελου Τσουκαλά,
δὲν ἐδίστασε νὰ διακηρύξει: «Εἰς
τὴν σημερινή—χουντική—Ἑλλά-
δα, δὲν ὑπάρχουν πολιτικοὶ κρα-
τούμενοι...».
Ὁ τέταρτος, δὲν διαθέτει

τόσο τιμητικὰς περγαμνὰς στὸ
ἀπαίσιον καθεστὼς. Ὅμως σὰν
γενικὸς γραμματέας τοῦ ὑπουρ-
γείου Ἐξωτερικῶν κατηύθυνε μα-
ζὶ μὲ τὸν κ. Τετὲνὲ τὴν ἐξωτερικὴ
πολιτικὴ τῆς χούντας, ἡ ὁποία
κατέληξε στὴν τραγωδίαν τῆς
Κύπρου.
Πῶς μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει ἡ
κοινὴ γνώμη τὸ περίεργον γεγο-
νὸς ὅτι αὐτὴ ἡ, τουλάχιστον ἡθι-
κὰ, διαβλητὴ τετράδα διαλέχτη-
κε ἀπὸ τὸν κ. Καραμανλῆ—ἢ μῆ-
πως ἀπὸ ἄλλες ἀόρατες δυνά-
μεις;—γιὰ τὰ πῶς καίρια κυβερ-
νητικὰ ἀξιώματα—ὑπουργεῖα

Δημ. Τάξεως, Ἐθν. Ἀμύνης, Ἐ-
ξωτερικῶν, καὶ διοίκησις τοῦ
ΕΙΡΤ...»
Καὶ γίνεται ἀκόμη πῶς ἀνεξή-
γητο τὸ «φαινόμενο» ὅταν συν-
δυαστεῖ μὲ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀπὸ
τοὺς «τέσσερις» οἱ τρεῖς δὲν
εἶναι κἀν ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ.
Δὲν ὑπῆρχαν ἀνάμεσα στοὺς 220
τοῦ κ. Καραμανλῆ τρεῖς ἐκλε-
γμένοι βουλευτὲς κατάλληλοι γιὰ
τὰ ὑψηλὰ αὐτὰ ἀξιώματα; Ὁ
σημερινὸς πρωθυπουργὸς δὲν στε-
ρεῖται οὔτε εὐφυΐας, οὔτε πολι-
τικοῦ ἐνστίκτου. Θὰ πρέπει, ἐπο-
μένως, νὰ διαισθάνεται ὅτι ἡ

χρησιμοποίησις τῆς «τετράδας»—
καὶ πολλῶν ἄλλων τετράδων—
συνιστᾷ μιὰ πελώρια «ἀνωμαλία»
καὶ δημιουργεῖ τὴν εὐλογητὴ ὑπο-
ψία ὅτι συνεχίζεται—καὶ
μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, καὶ με-
τὰ τὴν «ἐξοδὸν» ἀπὸ τὸ ΝΑΤΟ
καὶ μετὰ τὴν «Ἀπαγκίστρωσιν»
ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴν κηδεμονίαν—
ἡ διατήρησις τῶν περιφημῶν
«στεγανῶν» ποὺ ἀποδείχθηκε ὅτι
ἦταν ἡ ρίζα καὶ ἡ πηγὴ ἀπὸ τὴν
ὁποῖαν ἐκπορεύτηκαν ὅλα τὰ «ἐ-
θνοσωτήρια» δεινὰ τῆς πατρίδας
μας.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΤΡΗΣ

ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ... ΜΕΤΕΧΟΥΝ ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΜΟΝΑΡΧΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Δικαιωμένα ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ δημοψη-
φίσματος, τὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου
διασκεδάσουν ζωγραφίζοντας κι αὐτὰ τὴ νίκη τῆς
Δημοκρατίας καὶ τὸ θάνατον τῆς Μοναρχίας. Δύο

«ἀφίσες» μὲ συνθήματα: «Καλὴ ἀντάμωσις στὸ
Λονδίνον» καὶ «ἡ Δημοκρατία κατέλωσε τὴν Κάλπη».
Ἐχουν δικαίωμα νὰ πανηγυρίζουν. Τοὺς καρπούς τῆς
Δημοκρατίας, αὐτὰ τὰ παιδιὰ θὰ τοὺς ἀπολαύσουν.

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

- Ζωντανή ενημέρωση σ'όλην
τὴν ὅλην τὰ πολιτικά, οικονομικά
καὶ κοινωνικά προβλήματα
- Τὰ προβλήματα τῆς ἐλληνικῆς
ἀριστερᾶς καὶ τοῦ παγκοσμίου
προοδευτικοῦ κινήματος
- Πνευματικὴ καὶ
καλλιτεχνικὴ ζωὴ
- Οἱ ἀπὸ ἐγκυρὰς ἀποψέες

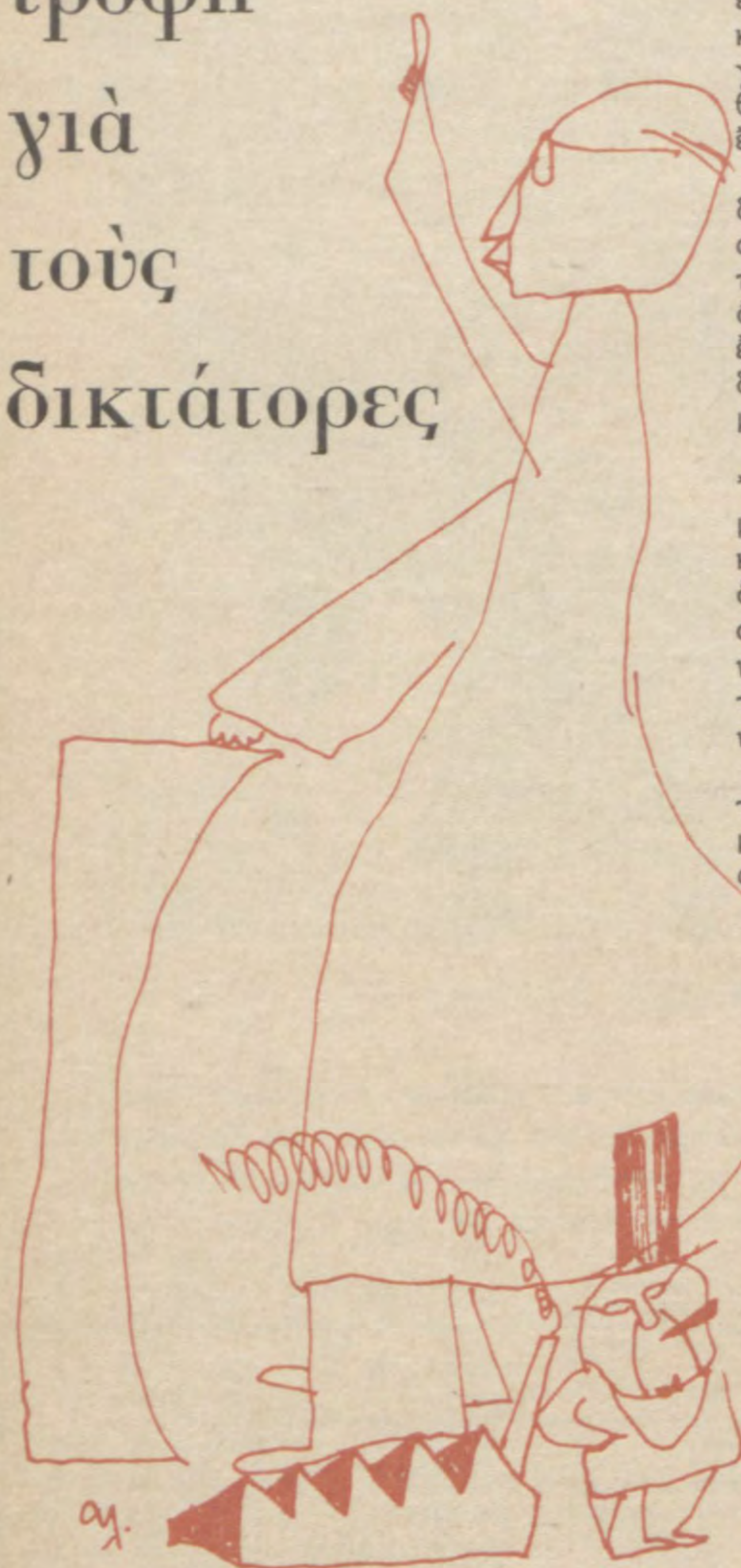
ΔΑΝΑΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ • ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ • ΕΞΗΓΗΤΙΚΑ

ΝΕΡΟΥΔΑ ΓΕΝΙΚΟ ΑΣΜΑ

gutenberg

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

μαθημένη τροφή για τους δικτύτερους

“Αν, τώρα, δεχτούμε πώς η Έκπαίδευση - Μέση κι Ανωτάτη - σκοπό έχει να δώσει στην κοινωνία Άνθρώπους (ελεύθερους, επιστήμονες, ολοκληρωμένους, παραγωγικούς) κι όχι έργαλεία που παίζουν το ρόλο γραναζιών, τότε η έννοια αυτή του ανθρώπου δεν μπορεί να ξεχωριστεί από την έννοια του Πολίτη.

“Αν δεχτούμε πώς μέσα από την Έκπαίδευση - Μέση κι Ανωτάτη - θα δημιουργήσουμε τα στελέχη εκείνα με ανώτερες και προοδευτικότερες μορφές οργάνωσης, κι όχι άτομα κατάλληλα να δέχονται και να εκτελούν έντολές, τοῦτο σημαίνει ότι θα δημιουργήσουμε πρώτ’ απ’ όλα πολίτες, με υπεύθυνη και ώριμη πολιτική συνείδηση.

“Αν, τέλος, δεχτούμε πώς μέσα από την Έκπαίδευση - Μέση κι Ανωτάτη - θα διαμορφώσουμε ανθρώπους με υπεύθυνη γνώμη κι αντικειμενική γνώση της εποχής μας, κι όχι ανθρώπους με προκατασκευασμένες κονσερβοποιημένες ιδέες, προγραμματισμένους να δρούν και να αντιδρούν μονόπλευρα, τοῦτο πάλι σημαίνει ότι δεν είναι δυνατόν να μην τους δώσουμε πολιτική παιδεία.

“Όπως είναι γνωστό, οί μηχανισμοί καταπίεσης και συντηρητισμού στις μέρες μας έχουν πάρει τέτοια έκταση και έχουν αποκτήσει τόσο αποτελεσματικότητα, που

χροιά. Τούτη η γνώμη δεν είναι μόνο άβασιμη, αλλά κι επικίνδυνη. Απολιτική παιδεία σημαίνει τελικά άπολιτικός άνθρωπος, άπολιτικές μάζες, «άπολιτικός πολίτης» που αποτελεί αντίφαση κι άρνηση της ίδιας της ανθρώπινης πολιτικής φύσης. Και δεν είναι καθόλου δύσκολο να διακρίνουμε τα πραγματικά αίτια και τους σκοπούς που κρύβει αυτή η προσπάθεια για άπολιτικότητα: αποβλέπει απλούστατα στην εύκολη και άκοπη χαλιναγωγή των μαζών και στην ασφαλή καθοδήγησή τους, μιά και «άπολιτικός άνθρωπος» στην ουσία ισοδυναμεί με «άβουλος άνθρωπος», χωρίς δυνατότητα αντικειμενικής κριτικής της συγκεκριμένης πολιτικής κατάστασης, που όμως είναι αυτή που καθορίζει την τύχη του. Εξάλλου, η πολιτική συνείδηση δεν είναι κάτι που διαμορφώνουν οί άνθρωποι σε μιά όρισμένη στιγμή της ζωής τους· σχηματίζεται εξελικτικά. Ούτε στηρίζεται μόνο στην εμπειρία· χρειάζεται γνώση. Και η γνώση αυτή όχι μόνο μπορεί να παρασχεθεί μέσω μιάς σωστής Έκπαίδευσης, αλλά ταυτόχρονα αποτελεί και υποχρέωση της Πολιτείας να παράσχει αυτή την απαραίτητη κι αντικειμενική γνώση που θα βοηθήσει τον πολίτη - ή τον μέλλοντα πολίτη, ακόμη περισσότερο - να οργανώσει την πολιτική τους θέση.

“Η Έλληνική Μέση κι Ανωτάτη Έκπαίδευση δεν ήταν βέβαια πολιτικοποιημένη, με την έννοια που αναφέραμε πιο πάνω. Μά ούτε κι άπολιτική ήταν, κι ως διαμαρτύρονται οί άμύντορες του συστήματος. Ήταν βαθειά «κομματικοποιημένη», με τη χειρότερη έννοια του όρου. Για να μην ξεετάζουμε εποχές «παρωχημένες», τα τελευταία τριάντα τουλάχιστον χρόνια χρησιμοποιήθηκε για να προβάλλει, να έμπεδώσει και να προωθήσει τα συμφέροντα της συντήρησης που κυβερνούσε την Ελλάδα. Οί «επίσημες» απόψεις, οί «επίσημες» θέσεις, ακόμα κι η «επίσημη» ιστορία, μόνο, η δεν υπήρχε (!), η ήταν ύποπτη, σκοτεινή, καταραμένη και το συνηθέστερο «κομμουνιστική» (δηλ. μiasματική). Κι αυτά, χωρίς ν’ αναφέρουμε τη σκόπιμη διαστρέβλωση και παραμόρφωση θεωριών και πολιτικών που δεν συμφωνούν με το «κατεστημένο» (π.χ. βιβλία πολιτικής άγωγής, θρησκευτικών κ.λπ.), η την ωραιοποίηση προσώπων η απόψεων που εκθειάζονται επίσημα.

Υπάρχουν άπειρα παραδείγματα (γιατί την πείρα την κακή την έχουμε περάσει οίλοι μας) που δείχνουν αν πράγματι χρησιμοποιήθηκε η έκπαίδευση για να ικανοποιησει ιδιοτελείς κομματικές επιδιώξεις, η έμεινε «άπολιτική», όπως ισχυρίζονται οί τραγικά οδυρόμενοι μπρός στον κίνδυνο της «σοβιετοποίησής» της. Δεν πέτυχαν, βέβαια, παρά τις σκληρές τους προσπάθειες, να εξαφανίσουν τις προοδευτικές ιδέες (οί ιδέες έχουν το κακό να μη μπορούν να κλειστούν στη φυλακή). Μήπως, όμως, πέτυχαν κάτι άλλο, σοβαρό κι αυτό, δηλαδή να επιβραδύνουν την εξέλιξη και την εφαρμογή τους και να καθυστερήσουν τις προοδευτικές τους συνέπειες; Γιατί, όπως και να το κάνουμε, το αποτέλεσμα παραμένει το ίδιο: μιά Ελλάδα αιώνια «καθυστερημένη», συνεχώς πιο πίσω και πιο κάτω απ’ τον υπόλοιπο κόσμο, που με αποφασιστικότητα χρόνια τώρα κι αιώνες άνοιξε διάπλατα τις πύλες της Έκπαίδευσης στη σωστή, πολύπλευρη, άπρόκατάληπτη κι αντικειμενική Γνώση.

Πολλά λέγονται και πολλά γράφονται τον τελευταίο καιρό πάνω στο θέμα της «πολιτικοποίησης» της Έκπαίδευσης, Μέσης κι Ανωτάτης. Για να ξεετάσουμε το θέμα, χρειάζεται πρώτ’ απ’ όλα να διευκρινίσουμε το περιεχόμενο μερικών όρων, έτσι που να ξέρουμε για τί πράγμα μιλάμε (μιά και αυτό αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα και οξύτερα προβλήματα που άπασχολούν την εποχή μας: η σύγχυση πάνω στο νόημα των λέξεων και η σκόπιμη διαστρέβλωσή τους).

Κατ’ αρχήν «πολιτικοποιώ» με κανένα τρόπο δεν σημαίνει «κομματικοποιώ». Τοῦτο το τελευταίο σημαίνει ειδικά πώς προσπαθώ να δημιουργήσω μιά πολιτική κατάσταση η συμπάθεια που στρέφεται αποκλειστικά πρὸς όφελος ενός όρισμένου κόμματος, μιάς συγκεκριμένης πολιτικής παράταξης. Αντίθετα «πολιτικοποιώ» σημαίνει ότι προσπαθώ να δημιουργήσω μιά πολιτική συνείδηση, να μεταμορφώσω έναν άμορφο πολιτικά άνθρωπο σε πολίτη, με την άληθινή έννοια, του ενεργού, δηλαδή, μέλους της «πόλης», της πολιτείας, με ενδιαφέροντα και συμμετοχή και γνώμη για ό,τι συμβαίνει γύρω μας, που δεν είναι τίποτ’ άλλο από μιά συνεχή πολιτική πρακτική.

δεν γίνεται πιά να εξουδετερωθούν με τη δράση η το κήρυγμα λίγων «φωτισμένων» μυαλών. Χρειάζεται μιά οργανωμένη και κυρίως μιά μαζική αντίδραση, μιά συνειδητή προσπάθεια ενίσχυσης των δομών και των λειτουργιών εκείνων που θα επιτρέψουν στο άτομο και τους λαούς γενικότερα να διατηρήσουν μιά αυτόνομη πνευματική και πολιτική παρουσία στον έθνικό και διεθνή κοινωνικό χώρο. Κι η Έκπαίδευση - σε κάθε της μορφή, μέσα αλλά κι έξω απ’ τα σχολεία, σαν γενικότερη Παιδεία - αποτελεί ένα μέσο καταλληλότεστο, ίσως το πιο κατάλληλο, για τον σκοπό αυτό, που μπορεί όμως να χρησιμοποιηθεί άμφιδρομα: απ’ όλους τους κατά καιρούς καταπιεστές η «άναμορφωτές» θεωρήθηκε ο πιο πρόσφορος τρόπος «άναμόρφωσης» του λαού σύμφωνα με τα μέτρα τους· για τις προοδευτικές δυνάμεις, αντίθετα, η μάλλον για τους ίδιους βασικά λόγους, η σωστή Έκπαίδευση θεωρήθηκε σαν ο πιο άσφαλής τρόπος για την διατήρηση της πνευματικής και κατά συνέπεια πολιτικής ελευθερίας και αυτονομίας.

Συχνά, ακούμε και απόψεις «μετριοπαθείς»: ούτε πολιτικοποίηση, ούτε κομματικοποίηση της Έκπαίδευσης, λένε. “Η Έκπαίδευση δεν πρέπει να έχει καμιά πολιτική

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

ΩΡΙΜΗ ΚΑΙ ΣΥΝΕΤΗΣ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΟΥΛΕΙΑ "Η ΚΑΤΑΔΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΦΥΛΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΡΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΑΖΙΚΟΤΗΤΑΣ, ΤΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑΣ ΤΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ;

Το «ΑΝΤΙ» πιστεύοντας στο δημιουργικό διάλογο, θεωρώντας ότι η άπλη αντιπαράθεση γραπτών κειμένων είναι μια έλλιπής και ίσως και αδιέξοδη διαδικασία και θέλοντας να συμβάλει στην προσπάθεια για τη σωστή ανάπτυξη του φοιτητικού κινήματος, οργάνωσε μια πρώτη συζήτηση από άφορμή τις τελευταίες φοιτητικές εκλογές μεταξύ εκπροσώπων φοιτητικών οργανώσεων :

Στο μεταίχμιο του φοιτητικού μας κινήματος

Συμπεράσματα

ΑΝΤΙ : Φέτος στις 9 Νοεμβρίου οι Έλληνες φοιτητές, χωρίς να έχουν πραγματοποιηθεί οι στόχοι του αντιμονοπωλιακού - αντιμπεριαλιστικού αγώνα τους, είχαν ωστόσο επί τέλους τη νόμιμη δυνατότητα να προχωρήσουν στις ελεύθερες αρχαιρεσίες των συλλόγων τους — υπόθεση που είχε σταθεί άφορμή των γεμάτων θυσιές εξεγέρσεων και μαχητικών αγώνων τους στη διάρκεια της δικτατορίας.

Στο πλαίσιο μιας ανησυχητικής προβληματικής για το μέλλον, την πορεία, τις εσωτερικές διαδικασίες, τις σχέσεις προς τους πολιτικούς φορείς, τους μαζικούς χώρους, τις επαγγελματικές, εργατικές και αγροτικές ενώσεις, του φοιτητικού κινήματος και πιστεύοντας στη βαρύνουσα πολιτική σημασία του, το «ΑΝΤΙ» οργανώνει και θα συνεχίσει μια σειρά συζητήσεων με ομάδες φοιτητών και εκπροσώπων των οργανώσεών τους.

Άφορμή για την πρώτη αυτή συνάντηση στάθηκαν οι εκλογές στις ανώτατες και ανώτερες σχολές και κλήθηκαν να πάρουν μέρος μέλη των παρατάξεων ΠΑΣΠ, Δημοκρατικός Αγώνας, Πανσπουδαστική, ΑΑΣΠΕ και ανεξάρτητη Συνδικαλιστική Κίνηση Αρχιτεκτονικής. Η συζήτηση τελικά γίνεται μεταξύ μελών των δύο πρώτων και της τελευταίας. Η ΑΑΣΠΕ επικαλέστηκε τεχνικούς λόγους και δεν συμμετείχε. Η Πανσπουδαστική ζήτησε να λάβει γνώση και να μελετήσει το ερωτηματολόγιο βάσει του οποίου θα γινόταν η συζήτηση. Κάτι τέτοιο όμως δεν ήταν στις προθέσεις του περιοδικού και θα παραμόρφωνε την έννοια και τη λειτουργία της συζήτησης — της κάθε συζήτησης — όπως τουλάχιστο αυτό κατηγορηματικά την αντιλαμβάνεται. Εκείνο που κάνει σκόπιμη και δημιουργική μια συζήτηση είναι ο άβιαστος κι αυθόρμητος διάλογος μεταξύ ατόμων -

ἐλεύθερων φορέων διαφορετικῶν προβληματικῶν, πὺν ἐκφράζουν κι ἀνταλλάσσουν ἀπόψεις κι ὅχι ἡ ἀνάγνωση καὶ κατάθεση «ἐπαγγελματικῶν» καὶ ἀπὸ τὴν «ὕψηλὴ καθοδήγηση», ἐπεξεργασμένων σημειωμάτων. Κάποτε πρέπει νὰ μάθουμε καὶ νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ γλώσσα μας ὑπάρχει ὅχι γιὰ νὰ ἐπιτελεῖ μηχανικὲς λειτουργίες, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐκφράζει διαλεκτικὲς λειτουργίες πὺν γίνονται μέσα στὸ ἴδιο μας τὸ κεφάλι. Ἡ συζήτηση λοιπὸν δὲν μπορεῖ καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ γίνεται μετὰξὺ μαθητῶν ποὺ ῥχονται νὰ ἀπαγγείλουν τὸ μάθημά τους.

Τὸ φοιτητικὸ κίνημα εἶναι φαινόμενο πρόσφατο στὶς καπιταλιστικὰ ἀνεπτυγμένες χώρες τῆς δύσης καὶ παλιότερα στὶς καθυστερημένες, ὅπως ἡ τσαρική Ρωσία ἢ ἡ προεπαναστατικὴ Κίνα. Στὴν Ἑλλάδα ὁ πρωτοποριακὸς ρόλος πὺν ἔπαιξε στὴν ἑφταετία ἡ φοιτητικὴ κοινότητα ἐπανεφερε στὸ προσκῆνιο ἓνα πολὺ ὠριμότερο φοιτητικὸ κίνημα πὺν εἶχε ἀρχίσει, μὲ σημαντικὲς συνέπειες, νὰ ἀναπτύσσεται ἀπὸ τὴν πρὶν τοῦ 1967 ἐποχὴ τῆς «δημοκρατικῆς ἀντίστασης».

Σήμερα ἡ αὐξηση τοῦ ὄγκου τῶν φοιτητῶν, ἀντίστοιχη μὲ τὴ μεταβολὴ τῆς κοινωνικῆς τους προέλευσης, καὶ ἡ ὠριμότερη πολιτικοποίηση, ἀνάλογη μὲ τὴν ὅλο καὶ ἐντονότερη παραγωγικὴ λειτουργία τοῦ πανεπιστημίου πὺν παύει διαρκῶς καὶ περισσότερο νὰ παράγει ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες καὶ βγάζει ὑπαλλήλους καὶ μισθωτοὺς, δίνουν στὸ φοιτητικὸ κίνημα σημαντικὲς κοινωνικὲς προοπτικές.

Χωρὶς νὰ ὑπερτιμοῦμε τὸν κοινωνικὸ ρόλο τῆς φοιτητικῆς κοινότητας, ἀφιερώνουμε σελίδες στὸ φοιτητικὸ κίνημα, γιὰτὶ πιστεύουμε ὅτι ἡ εἰσβολὴ του, δικαιωμένη ἄλλωστε, στὴν πολιτικὴ σκηνή, ἡ σημασία καὶ ἡ φύση τῶν ζυμώσεων, ἡ προβληματικὴ καὶ τὸ μέγεθος τῶν διεργασιῶν τοῦ χώρου, τοῦ δίνουν βαρύτητα καὶ τὸ καθιστοῦν φαινόμενο πὺν ἀφορᾷ ἄμεσα τοὺς πολιτικοὺς φορεῖς καὶ τὴ ζωὴ τῆς χώρας, παράγοντα ἰδεολογικῆς πάλης καὶ ἀνανέωσης.

Τέτοιες πολιτικοκοινωνικὲς δυνάμεις ὅπως τὸ φοιτητικὸ κίνημα δὲν μποροῦν νὰ ἐνδιαφέρουν μονάχα τὴ νεολαία καὶ μερικὸς εἰδικούς, ὅταν σὲ παγκόσμια κλίμακα ὑπάρχει τέτοια ἔνταση τῶν συγκρούσεων καὶ διαρκεῖς γεωπολιτικὲς, πολιτιστικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀνακατατάξεις. Ὅταν ἡ ἀτμόσφαιρα φορτίζεται ἀπὸ μιὰ ἰδεολογικὴ σύγχυση — σημεῖο τῆς πνευματικῆς ἀνεπάρκειας καὶ τῆς πολιτιστικῆς ἀνισορροπίας. Ὅταν ἡ λεπτὴ κατάσταση τῆς ἐλληνικῆς πολιτικῆς πραγματικότητας ἀπαιτεῖ πολὺ σκέψη, διεισδυτικὴ ἀνάλυση, προσεχτικὴ καὶ καθαρὴ προβληματικὴ, ἐκμετάλλευση κάθε δυναμικοῦ καὶ κάθε δυνατότητας. Ὅταν στὸ στρατόπεδο τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων ὁ ἀκριβὰ πληρωμένος στρουθοκαμηλισμὸς καὶ ἡ σεχταριστικὴ πολιτικὴ καταδικάζουν στὴ ματαιότητα καὶ ἀρνητικότητα κάθε προσπάθεια γιὰ ἐξυγίανση καὶ ζωογόνηση. Ὅταν ἡ ἀναγκαιότητα τῆς ἀνανέωσης μόνον στὴν ἐκρηξὴ τῶν ἀντιθέσεων καὶ τὴν ἐξαντλητικὴ συζήτηση μπορεῖ νὰ ἐλπίζει.

Σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια τὸ φοιτητικὸ κίνημα δικαιούται καὶ βαρύνεται μὲ ἓνα σημαντικό ρόλο. Θὰ τὸν παίξει ἀποτελεσματικὰ ἐφόσον ξεπεράσει τὶς ἀδυναμίες του, ἀπελευθερωθεῖ ἀπὸ τὶς δογματικὲς καὶ ἀπλοποιητικὲς μεθοδεύσεις, ἐγκαταλείψει τὴ στεῖρα παραταξιοποίηση καὶ μπορέσει, ἐμβαθύνοντας στὰ ὅριά του, συνηδειτοποιώντας τὴ θέση, καὶ τὰ καθήκοντά του, νὰ συντάξει τὶς δυνάμεις του, πάνω στὴ δικιά του προβληματικὴ, καὶ νὰ συγκροτήσῃ τὴ στρατηγικὴ του. Θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνο ἀπ' τὴ δεξιά. Θὰ πρέπει νὰ λύσει τὸ πρόβλημα τῶν ὁργανωμένων φορέων του καὶ τῆς πολιτικῆς του ἐκφρασης χωρὶς νὰ νομίσει τὸν ἑαυτὸ του πρωτοπορία κάποιας ἐπανάστασης καὶ χωρὶς νὰ μπλοκαριστεῖ στὶς συνδικαλιστικὲς του διεκδικήσεις.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴν προβληματικὴ καὶ σὰν μιὰ συμβολὴ στὴν προσπάθεια γιὰ τὴ σωστὴ ἀνάπτυξη τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος ἀνοίγουμε αὐτὴ τὴν πρώτη συζήτηση, μὲ τὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

ψηφίστηκαν παρατάξεις ἢ πρόσωπα;

Ἐρωτ. 1. Ποιὰ εἶναι τὰ συμπεράσματα τοῦ καθενὸς σας ἀπ' τὶς φοιτητικὲς ἐκλογές;

ΠΑΣΠ: Τὰ συμπεράσματα ἀπὸ πλευρᾶς ΠΑΣΠ γιὰ τὶς φοιτητικὲς ἐκλογὲς ἐπιβεβαίωσαν καὶ ἐπισφράγισαν, κατὰ κάποιο τρόπο, τὴ μέχρι τώρα πορεία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος. Ἀνάδειξαν, ἄτομα καὶ φορεῖς πὺν εἶχαν στρατευτεῖ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς χούντας, ἐγγυώντας τὴ συστράτευση τοῦ Φ.Κ. μὲ τὸ λαϊκὸ κίνημα.

ΣΚΑ: Κατὰ τὴ γνώμη μου τὰ παιδιά, βασικά, ψήφισαν παρατάξεις, καὶ ὅχι πρόσωπα. Αὐτό, βέβαια, δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ψήφισαν καὶ πρόσωπα. Τὸ ἐρώτημα εἶναι ἂν θᾶπρεπε ἡ ψηφοφορία νὰ γίνῃ κατὰ παρατάξεις ἢ σὲ κοινὰ ψηφοδέλτια. Ἡ ἀποψη γιὰ τὰ χωριστὰ ψηφοδέλτια βασίστηκε στὸ ἐπιχείρημα ὅτι θὰ ἀναγκαστεῖ ὁ κόσμος νὰ ψηφίσει σύμφωνα μὲ τὰ προγράμματα τῶν παρατάξεων καὶ δὲν θὰ ἐπηρεαστεῖ ἀπὸ τὴν αἴγλη τῶν προσώπων πὺν συμμετείχαν στὴ μάχη κατὰ τῆς δικτατορίας καὶ πὺν ἀργό-

τερα εντάχθηκαν σε διαφορετικές παρατάξεις, υιοθετώντας και διαφορετική ταχτική για το Φ.Σ. Καί, τελικά, έτσι έγινε! Την παρουσία της δεξιάς τη θεωρώ φυσιολογική. Θα ήθελα να κάνω μια παρατήρηση για την ΠΑΣΠ. Θα έλεγα ότι η ΠΑΣΠ ψηφίστηκε σαν παράταξη, γιατί ενώ δεν είχε πρόσωπα γνωστά και δραστηριοποιημένα μέσα στη δικτατορία, είχε μια αρκετά μεγάλη επιτυχία, αν τη συγκρίνουμε με την παρουσία του ΠΑΚ στην περίοδο της δικτατορίας. Τώρα, σχετικά με τις ανεξάρτητες παρατάξεις το φαινόμενο παρουσιάζεται στην περίοδο της μεταπολίτευσης. Μέσα στις ανεξάρτητες παρατάξεις, που δεν είναι ομοιογενείς, υπάρχουν παιδιά που δούλεψαν στη διάρκεια της δικτατορίας είτε ενταγμένοι σε παράνομες οργανώσεις, είτε ανεξάρτητοι. Μετά τη μεταπολίτευση τα πράγματα πολώθηκαν. Στη διάρκεια της δικτατορίας είχαν δημιουργηθεί υποκατάστατα πολιτικών οργανώσεων που ισχυρίζονταν ότι είναι ανεξάρτητοι μαζικοί φορείς, όμως μετά τη μεταπολίτευση φάνηκε καθαρά ότι δεν μπορούσαν να εκφράσουν το χώρο αυτό. Αυτό το ρόλο τον έπαιζαν μόνο οι φοιτητικές επιτροπές αγώνα, και αυτές

μόνο μέχρις ενός σημείου, γιατί με τη σειρά τους παραταξιοποιήθηκαν και γι' αυτό δεν μπορούσαν να είναι ένα αποτελεσματικό όργανο πάλης. Τότε προέκυψε η ανάγκη των αυτόνομων παρατάξεων. Σκοπός τους είναι, και εδώ εκφράζω τις αρχές της δικής μου παράταξης, — γιατί δεν βασίζονται όλες στις ίδιες αρχές — να εξασφαλίσουν την αυτόνομία του φοιτητικού κινήματος και τις σωστές συνδικαλιστικές διαδικασίες. Αυτό δεν σημαίνει ότι υποτιμάμε τον ρόλο των πολιτικών οργανώσεων ως προς τον καθορισμό των πολιτικών επιλογών στο Φ.Κ. Βλέπουμε όμως ότι με την παραταξιοποίηση που γίνεται στον φοιτητικό χώρο, δημιουργούνται συνδικαλιστικές παρατάξεις που ουσιαστικά είναι υποκατάστατα πολιτικών οργανώσεων που πολώνουν και κομματικοποιούν τον χώρο, πράγμα που αποτελεί τροχοπέδη για το Φ.Κ. Αυτή ήταν η βασική αιτία για τη δημιουργία των ανεξάρτητων φοιτητικών παρατάξεων. Βέβαια αυτές οι παρατάξεις δεν έχουν ακόμη συντονιστεί στο διασχολικό επίπεδο. Φαντάζομαι ότι στο βαθμό που υπάρχει μια ομοιογένεια, αυτό θα γίνει στο μέλλον.

‘Ο συσχετισμός δυνάμεων δ’ ανατραπεί;

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ : Για να φτάσουμε στα γενικά συμπεράσματα των Φ.Ε., ας δούμε πρώτα ποιοι κατέβηκαν στις εκλογές. Έκτος από τη Δεξιά, που πήρε συνολικά 47 έδρες, όλες οι άλλες παρατάξεις ανήκαν στον χώρο της αριστεράς. Δεν αντιπροσωπεύθηκε με αυτόδύναμη παράταξη το κέντρο. Η πρώτη γενική διαπίστωση, που είναι και κοινή, είναι ότι η συντριπτική πλειοψηφία των διοικητικών συμβουλίων είναι άνθρωποι που τοποθετούνται στο χώρο της αριστεράς και όπωσδήποτε στις αντιφασιστικές - αντιμπεριαλιστικές δυνάμεις του κινήματος. Δεν εκφράζει όμως τον αληθινό συσχετισμό δυνάμεων στο χώρο, δεδομένου ότι, όπως είπαμε, δεν έχει κάνει την εμφάνισή του ακόμα το κέντρο, που εκφράζει πολιτικά μια μεγάλη φοιτητική μάζα. Στις επόμενες Φ.Ε. όταν θα κατέβει ή δεξιά ακόμα πιο ενισχυμένη και το κέντρο, ο συσχετισμός των δυνάμεων θ’ ανατραπεί, δεδομένου ότι σε όρισμένους Φ.Σ. θα εξασφαλίζεται η πλειοψηφία της κεντροδεξιάς.

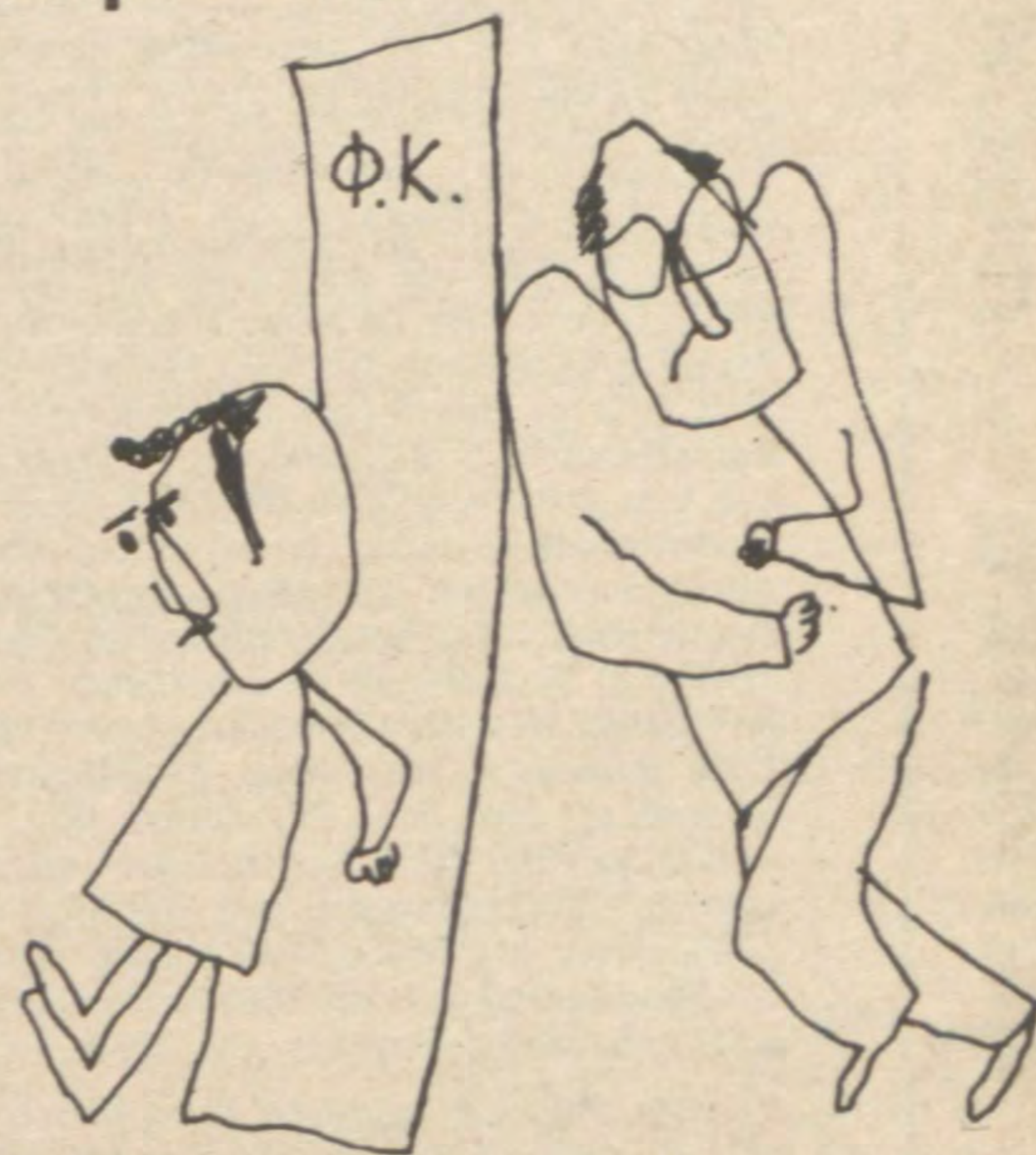
Σχετικά τώρα με τα κριτήρια των φοιτητών που ψήφισαν τις Α - Β παρατάξεις, έχω να πω τουτό, ότι δεν ψήφισαν άμιγώς με πολιτικά κριτήρια, με την εξής έννοια: Ένας άνθρωπος που ψήφισε Πανσπουδαστική, δεν ήταν του ΚΚΕ έξ. Στατιστικά έντελως, ρωτούσα παιδιά που έβγαιναν από τις εκλογές και βρήκα κάμποσους που ήταν κεντρώοι και ψήφισαν Πανσπουδαστική. Ψήφισαν με κριτήριο τη συνέπεια των ανθρώπων στο αντιδικτατορικό κίνημα. Ύστερα, ένα μεγάλο μέρος των παιδιών ψήφισε ΠΑΣΠ, αν και δεν συμφωνούσαν με το πρόγραμμά της, γιατί τους παρουσιάζονταν σαν εναλλακτική λύση ανάμεσα στις προσκείμενες στα δύο ΚΚΕ παρατάξεις.

ΑΝΤΙ : Πάνω σ’ αυτά που λέχθηκαν θα ήθελα να κάνω δύο ερωτήσεις. Μια που βγαίνει από τα όσα είπε η φίλη της ΣΚΑ στον εκπρόσωπο της ΠΑΣΠ και συγκεκριμένα :

‘Ο ρόλος των ανεξαρτήτων στο Φ.Κ.

ΠΑΣΠ : Με το ερώτημα για την ΠΑΣΠ τίθεται ένα θέμα. Νομίζω ότι το σύνολο των συμβουλίων που εκλέχθηκαν κάτω από το όνομα της ΠΑΣΠ δεν ήταν ιδιαίτερα γνωστά με την έννοια που λέμε στο Φ.Κ. φίρμα - πρόσωπο.

Είναι σωστό φυσικά ότι το πολιτικό πλαίσιο της ΠΑΣΠ, που συμπίπτει με τις αρχές του ΠΑΣΟΚ, έπαιξε το ρόλο του. Δηλ. την ΠΑΣΠ την ψήφισαν φοιτητές που καλύπτονται ιδεολογικά από το ΠΑΣΟΚ και ψήφισαν ΠΑΣΠ εκφράζοντας την ταύτιση των θέσεών τους με κείνες του ΠΑΣΟΚ. ‘Απ’ την άλλη μεριά ή προγραμματική διακήρυξη της ΠΑΣΠ, ή ζύμωση γύρω απ’ τις θέσεις της στις προεκλογικές συγκεντρώσεις και μια σειρά σωστών θέσεων γύρω από τη φύση και το χαρακτήρα του Φ.Σ., έπαιξαν ρόλο εξ ίσου σημαντικό με το ότι είναι γνωστό ότι η ΠΑΣΠ λειτουργεί στα πολιτικά πλαίσια του ΠΑΣΟΚ. Όσο για το θέμα των ανεξαρτήτων που είναι φαινόμενο αυτών των Φ.Ε., όπωσδήποτε συμφωνώ με τη

‘Η ΠΑΣΠ ψηφίστηκε και είχε την επιτυχία που είχε, γιατί σαν παράταξη έπεισε για την ορθότητα των θέσεών της, για την ακτινοβολία των προσώπων της και για την πειστικότητα της γραμμής της; Και μια δεύτερη για τη ΣΚΑ. Σαν εκπρόσωπος ανεξάρτητης παράταξης πώς αντιλαμβάνεται τα όρια μιας Φ.Σ.Π. και πώς αυτά διαφορίζονται από την περαιτέρω ευθύνη των συνδικαλιστικών παρατάξεων στις πολιτικές επιλογές;

φίλη που μίλησε πριν, ότι δεν είναι ομοιογενές, είναι ετερογενές. Πάντως μπορούμε να το χωρίσουμε σε δύο βασικά κατηγορίες. Μία είναι των πραγματικά αριστερών προοδευτικών φοιτητών, που προβληματίζονται για το ρόλο, την οργάνωση, τη σύνδεση του συνδικαλισμού με τον πολιτικό αγώνα, μέσω του κομματικού φορέα ή του πολιτικού οργανισμού γενικά. Αυτή είναι εν πάση περιπτώσει ή νόμιμη και θεμιτή κατηγορία των ανεξαρτήτων που μπορούμε να τους φανταστούμε σαν κύτταρα ευρύτερης προβληματικής στο χώρο της αριστεράς. ‘Η δεύτερη κατηγορία ανεξαρτήτων είναι ουσιαστικά ένα κάλυμμα της Δεξιάς. Αυτό είναι πολύ σημαντικό και πρέπει να το προσέξουμε μήπως κινδυνεύουμε να ξαναντιμετωπίσουμε μορφές Φ.Κ. με χαρακτηριστικά άπολιτικά όπως πριν το 67. ‘Απ’ αυτή την άποψη αρχή της ΠΑΣΠ είναι να χτυπήσει αυτές τις παρατάξεις ανεξαρτήτων, που τις θεωρεί κίνδυνο για τους Φ.Σ.

‘Η αυτόνομία των συνδικαλιστών

ΣΚΑ : Συμφωνώ μ’ όσα είπες προηγουμένως. Πραγματικά υπάρχει ένας τέτοιος κίνδυνος μ’ όρισμένες παρατά-

ξεις που έχουν δημιουργηθεί πάνω σ’ ένα πνεύμα αντικομματικότητας που είναι αυτό που προσπαθεί να αποφύγει ή

γεγονότα για τον έορτασμό της επέτειου του Πολυτεχνείου, όπου τα παιδιά του ΔΑ αν και συμμετείχαν στην οργανωτική επιτροπή της σχολής, παρ' όλ' αυτά κατα-

πάτησαν την αυτονομία του χώρου και την απόφαση του χώρου αυτού και δεν ήρθανε στην οργανωτική επιτροπή, υπακούοντας στην πολιτική επιλογή που είχε κάνει το ΚΚΕ έσωτερικού για το συγκεκριμένο γεγονός.

Συνδικαλισμός και πολιτικές δέσεις

ΔΑ : Θα αναφερθώ πρώτα στο σημείο, στο οποίο ο εκπρόσωπος της ΠΑΣΠ μάς είπε ότι η μὲν ΠΑΣΠ είναι πανελλήνια, οί δε ανεξάρτητες συνδικαλιστικές παρατάξεις εμφανίζονται διασπασμένες κατά σχολές. Αν αυτό αληθεύει τότε τί λογής παράταξη είναι και πώς εμφανίστηκε ο ΔΑ αγώνας — αν όχι Πανελλήνια.

Τώρα σχετικά με τα λεγόμενα της φίλης της ΣΚΑ έχω να παρατηρήσω πρώτο ότι : αναφερομένη στο ΔΑ έκανε μια παρελθοντολογική κριτική στο ΡΦ κρατώντας τις επιφυλάξεις της προς αυτόν για το ΔΑ. Ωστόσο ο ΔΑ δεν μπορεί κατά καμιά άλλη έννοια να συσχετιστεί (συνδεθεί) με το ΡΦ έξω απ' τ' ότι παιδιά του Ρήγα συμμετέχουν στο συνδικαλιστικό επίπεδο στον ΔΑ.

Χωρίς να αναφερθώ αυτή τη στιγμή στη θέση και δουλειά του ΡΦ στη διάρκεια της επταετίας και στις μορφές ή τους λόγους της εξέλιξής του θα πω μονάχα τούτο : ότι ο ΡΦ είναι κομμουνιστική οργάνωση νεολαίας άρα πολιτική — ενώ ο ΔΑ είναι πλατιά συνδικαλιστική παράταξη που χωρίς να υπάγεται σε καμιά πολιτική οργάνωση, περιλαμβάνει παιδιά από την ΕΔΗΝ, το ΔΣΚΝ μέχρι ανεξάρτητους και Ρηγάδες.

Την πραγματική ανεξαρτησία του ΔΑ έγγυαται το ίδιο το λειτουργικό και τα όργανα που προβλέπονται για τη δουλειά τους. Με όριζόντια κατανομή των συλλογικών οργάνων, όσο και των συγκεκριμένων μελών, δεν υπάρχει κεντρικό καθοδηγητικό όργανο με αποφασιστική άρμο-

διότητα που να ελέγχεται μονόπλευρα. Υπάρχει με συντονιστικό και μόνο ρόλο διασχολικό όργανο και επιμέρους συνδικαλιστικές κατά σχολή επιτροπές.

Η συγκεκριμένη περίπτωση των εκδηλώσεων του Πολυτεχνείου δίνει ένα παράδειγμα για τον τρόπο λειτουργίας του ΔΑ. Οί αποφάσεις που κάθε σχολή πήρε δεν ταυτίζονται απόλυτα, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένα συνεπές πολιτικό πλαίσιο, μια βάση στην οποία αναφέρονται και θεμελιώνονται οί απόψεις. Η διαφοροποίηση από τη μια άποψη στην άλλη είναι αποτέλεσμα και δείχνει ακριβώς την απ' τα κάτω λήψη των αποφάσεων.

Όσο για τις σχέσεις του ΔΑ με το ΡΦ είναι χαρακτηριστικό ότι στη Διοικούσα Επιτροπή της Νομικής, στην οποία ο ίδιος μετέχω, μέλος του Ρήγα είναι μόνον ένας.

Στη διάρκεια της δικτατορίας το Φ.Κ. είχε 100 % πολιτικοποιηθεί. Βγαίνοντας όμως σήμερα απ' αυτή την περίοδο, έχουμε να δουλέψουμε κάτω από συνθήκες νόμιμες συνδικαλιστικές, ολότελα άγνωστες σε μάς. Ένα σοβαρό πρόβλημα είναι τώρα να γνωρίσουμε τα όρια της συνδικαλιστικής δράσης που σαν τέτοια δεν την ξέρουμε. Όπωςδήποτε δεν υπάρχουν στεγανά μεταξύ συνδικαλιστικής και πολιτικής δράσης. Όπως και για κάθε συνδικαλιστική παράταξη υπάρχουν αναγκαστικά πολιτικές επιλογές και κάθε συνδικαλιστική διεκδίκηση είναι θεμελιωμένη σε πολιτική θέση.

Η συμμετοχή της βάσης στις διαδικασίες

Όμως ο ΔΑ ξεκινάει από την έξης προβληματική και θέση :

Η πολιτικοποίηση δεν μπορεί να επιτευχθεί ή να προέλθει άνωθεν, αλλά προκύπτει και δημιουργείται αναπόφευχτα μέσα στη δράση των ίδιων των φοιτητών κατά τη διεκδίκηση των συνδικαλιστικών αιτημάτων τους. Κατά τη διάρκεια και την πορεία των συνδικαλιστικών αγώνων, απ' ενός ανακαλύπτουν τα όρια της συνδικαλιστικής δράσης, απ' έτέρου συνειδητοποιούν ποιά αιτήματά τους τέμνονται με τα γενικότερα πολιτικά προβλήματα και προβαίνουν σε πολιτικές επιλογές.

ΕΡΩΤΗΣΗ : Στη δημιουργία των ανεξάρτητων παρατάξεων στο φοιτητικό χώρο, οδήγησε ή διαφορετική αντίληψη για μια σωστή συνδικαλιστική πρακτική, που δεν μπορούσε να εκφραστεί μέσα σε οποιαδήποτε άλλη παράταξη ή η κρίση των άριστερων παρατάξεων;

ΣΚΑ : Στο πρόσφατο παρελθόν, δηλ. στους τρεις τελευταίους μήνες, το φοιτητικό κίνημα πολώθηκε στη βάση. Η πόλωση στην ήγεσία, δηλ. στην κορυφή, είναι λογική στο βαθμό που υπάρχουν αντίθετες πολιτικές θέσεις, ουσιαστικά αντιμαχόμενες ή μία την άλλη. Αλλά στη βάση αυτό δεν έπρεπε να γίνει, δηλ. δεν έπρεπε να διασπαστεί ένας χώρος που έχει κοινά αιτήματα, κοινούς στόχους και αυτούς θα πρέπει να συνειδητοποιήσει στις συνδικαλιστικές διαδικασίες.

Κατά τη δικιά μου άποψη, υπάρχει κι ένα άλλο πρόβλημα στο έλληνικό φοιτητικό κίνημα : η άμαζικότητά του. Η πολιτική των παρατάξεων και των πολιτικών οργάνωσεων δεν οδήγησε στη λύση αυτών των προβλημάτων. Πόλωνε την κατάσταση, παραταξιοποιούσε τα παιδιά με τη χρησιμοποίηση συνθημάτων. Σαν παράδειγμα αναφέρω τα δυο διαφορετικά ψηφίσματα της σχολής μας πάνω στο Κυπριακό, που προέρχονται από διαφορετικές συνδικαλιστικές παρατάξεις. Το ένα υποστήριζε ότι η Ρωσία είναι ή μητέρα σοσιαλιστική χώρα, που θα λύσει τα προβλήματα του Κυπριακού λαού, το άλλο ότι ή Σοβιετική Ένωση είναι μια αντιδραστική χώρα, έχει ίδια ιμπεριαλιστικά συμφέροντα με την Αμερική και ότι για τον Κυπριακό λαό είναι κίνδυνος - θάνατος να βασισθεί πάνω σ' αυτήν. Αυτές τις θέσεις τις πρόβαλαν συνδικαλιστικές παρατάξεις που δεν έπρεπε να έχουν πολιτικές θέσεις πάνω στο ρόλο της Σοβιετικής Ένωσης. Η βάση δεν κατάλαβε τη σημαντική αυτή διαφορά, κι ενώ έβλεπε τους συνδικαλιστικούς της ήγέτες να συγκρούονται, πρότεινε να βρεθεί μια φόρμουλα όπου θα συναντιώνται τα δύο ψηφίσματα, πρά-

γμα αδύνατον. Αυτό, κατά τη γνώμη μου, είναι ένδεικτικό του πόσο άμετοχη μένει ή βάση. Οδηγείται στην πόλωση και αντιμετωπίζει το δίλημμα της εκλογής δύο τελείως αντίθετων συνθημάτων, όταν μένει πολύ μακριά από την ουσία του προβλήματος. Επίσης αυτό δείχνει πώς καταστρατηγείται ή αυτονομία του κοινωνικού χώρου, ή αυτονομία των συνδικαλιστικών παρατάξεων από τις πολιτικές οργανώσεις, αφού αυτόνομες τυπικά συνδικαλιστικές παρατάξεις φθάνουν να κάνουν τις δικές τους εκτιμήσεις για το σοσιαλιστικό μοντέλο της Σ.Ε.

‘Η πολιτική δέν εἶναι πολυτέλεια τοῦ Φ.Κ.

ΠΑΣΠ : Συμφωνῶ καί σχεδόν θά μπορούσα νά προσυπογράψω καί σάν ΠΑΣΠ καί σάν ἄτομο τίς ἀπόψεις τῆς φίλης, γιά τή φύση καί τόν χαρακτήρα τῶν διαμαχῶν πού ξεσπάσανε στό φοιτητικό κίνημα. Θά ἤθελα νά κάνω μιὰ ἀναγκαία διευκρίνιση. Δηλ. στή δικτατορία κάθε ὀργάνωση εἶχε δική της συγκεκριμένη ἄποψη γιά τήν τακτική πού θά ἔπρεπε νά ἀκολουθηθεῖ στήν πορεία τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος. ‘Η διάσταση αὐτή τῶν ἀπόψεων καλύπτεται ἢ μπαίνει σέ δεύτερη μοῖρα μπροστά στοὺς κοινούς ἀντιδικτατορικούς στόχους. ‘Απὸ κεῖ καί πέρα ὑπάρχουν πολλές μικρὲς καί μεγάλες διαφορές, πού ὀξύνονται τώρα μιὰ καί οἱ στόχοι πού ἀπαιτοῦσαν κοινὴ δράση ἔπαψαν νά ὑπάρχουν. Χωρὶς νά ἀναφερθῶ καί πάλι στίς ἀπόψεις μου γιά μιὰ συνδικαλιστικὴ παράταξη, νομίζω ὅτι ἡ ἰδεολογικὴ ζύμωση στὰ πλαίσια τοῦ φοιτητικοῦ κινήματος δέν εἶναι πολυτέλεια, ἀλλὰ ἀντίθετα ἐπιβεβλημένη σάν ἡ μόνη διαδικασία πού τελικὰ μπορεῖ νά ἀποτρέψει τὴν ἀστυνόμευση τοῦ φοιτητικοῦ χώρου καί νά τὸν καταστήσει ἀνθεκτικὸ σὲ πιθανὲς ἄμεσες ἢ ἔμμεσες ἐπιθέσεις τῆς ἀντίδρασης.

ΣΚΑ : ‘Εκφράζοντας τὴν προσωπικὴ μου γνώμη ἔχω νά παρατηρήσω, ὅτι σὲ τούτη δὴ τὴ φάση τὸ φοιτητικὸ κίνημα εἶναι ἀντιφατικὸ. ‘Αντιφατικὸ μὲ τὴν ἐξῆς ἔννοια. ‘Ενῶ ἀπ’ τὴ μιὰ θέλει νά συνεχίσει τὸν ἀντιφασιστικὸ - ἀντιιμπεριαλιστικὸ πολιτικὸ ρόλο πού ‘παιξε στή δικτατορία, ἀπ’ τὴν ἄλλη στερεῖται πολιτικοῦ φορέα πού θά τοῦ ἐπέτρεπε κάτι τέτοιο.

Αὐτὴ ἡ ἀντίφαση πού δημιουργεῖ ἡ ἔλλειψη πολιτικοῦ φορέα ἱκανοῦ νά συνδέσει τὸ φοιτητικὸ κίνημα μὲ τὸ λαϊκὸ φάνηκε στὴ διάσπαση πάνω στό θέμα τοῦ πρὶν ἢ μετὰ τίς ἐκλογὲς ἑορτασμοῦ τοῦ Πολυτεχνείου.

Τί πρέπει νά περιέχει ἓνα φοιτητικὸ πρόγραμμα

ΠΑΣΠ : ‘Επιμένω ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ ΔΑ χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλη ἀσάφεια, γιὰτί σὲ κάθε θέση του, δέν ὑπάρχει προοπτική. ‘Επίσης δέν ὑπάρχει ἀνάλυση τῆς φύσης καί τοῦ ρόλου τοῦ Πανεπιστημίου σὲ μιὰ καπιταλιστικὴ κοινωνία. Εἶναι τεράστια ἀδυναμία τοῦ προγράμματος τοῦ ΔΑ ἡ ἔλλειψη ἀνάλυσης τοῦ συγκεκριμένου χώρου μέσα στὸν ὁποῖο καλεῖ ὄλους νά συσπειρωθοῦν γύρω του γιά δράση. ‘Επειτα, πιστεύω, ἀντίθετα μ’ ἐσένα, ὅτι τὸ πρόγραμμα τοῦ ΔΑ μπορεῖ νά ἐκφράσει καί δεξιούς καί κεντρώους καί ὁποιοδήποτε ἄλλο στοιχεῖο. Αὐτὸ ὀφείλεται στό ὅ,τι οἱ γενικὲς ἀρχὲς τοῦ προγράμματος ἔχουν τεθεῖ χωρὶς τὴν προοπτικὴ τῆς πραγμάτωσής τους. ‘Η ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, ἡ λαϊκὴ κυριαρχία καί ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη εἶναι στόχοι πού ἡ Δεξιά, τουλάχιστον στὴν Εὐρώπη, τοὺς ἔχει σὲ κάθε πρόγραμμά της καί σὲ λίγο καιρὸ θά τοὺς ἔχει καί ὁ Καραμανλῆς. Μιὰ παράταξη πρέπει νά καθορίζει ὅτι στὴν ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία στὴν ‘Ελλάδα φτάνουμε μὲ συγκεκριμένο ἀντιιμπεριαλιστικὸ ἀγῶνα, πῶς στό Πανεπιστήμιο ὁ ἀντιιμπεριαλιστικὸς ἀγῶνας ἀποκτάει νόημα, ἀφοῦ γίνεται ἡ ἀνάλυση τῆς φύσης τοῦ Πανεπιστημίου.

Δ.Α. : ‘Ο Δ.Α. ξεκινάει ἀπὸ τὴν προβληματικὴ τοῦ τί εἶναι ὁ συνδικαλισμός, γιὰτί τὸ φοιτητικὸ κίνημα δέν ἔχει ἐμπειρίες συνδικαλιστικές, δεδομένου ὅτι ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια ἦτανε πολιτικὸ. Σὲ τί διαφοροποιεῖται μιὰ συνδικαλιστικὴ παράταξη ἀπὸ μιὰ πολιτικὴ ὀργάνωση. Μπορεῖ μιὰ συνδικαλιστικὴ παράταξη νά προβεῖ σὲ πολιτικὲς ἐπιλογὲς ἀπὸ τὴ στιγμή πού κάθε συνδικαλιστικὸ πρόβλημα ἔχει μιὰ πολιτικὴ βάση. ‘Αλλὰ τὸ πολιτικὸ πλαίσιο τῆς σ.π. πρέπει νά εἶναι ἐν πάσῃ περιπτώσει χαλαρότερο ἀπὸ ἐκεῖνο μιᾶς π.ο. γιὰτί πρέπει νά συσπειρώνει γύρω της μιὰ μεγάλη μάζα φοιτητῶν πάνω σὲ συγκεκριμένα συνδικαλιστικὰ αἰτήματα.

Δέν ὑπερασπίζομαι τὸ πρόγραμμα τοῦ ΔΑ σάν ἀλάθητο. ‘Αλλωστε, κάθε σχολὴ ἔχει τὴ δυνατότητα νά τὸ διαμορφώνει σύμφωνα μὲ τὰ δικά της δεδομένα. Πιστεύω ὅτι τὸ πολιτικὸ πλαίσιο τοῦ ΔΑ — ἐθνικὴ ἀνεξαρτησία, λαϊκὴ κυριαρχία, κοινωνικὴ δικαιοσύνη, ἀντιιμπεριαλιστικὸ πανεπιστήμιο κ.λπ. — δέν ἐπιτρέπει νά γίνει ὁ ΔΑ ἓνα ἰδεολογικὸ στέγαστρο γιά ἀνθρώπους ὁποιασδήποτε προέλευσης, γιά τὸν ἀπλὸ λόγο ὅτι ἓνας δεξιὸς ἢ ἓνας κεντρώος δέν μπορεῖ νά ἐκφράσει τίς πολιτικὲς του θέσεις μέσα στὸν ΔΑ ὅπως αὐτὸς θέλει. Βέβαια, στό πρόγραμμα τοῦ ΔΑ ὑπάρχουν ὀρισμένες γενικὲς ἀρχὲς οἱ ὁποῖες θέλουν περισσότερη ἐπεξήγηση. Αὐτὸ θά γίνει μὲ ἀναλυτικὰ κείμενα πού θά συντάξουν ἐπιτροπὲς σὲ κάθε σχολὴ. Αὐτό, ἄλλωστε, δέν μπορούσε νά γίνει μὲ μιὰ προγραμματικὴ διακήρυξη, πού ἀποστολὴ ἔχει νά ἀναφερθεῖ ἐπιγραμματικὰ στὰ συνδικαλιστικὰ της αἰτήματα. ‘Ο ΔΑ εἶναι ἀπὸ τίς λίγες παρατάξεις, πού μέσω τῶν συνδικαλιστικῶν της αἰτημάτων θέτει θέμα ποιοτικῆς ἀλλαγῆς τοῦ Πανεπιστημίου καί ὄχι ποσοτικῆς.

ΣΚΑ : Συμφωνῶ μὲ τὸν ἐκπρόσωπο τῆς ΠΑΣΠ, σχετικὰ μὲ τὸ τί θά πρέπει νά περιέχει ἓνα συνδικαλιστικὸ πρόγραμμα, ἢ ποιά πρέπει νά εἶναι ἡ πολιτικὴ βάση μιᾶς συνδικαλιστικῆς ἀριστερῆς παράταξης. ‘Η δική μας παράταξη πιστεύει πῶς στὸν ἐλληνικὸν χώρὸ δύο παράγοντες δημιουργοῦν μιὰ κυρίαρχη ἀντίθεση : ἡ μονοπωλιακὴ ἐξάρτηση ἀπὸ τὴ μιὰ καί οἱ λαϊκὲς δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἄλλη. ‘Η κυρίαρχη αὐτὴ ἀντίθεση γίνεται περισσότερο αἰσθητὴ στὸν χώρὸ τῆς Παιδείας καί γι’ αὐτὸ θεωρεῖται ἀπαραίτητη μιὰ βαθιὰ ἀνάλυση. Καί ἡ ἀνάλυση αὐτὴ ὀδηγεῖ στό συμπέρασμα ὅτι ὁ χαρακτήρας τῆς ἐλληνικῆς παιδείας εἶναι βαθιὰ ἀντιλαϊκὸς καί προσπαθεῖ νά δημιουργήσει ἓνα δυναμικὸ γραφειοκρατῶν οἱ ὁποῖοι θά ἐπανδρώσουν τὸν γραφειοκρατικὸ μηχανισμό τῆς χώρας, ἱμπεριαλιστικὲς μητροπόλεις μέσα στὸν ἐλληνικὸν λαόν, καί νά περάσει τὴν κυρίαρχη ἀντιλαϊκὴ, ἀντιδραστικὴ, ἀντικομμουνιστικὴ ἰδεολογία. Αὐτοὺς τοὺς σκοποὺς τοὺς ἐξυπηρετεῖ μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς Παιδείας καί μὲ τὴν ἐπιλογή τῶν προσώπων πού ὑλοποιοῦν τὸ πρόγραμμα τῶν σπουδῶν.

‘Εδῶ ἔκλεισε ἡ πρώτη μᾶς συζήτηση.

Στὴν πρόθεση τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως καί στὴν ἀρχὴ εἶπαμε, ἦταν νά γίνει ἓνας ἀδέσμευτος διάλογος μεταξὺ φοιτητῶν, πού θά ἐξωτερίκευαν τὴν ἐμπειρία τους ἀπὸ τὴ συμμετοχὴ τους στίς ἐκλογικὲς διαδικασίες. ‘Απ’ αὐτὴ τὴν ἄποψη δὲ μπορούμε ν᾿αμαστε καί τόσο ἱκανοποιημένοι ἐφόσον ἡ συζήτηση αὐτὴ πολὺ λίγο βαθιὰ προχώρησε καί πολὺ λίγο ἔθιξε ἐκεῖνα πού ἀποτελοῦν τὰ θεμελιακὰ προβλήματα τοῦ

Φ.Κ. στὴν τωρινὴ του φάση. Αὐτὸ δείχνει πόσο δύσκολο εἶναι, ἔστω κι ἂν ὑπάρχει ἡ καλὴ θέληση, νά ἀπομακρυνθοῦμε καί νά ἀπαλλαγοῦμε ἀπ’ τὴ λογικὴ καί τὴ συνθηματολογία τῆς μπουρσοῦρας, ὥστε νά μπορέσουμε νά κινήσουμε καί νά προωθήσουμε μιὰ διαλογικὴ διαδικασία πού ἂν δέν καταλήγει σὲ κάποια συμπεράσματα, θά θέτει, σὲ κάθε περίπτωξη, καίρια ἐρωτήματα, πού θά ἐπιτρέπουν τὴ σφαιρικὴ ἀπόδοση τοῦ προβλήματος.

‘Η συστολὴ μπροστὰ στοὺς μικρόφωνο καί ἡ ὑποσυνείδητη ἢ ἀκόμα συνειδητὴ καταπίεση τῆς σκέψης πού γεννάει ἡ κακὰ ἐννοουμένη δέσμευση πρὸς τίς ὀργανώσεις δέν ἄφηνε, ὅταν γινότανε ἀναφορὰ σὲ ἀποφασιστικὰ ζητήματα τοῦ φοιτητικοῦ χώρου, νά προχωρήσει ἡ συζήτηση κι ὁ προβληματισμὸς πέρα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῶν παραταξιακῶν διακηρύξεων καί τῶν ἐπιφανειακῶν ἀντιλήψεων.

Θά'ταν σκόπιμο καὶ ἐνδιαφέρον νὰ συγκεντρώσουμε καὶ νὰ μελετήσουμε τ' ἀναλυτικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὶς φοιτητικὲς ἐκλογὲς καὶ τὰ ἀποτελέσματά τους κατὰ σχολή, τμήματα καὶ γεωγραφικὲς περιοχές. Θά'χαμε ἔτσι τὴν εὐκαιρία νὰ κάνουμε μερικὲς ἐμπεριστατωμένες παρατηρήσεις καὶ νὰ προσδιορίσουμε τὶς ἰδιομορφίες. Γιὰ τεχνικοὺς ὅμως περισσότερο λόγους θὰ ἀναφερθοῦμε μόνο, σύντομα καὶ χοντρικὰ σὲ μερικὰ φαινόμενα τῶν φετινῶν ἐκλογῶν.

Ἐνα πρῶτο ἐνδιαφέρον θέαμα ἦταν ἡ ὑπαρξη δέκα καὶ δεκαπέντε ψηφοδελτίων διαφορετικῶν παρατάξεων, πὺν κινιόντουσαν στὸν ἴδιο χῶρο καὶ ἀναλάμβαναν νὰ καλύψουν ὅλες τὶς δυνατὲς ἀποχρώσεις τοῦ φάσματος τῆς ἀριστερᾶς. Στὸ ἄλλο τεῦχος θὰ κάνουμε μιὰ κριτικὴ παρουσίαση αὐτῶν τῶν τάσεων. Καὶ λέμε τάσεις πιστεύοντας ὅτι στὴν ἐνότητα πὺν καλεῖται φοιτητικὸ κίνημα αὐτὲς εἶναι μόνο τάσεις, κι ὅχι διασπαστικὲς ὁμάδες. Ἐδῶ θὰ κάνουμε πὺν γενικὲς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὸ φαινόμενο αὐτὸ πὺν δὲν εἶναι δυσεξήγητο.

Στὰ Ἑλληνικὰ πανεπιστήμια τοῦ 1974, πὺν μόλις χτὲς βγήκανε ἀπὸ τὴν τρομακτικὴ καταπίεση, ὁ ἀπὸήχος τῶν ἐπαναστατικῶν ἢ ἐπαναστατικοφανῶν κινήματων τύπου Μπέρκλεϋ, Μονάχου ἢ Παρισιοῦ, ἔφτασε μὲ τὴν καθυστέρηση πὺν συνήθως παρατηρεῖται στὴν Ἑλλάδα. Στὴ διάρκεια τῆς δικτατορίας, πὺν καθόλου δὲν ἐμποδίζει τὴ μὲ κάθε τρόπο σπορὰ τῆς σύγχυσης, ὁ νεανικὸς ἀκίνδυνος ἐπαναστατισμὸς ὑποσιτίζονταν καὶ καταπιέζονταν. Οἱ φοιτητὲς, ὅπως ὅλος ὁ κόσμος, εἶχαν τὴν εὐκαιρία νὰ ζήσουν τὰ γεγονότα τοῦ 1968 μόνο μέσα ἀπὸ τὰ ἔντυπα, χωρὶς νὰ ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ ἐκδηλώσουν τὰ ἀπωθημένα καὶ τὶς παρορμήσεις τους ἢ νὰ δοκιμάσουν τὶς ἐμπνεύσεις τους.

Τὰ λάθη τῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς ὑποτιθέμενα ὑπεύθυνης ἡγεσίας τῶν ἀριστερῶν δυνάμεων στὸ παρελθόν, οἱ ἀποτυχίες τοῦ προοδευτικοῦ κινήματος στὴν Ἑλλάδα πὺν μόνο ἀπογοήτευση δημιουργοῦσαν, ἢ ἀπουσία μὲχρι τὰ τελευταῖα χρόνια μαζικῶν καθοδηγητικῶν φορέων καὶ ἄλλα σχετικὰ μὲ τὶς ἐνέργειες ἢ παραλείψεις τῆς ἄθλιας σὲ γενικὲς γραμμὲς ἀντίστασης στὰ χρόνια τῆς δικτατορίας, ἄφηναν τὸ φοιτητικὸ χῶρο στὸ ἔλεος τῶν ἐμπνεύσεών του, τοῦ αὐθορμητισμοῦ του καὶ τῶν ἀναρχων παρδαλῶν ἐκδόσεων πὺν ἔκαναν τὶς ἐπαναστατικὲς ἰδέες ἐμπόρευμα. Χωρὶς τὸ ἀπαραίτητο ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο καὶ μιὰ θεωρητικὴ παιδεία, διάφορες φοιτητικὲς ὁμάδες ἔχουν σήμερα τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκτονώσουν αὐτὸ πὺν ἐρεθιστικὰ τοὺς στεροῦσαν τόσον καιρὸ, μὲ τὴν ὁρμή, τὸ φανατισμὸ καὶ τὴν ξεγνιασιὰ τοῦ νεοφώτιστου, παίζοντας μὲ καινοφανῆ σχήματα ὁργάνωσης καὶ λόγου, πὺν ἐκβράζει ἢ παγκόσμια ἰδεολογικὴ σύγχυση. Ἐπὶ πλέον ἢ ἀνυπαρξία ταξικῆς ὁμοιογένειας, ταξικοῦ αἰσθητηρίου θὰ ἔλεγα, κάνουν τὸ φοιτητικὸ χῶρο πὺν περισσότερο εὐάλωτο στὶς ἐπιπτώσεις τῆς πολιτιστικῆς ἀνισορροπίας καὶ τῆς θεωρησιακῆς κρίσης. Ἡ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ σκοτούρα τοῦ ἐργαζόμενου, ἢ ἰδιοφυῆς ἀκαδημαϊκὴ ἀτμόσφαιρα, τὰ ψυχολογικὰ πλέγματα τῶν μεγαλοαστικῆς καὶ ἀστικῆς ἰδιαίτερα καταγωγῆς γόνων, ὁ ἀναρχικῆς ὑφῆς συναισθηματισμὸς, ἢ ροπὴ στὴ μίμηση, ἢ σχηματικὴ σκέψη τῆς ἡλικίας, ἢ εὐκολία μὲ τὴν ὁποία ὁ φοιτητὴς δίνεται στὴν κομματικοποίησή του, πολλὲς φορὲς καὶ γιὰ λόγους προσωπικῆς ἀνεπάρκειας, ὁ μικροαστικὸς ἀτομισμὸς καὶ ἢ ἀπειρία τριβῆς μὲ νόμιμες διαδικασίες, ἀποτελοῦν ὅλα μαζὶ παράγοντες σύγχυσης καὶ ἀλυσιδωτῆς διάσπασης σὲ αὐτάρεσκες ὁμαδοῦλες. Ὅλα αὐτὰ θὰ ἔλεγε διασκεδαστικὰ ἢ καὶ σημάδια ζωτικότητας ἂν δὲν συνέτειναν σὲ ἓνα κλίμα φθορᾶς καὶ ἀποσύνθεσης μέσα στὰ ἀμφιθέατρα κάτω ἀπὸ τὶς κρίσιμες σημερινὲς συνθῆκες. Συχνὰ ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ δυὸ ἐκδηλώσεις τῆς ἴδιας ἐπικίνδυνης ποιότητας : τοὺς φανατικοὺς νεροκουβαλητὲς μιᾶς πάντα ὑπεράνω κριτικῆς καὶ ἀμφισβήτησης γραμμῆς, πὺν φτάνουν σὲ σημεῖο πολιτικῆς ἀλλοτρίωσης, καὶ αὐτοὺς πὺν αὐτοϊκανοποιοῦνται μὲ αὐθαίρετα ἐπαναστατικὰ συμπεράσματα πὺν φτάνουν στὸ μηδενισμὸ καὶ τὴν περιφρόνηση τῆς κοινωνικῆς πραγματικότητας. Συμπεράσματα πὺν δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν πλαστότητα τῆς πραγματικότητας, πὺν δίνει τὸ πανεπιστημιακὸ περίβολο καὶ τρέφουν αὐταπάτες. Τελικὰ πάντως τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐκλογῶν δὲν δικαίωσαν πολλὲς ἀπ' αὐτὲς τὶς παρατάξεις καὶ εἶναι καιρὸς νὰ μποῦν σὲ κάποιες σκέψεις, στὶς ὁποῖες θὰ τοὺς βοηθήσουν καὶ τ' ἄλλα ἀποτελέσματα τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν.

Ἀντίθετα σὲ ἓνα μεγάλο βαθμὸ οἱ ἐκλογὲς δικαίωσαν ἓνα ἄλλο φαινόμενο, τοὺς ἀνεξάρτητους. Ἐχοντας ὑπ' ὄψη τὴν προβληματική τους πρὸς ἀρκετὰ περιεχτικὰ μᾶς ἐξέθεσε ἡ φίλη τῆς ΣΚΑ πρὸς ἔλαβε μέρος στὴ συζήτηση, γεννιέται τὸ ἐρώτημα τί φταίει γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ὥριμοι πολιτικὰ καὶ μὲ κύρος συνδικαλιστὲς δὲ μπόρεσαν νὰ βροῦν στέγη καὶ ἔκφραση σὲ καμία ἀπὸ τὶς παρατάξεις. Φταῖνε οἱ ἴδιοι ἢ ἀδυναμίες τῶν παρατάξεων; Ἡ σχετικὴ μάλιστα ἐκλογικὴ τους ἐπιτυχία τί ἄλλο φανερῶνει, ἂν ὅχι ὅτι τὰ αἰσθήματα καὶ τοὺς προβληματισμούς τους συμερίζονται πολλοὶ ἀπ' τοὺς συναδέλφους τους, στὴ συνείδηση τῶν ὁποίων δὲν φαίνεται νὰ δικαιώνονται οἱ καταξιωμένες ὁργανώσεις.

Δυστυχῶς, ὁ τρόπος καὶ ὁ χρόνος τῶν ἐξελίξεων καὶ τῶν διαδικασιῶν τῶν τελευταίων μηνῶν, δὲν προσφέρθηκαν γιὰ νὰ δημιουργηθοῦν οἱ προϋποθέσεις ἐκεῖνες πρὸς θὰ ἐπέτρεπαν μιὰ μεγαλύτερη οὐσιαστικοποίηση τῆς ζύμωσης καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀρχαιρεσιῶν. Μ' αὐτὸ θέλω νὰ πῶ ὅτι τὸ περιορισμένο χρονικὸ διάστημα, ἡ ἀπροετοιμασία τῶν συνδικαλιστικῶν φορέων, οἱ ἀπαράδεκτες παραταξιακὲς διαμάχες, πρὸς ξέσπασαν τὴν ἐπομένη κιόλας τῆς ἀλλαγῆς, καὶ κύρια τὸ ἀνεύθυνο, στενόμυαλο καὶ μικροπολιτικὸ κλίμα, πρὸς ἐπικράτησε σ' ὅλες τὶς μαζικὲς ἢ ὅχι συζητήσεις καὶ προεκλογικὲς διεργασίες καὶ πρὸς ἡ εὐθύνη του βαρύνει ἐξ ὁλοκλήρου τὶς ὁργανώσεις, δὲν ἄφησαν ν' ἀναπτυχθεῖ καὶ νὰ ἰσχύσει αὐτὸ πρὸς ἀποτελεῖ ἀκριβῶς τὴν οὐσία κάθε ἐκλογικῆς διαδικασίας: τὸ γνήσιο καὶ καλοπροαίρετο προβληματισμὸ πρὸς ὁδηγεῖ σὲ μιὰ συνειδητὴ πολιτικὴ ἐπιλογὴ καὶ πράξη.

Χωρὶς ἰδεολογικὴ πάλη, χωρὶς συζήτηση τῶν ἀντιθέσεων, χωρὶς ξεκαθάρισμα τοῦ περιεχομένου τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν παρατάξεων, μὲ ψηφοθηρικὴ νοοτροπία καὶ συμπεριφορὰ (τακτικὴ) κουκουλώματος, προχώρησαν οἱ ψηφοφόροι φοιτητὲς στὴν ἐκλογὴ τῶν ἀντιπροσώπων τους μὲ ἀμφισβητήσιμα μᾶλλον πολιτικὰ κριτήρια.

Ἡ συντριπτικὴ νίκη τῶν προοδευτικῶν παρατάξεων, δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα ἀπόλυτη ἐνδειξη τοῦ βάθους καὶ πλάτους τῆς συνειδητοποίησης στὸ φοιτητικὸ χῶρο. Ἄν ξεχάσουμε τὸ μεγάλο μέρος τῶν φοιτητῶν πρὸς ἀδιαφόρησαν τελικὰ γιὰ τὶς λειτουργίες στὸ χῶρο τους, καὶ πάρα πολλοὶ ἀπ' ὅσους ἔλαβαν μέρος στὶς ἐκλογὲς μὲ τὴν ψῆφο τους, περισσότερο δικαίωσαν μ' αὐτὴ τὰ πρόσωπα πρὸς ἔκανα γνωστὰ οἱ ἀγῶνες τους ἢ ἐκφράζανε τὶς πεποιθήσεις πρὸς κουβαλοῦσαν ἀπ' τὸ σπῖτι τους καὶ λιγότερο εἶχαν πλήρη συν-αίσθηση τῆς παράταξης πρὸς ὑπερψήφισαν καὶ τῆς σημασίας τῆς (πολιτικῆς) ἐπιλογῆς τους.

Αὐτὰ δὲ λέγονται γιὰ νὰ ὑποτιμηθεῖ ἡ ἀξία τῆς νίκης τῶν προοδευτικῶν δυνάμεων στὰ ΑΕΙ. Κάθε ἄλλο. Αὐτὰ λέγονται, γιὰτὶ εἶναι προβλήματα πρὸς πρέπει νὰ τεθοῦν καὶ νὰ ἀντιμετωπισθοῦν, γιὰ νὰ μὴν ἔχουμε στὸ μέλλον δυσάρεστες ἐκπλήξεις ἀπὸ κινδύνους πρὸς ἡ ἀπουσία τους, αὐτὴ τὴ χρονιά, ἔκανε πιὸ εὐκόλη τὴ νίκη.

Γ. ΣΕΦΕΡΤΖΗΣ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΦΕΛΟΥΔΗ

ΣΤΙΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΚΑΚΟΔΑΙΜΟΝΙΑΣ
ΤΑ ΒΑΘΥΤΕΡΑ ΑΙΤΙΑ
ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ ΤΟΥ ΚΚΕ
1918 - 1968

Ἐκδόσεις GUTENBERG

Τὸ βιβλίο πρὸς ἡ πρώτη του ἔκδοση
ἐξαντλεῖται σὲ λιγότερες ἀπὸ 10 μέρες

προσανατολισμοί

μηνιαία επιθεώρηση
του δημοκρατικού
ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ

**ΕΝΑΣ ΑΝΕΚΔΟΤΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΣΤΙΣ
ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821**

**«Στοχάζεσθε πόσον
εὐτυχῆς θὰ γίνῃ ἡ Ἑλλὰς
ἂν ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὸν
ὀθωμανικὸν ζυγὸν διὰ
χειρὸς ἁλλοῦ δυνάστου;»**

ΑΝΩΝΥΜΗ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

*Ὁ Θανάσης Παπαδόπουλος σπούδασε φιλοσοφία
στὴ Σορβόνη, ἐργάστηκε στὸ τμήμα φιλοσοφίας τῆς
Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς Ρουμανίας. Ἀργότερα
πῆγε στὴ Στοκχόλμη, ὅπου κατέχει τὴν ἑδρα τῆς Νεο-
ελληνικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας.*

Τοῦ Θανάση Παπαδόπουλου

Τὸ κείμενο ποὺ δίνουμε στὴ δημοσιότητα βρίσκεται σ' ἓνα ἀπὸ τὰ
ἀνέκδοτα ἑλληνικὰ χειρόγραφα ποὺ μᾶς ἀπασχόλησε ἤδη μὲ ἄλλη εὐκαιρία⁽¹⁾.
Πρόκειται γιὰ τὸν κώδικα 720 τῆς βιβλιοθήκης τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας
(Βουκουρέστι).

Ὁ κώδικας αὐτὸς περιέχει πολλὰ ἀντίγραφα ντοκουμέντων ποὺ
σχετίζονται ἄμεσα ἢ ἔμμεσα μὲ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821. Ἀναφέρουμε
μερικὰ (ἡ ἀρίθμηση εἶναι δική μας) ἀπὸ τὰ πιὸ ἐνδεικτικά: 1)
Προκηρύξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη πρὸς τοὺς Μολδαβούς, πρὸς τοὺς
Ἕλληνες, πρὸς τοὺς Ρουμάνους, πρὸς τὸν κλῆρο τῆς Μολδαβίας καὶ
πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Βουκουρεστιοῦ. 2) «Περιγραφή τῶν μαχῶν τοῦ
Γαλατζίου καὶ τοῦ Σκουλενίου τοῦ κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Προῦθου»
(εἶναι τοῦ Ἰακωβάκη Ρίζου Νερουλοῦ). 3) Ἐπιτάφιος λόγος τοῦ Κ.
Οἰκονόμου γιὰ τὸν θάνατο τοῦ Πατριάρχῃ Γρηγορίου Ε'. 4) «Περὶ τῆς
σχέσεως τῶν Γραικῶν μὲ τοὺς Τούρκους, ἀπὸ ἑναν Γραικὸν» (Πρόκειται
γιὰ τὸν Ξ. Α. Δημοκίδη). 5) «Γραικῶν ἀντίρρησης εἰς τὴν πρὸς τὸν
πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην ἐπιστολὴν τοῦ κόμητος Καποδίστρια»
(ἀκολουθεῖ καὶ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Καποδίστρια). 6) «Ἐπιστολὴ
Γραικοῦ πρὸς Γάλλον τινὰ φίλον του»⁽²⁾

Στὸν κώδικα ὑπάρχουν ἐπίσης ποιήματα γιὰ τοὺς Φιλικούς («ἐτερίστι») στὴ
ρουμανικὴ γλῶσσα καθὼς καὶ ἄλλα ὕλικά στὴν ἴδια γλῶσσα ποὺ τὸ
περιεχόμενό τους συνδέεται μὲ τὴν ἑλληνικὴ ἐπανάσταση τοῦ 1821 στὴ
Μολδοβλαχία⁽³⁾.

Τὸ κείμενο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ (φύλλα 355 - 362 τοῦ κώδικα) εἶναι μιὰ
σύντομη ἔκθεσις γιὰ ἓνα συγκεκριμένο θέμα. Δὲν ἔχει ὥστόσο τίτλο οὔτε
ἡμερομηνία. Δὲν σημειώνονται ἐπίσης πουθενὰ ὁ τόπος ὅπου γράφτηκε,
ὁ προορισμός της καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέα.

Οἱ παραλείψεις αὐτὲς δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν τυχαῖες. Ὅπως φαίνεται
καθαρὰ ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της, ὀφείλονται (ἰδιαίτερα οἱ δύο τελευταῖες)
στὸν αὐστηρὰ ἀπόρρητο χαρακτήρα της.

Τὸ θέμα τῆς ἔκθεσις εἶναι πολιτικὸ καὶ μάλιστα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπίκαιρα
καὶ τὰ πιὸ καυτὰ γιὰ τὴν ἐποχὴ του: πόσο θὰ κρατήσῃ ἡ κατάσταση ποὺ
διαμορφώθηκε στὴν Εὐρώπη μὲ τὶς ἀποφάσεις τῶν μεγάλων Δυνάμεων
(Ἀγγλίας, Ρωσίας, Αὐστρίας, Γαλλίας, Πρωσσίας) στὸ Συνέδριο τῆς
Βιέννης (1814 - 1815) καὶ τὴ σύναψη τῆς Ἱερῆς συμμαχίας μεταξύ τους.

1. Βλέπε περιοδικό «ἡ Συνέχεια», 1973, ἀρ. 6, σ. 247 - 253.

2. Πρόκειται γιὰ τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ποὺ δημοσιεύτηκε στὸ προαναφε-
μένο περιοδικό. Βλέπε σημ. 1.

3. Περισσότερα γιὰ τὸ περιεχόμενο τοῦ κώδικα στὸ δημοσιευμένο κατάλογο
ἑλληνικῶν χειρογράφων τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας: C. Litziņa, Catalogul Ma-
nuscriptelor Grecesti, Βουκουρέστι 1909.

Τὸ πολιτικὸν σύστημα ὅπερ ἀπεδέχθη ἡ
Εὐρώπη κατὰ τὸ 1814 καὶ 1815 ἔτος, εἶναι
ἐν φαινόμενον ἀνήκουστον εἰς τὴν ἱστορίαν
τοῦ κόσμου καὶ ἓνας δεσμὸς ὅπου ἐνώνει
ὅλας τὰς βασιλείας τῆς Εὐρώπης μὲ συμ-
μαχικὴν ἑνωσιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν πέντε πρω-
τίστων βασιλειῶν, ἐξ ὧν αἱ μὲν τέσσαρες
ἔχουν ἐν μέρος ὁμοιον εἰς τὴν διοίκησιν,
ἐνῶ ἡ πέμπτη εἶναι ὡς ὑπὸ ἐπιτροπὴν ἀπὸ
τὴν ὁποίαν ὁσονοῦπω θέλει ἔβγει διὰ νὰ
τεθεῖ εἰς τὴν αὐτὴν σειρὰν μὲ τοὺς ἐπιτρό-
πους της. Αἱ δὲ δευτέρας καὶ τρίτης καὶ τε-
τάρτης τάξεως ἐπικράτειαί ὑπόκεινται εἰς
τὰς πρώτας ἐν σιωπῇ, χωρὶς νὰ καταναγκά-
ζονται εἰς τοῦτο ἀπὸ καμίαν συνθήκην.

Καὶ οὕτως ἡ Εὐρώπη τώρα ὁμοιάζει μὲ
μίαν φαμίλιαν πολιτικὴν τῆς ὁποίας τῶν με-
λῶν ἐσχημάτισε μόνη της ἐν κριτήριον συν-
θεμένον ἀπὸ τὰς πέντε βασιλείας: Ἀγγλίαν,
Ρωσίαν, Αὐστρίαν, Γαλλίαν καὶ Προυσίαν.
Τὰ μέλη ταῦτα τῆς φαμίλιας ἐγγυῶνται με-
ταξύ των καὶ γίνονται ἐγγυηταὶ τῆς ἡσυχίας
καὶ τῶν δικαιωμάτων ἐκάστου μέλους τῆς
λοιπῆς φαμίλιας.

Αὕτη ἡ τάξις τῶν πραγμάτων ἔχει πολλὰ
ἐλαττώματα. Ἄν ἡμποροῦσεν ὁμως νὰ δια-
τηρηθεῖ, ἤθελεν εἶναι ἓνας κάλλιστος συμ-
βιβασμός μὲ τὸ νὰ ἔχει σκοπὸν τὴν κοινὴν
εἰρήνην. Τὸ μόνον ἐναντίον τῆς τοιαύτης
διατάξεως εἶναι τὸ ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο
εἶναι συντεθειμένον ἀπὸ διαφορετικὰ καὶ
ἐτερογενῆ μέλη. Τὰ ἀντικείμενα ἰντερέσα
τῶν διαφόρων βασιλειῶν, αἱ πρετενσιόναι
των, οἱ κρύφιοι ἐκάστης σκοποὶ φαίνονται
μὲν τώρα ὡς προσηλωμένα εἰς τὴν σύμφωνον
κίνησιν τῆς συμμαχίας, καθότι περιστάτικα
ἀπροσδόκητα καὶ ἐκστραορδινάρικα ἔφερον
αὐτὴν τὴν ἑνωσιν. Ὑπὲρ αὐτῶν δ' ἤθελεν
εἶναι τὸ νὰ διαρκέσει πολὺν καιρὸν καὶ νὰ
ὑπερνικήσῃ τὰ διάφορα ἀντικείμενα ἰντερέ-
σα τοσούτων ἀνεξαρτήτων βασιλειῶν. Εἶναι
δὲ βέβαιον, ὅτι ἀνίσως τὸ σύστημα τοῦτο
πέσει, ὅποιον ἄλλο σύστημα τὸ διαδεχθεῖ
θέλει προξενήσει μεγάλους κινδύνους καὶ
ἀνησυχίας καὶ θέλει γίνῃ αἰτία μιᾶς μεγά-
λης πυρκαϊᾶς, ἥς τὰ ἀποτελέσματα εἶναι
ἀμέτρητα.

Πόσον καιρὸν ἔχει νὰ διαρκέσει αὕτη ἡ

Οί δυσκολίες που παρουσιάζει ή χρονολόγηση του κειμένου δεν είναι άξεπέραστες. Στην πρώτη κιόλας παράγραφο γίνεται λόγος για έξίσωση σε λίγο, «όσονούπω». της Γαλλίας με τις άλλες μεγάλες Δυνάμεις της εποχής.

Ο συγγραφέας αναφέρεται ασφαλώς έδω στην απόφαση που πάρθηκε στο συνέδριο της Αϊξ-Λα-Σαπέλ (Σεπτέμβρης - Νοέμβρης 1818) να αποσυρθούν τα στρατεύματα κατοχής από τη Γαλλία μέσα σε τρία χρόνια.

Ο τρόπος που μνημονεύεται ή απόφαση αυτή και το γεγονός από την άλλη μεριά ότι δεν γίνεται καμιά άμεση ή έμμεση νύξη για την επανάσταση του 1821 μάς επιτρέπουν να συμπεράνουμε ότι ή έκθεση γράφτηκε σε χρόνο που πολύ λίγο απέχει από την έναρξη του μεγάλου εθνικού ξεσηκωμού.

Ο τόπος, ή χώρα όπου βρίσκεται ή έκθεση και ιδιαίτερα το είδος του χειρογράφου στο οποίο σώζεται, οδηγούν, όπως είναι φανερό, σε δυο βασικές υποθέσεις σχετικά με τον προορισμό της. Γράφτηκε είτε για κάποιον από τους φαναριώτες ήγεμόνες της Μολδαβίας και της Βλαχίας είτε για την ήγεσία της Φιλικής Έταιρίας.

Η μια υπόθεση δεν αποκλείει την άλλη. Στην εξεταζόμενη περίοδο οί υπηρεσίες πληροφοριών των ήγεμόνων των παραδουνάβιων πριγκηπάτων ήταν δικτυωμένες από ανθρώπους της Φιλικής Έταιρίας κι έτσι δεν ήταν δύσκολο ένα ντοκουμέντο σαν το προκείμενο να φτάσει στα χέρια και των ήγετων της μυστικής επαναστατικής οργάνωσης. Δεν ήταν επίσης δύσκολο να δοθεί (από την αρμόδια υπηρεσία των ήγεμόνων) ή εντολή για τη σύνταξή του με πρωτοβουλία της Φιλικής Έταιρίας για δικό της λογαριασμό ή και για λογαριασμό και των δυο ενδιαφερόμενων πλευρών.

Η υπόθεση, ότι γράφτηκε για τη Φιλική Έταιρία, μάς φαίνεται ωστόσο πιο πιθανή. Είναι γνωστό ότι οί οργανωτές της έθνεγερσίας του 1821 έδιναν ιδιαίτερη σημασία στο θέμα που πραγματεύεται ή έκθεση, θέμα που το θεωρούσαν, και πολύ δικαιολογημένα, άμεσα συνδεδεμένο με τον άγωνα που ετοίμαζαν, με την επιτυχία του ή την αποτυχία του.

Στα πλαίσια του ενδιαφέροντός τους προς αυτή την κατεύθυνση ή μ' άλλα λόγια για να κατατοπιστούν καλύτερα στο ζήτημα του συσχετισμού των δυνάμεων στο έξωτερικό, στην Εύρώπη, και να είναι έτσι σε θέση να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικότερα τις άρνητικές του πλευρές και να αξιοποιήσουν για τη μεγάλη εθνική υπόθεση τις θετικές του (λιγοστές είν' αλήθεια) πλευρές, απευθύνθηκαν σε ειδικούς για το θέμα: ανάμεσά τους και στον Ζακύνθιο διπλωμάτη και μέλος της Φιλικής Έταιρίας Διονύσιο Ρώμα (1771 - 1857), προτού πάρουν την απόφαση για την έναρξη του άγωνα.

Έρνος για τον άγωνα των Ελλήνων (χαλκογραφία της εποχής στο Παρίσι)

ένωσις (ήτις προς καιρόν μὲν κατέστειλε τὰς πολιτικάς διχονοίας, ὅμως δὲν θέλει δυνηθεῖ νὰ διαρκέσει διὰ πάντα), τοῦτο εἶναι ἓν πρόβλημα μέγα διὰ τὸν κάθε πολιτικὸν ἄνθρωπον, καθότι ἐξ αὐτοῦ ἥρτηται ή ήσυχία καὶ ή μέλλουσα τύχη τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης. Οἱ πλείστοι τῶν συγχρόνων μας πολιτικῶν θεωροῦν τὴν μεγάλην ταύτην συμμαχίαν ὡς ἓν μετέωρον ἑτοιμον νὰ διαλυθεῖ. Ἐγὼ ὅμως ἔχοντας πολλοὺς λόγους καὶ αἷτια ἱκανὰ διὰ νὰ ὡδηγήσουν τὸ κριτικόν μου, εἶμαι πεπληροφορημένος ὅτι ή εὐρωπαϊκὴ αὐτὴ συμμαχία δὲν λέγω ὅτι δύναται νὰ διαρκέσει μισὸν αἰῶνα, πλὴν δὲν ἀμφιβάλλω ποσῶς ὅτι θέλει διαρκέσει δέκα χρόνια. Καὶ ή γνώμη μου ἐρείδεται ὄχι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ συστήματος τοῦτου, τοῦ ὁποῖου τὸ ἄστατον γνωρίζω πολλὰ καλὰ, ἀλλ' εἰς τὴν κατάστασιν τῶν συμμάχων βασιλειῶν ὅπου τὸ συνιστῶσι· κατάστασιν τοιαύτην, ὥστε καμμία ἐξ αὐτῶν δὲν δύναται νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν σφαίραν τῆς, χωρὶς νὰ ὑποστῇ κίνδυνον.

Αἱ πέντε μεγάλαι βασιλεῖαι αἰτίνες προΐστανται τοῦ συστήματος τοῦτου, μόναι δύνανται, ἀνίσως ἀλλάξουν τὴν πολιτικὴν τῶν, νὰ χαλάσουν τὸ σύστημα. Αἱ δὲ διχονοαὶ τῶν λοιπῶν δὲν ἔχουν κανένα οὐσιῶδες, καθότι ή Ἰσπανία καὶ Πορτογαλία ἀπὸ τὸ ἓν μέρος, ή Σβεκία καὶ Δανιμαρκία ἀπὸ τὸ ἄλλο, εἶναι πολλὰ ἀσθενεῖς καὶ μεμακρυσμένοι ἀπὸ τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης καὶ δὲν δύνανται νὰ παρασύρουν τὰς μεγάλας βασιλείας.

Τὸ βασίλειον Παέξι Πάσι (Ὁλλάνδα) εἶναι ἐξ ἀνάγκης συνδεδεμένον με τὰς σχέσεις τῶν γειτόνων του καὶ, περιορισμένον ὃν μεταξὺ Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Γερμανίας, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ποθεῖ ἄλλο, εἰμὴ εἰρήνην καὶ νὰ εἶναι καλὰ με ὅλους.

Τὰ στάτα τῆς Γερμανίας ἀπὸ τὸν καιρὸν ὅπου δὲν ὑφίσταται δεσμὸς μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς Γαλλίας ἔμειναν τρόπον τινὰ ὡς δορυφόροι τῶν δύο μεγάλων δυνάμεων, τῆς Ἀουστρίας καὶ τῆς Προυσίας καὶ ὀφείλουν ἀναγκαίως νὰ ἀκολουθοῦν τὴν κίνησιν ἐκείνων. Τὰ στάτα τῆς Ἰταλίας εἶναι περιορισμένα μεταξὺ Ἀουστρίας καὶ Γαλλίας καὶ ὑστεροῦνται θελήσεως ἀπολύτου καὶ ἀνεξαρτήτου.

Ἡ Ὑψηλὴ Πόρτα δύναται νὰ ἔμβει εἰς πόλεμον μετὰ τῆς Ρωσίας χωρὶς νὰ ἐμποδισθεῖ ἀπὸ τὰς μετὰ τῶν λοιπῶν εὐρωπαϊκῶν βασιλειῶν σχέσεις τῆς. Πλὴν, ἀνίσως ποτὲ αποφασίσει νὰ ἀτακάρει τὴν Ρωσίαν, θέλει συμβεῖ πόλεμος μερικὸς, χωρὶς νὰ ἐπηρεασθεῖ τὸ γενικὸν σύστημα. Πολλὰ διαφορετικὸν ὅμως θέλει εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀνίσως πρώτη ή Ρωσία ἀτακάρει. Τότε τὸ σύστημα τῆς Εὐρώπης θέλει καταστραφεῖ ἀφεύκτως.

Ἐκ τῶν πέντε βασιλειῶν λοιπὸν ὅπου δύνανται νὰ χαλάσουν τὸ τωρινὸν σύστημα, αἱ τρεῖς, ή Ἀουστρία, ή Ἀγγλία καὶ ή Προυσία πρέπει νὰ φρονοῦν τὸ χάλασμά του ὡς ὀλέθριον καὶ, ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἶναι ἀναγκασμένοι νὰ τὸ συντηροῦν. Ἡ δὲ Γαλλία καὶ Ρωσία ἔμπορουν καὶ πρὸ τῶν δέκα χρόνων νὰ ἔχουν αἷτια διὰ νὰ ἔβγουν ἀπὸ τὴν τωρινὴν κατάστασιν. Μ' ὅλον τοῦτο θεωροῦναι πολιτικαὶ θέλουν τὰς κρατήσῃ, ὡς θέλω τὸ ἀποδείξει.

Καὶ πρῶτον, ή Ἀουστρία τόσον πολὺ ὀλιγόστευσε τὰ στρατεύματά της καὶ τόσον ἐπέκεινα τοῦ δέοντος, ὥστε πρέπει νὰ φοβεῖται κάθε μεταβολὴν τοῦ συστήματος τοῦ εὐρωπαϊκοῦ. Καὶ ἀνίσως ἀκόμη μερικὸς χρόνος ἀμελήσῃ, καθὼς τώρα, τὰ στρατεύματά της, θέλει δοκιμάσῃ μεγίστας δυσκολίας διὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ συνθέσῃ μίαν στρατιάν. Αἱ φινάντζαι τῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐγείρονται καὶ εἰς τρεῖς τέσσαρας χρόνους ἔμπορουν νὰ διορθωθοῦν. Δὲν θέλει εἶναι ὅμως εἰς κατάστασιν νὰ κάμῃ τὰ ἔξοδα

Ὁ Δ. Ρώμας ἔγραψε τότε ἓνα «ὑπόμνημα» μὲ τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ θέμα καὶ τὸ ἔστειλε ἔγκαιρα στὸν προορισμό του. Στὸ ὑπόμνημα «ἔκανε ἀνάλυση τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς κατάστασης τῶν μεγάλων Δυνάμεων σὲ συσχετισμὸ μὲ τὰ ἐνδεχόμενα ποὺ εἶχε ν' ἀντιμετωπίσει ἡ Τουρκία» (4). Εἶναι ἄραγε ἡ ἀπόρρητη ἔκθεση τοῦ ἀνώνυμου πολιτικοῦ στοχαστῆ ἢ ἴδια ἡ ἀνάλυση αὐτῆς; Ὑπάρχει καμιά σχέση μεταξύ τους ἢ ὄχι; Δὲν ἔχουμε ὑπόψη ἂν ἔχει δημοσιευτεῖ τὸ ὑπόμνημα τοῦ Δ. Ρώμα κι ἔτσι ἀφήνουμε τὴν ἀπάντηση γιὰ ἄλλους πιὸ εἰδικούς καὶ μὲ περισσότερες ἀντικειμενικὲς δυνατότητες γιὰ τὴ διαλεύκανση τοῦ ζητήματος.

Ἐπισημαίνουμε πάντως μὲ τὴν εὐκαιρία ὀρισμένες ἐνδείξεις ποὺ ἐνισχύουν τὴν καταφατικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα.

Ἡ σπουδαιότερη εἶναι φυσικὰ ἡ ὁμοιότητα τῶν θεμάτων ποὺ ἐξετάζονται στὰ δύο ἱστορικὰ ντοκουμέντα. Ἀπὸ τὸ ὅλο περιεχόμενο τῆς ἔκθεσης φαίνεται ἐπίσης καθαρὰ ὅτι ὁ συντάκτης τῆς δὲν ὑστερεῖ καθόλου ἀπὸ τὸν Ζακύνθιο διπλωμάτη σὲ γνώσεις, ἱκανότητες καὶ πείρα στὸν τομέα τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδιαίτερα στὰ ζητήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν μεγάλων Δυνάμεων τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν μεταξύ τους σχέσεων.

Μιὰ ἄλλη τέλος χαρακτηριστικὴ ἐνδειξη μᾶς προσφέρει ἡ γλῶσσα τοῦ κειμένου τοῦ ἄγνωστου νεοέλληνα στοχαστῆ. Καταφεύγει συχνὰ στὴν ἰταλικὴ γλῶσσα καὶ ὁ τρόπος ποὺ χρησιμοποιοῖ λέξεις καὶ ὅρους τῆς δείχνει ὅτι ἦταν κάτοχος τῆς γλῶσσας αὐτῆς στὸ μέγιστο βαθμό. Τὴν ἴδια ἐπίσης ξένη γλῶσσα ἤξερε πολὺ καλά, καλύτερα μάλιστα ἀπὸ τὰ ἑλληνικά, ὁ Δ. Ρώμας. Ἄν ἡ σύμπτωση αὐτὴ δὲν εἶναι τυχαία, ἐξηγεῖται μὲ τὴν ὑπόθεση ποὺ διατυπώσαμε σχετικὰ μὲ τὴν πατρότητα τῆς ἔκθεσης.

Ὅπως κι ἂν ἔχει τὸ ζήτημα ποὺ θίξαμε, τὸ νέο ἱστορικὸ ντοκουμέντο ποὺ ἔχουμε στὴ διάθεσή μας εἶναι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς μικρὲς διαστάσεις του, μιὰ πολύτιμη μαρτυρία γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πολιτικὴ σκέψη τῆς ἐποχῆς. Ἡ ἀξία του καὶ ἡ σημασία του δὲν βρίσκεται μόνο στὸ εἶδος καὶ στὴ σπουδαιότητα τοῦ θεματός του. Βρίσκονται, πολὺ περισσότερο μάλιστα, καὶ στὸν τρόπο πραγμάτευσής του καθὼς καὶ στὶς ἀπόψεις ποὺ διατυπώνονται γι' αὐτὸ καὶ γιὰ ἄλλα σχετικὰ ζητήματα.

Ὅπως εἶδαμε προηγουμένα, τὸ θέμα, τὸ βασικὸ πρόβλημα ποὺ ἐξετάζεται στὴν ἔκθεση εἶναι ἀπὸ κεῖνα ἀκριβῶς ποὺ ἀπασχολοῦσαν ἰδιαίτερα τοὺς ἡγέτες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας στὴν προκείμενη περίοδο. Ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνο τὸ ὅτι συνδεόταν τὸ πρόβλημα αὐτὸ μὲ τὴ βασικὴ ἐπιδίωξη τῆς ὀργάνωσής τους. Ἀπὸ τὴ λύση του, ἀπὸ τὴν ἐκτίμηση ποὺ θὰ γινόταν, στὴ δοσμένη περίοδο, γιὰ τὴν πολιτικὴ κατάσταση στὴν Εὐρώπη καὶ τὶς προοπτικὲς ἐξέλιξής της ἐξαρτιόταν σὲ καθοριστικὸ βαθμὸ ἡ ἀπόφασή τους γιὰ ἓνα ἐπιταχτικὸ ζήτημα ποὺ ἔμπαινε μπροστά τους. Ἄν ἔπρεπε νὰ προχωρήσουν στὴν ἄμεση ἐφαρμογὴ τῶν σχεδίων τους, στὴν ἐναρξὴ τοῦ πανεθνικοῦ ξεσηκωμοῦ, μιὰ καὶ οἱ ἐσωτερικὲς συνθῆκες, τόσο οἱ ἀντικειμενικὲς ὅσο καὶ οἱ ὑποκειμενικὲς ἦταν ὥριμες, ἢ νὰ προτιμήσουν τὴν ἀναβολή τους καὶ τὴν κήρυξη τῆς ἐπανάστασης γιὰ ἀργότερα καὶ μὲ λιγότερο ἀντίξοες τὶς ἐξωτερικὲς συνθῆκες.

Ἡ γνώμη τοῦ συντάκτη τῆς ἔκθεσης γιὰ τὸ ἐξεταζόμενο θέμα εἶναι, ὅπως τονίζει ὁ ἴδιος μὲ ἔμφαση, ἀντίθετη μ' ἐκείνη ποὺ κυριαρχεῖ στοὺς περισσότερους πολιτικούς (ἐννοεῖ ἀσφαλῶς ἐδῶ ὄχι μόνο τοὺς Ἑλληνες ἀλλὰ καὶ τοὺς εὐρωπαίους). Ἡ συμμαχία τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ μαζί της ἡ ὑπάρχουσα τάξη πραγμάτων καὶ εἰρήνη στὴν Εὐρώπη δὲν εἶναι τόσο εὐθραστη ὅσο φαίνεται. Δὲν εἶναι καθόλου «ἐν μετέωρον ἔτοιμον νὰ διαλυθῇ», ἀλλὰ θὰ διαρκέσει ἀρκετὸν καιρὸ καὶ συγκεκριμένα δέκα χρόνια ἀκόμα.

Ὁ νεοέλληνας πολιτικὸς στοχαστῆς δὲν ἀγνοεῖ βέβαια τὸ γεγονὸς ὅτι στὴν ἐπιστήμη του, ὅπως ἐξάλλου καὶ στὶς ἄλλες κοινωνικὲς ἐπιστῆμες, οἱ προβλέψεις, καὶ πολὺ περισσότερο οἱ μακροπρόθεσμες, βρίσκονται στὴ σφαῖρα τοῦ πιθανοῦ καὶ ὁ βαθμὸς τῆς πιθανότητάς τους ποτὲ σχεδὸν δὲν φτάνει τὰ ὅρια τῆς βεβαιότητος. Γνωρίζει ὥστόσο συνάμα καὶ τὸ σπουδαιότερο ξέρεي νὰ ἐφαρμόζει τὴ μέθοδο ποὺ ἐξασφαλίζει τὰ καλύτερα ἀποτελέσματα, τὶς πιὸ σωστὲς ὑποθέσεις γιὰ τὸ μέλλον στὸν τομέα τῆς εἰδικότητάς του. Τόσο ἡ παραπάνω πρόβλεψή του ὅσο καὶ οἱ ἄλλες σχετικὲς εἰκασίες του δὲν εἶναι συμπεράσματα αὐθαίρετων ἢ καθαρὰ ἐγκεφαλικῶν, ἀφηρημένων συλλογισμῶν, ἀλλὰ στηρίζονται σὲ μιὰ ἀντικειμενικὴ καὶ θεμελιωμένη στὴ γενίκευση πραγματικῶν στοιχείων

ἐνὸς πολέμου. Φόνδα (θησαυροὺς) δὲν θέλει ἔχει. Αἱ ἐκστρατοδινάρικαι συνεισφοραὶ (κοντριμπυτζιόνι) δὲν θέλουν ἐξαρκέσει μήτε διὰ μίαν χρονιά. Δάνεια δὲν ἔμπορεῖ νὰ λάβει διὰ πολὺν καιρὸν. Στουπένδια τῶν ἀγγλῶν δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐλπίσει. Ὡστε τὸ πᾶν τὴν καταναγκάζει νὰ ἀγαπᾷ τὴν εἰρήνην. Τοσοῦτω μᾶλλον, ὅπου ἐν ὧσιν σώζεται ἡ εἰρήνη ἀντιπαίξει ἓνα ρόλον λαμπρόν, ὡς κειμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης.

Ἡ Προυσία ἔμπορεῖ νὰ εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὴν Ἀουστρία, ἀνίσως συμβεῖ καταστροφή τοῦ τωρινοῦ συστήματος, καθότι τὸ στρατεύμα τῆς εἶναι πλέον διοργανωμένον ἀπὸ τῆς Ἀουστρίας καὶ ἐφύλαξε καὶ τῆς μιλιτζίας τὸ εὐτακτον, ὥστε ἐν ὀλίγῳ διαστήματι ἔμπορεῖ νὰ ἔχει μίαν στρατιάν ἐτοιμὴν νὰ κινηθεῖ. Πλὴν αἱ ἐπαρχίαι τῆς εἶναι τόσον ἡφανισμένοι, ὥστε μόλις θέλει δυνηθεῖ νὰ συνθέσει 200.000 στρατεύματα, τὰ ὁποῖα δὲν δύναται νὰ πληρώσει, καθότι ἐπίσης αἱ φινάντζαι τῆς εἶναι ἡφανισμένοι, καίτοι εἰς καλύτεραν κατάστασιν καὶ μὲ ὀλιγότερον χρέος ἀπὸ τὸ τῆς Ἀουστρίας, καὶ ἤδη πάσχει νὰ κατορθώσῃ ἐν δάνειον 30 μιλιονίων διὰ νὰ πληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα ἐξοδα τῶν δύο παρελθόντων χρόνων. Καὶ ἡ γεωγραφικὴ τῆς θέσις εἶναι τώρα ὑπέρποτε κρίσιμος, καθότι ἀνίσως τραβήξῃ τὰ στρατεύματά της ἀπὸ τὴν Πολωνίαν, ἡ Ρωσία ἔμπορεῖ νὰ τὴν καταπολεμήσῃ. Ὡστε ἡ Προυσία ἐκατάλαβε κατ' εὐτυχίαν, ὅτι ἡ μόνη σωτηρία τῆς εἶναι τὸ νὰ εἶναι σφιχτὰ ἐνωμένη μετὰ τῆς Ἀουστρίας καὶ ἡ μεταξύ τούτων τῶν δύο μοναρχιῶν ἐνωσις προξενεῖ εἰς αὐτάς τὴν ὑπεροχήν, τὸ νὰ ἔχουν εἰς τὰς χεῖρας των καὶ τὰς δυνάμεις καὶ στρατεύματα τῶν ὑπολοίπων μελῶν τῆς Γερμανίας. Καὶ τὸ σύστημα τοῦτο ὑπερενίκησε τὸ ἄλλο πρωτητερινὸ σύστημα, τὸ νὰ ἔχει δηλαδὴ συμμαχίαν μετὰ τῆς Ρωσίας. Ὡστε καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς τῆς Προυσίας μ' ὅλον ὅπου προσωπικῶς ἀγαπᾷ τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον, δὲν φρονεῖ πλέον συμμαχίαν μετ' αὐτοῦ. Πλὴν, διὰ νὰ ὑφίσταται ἡ μετὰ τῆς Ἀουστρίας καὶ τοῦ Γερμανικοῦ σώματος ἐνωσις τῆς πρέπει ἀναγκαιῶς νὰ ὑφίσταται τὸ τωρινὸν σύστημα τῆς Εὐρώπης εἰς τὸ ὁποῖον ἡ Ἀουστρία εἶναι ἀπὸ ἰντερέσον τῆς προσηλωμένη καὶ τὸ διαφεντεύει ὅλαις δυνάμεσι. Διὸ καὶ ἡ Προυσία ὅπως ποτ' ἂν ἦ, ἐπίσης ἰντερεσάρεται διὰ νὰ διατηρηθεῖ ἡ εἰρήνη καὶ φοβεῖται τὸν πόλεμον ἐπίσης, ἴσως καὶ πλέον τῆς Ἀουστρίας.

Ἡ Ἀγγλία ἔχει τὰς αὐτὰς ἀρχὰς καὶ τὰ αὐτὰ ἰντερέσα. Κατέλαβε τὸν ἄκρον βαθμὸν τῆς λαμπρότητος καὶ ἠθελε νομισθεῖ εὐτυχῆς ἀνίσως δυνηθεῖ νὰ βασταχθεῖ εἰς αὐτὸν καί, ἐκ τοῦ ἐναντίου, εἰς κίνδυνον μέγα, ἀνίσως θελήσῃ νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὸ σύστημά της. Τὸ νὰ δανείζεται, τοῦτο ὑπερέβη τὰ ὅρια, καὶ μόλις εἰς δέκα ἢ εἰς δεκαπέντε χρόνους (ἀνίσως ἔως τότε πληρώσῃ 200 ἢ 300 μιλιόνια χρέος) νὰ ἐλπίσει ὅτι θέλει δυνηθεῖ νὰ δανεισθεῖ πάλιν. Ἡ Ἀγγλία ἐσυνήθισεν εἰς διάστημα 20 χρόνων νὰ κάμνῃ πολέμους γιγαντιαίους. Ὁ καθείς τῶν ἐσχάτων χρόνων τὴν ἐκόστισε ἀπὸ 100 μιλιόνια λίτρες στέργιγκ (500 χιλιάδες πουνγιά) καὶ ἐπέκεινα. Νὰ παίξῃ τῶτα δευτέρον ρόλον δὲν δύναται. Ἡ πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἢ νὰ ἀργεῖ στόλου καὶ νὰ ἡσυχάζῃ. Προσβλέπει μὲ φρίκην εἰς ἓνα ἐπικείμενον καὶ ἀναπόφευκτον πόλεμον μὲ τὰς Ἐνωμένας Ἐπαρχίας τῆς Ἀμερικῆς, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐταὶ καὶ τὰ ἰντερέσα των ἀντικρούονται καθ' ἐκάστην εἰς ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου, καὶ μία ἀπλὴ ἰδέα ἐνδεχομένου τινὸς πολέμου ἐν Εὐρώπῃ κάμνῃ τὴν Ἀγγλίαν νὰ τρέμῃ. Διὸ καὶ θέλει πασχίσει παντὶ σθένει καὶ μὲ θυσίας τῆς νὰ τὸν ἀποφύγῃ ὡς πολλὰ ἐπικίνδυνον αὐτῇ.

Ἡ Ἀγγλία εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς εὐρωπαϊ-

4. Γ. Κορδάτου, *Ἱστορία τῆς νεώτερης Ἑλλάδας*, τόμ. 2, Ἀθήνα 1957, σ. 105.

καὶ δεδομένων τῆς πείρας ἀνάλυση τῶν σχέσεων τῶν μεγάλων Δυνάμεων. Μὲ τὴν ἀνάλυση τεκμηριώνεται μεταξὺ ἄλλων καὶ διευκρινίζεται ἡ γνώμη ποὺ εἶχαν οἱ ἡγέτες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας καὶ ἡ πιὸ ξύπνια καὶ πιὸ

Ὁ Ὑψηλάντης ἀποβιβάζεται παράνομα στὴν Ἑλλάδα

προοδευτικὴ μερίδα τοῦ ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ γιὰ τὴν ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῶν μεγάλων Δυνάμεων τῆς ἐποχῆς, γιὰ τὶς σχέσεις μεταξὺ τους καὶ γιὰ τὴν πραγματικὴ στάση, τὶς πραγματικὲς ἐπιδιώξεις τους ἀπέναντι στὶς μικρὲς χῶρες καὶ τὴν Τουρκία.

Οἱ σχέσεις τῶν μεγάλων Δυνάμεων δὲν διαμορφώνονται τυχαῖα καὶ ἄσκοπα. Εἶναι συνάρτηση τοῦ συσχετισμοῦ τῶν ἀντιθέσεων καὶ κοινῶν σημείων ποὺ ὑπάρχουν ἀνάμεσα στὰ κρατικά τους συμφέροντα (οἰκονομικὰ κατὰ πρῶτο λόγο ἢ σὲ τελευταία ἀνάλυση καὶ ὅπως τὰ ἀντιλαμβάνονται, θὰ λέγαμε σήμερα, οἱ κυρίαρχες τάξεις ἢ ἡ ἰσχυρότερη μερίδα τους). Ἡ ὀξυνση καὶ ὑπερίσχυση τῶν ἀντιθέσεων τους ὀδηγεῖ (ἂν δὲν βρεθεῖ ἄλλη διέξοδος) σὲ πολέμους μεταξὺ τους, στοὺς ὁποίους μπλέκονται καὶ οἱ ἄλλες χῶρες, ἐνῶ ἡ ἀμβλυνση (ἢ ἐξισορρόπηση) τῶν ἀντιθέσεων τους καὶ ἡ ὑπερστάθμισή τους ἀπὸ τὰ κοινὰ τους συμφέροντα συνεπάγονται, γιὰ τὴν ἀντίστοιχη περίοδο, σχέσεις εἰρήνης καὶ συνεργασίας μεταξὺ τους.

Ἡ στάση τῶν μεγάλων Δυνάμεων ἀπέναντι στὰ ἄλλα κράτη, τὶς χῶρες «δευτέρας, τρίτης καὶ τετάρτης τάξεως», ὑπαγορεύεται ἀπὸ τὰ ἰδιαίτερα συμφέροντα τῆς καθεμιᾶς καὶ τὶς ἀντιθέσεις καὶ τὰ κοινὰ της συμφέροντα μὲ τὶς ἄλλες. Τὰ πρῶτα, στὴ δοσμένη περίοδο, ὑπερσταθμίζονται ἀπὸ τὰ δεύτερα, τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι ἡ διατήρηση τῆς συμμαχίας. Σοβαρὴ ἀπειλὴ γιὰ τὴ συμμαχία αὐτὴ ἀποτελοῦν ἀνάμεσα σ' ἄλλες, οἱ ἀντιθέσεις τῆς Ρωσίας μὲ τὴν Τουρκία. Οἱ καταχτητικὲς βλέψεις τοῦ τσάρου Ἀλέξανδρου σὲ βάρος τῆς χώρας αὐτῆς τὸν ὠθοῦν σὲ πόλεμο ἐναντίον της. Δὲν πρόκειται ὥστόσο, στὴν προβλεπόμενη περίοδο, ν' ἀρχίσει

κῆς συμμαχίας. Αὐτὴ μετροῦσα ἐμφρόνως τοὺς κινδύνους ὅπου ἐδύναντο νὰ ἀκολουθήσουν ἀπὸ μίαν νέαν κοινὴν ταραχὴν ἥτις ἤμπορεῖ νὰ ἐπιφέρει μείζονα κίνδυνον εἰς αὐτήν, στηρίζει ὅλαις δυνάμεσι τὴν συμμαχίαν καὶ ἀδιακόπως τὴν ἐπιμελεῖται. Ζηλοτυποῦσα πάντοτε τὴν Γαλλίαν καὶ οὐχ ἥττον φοβουμένη διὰ τὰς προόδους τῆς Ρωσίας, τὰς οἰκονομεῖ ἀμφοτέρως καὶ ἐν ταυτῷ μεταχειρίζεται τὰς τῆς Γερμανίας βασιλείας ὡς συμμάχους ἀληθεῖς καὶ τὰς συντηρεῖ εἰς διάθεσιν εἰρηνικὴν μεταξὺ των καὶ μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ρωσίας. Τὸ φρόνιμον τοῦτο πολίτευμα δὲν εἶναι ἔργον τοῦ νῦν μινιστερίου, ἀλλὰ τῶν περιστάσεων ὅπου ἔφερον τὴν Ἀγγλίαν εἰς τὴν λαμπρὰν ἐν ταυτῷ καὶ κινδυνώδη τωρινὴν κατάστασιν, καὶ τὸν αὐτὸν δρόμον θέλουν ἀκολουθήσει καὶ οἱ μετὰ τούτους μινιστροὶ ἕως ὅτου ἤθελαν δυνηθεῖ νὰ πληρώσωσι ἐν μέγα μέρος τοῦ χρέους τῆς Ἀγγλίας.

Μένουν αἱ δύο μεγάλαι βασιλεῖαι ὅπου κεῖνται εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς Εὐρώπης. Αὗται δὲν ἔχουν τὸ αὐτὸ ἰντερέσον νὰ διατηρηθεῖ τὸ ἐνεστῶς σύστημα. Ἡ ἰδιαίτερα των θέσεις ὁμως καὶ αἱ μετὰ τῶν γειτόνων των σχέσεις των ὀλιγοστεύουν τοὺς φόβους μας. Ἡ Γαλλία εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἀγαπᾷ τὴν τωρινὴν τάξιν τῶν πραγμάτων εἰς ἣν ἀκουσίως ὑπετάγη διὰ νὰ γλυτώσει ἀπὸ μεγαλύτερα δεινὰ, ἢ ὁποῖα τῆς ἐπροξένησε τόσας ζημίας, πικρίας καὶ περιφρόνησιν. Καὶ βέβαια δὲν θέλει ξεχάσει τὴν ἀπὸ τὴν περιωπὴν τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης πτώσιν της, μήτε τὰ τρακτάτα τοῦ 1815ου ἔτους, μήτε τὴν αὐστηρίαν μεθ' ἧς ἐβλήθησαν εἰς πράξιν αὐτά. Ἡ καρδιά των γάλλων εἶναι ἐμπλεωσμένη ἀπὸ τὸν πόθον τοῦ νὰ ἐκδικηθοῦν, τοσοῦτω μᾶλλον, ὅσον αὐτὴ ἡ ἔνωσις ὅλων των εὐρωπαϊκῶν βασιλειῶν ἐστάθη ἐν μέγιστον φορτίον δι' αὐτήν, χωρὶς νὰ τῇ προξενήσει κανένα καλόν. Δὲν ποθεῖ βέβαια νὰ ὑφίσταται αὐτὴ ἡ ἔνωσις καί, ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἡ ἐλπὶς τῆς ἀποζημιώσεώς της καὶ τοῦ κέρδους της ἤμπορεῖ νὰ εἶναι ἐν τῇ διχονοίᾳ τῶν βασιλειῶν. Καὶ μήτε ὁ εἰρηνικὸς χαρακτήρ τοῦ βασιλέως της καὶ τῶν μινιστρῶν της, μήτε αἱ συνθήκαι αἱ πάνδημοι καὶ ἰδιαίτεροι δὲν ἤθελαν ὑπερισχύσει.

Εἶναι πρὸς τοῦτοις βέβαιον, ὅτι, ἐξαιρουμένης τῆς Ρωσίας, ἡ Γαλλία μόνη ἤμπορεῖ ταχέως νὰ ἀνορθωθεῖ, καθότι ἔχει ἀναριθμήτους πόρους τοὺς ὁποίους ἡ διοίκησίν της δύναται νὰ μεταχειρισθεῖ καὶ διότι ἡ διοίκησίν της ἔχει ὄργανον ἓνα λαὸν πνευματώση καὶ ἱκανὸν νὰ ἐπιχειρισθεῖ μεγάλα πράγματα. Αἱ χρηματικαὶ πληγαὶ της θέλουν ἱατρευθεῖ ἐν ὀλίγῳ διαστήματι ὥστε ἡ τοῦ 1825 ἔτους Γαλλία δὲν θέλει ὁμοιάζει παντελῶς μὲ τὴν τοῦ 1815. Μ' ὅλον τοῦτο ἡ Γαλλία δὲν θέλει δυνηθεῖ εὐκόλως νὰ ἀλλοιώσει καὶ νὰ μεταρρυθμίσει κατὰ τὴν θέλησίν της τὸ σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ ἐν ὅσῳ δὲν κατορθώσει τοῦτο, δὲν θέλει δυνηθεῖ νὰ ἐπιχειρισθεῖ οὐδὲν οὐσιῶδες μήτε ἀσφαλές.

Πρὸς τοῦτοις, τὴν Γαλλίαν εἰσέτι ἀντικείμενον οὐσαν τῆς κοινῆς δυσπιστίας, ἡ Εὐρώπη ὅλον τὴν φοβεῖται καὶ καθεὶς τὴν ἰδεῖ νὰ κάμει κανένα ἐχθρικὸν κίνημα, θέλει ἐνωθεῖ ἀμέσως κατ' αὐτῆς. Ὡστε εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ ἀκόμη, μόνον ὁ κατὰ τῆς Γαλλίας πόλεμος ἤμπορεῖ νὰ εὕρει παρτεζάνους καὶ νὰ ἐμπνεύσει θυσίας καὶ ἔνωσιν. Καὶ τὸ μῖσος καὶ ἡ ἐχθροπάθεια ὅπου ἔχουν κατὰ τῶν γάλλων ἅπαντες δὲν θέλουν σβεσθεῖ ὀγλήγορα. Τοῦτο ἡ διοίκησιν τῆς Γαλλίας τὸ ἠξεύρει κάλλιστα καὶ δοθεῖτω ὅτι ἀνηγέρθη καὶ ἱατρεύθη ἀπὸ τὰς πληγὰς της εἰς διάστημα πέντε ἢ ἕξι χρόνων, πρέπει προηγουμένως νὰ ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν μεγάλην συμμαχίαν καμμίαν τῶν μεγάλων βασιλειῶν καὶ νὰ τὴν ἐλκύσει εἰς τὸ μέρος της (ὅπερ δυσκολώτατον) καὶ οὕτω νὰ ἤμπορέσει νὰ κινηθεῖ. Τὸ πῶς ὁμως θέλει ὠφεληθεῖ

έναν τέτοιο πόλεμο, γιατί θα τον έφερνε σε άνοιχτή σύγκρουση με τις άλλες μεγάλες Δυνάμεις, που δεν θέλουν τον διαμελισμό της Τουρκίας, κι έτσι τελικά θα τον έχανε και θα τορπιλλιζόταν ή συμμαχία. Άνεξάρτητα λοιπόν από τη βασική της επιδίωξη και λόγο ύπαρξης, την εξυπηρέτηση των κοινών συμφερόντων των μεγάλων Δυνάμεων σε βάρος των συμφερόντων των μικρών ή αδύνατων χωρών (και τη διατήρηση της «ίσοσταθμίας», της ισορροπίας που επιβλήθηκε από τις πρώτες χωρίς να παρθεί ή θέληση και οι γνώμες των δεύτερων), ή Ίερή συμμαχία είναι ευνούκη, «σωτήρια» για την Τουρκία, για την έδαφική της ακεραιότητα.

Ποιά κατάσταση στις σχέσεις των μεγάλων Δυνάμεων είναι προτιμότερη για τον ελληνικό λαό, για την υπόθεση της έλευθερίας του και της εθνικής του ανεξαρτησίας; Η τωρινή που εξασφαλίζει στην Εύρώπη την ειρήνη για μια όρισμένη περίοδο ή η αντίθετη και μόνη διάδοχη κατάσταση, ή διάλυση της Ίερής συμμαχίας κι ένας πόλεμος ανάμεσα στις μεγάλες Δυνάμεις;

Το πρόβλημα αυτό δεν είναι καινούργιο για τη νεοελληνική πολιτική σκέψη. Βρισκόταν στο κέντρο της προσοχής της από παλιότερα και είναι γνωστή ή γνώμη που είχαν για τη λύση του οι πιο προοδευτικοί εκπρόσωποί της και που κυριάρχησε τελικά.

Οι μεγάλες Δυνάμεις δεν θέλουν και δεν ευνουύν την απελευθέρωση των Ελλήνων ούτε σε περίοδο ειρήνης ούτε σε περίοδο πολέμου μεταξύ τους. Και στις δυο ώστόσο περιπτώσεις οι υπόδουλοι Έλληνες αν οργανωθούν σε πανεθνική κλίμακα και αγωνιστούν για την έλευθερία τους στηριγμένοι στις δικές τους δυνάμεις μπορούν να μεταβάλουν προς όφελός τους ή στη χειρότερη περίπτωση να εξουδετερώσουν τις αντίζoes εξωτερικές συνθήκες και να νικήσουν στον δίκαιο αγώνα τους.

Δεν έλειπαν στην εξεταζόμενη περίοδο οι υπέρμαχοι της αντίθετης άποψης. "Οτι ο ελληνικός λαός δεν μπορούσε ν' αποκτήσει μόνος του την έλευθερία του κι έπρεπε έτσι να την περιμένει δώρο από τα μεγάλα χριστιανικά κράτη της Εύρώπης και ιδιαίτερα από κείνα που του έδιναν κρυφά ή φανερά τέτοιες υποσχέσεις με βάση όρισμένους όρους ή ανταλλάγματα.

Άνεξάρτητα από τις υποκειμενικές προθέσεις των υποστηρικτών της, που ήταν συνήθως αγνές, ή άποψη αυτή ήταν βέβαια από τις πιο επιζήμιες. Δημιουργούσε τεράστια εμπόδια στο δρόμο για την απαλλαγή του ελληνικού έθνους από τον τουρκικό ζυγό και συνάμα το προσανατόλιζε και το προετοίμαζε, όπως αποδειχνει με πειστικότατο τρόπο ο Άωνυμος Έλληνας, για αντικατάσταση των κατακτητών του, με άλλους και πιθανότατα χειρότερους.

«Το στοχάζεσθε τέλος πάντων, αν ή Έλλάς ελευθερωθεί από τον όθωμανικόν ζυγόν δια χειρός άλλου δυνάστου, να γίνει αληθώς ευτυχής; Διατί, αδελφοί μου, να θέλωμεν ν' αλλάξωμεν κύριον, όταν μόνοι μας ήμπορούμεν να ελευθερωθώμεν; Νομίζετε να είναι έλαφρότερος ο ζυγός μιās ξένης δυναστείας; Δεν στοχάζεσθε ότι πάλιν ζυγός είναι; Στρέψατε τὰ ὦτα σας και τούς όφθαλμούς σας εις την Ίταλίαν και ακούσατε τούς γογγυσμούς της και ιδετε τὰ δάκρυά της, δια να καταλάβετε τί θέλει να πει έλευθέρωσις από ξένους. Καταδέχεσθε έσείς να όμολογείσθε χρεώσται άλλογενών της ελευθερώσεώς σας;

Άλλά προβλέψετε το πλέον φανερόν από άλλον, την αναγκαίαν λέγω επανόρθωσιν του γένους αφ' έαυτου του» (5).

Την ίδια, τη σωστή άποψη για το επίμαχο ζήτημα είχαν, όπως είναι γνωστό, οι ήγέτες και τα μέλη της Φιλικής Έταιρίας και το σπουδαιότερο εργάστηκαν για τη διάδοσή της μ' όλα τα μέσα, νόμιμα και παράνομα που είχαν στη διάθεσή τους και σ' όλες τις ευκαιρίες που τούς παρουσιάζονταν ή δημιουργούσαν οι ίδιοι.

Θυμίζουμε ένα σχετικό παράδειγμα που είναι από τα πιο λίγο γνωστά αλλά κι από τα πιο ευγλωττα. Πρόκειται για την περίπτωση του Βενιαμίν Λέσβιου. Ο σπουδαιότερος αυτός εκπρόσωπος του επαναστατικού νεοελληνικού διαφωτισμού και προπαγανδιστής των ιδεών της Φιλικής Έταιρίας τόσο στη διδακτική του δραστηριότητα όσο και στα συγγράμματά του δεν παραλείπει, με κάθε ευκαιρία και άφορμή που του δίνεται, να εκθέτει και να επιχειρηματολογεί έμμεσα ή άμεσα την παραπάνω άποψη. "Οτι οι υπόδουλοι όμφεθνοί του μπορούν και πρέπει να ελευθερούν μόνοι τους.

από την πτώσιν του συστήματος είναι αναμφίβολον.

Η περισσότερα μου άμφιβολία είναι εις την Ρωσίαν όπου ή απόλυτος θέλησις ενός μόνου ανθρώπου αποφασίζει το πᾶν και όπου ο χαρακτήρ αυτού του ανθρώπου είναι γριφώδης. Ο αυτοκράτωρ Άλέξανδρος μ' όλον όπου έχει ζήλον και ένθουσιασμόν προς διατήρησιν της μεγάλης ταύτης συμμαχίας, είναι ο μόνος όπου ήμπορεί να μην έχει χρείαν αυτής, μήτε καμμιās βοηθείας, ένω όλη ή Εύρώπη τον φοβείται. Και δικαίως τον φοβείται. Και την μεγάλην συμμαχίαν την μεταχειρίζεται αυτός ως όργανον της φιλοδοξίας του εύκολον και πρόσφορον δια να ενεργεί την επιρροήν του εις τας μεγάλας και κοινάς υποθέσεις της Εύρώπης, το όποιον όργανον θέλει συντρίψει άμέσως όπου ιδεί ότι ήμπορεί να ώφεληθει από κανένα άλλο σύστημα. Η Άουστρία και ή Προυσία έντερεσάρονται να διατηρηθεί αυτό το τωρινόν σύστημα από φόβον και εξ ανάγκης. Αυτός όμως δεν έχει τοιούτον έντερέσον και είναι ο μόνος μονάρχης όστις και τώρα δύναται να επιχειρισθεί τὰ πλέον μεγαλύτερα πράγματα, καθότι μόνος αυτός έχει στρατιάς έτοιμούς να κινηθούν και κανένα τι δεν δύναται να άντισταθεί εις την πρώτην προσβολήν των. Δεν είναι αναγκαίον να προσθέσωμεν και το εκ της γεωγραφικής θέσεως της βασιλείας του κέρδος και την γεωγραφικήν θέσιν των γειτόνων του.

Εις τον αυτοκράτορα της Ρωσίας δεν είναι προς τούτοις και κανένα άλλο εμπόδιον από εκείνα όπου έχουν οι άλλοι μονάρχαι. Η εξουσία του είναι απόλυτη και όχι μεμερισμένη καθώς των άλλων, μήτε φοβείται την δόξαν του λαού, μήτε έχει φόρμας και ρέσμια (σχήμα) διοικήσεως ώσαν εις άλλους τόπους. Αυτός ό,τι φαντασθεί σήμερα, ήμπορεί να το βάλει εις πράξιν αύριον. Είναι άρα ο πλέον επίφοβος. Πλήν πρέπει προπάντων να ήξεύρωμεν αν αυτός θέλει να ανατρέψει το παρόν σύστημα. Όλοι τον λέγουν ως ένα άνθρωπον δυσνόητον και άπαντες ήξεύρουν το άνήσυχον του χαρακτήρος του, το άεικίνητόν του και την πολλήν δίψαν της φιλοδοξίας του. Πλήν κανείς δεν άρνεϊται ότι, εξ εναντίας, έχει και προτερήματα. Η πολλή του αίσθησις ευθύνης δεν θέλει τῷ συγχωρήσει ποτέ να κάμει προδοσίαν ή άπάτην. Ο πόθος όπου έχει να τον έχουν οι άνθρωποι εις υπόληψιν είναι περισσότερος εις αυτόν από τον πόθον της δόξας. Οι τίτλοι του ειρηνοποιού, του υπερασπιστού των αδυνάτων, του φιλανθρώπου, του ανορθωτού της βασιλείας του έχουν περισσότεράν χάριν εις τούς όφθαλμούς του, παρά ο τίτλος του νικητού και αποκτητού. Και έπειτα κατάντησε τόσον θρησκος (και όχι θρησκος καθ' υπόκρισιν), ώστε το πᾶν τον υπάγει εις την θρησκείαν του. Αυτός θεωρεί προς τούτοις τον έαυτόν του ως θεμελιωτήν της ευρωπαϊκής Συμμαχίας.

Τέλος, αυτός δεν γράφει κανένα έγγραφον προς τας λοιπάς βασιλείας χωρίς να υπερεκθειάσει το τωρινόν σύστημα ως το μόνον σωτήριον δια τον κόσμον άπαντα. Είναι δυνατόν λοιπόν ύστερον από τόσας λαμπράς διαμαρτυρήσεις όπου έκαμεν ένώπιον όλου του κόσμου, να κάμει άδिका επιχειρήματα ενάντια της κοινής δόξης όλου του κόσμου και αυτής της θρησκείας, την οποίαν τιμά καθ' υπερβολήν, και να ανατρέψει εν έργον, το όποιον στοχάζεται ότι έχει να τον αναδείξει άθάνατον;

Πολλοί διισχυρίζονται, ότι αυτά τα κινήματά του είναι παιγνίδια και κωμωδίαι πλήν έγώ τούς έρωτά. Διατί να είναι προσηλωμένος τῷ όντι εις αυτό το σύστημα, διατί το θέλει και το αγαπά; Και διατί να μη προτιμήσει αυτό το είδος της δόξης, το να είναι δηλαδή σιωπηλώς και χωρίς να κηρυχθεί

5. Άωνύμου του Έλληνο, Έλληνική Νομαρχία, έκδοση Γ. Βαλέτα, Άθήνα 1949, 196 - 197.

Οὕτω εἶναι μὲν δυνατόν εἰς ἐμὲ τὸ νὰ γένω πλούσιος, πλὴν οὔτε εἶμαι τοιοῦτος ἤδη οὔτε εἶναι ἀντίφασις ὁ πλουτισμὸς εἰς ἐμέ. Καὶ εἶναι μὲν δυνατόν εἰς τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων νὰ ἐλευθερωθεῖ ἐκ τῆς δουλείας, πλὴν οὔτε εἶναι ἤδη ἐλεύθερον οὔτε ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ ὑπόκειται εἰς ἀντίφασιν τινά» (ὑπογράμμιση δική μου, Θ.Π.).

«Ἄν πλάττει (τις) τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἰδίας πατρίδος, διορίζει οὐδένα ἄλλον εἰμὴ ἑαυτὸν ἐλευθερωτὴν»⁽⁶⁾.

Τὸ ζήτημα ποὺ εἶδαμε θίγεται ὡς ἓνα βαθμὸ στὴ μαρτυρία τοῦ ἄγνωστου στοχαστῆ. Ὅχι ὥστόσο ἀνοιχτά, ἀλλὰ μὲ πλάγιο τρόπο. Ἐννοοῦμε ἐδῶ πρῶτα-πρῶτα τὶς διαπιστώσεις καὶ τὶς ἀπόψεις του γιὰ τὸ χαρακτήρα, τὰ κίνητρα καὶ τοὺς σκοποὺς (τοὺς πραγματικοὺς) τῆς συμμαχίας τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ γιὰ τὶς συνέπειες ποὺ θὰ εἶχε ἡ παραβίασὴ τῆς καὶ ἓνας πόλεμος μεταξὺ τους γιὰ ὅλες τὶς χῶρες τῆς Εὐρώπης (μὲ τὶς ὁποῖες ἐξυπονοεῖται φυσικὰ καὶ ἡ Τουρκία).

Ἐνα ἄλλο ἀξιοπρόσεχτο, ἀπὸ τῆ σκοπιᾶ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, σημεῖο εἶναι ἐκεῖνο ὅπου ἐπισημαίνονται οἱ ἐπιπτώσεις ποὺ θὰ συνεπάγονταν γιὰ τὴν ὑπάρχουσα τάξη πραγμάτων στὴν Εὐρώπῃ ἓνας πόλεμος τῆς Τουρκίας μὲ τὴ Ρωσία.

Ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι θὰ συνέβαινε στὴν περίπτωση ποὺ θὰ κήρυττε ἡ Ρωσία πόλεμο κατὰ τῆς Τουρκίας, ὁ πόλεμος αὐτὸς (τῆς Τουρκίας μὲ τὴ Ρωσία) δὲν θὰ προκαλοῦσε τὴ διάλυση τῆς συμμαχίας τῶν μεγάλων Δυνάμεων.

Ἡ μ' ἄλλα λόγια δὲν θὰ μετατρέποταν σὲ παγκόσμιο πόλεμο μὲ τὶς ἀναπόφευκτες καὶ ἀνυπολόγιστες καταστρεπτικὲς συνέπειές του γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

Ἀπὸ τὰ σημεῖα ποὺ ἀναφέραμε κι ἀπὸ τὴ γνώμη ποὺ διατυπώνεται γιὰ τὸ ζήτημα τῆς διάρκειας τῆς Ἱερῆς συμμαχίας βγαίνουν μόνον τοὺς ὁρισμένα συμπεράσματα ποὺ ἀποτελοῦν ἀπαντήσεις καὶ συγκεκριμένους ὑποδείξεις γιὰ τὸ μεγάλο ἐθνικὸ πρόβλημα τοῦ ὑπόδουλου ἑλληνισμοῦ.

Καμιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες Δυνάμεις καὶ κανένα ἄλλο ἰσχυρὸ κράτος δὲν πρόκειται νὰ δώσει τὴν ἐλευθερία στοὺς Ἕλληνες οὔτε σὲ περίοδο εἰρήνης οὔτε σὲ περίοδο πολέμου κι ἐπομένως πρέπει νὰ τὴν κατακτήσουν μόνοι τοὺς χρησιμοποιώντας ὅλα τὰ μέσα ποὺ ἔχουν στὴ διάθεσή τους. Καὶ κατὰ πρῶτο λόγο τὰ πιὸ ἀποτελεσματικά.

Ἡ ἐκπλήρωση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ πρέπει νὰ ἐπιτευχθεῖ στὶς ὑπάρχουσες ἐξωτερικὲς συνθήκες, ὅσο ἀντίξοες κι ἂν εἶναι, γιὰτὶ ἀργότερα, μετὰ ἀπὸ μιὰ δεκαετία θὰ διαλυθεῖ ἡ συμμαχία τῶν μεγάλων Δυνάμεων καὶ οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες θὰ εἶναι πολὺ χειρότερες.

Ἐνας ἄλλος λόγος γιὰ τὴν ἐπιδίωξη τῆς πραγματοποίησης τοῦ μεγάλου σκοποῦ στὶς ὑπάρχουσες ἐξωτερικὲς συνθήκες εἶναι τὸ ἐνδεχόμενο νὰ βελτιωθοῦν ὡς ἓνα βαθμὸ γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἐξαιτίας τῆς ὀξυνσης τῶν ἀντιθέσεων τῆς Τουρκίας μὲ τὴ Ρωσία. Ἀντιθέσεων ποὺ εἶναι δυνατόν μὲ τὴν παραπέρα ὀξυνσή τους νὰ ὀδηγήσουν σὲ πόλεμο τὴν πρώτη μὲ τὴ δεύτερη. Ὅπως εἶναι γνωστὸ ἡ πρόβλεψη αὐτὴ ἀποδείχτηκε σωστή. Ὁ ἀναμενόμενος πόλεμος τῆς Τουρκίας ἐναντία στὴ Ρωσία ξέσπασε πραγματικὰ στὴν καθορισμένη περίοδο καὶ δὲν μετατράπηκε σὲ παγκόσμιο. Καὶ οἱ ἐπιπτώσεις του γιὰ τὴν ὑπόθεση τῶν Ἑλλήνων ἦταν εὐνοϊκότατες.

Ἡ ἐξέταση τῆς ἐκθεσης ἀπ' αὐτὴ τὴ σκοπιᾶ, ἀπὸ τὴ σκοπιᾶ τοῦ βαθμοῦ δικαίωσης ἡ διάψευσης τῶν ἀπόψεων καὶ προβλέψεων τοῦ συντάκτη τῆς θὰ μᾶς ὀδηγοῦσε καὶ σ' ἄλλες ἐνδιαφέρουσες διαπιστώσεις.

Τὸ πρόβλημα ὥστόσο ποὺ ἔχει μεγαλύτερη σημασία καὶ πρωτεύει ἡ μελέτη του καὶ ἡ λύση του εἶναι, νομίζουμε, ἄλλο.

Εἶχαν ἄραγε ὑπόψη οἱ ἡγέτες τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας τὴν ἐκθεση τοῦ ἄγνωστου νεοέλληνα πολιτικοῦ στοχαστῆ; Καὶ τὸ σπουδαιότερο, ἂν ἀποδειχθεῖ ὅτι τὴν εἶχαν ὑπόψη, ἐπηρεάστηκαν ἢ ὄχι ἀπὸ τὶς ἐκτιμήσεις του καὶ τὶς ἀπόψεις του στὴν ἱστορικὴ τους ἐπιλογή, στὴ λήψη τῆς ἀπόφασης νὰ κηρύξουν τὴν ἐπανάσταση σὲ ἀντίξοες ἐξωτερικὲς συνθήκες καὶ νὰ μὴν τὴν ἀναβάλουν γιὰ ἀργότερα;

Ἡ καλύτερη καὶ τελεσίδικη ἴσως ἀπάντηση στὰ ἐρωτήματα θὰ δοθεῖ μὲ τὴν ἐξακρίβωση τῆς πατρότητας καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς ἱστορικῆς μαρτυρίας. Καὶ χωρὶς ὥστόσο τὴ διαλεύκανση αὐτοῦ τοῦ ζητήματος καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς μικρὲς διαστάσεις τῆς εἶναι, νομίζουμε, φανερὴ ἡ ἀξία τῆς, ἡ σημαντικὴ θέση ποὺ κατέχει στὴ νεοελληνικὴ πολιτικὴ σκέψη σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἀξιόλογες περιόδους τῆς ἀνάπτυξής της.

ὁ πρῶτος καὶ ὑπέρτερος πάσης τῆς Εὐρώπης, ἀπὸ τὸ νὰ ζητεῖ πολέμους καὶ θορύβους, τῶν ὁποίων τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἀμφίβολον εἰς ἐκεῖνον ὅπου δὲν ἡμπορεῖ νὰ φαντασθεῖ ὡς ὁ Ναπολέων, ὅπου ἡμπορεῖ νὰ τὸ ἔχει βέβαιον διὰ τὰ ὑπέροχά του πολεμικὰ προτερήματα.

Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔξαφνα ἤλλαξε γνώμη ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ὅτι ἐνίκησε τὴν κοινὴν ὑπόληψιν καὶ τὰς τύψεις τοῦ συνειδότος καὶ τὰς πλέον πανδήμους διαμαρτυρήσεις του καὶ τοὺς πλέον ἱεροὺς δεσμούς. Ἡμπορεῖ ἄρα γε νὰ κατορθώσει ἀσφαλῶς τοὺς περὶ αὐξήσεως καὶ μεγαλειώσεως σκοποὺς του;

Τὸ κοινὸν πάθος ὅλων τῶν βασιλειῶν τῆς Εὐρώπης, ἡ ἑλλειψὶς δηλαδὴ τῶν εἰσοδημάτων, εἶναι ἐπίσης καὶ εἰς τὴν Ρωσίαν καὶ εἰς μάτην ὁ αὐτοκράτωρ ἤθελεν ἐπινοήσει πόρους ἐκστρατοδινάρικους διὰ νὰ ἐπιχειρησθεῖ μεγάλα πράγματα. Καὶ ἀνίσως ὑποθέσει τις, ὅτι ἡμπορεῖ νὰ φέρει τὰ στρατεύματά του εἰς ξένους τόπους καὶ νὰ τραφῶσιν ἐκεῖθεν, δὲν πρέπει νὰ ξεχάσει ὅτι τὸ σύνθεμα τῶν συνεισφορῶν ὅπου ἡμπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσει εἰς μίαν ἐπιδρομὴν ὀλιγοχρόνιον, δὲν ταιριάζει πλέον εἰς ἓνα πόλεμον καὶ εἰς κυρίευσιν καὶ κατακράτησιν τόσον πολυχρόνιον καὶ ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τὸ ὁποῖον μετεχειρίσθησαν οἱ γάλλοι, κατήντησεν εἰς ἄκρον μισητὸν παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς καὶ ὅτι ὁ κάθε ἀποκτητὴς ἡ νικητὴς ὅπου τὸ μεταχειριστεῖ εἰς τὸ ἐξῆς ἔχει νὰ καταντήσῃ εἰς ἄκρον μισητὸς καὶ εἰς ἓνα χρόνον θέλει πάθει ὅ,τι ἔπαθε καὶ ὁ Ναπολέων.

Ἄλλωστε ἐν ὅσω ἡ Ἀουστρία καὶ ἡ Πρωσία εἶναι ἡνωμένοι, ἡ Ρωσία δὲν ἡμπορεῖ νὰ ἐπιχειρησθεῖ ἰδιαιτέρους πολέμους, καθότι πρέπει νὰ ἐκτείνει τὰ στρατεύματά της εἰς μίαν μεγίστην λίνεαν, ἀπὸ τὸ Μέμελ δηλαδὴ ἕως εἰς τὰ Καρπάθια ὄρη καὶ τὴ χρειάζονται 500 χιλιάδες στρατεύματα διὰ τοῦτο. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἀρχὰς δὲν θέλει ἀπαντήσῃ ἡ Ρωσία ἐμπόδια, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν εἶναι προητομασμένος εἰς μίαν αἰφνίδιον προσβολήν, πλὴν κατ' ὀλίγον-ὀλίγον θέλουν σχηματισθεῖ αἱ ἐναντίαι δυνάμεις, καὶ ἡ Γερμανία ἥτις ὑπὲρ ποτε ποθεῖ καὶ εἶναι προσηλωμένη εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν της, θέλει κινηθεῖ ὁλοκλήρως καὶ θέλει δώσει βοήθειαν εἰς τὴν Ἀουστρίαν καὶ Πρωσίαν πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἰσοσταθμίας, χωρὶς νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν συνεργίαν τῆς Ἀγγλίας, συνεργεία ἥτις εἶναι πλέον φοβερά τῇ Ρωσίᾳ ἀπὸ 200 χιλιάδες στρατεύματα. Τότε λοιπὸν τὰ στρατεύματα τῆς Ρωσίας θέλουν καταναγκασθεῖ νὰ ὀπισθοδρομήσουν καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ χάσει ὅλας τὰς ὠφελείας ὅπου εἶχεν ἀπὸ τὸ πρῶτον σύστημα, δὲν θέλει εὑρεῖ εἰς τὸ νέον τοῦ σύστημα εἰ μὴ μεταμέλειαν καὶ κινδύνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν θέλει γλυτώσει ἐφ' ὅρου ζωῆς του.

Ἡ μόνη ἰδιαιτέρα ἐπιχείρησις τὴν ὁποίαν ἡμπορεῖ νὰ κάμει ἡ Ρωσία χωρὶς νὰ εὑρεῖ αὐτὰς τὰς μεγάλας δυσκολίας εἶναι κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι κατὰ τὴν τωρινὴν κατάστασιν τῶν ἄλλων βασιλειῶν, τὰ ρωσικὰ στρατεύματα ἡμποροῦν νὰ ἀπεράσουν τὸν Δούναβιν καὶ νὰ εὑρεθοῦν εἰς τὸν δρόμον τῆς Κωνσταντινουπόλεως προτοῦ νὰ κάμουν αἱ ἄλλαι Δυνάμεις κανένα κίνημα εἰς τὰ πλευρὰ τῶν στρατευμάτων τῆς ἡ ὀπισθεν. Μ' ὅλον τοῦτο αὐταὶ αἱ πρόοδοι ἡμποροῦν νὰ καταντήσουν πάλιν ἐφήμεροι, καθότι ἀνίσως ἡ Ἀουστρία, Πρωσία καὶ Ἀγγλία μένουν σύμφωνοι, αὐταὶ δὲν θέλουν ὑποφέρει νὰ ἐκμελισθεῖ τὸ Ὄθωμανικὸν ἔδαφος καὶ ὅσον ἀργαί κι ἂν γίνουν αἱ κινήσεις των, ἡ Ρωσία δὲν θέλει τολμήσει νὰ κάμει ἐν τοιοῦτον κίνημα ὅπου θέλει τῆς εἶναι ὀλέθριον ὡς τὸ κατὰ Γερμανίας.

6. Βενιαμὴν Λεσβίου, Στοιχεῖα τῆς Μεταφυσικῆς, Βιέννη 1820, σ. 196 - 197 καὶ 312.

Διὰ τοῦτο καὶ φρονῶ, ὅτι τὸ τωρινὸν σύστημα, μ' ὅλον ὅτι δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Πόρτα, εἶναι σωτήριον δι' αὐτὴν καὶ μ' ὅλην τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν τὴν ὁποίαν ὑποπτεύθησαν τόσον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Βλέπομεν λοιπόν, ὅτι ἡ Ρωσία μ' ὅλα τὰ φοβερά της στρατεύματα εἶναι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν μὲ τὴν Γαλλίαν. Ἡ Ρωσία, καθὼς καὶ ἡ Γαλλία, δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐπιχειρησθῇ τι, ἀνίσως καὶ δὲν ἀνατρέψει καὶ ἀλλάξει τὸ σύστημα τῆς Εὐρώπης καὶ ἀνίσως δὲν ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν μεγάλην συμμαχίαν κανένα ἀπὸ τὰ μέλη της τὰ μεγάλα. Τότε μόνον ἔμπορεῖ νὰ ἔβγῃ ἀπὸ τὴν τωρινὴν σφαίραν της καὶ νὰ ἀτακάρει ἢ τὴν Γερμανίαν ἢ τὴν Πόρταν. Ἀνίσως ἡ Πρωσία ἔμενε μετὰ τῆς Ρωσίας ἡνωμένη ὥς ἦν εἰς τοὺς 1814, ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἦτον κύριος νὰ ἐκλέγῃ ὅτι ἤθελε νὰ εἶναι : ἢ ὑπερασπιστὴς ἢ ἀπόλυτος διαθετητὴς (δικτάτωρ) ἢ τύραννος Εὐρώπης. Πλὴν ὁ κίνδυνος οὗτος δὲν ὑφίσταται, μήτε ἡ τοιαύτη ἔνωσις. Ἡ Ρωσία δὲν ἔμπορεῖ νὰ ἐλπίζει νὰ καταφέρει μήτε τὴν Ἀγγλίαν εἰς κανένα σκοπὸν ἐναντίον τοῦ κοινοῦ ἰντερέσου. Δὲν τῇ μένει λοιπὸν ἄλλο, εἰ μὴ τὸ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Γαλλίας. Τοῦτο ἔμπορεῖ νὰ ἀκολουθήσῃ, πλὴν χρειάζεται πολὺς καιρὸς διὰ νὰ ὀριμάσῃ. Καὶ ἐπειδὴ αὗται αἱ δύο Δυνάμεις δὲν συνάπτονται εἰς κανένα μέρος μήτε συν-

ορεύονται, αἱ μεταξὺ αὐτῶν βασιλεῖαι δὲν θέλουν παραμερίσει μετὰ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ νὰ ἐναντιωθῶν καὶ νὰ γίνουν πρόσκομμα.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας

Αὐτοὶ οἱ λόγοι φέρουν ἐν συμπεράσματι παράδοξον ἅμα καὶ παρηγορητικόν. Τὸ ἀσθενὲς τοῦ τωρινοῦ συστήματος εἶναι ὅπου τὸ κάμνει νὰ διαμεῖναι. Ἡ Γαλλία καὶ ἡ Ρωσία εἶναι τὴν σήμερον αἱ δύο Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἔμπορουν νὰ ἐπαπειλήσουν τὴν Εὐρώπην, πλὴν καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη εἶναι καταντημένες εἰς τὸ νὰ μὴ δύνανται νὰ βλάψουν, ἐν ὅσῳ δὲν ὑφίσταται ἢ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἔνωσις. Ἡ Ἀουστρία, Πρωσία καὶ Ἀγγλία πολλὰ ὀλίγον ποθοῦν καὶ ὀλίγον εἶναι προετοιμασμένοι διὰ πόλεμον, εἰρηνηνικαὶ οὖσαι ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ κάθε μία κατ' ἰδίαν ἀσθενής. Αἱ τρεῖς ὁμῶς ὁμοῦ εἶναι πολλὰ ἰσχυραὶ καὶ εἶναι τὸ ἀληθὲς προπύργιον τῆς κοινῆς ἀσφαλείας. Ὡστε οἱ δύο εἰς τὰ ἄκρα κολοσσοί, μὴ δυνάμενοι νὰ καταστρέψουν αὐτὸ τὸ μέγα προπύργιον, θέλουν καταναγκασθῇ νὰ φυλάξουν τὴν τωρινὴν διάταξιν τῶν πραγμάτων. Ἀνίσως προσθέσωμεν εἰς τοὺς λόγους τούτους καὶ τὴν διάθεσιν ὅλων τῶν λαῶν, τὴν διὰ τοὺς πολέμους τωρινὴν τῶν ἀντιπάθειαν καὶ μίσος, καὶ τὸ ὅτι ὀφείλουν οἱ βασιλεῖς νὰ τοὺς οἰκονομοῦν καὶ ἐπομένως καὶ τὰ πολιτικὰ φρονήματα τῶν λαῶν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας, ὑποθέτω ἔχομεν μεγίστας πιθανολογίας ὅτι ἡ γενικὴ εἰρήνη καὶ τὸ τωρινὸν σύστημα θέλουν συντηρηθῇ μ' ὅλα τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰς ἀτελείας τοῦ συστήματος τούτου.

Ἡ παιδεία νὰ γίνῃ θέμα ἐθνικό!

Κοινὸ αἶτημα, ἀλλὰ καὶ ἀδήριτη ἀνάγκη, ἀποτελεῖ στὴ χώρα μας ἡ ριζικὴ ἀναμόρφωσις τῆς Ἐκπαίδευσης, σ' ὅλες τῖς βαθμίδες της, μὲ νέο πνεῦμα καὶ πάνω σὲ νέες δομές. «Ψωμί - Παιδεία - Ἐλευθερία» εἶναι τὸ σύνθημα τῆς νεολαίας καὶ γιὰ Παιδεία μιλοῦν ὅλοι. Ἀλλὰ φαίνεται πὺς πρέπει νὰ βάλουμε τὰ πράγματα στὴ θέση τους καὶ οἱ ἔννοιες ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀληθινὴ τους σημασίαν.

Συνήθως, ὅταν μιλάμε γιὰ «Παιδείαν» ἐννοοῦμε τὴν Ἐκπαίδευσιν καὶ αὐτὴ τὴ μεταρρύθμισιν ζητᾶμε. Τὸ περιεχόμενο, ὁμῶς, τῆς λέξης «Παιδεία» εἶναι πολὺ εὐρύτερο, καλύπτει ὅλες τῖς πολιτιστικὰς ἐκδηλώσεις, ὅλη τὴν κουλτούρα ἑνὸς λαοῦ. Καὶ ἡ Παιδεία δὲν εἶναι μόνον θέμα σχολείου, εἶναι καὶ θέμα σχολείου, εἶναι κάτι ποὺ προσφέρεται ἢ πρέπει νὰ προσφέρεται καὶ στὴν οἰκογένεια καὶ στὸ εὐρύτερο κοινωνικὸ πλαίσιο. Εἶναι τόσο ὑπόθεσις κρατικὴ, ὅσο καὶ ἰδιωτικὴ. Εἶναι τὸ μέτρο ποὺ προσδιορίζει τὴν πνευματικὴ στάθμην ἑνὸς λαοῦ καί, δυστυχῶς, ὀφείλουμε νὰ παραδεχτοῦμε πὺς, μολονότι διαθέτουμε τὸ πνευματικὸ καὶ καλλιτεχνικὸ δυναμικὸ, βρισκόμαστε ἀπελπιστικὰ πίσω στὸν πολιτιστικὸ τομέα, στὴν Παιδείαν.

Ἔτσι, λοιπόν, τὸ σύνθημα καὶ αἶτημά μας μπορεῖ νὰ παραμείνῃ τὸ ἴδιο, ἀρκεῖ νὰ προσδιορίσουμε σωστότερα τὸ περιεχόμενό του. Ζητᾶμε τὴ δυνατότητα γιὰ τὴ μετάδοσις τῆς Παιδείας μέσα κι ἔξω ἀπὸ τὰ σχολεῖα, ζητᾶμε τὴν πολιτιστικὴ ἐξύψωσις τοῦ Νεοέλληνα, ζητᾶμε νὰ πάσῃ ἡ κουλτούρα νὰ ἀποτελεῖ εὐχαρίστησι καὶ προνόμιον μιᾶς περιορισμένης πνευματικῆς ἰντελιγκέντίας καὶ νὰ γίνῃ κτῆμα ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Εἶναι πιά καιρὸς ἡ κρατικὴ καὶ ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία στὰ θέματα αὐτὰ νὰ ἔχῃ σὰν στόχον τῆς τῖς εὐρύτερες μάζες στὰ ἀστικά κέντρα καὶ στὴν ὑπαιθρον.

Ζητᾶμε νὰ ἀποδοθῇ στὴν Παιδείαν ἡ πραγματικὴ της διάστασις.

Θέλουμε, καλὸπιστα, νὰ πιστεύουμε πὺς οἱ ιδέες θὰ γίνουν πράξι καὶ μάλιστα σωστή. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὺς τὸ διακομματικὸ ὄργανον ποὺ θὰ δημιουργηθῇ γιὰ τὴ μελέτη καὶ τὴν ἐπίλυσι τοῦ θέματος θὰ ὑψωθῇ πάνω ἀπὸ στενὰ κομματικὰ ἢ ταξικὰ συμφέροντα καὶ θὰ γίνῃ οὐσιαστικὰ ὑπερκομματικὸ, γιὰ νὰ προχωρήσῃ στὴ λήψην τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν μέτρων ποὺ θὰ σώσουν ἐπιτέλους τὴν Ἐκπαίδευσίν μας ἀπὸ τὸ μαρasmus. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἡ συμμετοχὴ σ' αὐτὸ ὅλων τῶν φωτισμένων, προοδευτικῶν δυνάμεων, ἀσχετῶς παρατάξεων, δυνάμεων ποὺ ἔχουν τὴ γνώσιν καὶ τὴ θέλησιν νὰ κάνουν κάτι τὸ

οὐσιαστικόν. Στὸ ὄργανον αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ εἰσχωρήσουν στοιχεῖα ὀπισθοδρομικὰ ἢ ἀντιδραστικὰ, στενόκαρδοι γραφειοκράτες ἢ μισαλλόδοχοι πολιτικάντηδες ποὺ ὀχυρώνονται πίσω ἀπὸ μιὰ στενὴ κομματικὴ γραμμὴ, οὔτε τίποτε ἄσχετον ἀνευθυνούπεθυνοι ποὺ ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ τρυπῶνουν παντοῦ. Εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὸν τόπον μας, γιὰ ὅλους μας, νὰ βρεθῇ ἡ σωστὴ λύσις στὸ θέμα τῆς Ἐκπαίδευσης τῶρα.

Τί κάνουν τὰ 99 % τῶν Ἑλλήνων ἐπιστημόνων ποὺ θέλουν μεταπτυχιακὰς σπουδὰς, νὰ κάνουν, ὅπως λέμε, «ντοκτορά», θέλουν δηλαδὴ, στὴν οὐσία, νὰ ἐμβαθύνουν καὶ νὰ προχωρήσουν στὴν ἐπιστὴμην ποὺ ἀκολουθήσαν; Ἀπλούστατα ἢ καταφέρνουν κατόπιν διαγωνισμοῦ νὰ πάρουν μιὰ ἀπὸ τῖς ἐλάχιστες ὑποτροφίες τοῦ ΙΚΥ, ἢ, ἂν ἔχουν τὰ μέσα, φεύγουν στὸ ἐξωτερικόν (καὶ μετὰ ἂν εἶναι ἐξυπνοὶ μένουν ἐκεῖ). Ἄν δὲν ἔχουν τὰ μέσα, ὕστερα ἀπὸ μεγάλη πάλη μὲ τὸν ἑαυτό τους καὶ πολλὴ ταλαιπωρία, βυθίζονται στὴ βιοπάλη, περιοριζόμενοι στὸ νὰ συζητοῦν πότε-πότε μὲ ὁμοιοπαθεῖς γιὰ τὸ ἄπιαστο ὄνειρον καὶ τὸ μεράκι τους. Στὸ τέλος, βέβαια, τὸ ξεχνᾶνε κι αὐτό.

Ὅσο γιὰ τὸ 1 % (τὸ ποσοστὸ εἶναι οὐσιαστικὰ πολὺ μικρότερον, γιὰτὶ οἱ ἀριθμοὶ εἶναι συμβολικοί), ἀποκτᾶ κάποτε τὸν πολυπόθητον τίτλον, μετὰ συνήθως ἀπὸ πολὺν-πολὺν καιρό, ἀφάνταστες δυσκολίες τόσο βιοποριστικῆς ὅσο καὶ καθαρὰ ἐπιστημονικῆς φύσεως, καὶ ἐφ' ὅσον δὲν σκοντάψει σὲ κανένα καθηγητὴ καὶ στὴν καθαρὴ οὐσία τοῦ «Ἀθηνησι Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου». Μετὰ μπορεῖ νὰ καμαρώνῃ ὅσο θέλει, κι ἂν εἶναι τυχερὸς νὰ προσληφθῇ πούθενά μὲ μισθὸ πείνας.

Ἄν ρωτᾶτε, τώρα, γιατί, εἶναι ἀπλό. Στὴν Ἑλλάδα δὲν ὑπάρχει ὁ θεσμὸς τῶν μεταπτυχιακῶν σπουδῶν — κάτι πῆγε νὰ γίνῃ τὸ '68 στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολή, ἀλλὰ μέσα στὸ ἴδιον Ἀκαδημαϊκὸ ἔτος αὐτοεξαφανίστηκε μυστηριωδῶς — καὶ ἡ ἔρευνα, σ' ὅλους σχεδὸν τοὺς κλάδους, εἶναι περιορισμένη σὲ τρία-τέσσερα κέντρα. Κι αὐτὰ συνήθως λειτουργοῦν κάτω ἀπὸ ἀπίθανες συνθήκες, συνήθως χωρὶς ἐπαρκεῖς πόρους καὶ μόνον χάρις στὸ μεράκι μερικῶν ἀνθρώπων, ὅπου ὑπάρχουν ἢ καταφέρνουν νὰ εἰσχωρήσουν ἐκεῖ μέσα. Γιατὶ εἶναι σχεδὸν ἀπόρρητοι τόποι, στεγανοί, κι ἡ «συνήθης ὁδὸς» γιὰ νὰ ἐργαστεῖ κανεὶς σ' αὐτοὺς εἶναι τούτη ἡ ἀσύλληπτη : νὰ δουλεύεις κάμποσα χρόνια σὰν ἄμισθος (σὰν νὰ εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία πάρεργον, ποὺ τὴν κάνουν μόνον οἱ εἰσοδηματίες), κι ἂν εἶσαι τυχερὸς, ὑπάκουος, συνεπὴς κ.λπ., νὰ προσληφθῇς σὰν ἑκτακτός (!).

ΣΧΟΛΙΑΣΤΗΣ

Ἡ σελίδα αὐτή δὲν μπόρεσε νὰ περιλάβει
ὀλόκληρη τὴν ὑποδοχὴ πὺν ἐπιφύλαξε τὸ
προβληματιζόμενο κοινὸ στὸ ANTI. Εἶναι
ὥστόσο ἡ σελίδα αὐτή, ἓνα μικρὸ ἀπάνθισμα
ἀπὸ τὶς πιὸ χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις πὺν

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ-ΑΝΤΙΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

δείχνουν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ἐκδοσῆς μας.
Εἶναι μαζὶ κι ἓνα συμβόλαιο πὺν μᾶς δένει
πιὸ πολὺ μὲ τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὶς ὑποσχέ-
σεις πὺν δώσαμε γιὰ μιὰ ἀδέσμευτη καὶ μα-
χητικὴ δημοσιογραφία μέσα στὸ χῶρο ὀλό-
κληρης τῆς Ἀριστερᾶς.

Ἀπὸ ἐπιφανεῖς ἐκπροσώπους
τῆς Ἀγγλίας πήραμε φιλικὰ μη-
νύματα καὶ χαιρετισμούς. Ἀνά-
μεσα σ' αὐτοὺς, γνωστοὶ φιλέλλη-
νες ὅπως ἡ NTIANA ΠΥΜ, ἡ
MARION ΣΑΡΑΦΗ, ὁ Λόρδος
MILFORDNT καὶ ἄλλοι. Σ' ἓνα
ἀπ' αὐτὰ σημειώνεται :

«Ἄντρες καὶ γυναῖκες στὴν
Ἀγγλία, ἀπὸ κάθε κοινωνικὴ
τάξη, πληροφορήθηκαν τὴν πτώ-
ση τῶν Ἑλλήνων δικτατόρων,
μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση.
Χαιρετίζουμε τὴν ἐπανεκδοσὴ τῆς
ἐπιθεωρήσεως «ANTI» πὺν εἶχε
ἀπαγορευθεῖ ἀπ' τὴ δικτατορία
τῶν συνταγματαρχῶν, σὰν ἓνα
βῆμα γιὰ τὴν ἐλεύθερη καὶ δη-
μοκρατικὴ ἐκφραση τῶν ιδεῶν
καὶ σὰν παράγοντα ἐνωτικὸ μέσα
στὸ δημοκρατικὸ κίνημα τῆς Ἑλ-
λάδας. Ἡ ἐνότητα τῶν ἀντιδικτα-
τορικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδας
ἀποτελεῖ ἄμμεση ἀναγκαιότητα
καὶ τὴ μόνη ἐγγύηση γιὰ τὴν
ἀνθιση τῆς Δημοκρατίας. Στέλ-
νομε τοὺς πιὸ ἐγκάρδιους χαιρε-
τισμούς μας στὸ «ANTI» μὲ τὴν
πεποίθηση ὅτι θὰ συμβάλλει ἀξία
καὶ ἀποτελεσματικὰ στὴν ἐπανα-
φορὰ τῆς ἐλληνικῆς Δημοκρατι-
κῆς παράδοσης».

Τὸ μήνυμα αὐτὸ ἔστειλαν ὁ
Ρόμπερτ Μπράουνινγκ, καθηγη-
τῆς τῆς Κλασικῆς φιλολογίας
στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Λονδί-
νου, ὁ Τζέιμς Κάμερον, διε-
θνὸς φήμης δημοσιογράφος καὶ
συγγραφέας, ὁ Τζάκ Τζόουνς,
συνδικαλιστὴς καὶ γεν. γραμμα-
τέας τῆς Ἑνώσεως Ἑργατῶν Με-
ταφορῶν, ὁ Λόρδος Μαιημπραΐη-
Κίνγκ, τέως Πρόεδρος τῆς Βου-
λῆς τῶν Κοινοτήτων, ὁ καθηγη-
τῆς Λίπμαν Κέσσελ, διευθυντῆς
τοῦ Ὁρθοπεδικοῦ Ἰνστιτούτου
τοῦ Λονδίνου καὶ ὁ Ἄντριαν Μί-
τσελ ἓνας ἀπ' τοὺς λαμπρότερους
νέους Ἀγγλοὺς ποιητές.

Ὁ Ἄντριαν Μίτσελ σὰν πρώτη
συνεισφορά του στὸ ANTI μᾶς
ἔστειλε γιὰ δημοσίευση τὸ ποίημά
του «Ὁ Βύρωνας εἶναι ἓνας ἀπὸ
τοὺς χορευτὲς» γραμμένο στὰ
1971 καὶ πρωτοδημοσιευμένο στὴ

Ὁ Ἄντριαν Μίτσελ, 42 χρονῶν, στὶς «καλύτερες
στιγμὲς του εἶναι σαφὲς, εὐθύς, γουστόζος, καλόκαρδος
καὶ εὐγλωττος» —κατὰ τὸν κριτικὸ τῆς «ἄλλης ὀχθῆς»
Ἄντον Θουαίητ. Εἶπε κάποτε πὺς «οἱ πολλοὶ ἀγνοοῦν
τὴν περισσότερη ποίηση, μιὰ καὶ ἡ περισσότερη ποίηση
ἀγνοεῖ τοὺς πολλοὺς», κι ὁ ἀφορισμὸς (καθυστερημένος
ἀπόηχος τοῦ ἀμερικανικοῦ μπητ) ἀκούστηκε συχνὰ
ἐκτοτε ἀπ' τοὺς ποιητὲς τοῦ ἀγγλικοῦ ἀντεργκράουντ.
Ἐγραψε ποιήματα γιὰ τὸ Βιετνάμ καὶ τὸν Σέρ Ἀλεξ
Ντάγκλας Χιούμ, χτυπᾷ τὴν κριτικὴ καὶ τοὺς κριτικούς,
εἶναι «πολιτικὸς ποιητὴς», καὶ ἰσχυρίζεται πὺς ἔχει
«μναλὸ σοσιαλιστικὸ / καρδιὰ ἀναρχικὴ / μάτια πασι-
φιστικὰ / αἷμα ἐπαναστατικὸ».

Ἄρης Μπερλῆς

Ο ΒΥΡΩΝΑΣ ΕΙΝ' ΕΝΑΣ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΧΟΡΕΥΤΕΣ

Τὰ ποιήματά του — ἦταν κεφάλτα, μὲ τρουμπέτες, ἐπιχειρή-
ματα καὶ ἱπτάμενο πιατικὸ

Χαρῆτε

Σάλευε τὶς καρδιὲς — λάγνος κι ἀλλόκοτος κι ἀνεξάρτητος
σὰν τὸν καιρὸ

Χαρῆτε

Ζωντανός, ζωντανός, ζωντανός καὶ ξύπνιος σὰν κι ἐμᾶς, στράγ-
γιζε τὴ ζωὴ κι ἄφησε τὴ ζωὴ νὰ τὸν στραγγίξει

Χαρῆτε

Ἀγάπησε τὴν ἐλευθερία, ἀγάπησε τὴν Ἑλλάδα καί, φυσικά,
πέθανε γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδας

Χαρῆτε

Καὶ τοῦτο, ναί, εἶναι χορός,
καί, πέρ' ἀπὸ τὸ θλιβερὸ συνοθύλευμα
ἀπατεῶνων καὶ μπάτσων τῆς TV
στὸ χοντροκέφαλο κάτεργο τῆς TV-

Ἀκούω τὰ γυμνὰ πόδια τοῦ Βύρωνα
πὺν πατινάρισαν κάποτε, ἐνισχυμένα μὲ γοητεία,
στὴ χαριτόβρυτη ἐπιδερμίδα γυναικείων μηρῶν,
ἀκούω αὐτὲς τὶς δυὸ γυμνὲς πατούσες -
τὴ μιὰ ντελικάτη, τὴν ἄλλη σὲ σχῆμα φριχτό -
πλαταγὴ καὶ γδοῦπος, πλατ, γδοῦπ, πλατ, γδοῦπ,
στὴ ραγισμένη καὶ ἀοίδιμο ράχη τῆς Ἑλλάδας,
καί, ναί, ἀκούω τὴ μουσικὴ πὺν ὀδηγεῖ αὐτὰ τὰ πόδια,
καὶ νιώθω τὸ μπράτσο τοῦ Βύρωνα στὸν ὦμο του,
ἢ μπορεῖ καὶ στὸν ὦμο σου,
καὶ νιώθω τὸ μπράτσο σου στὸν ὦμο μου,
καὶ ξέρω πὺς τῶν χορευτῶν ὁ στοίχος, ναί,
στὴ ραγισμένη καὶ ἀοίδιμο ράχη τῆς Ἑλλάδας,
πιάνει ἀπὸ θάλασσα σὲ θάλασσα

καθὼς τὰ ζαρωμένα βουνὰ σκάζουν καὶ χύνονται σὲ μουσικὴ,
κι ὁ Βύρωνας καὶ οἱ μυριάδες χορευτὲς,
ναί, ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφές, ἐρωμένες κι ἐραστές,
κάποιος πὺν εἶχε τύχη στὴ ζωὴ καὶ τὸ δέρμα ἀπαλὸ,
κάποιος μὲ σχῆμα φριχτό, ἀπὸ ἀνάγκη ἢ βάσανο,
σύρει ὡς τὸ τέλος τὸ χορὸ πὺν πρέπει νὰ χορέψουμε
γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδας
γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδας
Χορεῦτε, Χαρῆτε, Χορεῦτε, Χαρῆτε

ADRIAN MITCHELL (1971)

Ἐνα μικρὸ ἀπάνθισμα ἀπὸ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ μετακατοχικοῦ ANTI

Ξένοι καὶ ἑλλήνες
στοχαστὲς καὶ ἀπῆλοι
ἄνθρωποι μᾶς γράφουν

συλλογὴ «Ride the nightmare».
Τὴ μετάφραση πὺν δημοσιεύουμε
ἐπιμελήθηκε ὁ Ἄρης Μπερλῆς.

● Ἐξ ἄλλου ἀπὸ τὸν Λόρδο
MILFORDNT, μόνον κομμουνιστὴ στὴ
Βουλὴ τῶν Λόρδων καὶ παλαίμαχο
τοῦ Ἰσπανικοῦ ἐμφυλίου πολέμου
ἔφτασε πρὶν λίγο καιρὸ τὸ μήνυμα
πὺν ἀκολουθεῖ. Ὁ Λόρδος Mίλ-
φορντ καὶ ἡ γυναῖκα του Ταμάρα
εἶναι θερμοὶ φιλέλληνες πὺν σὲ
ὅλη τὴν ἐφταετία παραστάθηκαν
μαχητικὰ σ' ὅλους τοὺς ἀντιφασι-
στικούς ἀγῶνες.

Στὸ μήνυμά του ὁ Λόρδος Mίλ-
φορντ ἀναφέρει :

«Σὰν κάποιος πὺν γιὰ πολλὰ
χρόνια, πάλεψε συνέχεια καὶ στὶς
δυὸ Βουλὲς γιὰ νὰ πείσει τὴ Βρετ-
τανικὴ Κυβέρνηση νὰ κάνει ὅσα
ἦταν δυνατό γιὰ νὰ βοηθήσει τὸν
ἐλληνικὸ λαὸ στὴν ἀνατροπὴ τῆς
φασιστικῆς δικτατορίας καὶ τὴν
ἐπιστροφή τῆς χώρας στὴν ἀλη-
θινὴ κοινοβουλευτικὴ δημοκρατία,
ἐγὼ καὶ ἡ γυναῖκα μου καλωσορί-
ζουμε μὲ μεγάλη χαρὰ τὶς πρόσ-
φατες δραματικὲς ἀλλαγὲς πὺν
συνέβησαν στὴν Ἑλλάδα. Ἐλπί-
ζουμε πὺς οἱ ἐρχόμενες ἐκλογὲς
θὰ ἀποτελέσουν τὴ βάση γιὰ τὴν
ἐνότητα ὅλων τῶν δημοκρατικῶν
δυνάμεων, γιὰ νὰ παραμείνει ἡ
Ἑλλάδα πάντα μιὰ ἀνεξάρτητη,
ἀληθινὰ δημοκρατικὴ χώρα.

Μὲ ὅλες μου τὶς εὐχὲς
Λόρδος Mίλφορντ

Ἀπ' τὸν ραββῖνο Πῆτερ Λεβύ,
καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τῆς
Ὁξφόρδης :

«Σᾶς εὐχομαι ἓνα ἐλεύθερο καὶ
ἀξιοπρεπὲς μέλλον. Ἡ δουλειά
σας νὰ μπορέσετε νὰ συνδεθεῖ μὲ
μιὰ δοξασμένη ἀναγέννηση τῆς
ἐλευθερίας καὶ τῆς τιμῆς τῆς Ἑλ-
λάδας. Δουλέψτε καλά.

Πῆτερ Λεβύ

Ἀπὸ ξένα περιοδικὰ πήραμε
θερμὰ συγχαρητήρια γράμματα
καὶ εὐχὲς — ἀρχὴ μιᾶς ἀμοιβαίας
συνεργασίας. Σ' αὐτὰ συγκατα-
λέγονται τὰ Daedalus, New Left
Review, Partisan Review, Har-
per's καὶ ὁ Nouvel Observateur.

ΑΝΤΙ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Φίλοι ἀναγνῶστες

Τὸ ἀντὶ στάθηκε, στὴν πρώτη μεταδικτατορικὴ περίοδο, ὄργανο μάχης, προβληματισμοῦ καὶ ἀναζήτησης τῆς ἀλήθειας.

●
Ἔφερε στὴ δημοσιότητα :

— Τὸ ἀπόρρητο ἔγγραφο τῆς ΚΥΠ γιὰ τὴν ψυχολογικὴ προετοιμασία τῆς 21ης Ἀπριλίου.

— Τὴν πρώτη ὑπεύθυνη ἐκτίμηση τῆς καταστροφῆς τῆς οἰκονομίας, ἀπὸ τὴ δικτατορία.

— Συγκλονιστικὲς μαρτυρίες ἀπὸ τὴν τραγωδία τῆς Κύπρου.

— Τὰ ντοκουμέντα γιὰ τὸ φιλοχουντικὸ παρελθὸν τοῦ κ. Κ. Μπίτσιου.

— Τὶς ἀπόψεις τοῦ χώρου ΟΛΗΣ τῆς Ἀριστερᾶς γιὰ καίρια προβλήματα.

— Τὶς ἐρμηνεῖες πὺ οἱ ἴδιοι οἱ φοιτητὲς ἔδωσαν στὰ γεγονότα τοῦ Πολυτεχνείου, ὅταν ἀκόμα ἦταν νωπά.

●
Τὸ ΑΝΤΙ ἀνακάλυψε, μὲ τὴ βοήθεια φίλων του, τὴν κατεστραμμένη ἀπὸ τὸ τάνκ πόρτα τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἔδωσε, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πρώτης ἐπετείου τῆς ἐξέγερσης, τοὺς ὁμορφους ἀνέκδοτους στίχους πὺ ὁ Γ. Ρίτσος ἔγραψε γιὰ τὴν πόρτα αὐτή.

●
Τὸ ΑΝΤΙ θὰ προσπαθήσει νὰ ἐπιτύχει καλύτερα ἀποτελέσματα, στὴ νέα του περίοδο. Ἔχει ὅμως ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ὑποστήριξή σας. Τὴν ὑποστήριξή σας γιὰ ν' αὐξηθεῖ ἡ κυκλοφορία του, νὰ μεγαλώσει ἡ ἀντοχή του καὶ νὰ γίνεῖ ἔτσι ἀποτελεσματικότερο.

Μενέλαος Λουντέμης
«Δωρικός»
ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ 2-4
ΤΗΛ. 629.675 ΑΘΗΝΑΙ

	Τιμή
1 Ένα παιδί μετράει τ' άστρα	200
2 Τότε πού κυνηγοῦσα τοὺς ἀνέμους	150
3 Οί κερασιές θ' ἀνθίσουν καὶ φέτος	150
4 Θυμωμένα στάχυα	200
5 Καληνύχτα ζωή	130
6 Τὰ πλοῖα δὲν ἄραξαν	100
7 Γλυκοχάραμα	100
8 Ἑκσταση	100
9 Συννεφιάζει	100
10 Τὸ ρολόι τοῦ κόσμου χτυπᾷ μεσάνυχτα	200
11 Ἀγέλαστη Ἀνοιξη	200
12 Μπατ - τὰι	120
13 Τὸ τραγούδι τῶν διψασμένων	120
14 Τὸ σπαθὶ καὶ τὸ φιλὶ	70
15 Τὸ κρασί τῶν δειλῶν	200
16 Αὐτοὶ πὺν φέρανε τὴν καταχνιά	110
17 Τρόπαια Α	150
18 Τρόπαια Β	150
19 Ὁδὸς ἀβύσσου, ἀριθμὸς 0	200
20 Κάτω ἀπὸ τὰ κάστρα τῆς ἐλπίδας	200
21 Ὁ Λυράρης	150
22 Ἀρχιτέκτονες τοῦ τρόμου	70
23 Βουρκωμένες μέρες	120
24 Ἡ Φυλακὴ τοῦ κάτω κόσμου	160
25 Κοντσέρτο γιὰ δύο μυδράλλια κι' ἓνα ἀηδόνι (ἄδετο)	80
26 Ὁ Κονταρομάχος (Κώστας Βάρναλης)	120

Ἀποκτήσετε καὶ σεῖς ὁλόκληρη τὴ σειρά τῶν ἔργων τοῦ ἐκλεκτοῦ συγγραφέα. Τιμὴ τῶν 26 τόμων σὲ μοντέρνα βιβλιοδεσία δρχ. 3.650. Δίδεται καὶ μὲ εὐκολίες πληρωμῆς (προκαταβολὴ 300 δραχμαὶ καὶ 300 δρχ. τὸ μῆνα).

ΜΕΤΡΗΤΟΙΣ ΕΚΠΤΩΣΙΣ 20%.

Ἀρκεῖ ἓνα τηλεφώνημα στὸ 629.675 καὶ θὰ εἴμαστε κοντά σας, γιὰ νὰ σᾶς ἐπιδείξωμε τὸ ἔργο.

Κυκλοφορεῖ κάθε Πέμπτη

ΝΕΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

**ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ ΤΟΥ
ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΛΑΪΚΟΥ
ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ**

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Νέας Ἀντίστασης

↓ πᾶντα... φορέματα... ↓

βαβυλωνία

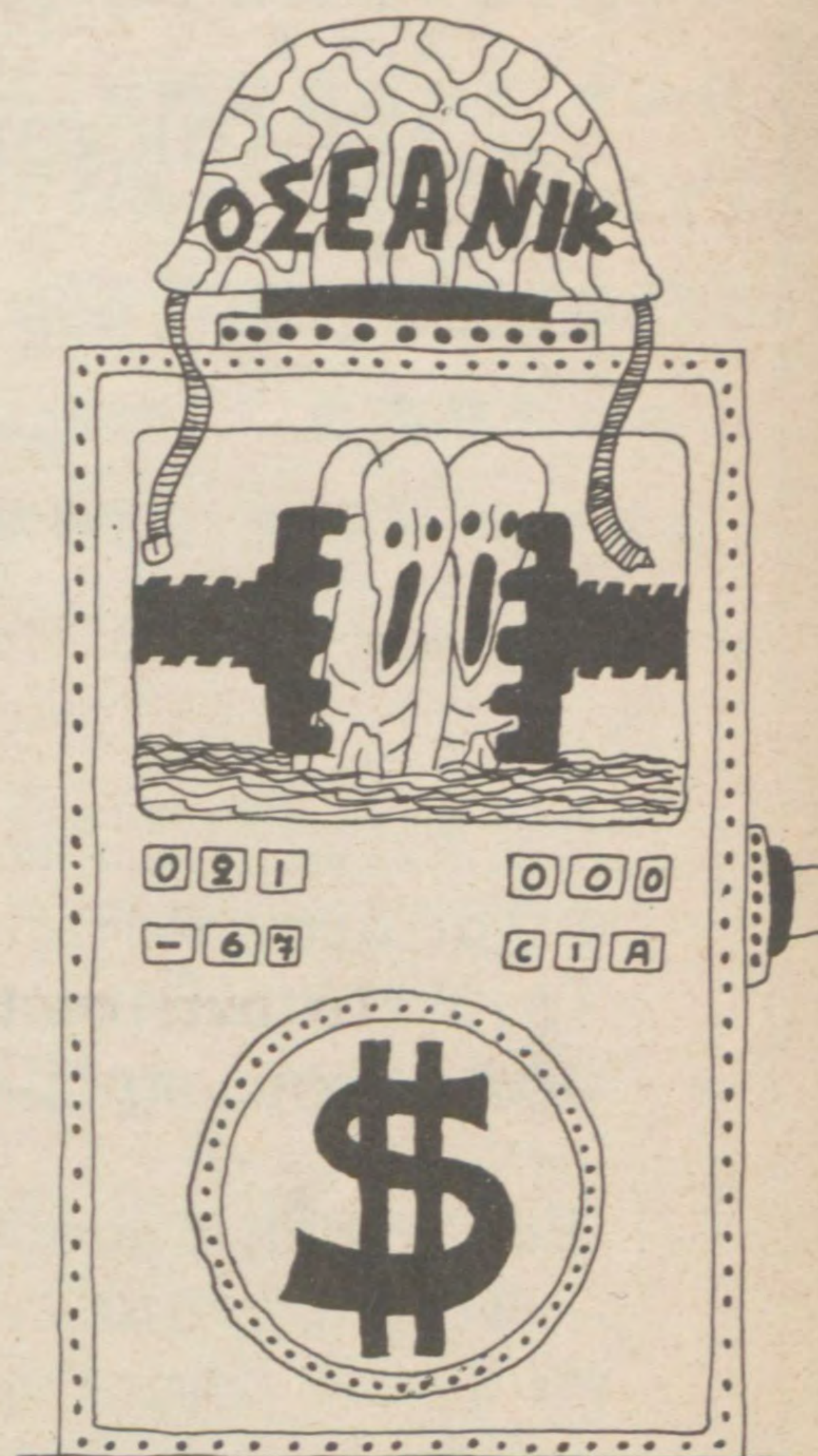
Σίνα 21 καὶ Σκουφᾶ τηλ. 608.637

ΠΑΛΙΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ ΤΡΑΓΩΔΙΑ
 Σὲ αὐθεντικὲς ἐκτελέσεις
 1900 - 1955

ΣΥΧΡΟΝΟ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ
 Κεχαγίδης... Ζιώγας... Μουρελάς... Χριστοφιλάκης...
 Σκούρτης... Αναγνωστάκης... Μάτεβις... Καρράς...

↑ πούλετε... πουλόβερ... ↑

ΠΟΥΚΑΜΙΔΑ... ΠΑΝΤΕΛΟΝΙΑ... ΤΕΚΝΥΤΕΣ...

Τὸ πρόβλημα δὲν εἶναι οἰκονομικὸ ἀπλῶς. Εἶναι πολιτικὸ. Ἡ σύνδεση αὐτὴ τοῦ ὅλου κυκλώματος τῆς προμήθειας ὑγρῶν καυσίμων μὲ τὰ ἰδιωτικὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καθιστᾷ τὴ χώρα μας ἔρμαιο τῶν συμφερόντων αὐτῶν σὲ κρίσιμες στιγμές, ἀφοῦ ἡ ἐνέργεια στὴ χώρα μας ἐξαρτιέται ἀπὸ τὰ ὑγρά καύσιμα. Ἐξ ἄλλου, ἐπειδὴ αὐτὲς οἱ ἐπιχειρήσεις εἶναι μονοπωλιακὲς ἀνάλαβαν, ἐναντι προνομίου ἐγκατάστασής τους, ἀλλὰ καὶ σειρᾶς διευκολύνσεων, τὴν ὑποχρέωση νὰ πραγματοποιήσουν τὶς παράλληλες λεγόμενες ἐπενδύσεις. Δηλαδή ἐπενδύσεις πού, κατὰ τὴ γνώμη τῆς κυβέρνησης, εἶχε ἀνάγκη ἡ χώρα γιὰ νὰ ἀναπτυχθεῖ. Αὐτὴ ἡ ἱστορία ἔχει δημιουργήσει ἓνα τραγέλαφο. Ἡ ἐγκατάσταση τῆς μονάδας ἐγίνε καὶ τὰ προνόμια ἀπολαμβάνονται μέχρι κεραίας ἀπὸ τὶς ἐπιχειρήσεις, ἐνῶ οἱ ὑποχρεώσεις ἐκτελέστηκαν μερικὰ ἢ καθόλου.

ΥΨΗΛΟΤΑΤΑ ΔΙΥΛΙΣΤΡΑ

Τὸ πιὸ κρίσιμο θέμα εἶναι τὸ κόστος βιομηχανοποίησης τοῦ ἀργοῦ πετρελαίου - διύλισης. Αὐτὸ ποικίλλει ἀνάλογα μὲ τὴ σύμβαση ἀπὸ 6-1/5 δολάρια τὸν τόνο. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ διυλίζεται, ὅμως, τὸ πετρέλαιο μὲ 10,5 δολλ. τὸν τόνο, ὅταν ὑπάρχει δυνατότητα διύλισης μὲ 6 μόνο δολάρια; Ἡ διαφορὰ αὐτὴ σχετίζεται μὲ τὶς ὑποχρεώσεις πὺν ἀνέλαβαν γιὰ τὶς παράλληλες ἐπενδύσεις καὶ τὶς ὁποῖες δὲν τήρησαν. Πέραν αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ ὅτι ἡ μικρότερη τιμὴ διύλισης πὺν καταβάλλεται ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ δημόσιο σὲ διυλιστήριο — 5,7 δολλ. στὴν Πετρόλα — εἶναι σημαντικὰ μεγαλύτερη ἀπὸ τὶς τιμὲς πὺν καταβάλλονται σὲ γειτονικὲς χώρες, π.χ. στὴν Ἰταλία καὶ στὴν Ἰσπανία, ὅπου τὸ κόστος αὐτὸ δὲν

ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ

απολαμβάνουν προνόμια χωρίς να όλοκληρώνουν τις υποχρεώσεις τους.

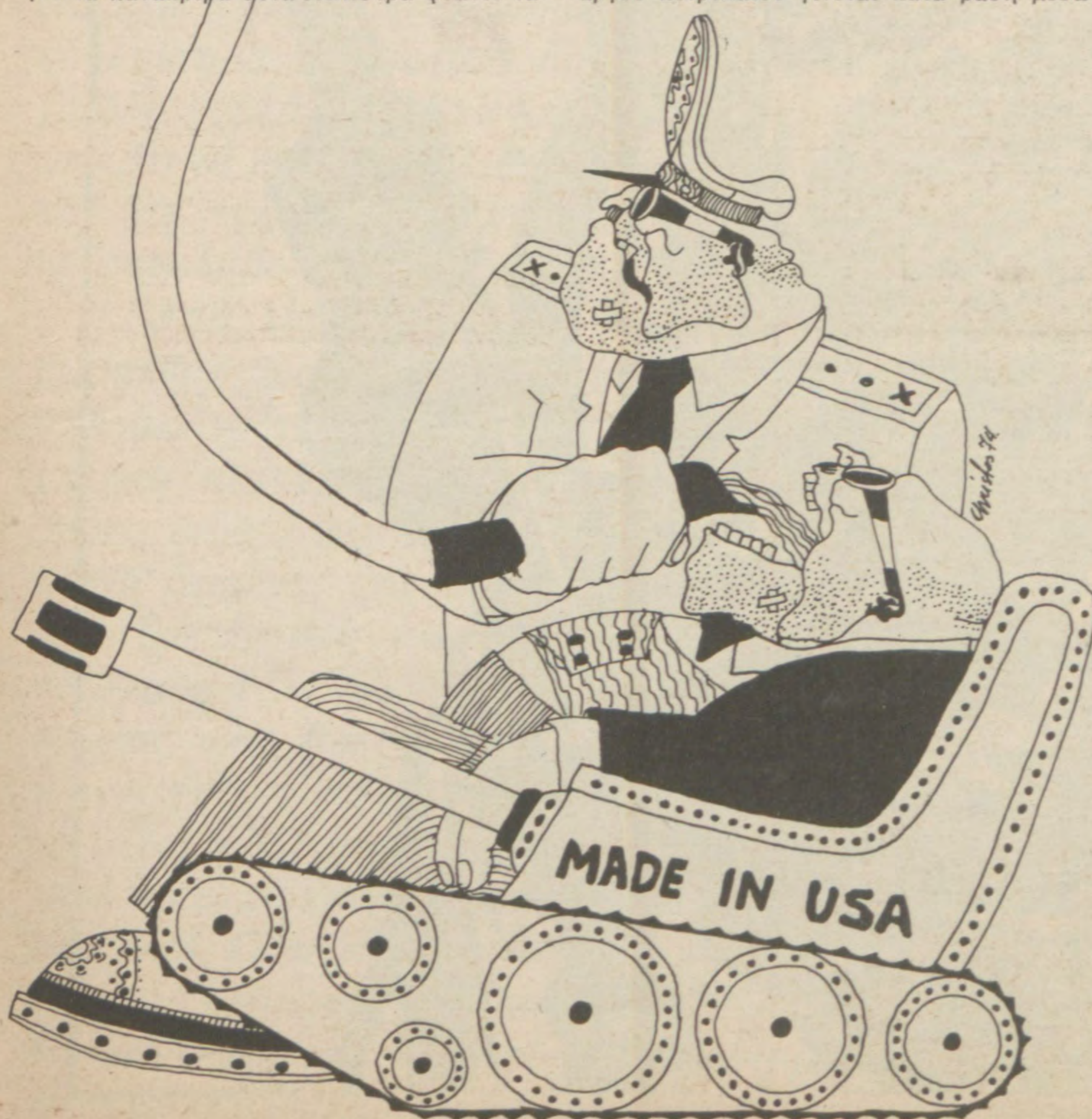
Του Κ. Λειβαδίτη

Η σύμβαση με την «Όσεάνικ» και γενικά το όλο θέμα των έρευνών για την ανακάλυψη πετρελαίων στο ελληνικό υπέδαφος, είναι μια — ή πιο γνωστή και πολυσυζητημένη — πλευρά του προβλήματος των υγρών καυσίμων που υπάρχουν στη χώρα μας. Μια άλλη εξ ίσου σημαντική πλευρά είναι όλο το κύκλωμα προμηθείας, μεταφοράς και διύλισης του πετρελαίου. Στη χώρα μας και τα τρία αυτά στάδια συνδέθηκαν κατά τρόπο ανορθόδοξο με τη διύλιση και τους φορείς της, με αποτέλεσμα να έχει δημιουργηθεί ένα σοβαρότατο πρόβλημα. Το μέγεθος του προβλήματος αυτού το κατάλαβε και η υπηρεσιακή κυβέρνηση Καραμανλή. Συστήθηκαν τότε δύο παράλληλες επιτροπές — γιατί άραγε; — στα υπουργεία Συντονισμού και Βιομηχανίας. Τα πορίσματά τους δεν έγιναν ακόμη γνωστά. Αλλά ούτε και είναι γνωστό αν οι δύο αυτές επιτροπές εξακολουθούν να εργάζονται.

υπερβαίνει τα 4,5 - 5 δολ. τον τόνο.

Η ζημιά που προκύπτει για το δημόσιο για τα πανάκριβα αυτά διύλιστρα φθάνει τα

5 - 6 εκατ. δολ. και επιβαρύνει ανάλογα την κατανάλωση, βέβαια. Η προμήθεια του άργου πετρελαίου γίνεται κατά βάση μέσω

ιδιωτών, των επιχειρηματιών των διύλιστηρίων και μιας κοινοπραξίας των τεσσάρων μεγάλων εταιριών πετρελαίου, που δουλεύουν στη χώρα μας ως RSE. Και βεβαίως, όταν η διεθνής αγορά ήταν όμαλη — δηλαδή επικερδесτάτη για τους επιχειρηματίες λόγω των γνωστών μεγάλων περιθωρίων κέρδους — ή ροή συνεχιζόταν απρόσκοπτη. Όταν όμως οι διεθνείς τιμές άρχισαν ν' ανεβαίνουν οι συμβάσεις δεν τηρήθηκαν.

Εύλογο είναι το ερώτημα: Γιατί το κράτος δεν αναλαμβάνει την προμήθεια του άργου άπευθείας από τις πετρελαιοπαραγωγές χώρες; Δεν έχει τη δυνατότητα να πετύχει τους ίδιους, αν όχι καλύτερους, όρους προμήθειας από τους ιδιώτες επιχειρηματίες; Είναι τουλάχιστον παράδοξο να επιμένει το κράτος στην πληρωμή των τεράστιων προμηθειών σ' αυτούς τους επιχειρηματίες όταν έχει τη δυνατότητα να εξασφαλίσει

— Μικρότερες τιμές απ' ό,τι ένδεχομένως μπορούν να πετύχουν οι εταιρίες.

— Συνδυασμό των αγορών με τις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων.

— Έλεγχο τιμών.

— Το κυριότερο, εγγυήσεις εκτέλεσης των συμβάσεων με συμβαλλόμενο από κάθε άποψη φερεγγυότερο από τους επιχειρηματίες και πολιτικά πιο σταθερό. Η μεταφορά του πετρελαίου έχει επίσης άφεθεί στη διάθεση των συμβασιούχων των διύλιστηρίων. Οι σχετικές συμβάσεις πρόβλεπαν την πληρωμή και βάσει ενός δείκτη που κατόπριζε τους ναύλους που ίσχυαν την εποχή της σύμβασης. Όμως παρά τις συμβάσεις, οι ναύλοι που πληρώνει το δημόσιο έχουν πενταπλασιαστεί από το 1967. Είναι πολύ μεγαλύτεροι από τους ναύλους που επικρατούν στη διεθνή αγορά. Το κράτος, εν τούτοις, θα μπορούσε να κάνει κάτι απλό: να χρονοναυλώσει σκάφη με μειοδοτικούς διαγωνισμούς. Ένας παρόμοιος τρόπος μεταφοράς θα έδινε ναύλο χαμηλότερο από αυτόν που πληρώνει το δημόσιο σήμερα κατά 40 - 60 %. Πρόκειται, όπως φαίνεται, για έναν πακτωλό χρημάτων που χαρίζονται στους έφοπλιστές επιχειρηματίες των διύλιστηρίων. Έναντι έτησίων αναγκών της έγχωρίου αγοράς 8,5 - 9 εκατ. τόνων άργου πετρελαίου και η ικανότητα των διύλιστηρίων που υπάρχουν είναι 19 εκατ. τόνους. Αναλυτικά:

— Διύλιστήριο Άσπροπύργου - Νιάρχου - 4,5 εκατ. τ.

— Διύλιστήριο Θεσσαλονίκης - Πάππας - 2,5 εκατ. τ.

— Διύλιστήριο Άγ. Θεοδώρων - Βαρδινογιάννη - 7 εκατ.

— Διύλιστήριο Έλευσίνας - Λάτση - 5 εκατ. τ.

Υπάρχει υπό δημιουργία ένα ακόμη διύλιστήριο — της Στράν ΑΕ του συγκροτήματος Άνδρεάδη — με δυναμικότητα προβλεπόμενη από την σύμβαση 6 εκατ. τ., ενώ έκκρεμούν και άλλες προτάσεις. Η συνηθισμένη απάντηση στο ερώτημα του κορεσμού της χώρας σε διύλιστήρια είναι ότι οι νέες μονάδες έχουν χαρακτήρα εξαγωγικό και βοηθούν την έθνική οικονομία συναλλαγματικά. Αυτό είναι λάθος. Τα διύλιστήρια, με τον τρόπο που δημιουργούνται, με κρατικό δηλ. δανεισμό και την υπαγωγή τους στις διατάξεις του Ν. 2687, εξάγουν συνάλλαγμα για πληρωμή των μηχανημάτων καθώς και σάν κέρδος ή τόκους. Περισσότερο να προσθέσουμε ότι, ενώ εξάγουν συνάλλαγμα για τους λόγους που αναφέραμε, δεν εισάγουν τίποτα.

ΚΥΡ. ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ '44

ακλόνητος σαν ένας
βράχος

ΕΑΜ

Κλείνουν φέτος τριάντα χρόνια από την εξέγερση της Ἀθήνας, τὸ Δεκέμβρη τοῦ 1944. Φυσικά, ἡ φασιστικὴ Δεξιὰ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀντιμετωπίζει τὴν ἱστορικὴ, γεμάτη μεγαλεῖο, ἀλλὰ καὶ τραγικὴ ἐκείνη στιγμή μὲ τὸ μάτι τοῦ τυμβωρύχου. Γιατὶ αὐτὸ τὸ κομμάτι τῆς Δεξιᾶς δὲν εἶναι, στὴν πραγματικότητα, παρὰ ἓνας τυμβωρύχος. Ἡ μετριοπαθέστερη Δεξιὰ καὶ οἱ κεντρῶες δυνάμεις ἄλλαξαν κάπως τὴ στάση τους : μιλοῦν γιὰ ἐμφύλια σύγκρουση. Τὸ ΠΑΣΟΚ, ὀχυρωμένο πίσω ἀπὸ τὴ νηπιακὴ «ἡλικία» του, σωπαίνει : ἀναγνωρίζει τὸ στοιχεῖο τοῦ λαϊκοῦ ἔπους πὺν ἐνυπάρχει στὸ Δεκέμβρη, ἀλλὰ καὶ δὲν θέλει νὰ ἐπωμιστεῖ τὴν ἱστορικὴ εὐθύνη γιὰ κάτι στὸ ὁποῖο δὲν συμμετεῖχε. Ὅσο γιὰ τὴν κλασικὴ, τὴ μαρξιστικὴ Ἀριστερὰ ἡ κατάσταση εἶναι πιὸ πολύπλοκη. Τὸ ἓνα τῆς μέρος, τὸ ΚΚΕ Ἐξωτερικοῦ, μένει προσηλωμένο στὴ δική του, παλιά, δογματικὴ, ἀπλοϊκὴ καὶ συγκινησιακὴ ὀπτική : Ὑπογραμμίζει τὸ στοιχεῖο τοῦ ἔπους καὶ ὑπενθυμίζει ὅτι τὰ γεγονότα ἀποτελοῦσαν τὸν καρπὸ τῆς ἱερῆς—σωστότερα, ἀνίερης—συμμαχίας ἐσωτερικῆς ἀντίδρασης καὶ βρεττανικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ, πὺν κάλυψαν καὶ στήριζαν μὲ τὴ σιωπή τους καὶ τὴν ἔστω κάπως ἀπρόθυμη συνεργασία τους καὶ οἱ Φιλελεύθεροι, ἀλλὰ καὶ ἀποκρύπτει μὲ ἐπιμέλεια καὶ τὶς δικές του εὐθύνες—σωστότερα τὶς εὐθύνες ὁλόκληρου τοῦ ἐνωμένου ἐκείνη τὴν ἐποχὴ ΚΚΕ—καὶ τὶς εὐθύνες τοῦ «διεθνοῦς καθοδηγητικοῦ κέντρου», ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ τότε ἐξαρτιόταν καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ νὰ ἐξαρτιέται. Τὸ δεύτερο μέρος τῆς, τὸ ΚΚΕ (Γραφεῖο Ἐσωτερικοῦ), ἀνοιξε κάπως τὸ φάκελο : ἔδωσε στὴ δημοσιότητα μερικά, ἔστω ἐλάχιστα, ἔγγραφα (ἀπὸ τὰ ἐπίσημα κομματικὰ ἀρχεῖα) πὺν ἐπιτρέπουν στὸν παρατηρητὴ, ἂν ὄχι νὰ δεῖ, τουλάχιστον νὰ ὑποπτευτεῖ ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι πολὺ πιὸ πολύπλοκο, ὅτι οἱ εὐθύνες, σὲ διαφορετικὸ βέβαια βαθμό, βαρύνουν ὅλες τὶς πλευρές καὶ ὅτι, τέλος, ἂν θέλουμε σωστὰ νὰ καταλάβουμε τὸ παρόν, πρέπει σωστὰ νὰ καταλάβουμε καὶ τὸ παρελθὸν πὺν καθόρισε καὶ καθορίζει τὸ μέλλον μας.

Ἀπὸ τὶς λίγες αὐτὲς εἰσαγωγικὲς παρατηρήσεις βγαίνει ἀβίαστα ἓνα συμπέρασμα : τὸ ἔπος καὶ ἡ τραγωδία τοῦ Δεκέμβρη τοῦ 1944 μένει ἀκόμη στὸ σκοτάδι. Ἀπὸ ὅλες τὶς ἀπόψεις. Δὲν καταγράφηκε ἀκόμη μὲ τὴν πληρότητα καὶ τὴν πιστότητα πὺν ἐπιβάλλεται, τὸ στοιχεῖο τοῦ ἔπους : τοῦ ἔπους ἐνὸς λαοῦ πὺν, ἂν καὶ ματωμένος, ξυπόλητος καὶ πεινασμένος, στὴν οὐσία ἄοπλος, ξεσηκώθηκε, ἐνῶ συνεχίζονταν πάντοτε ὁ μεγάλος πόλεμος πὺν ἔμεινε στὴ σοσιαλιστικὴ φιλολογία σὰν «Μεγάλος Ἀντιφασιστικὸς Πόλεμος τῶν Λαῶν», γιὰ νὰ ἀντιμετωπίσει τὶς πάνοπλες Στρατιὲς τῆς φθίνουσας πια Βρεττανικῆς Αὐτοκρατορίας πὺν ἤθελε νὰ διαιωνίσει τὸν ἔλεγχό τῆς πάνω στὴ χώρα του. Δὲν καταγράφηκαν, ἐπίσης, μὲ πληρότητα τὰ ἱστορικὰ, ἐσωτερικὰ καὶ διεθνῆ, γεγονότα καὶ τὰ διπλωματικὰ παρασκήνια πὺν προηγήθηκαν ἀπ' τὴν Ἀπελευθέρωση κι ὁδήγησαν στὴν ἔνοπλη ἀναμέτρηση. Οὔτε καὶ φωτίστηκαν ὑπεύθυνα τὰ τακτικὰ καὶ στρατηγικὰ σφάλματα τῶν λαϊκῶν ὀργανώσεων—ΚΚΕ, ΕΑΜ, ΕΛΑΣ—πὺν ἐπέτρεψαν στὴν πανικόβλητη καὶ στὴν οὐσία συντριμμένη τότε ἑλληνικὴ ἀντίδραση καὶ στὸ Βρεττανικὸ ἱμπεριαλισμὸ νὰ ὁδηγήσουν στὴ σύρραξη κι ἀπ' αὐτὴν στὸν

ἀφοπλισμὸ καὶ στῆ συντριβὴ τῶν λαϊκῶν δυνάμεων, στῆ μονοπωλιακὴ κυριαρχία—ἐκτοτε—τῆς ἀντιδραστικῆς Δεξιᾶς καὶ τῆς ξενοκρατίας.

Ὅμως, ἂν δὲν φωτιστοῦν ὑπεύθυνα καὶ ὁλοκληρωτικὰ ὅλες αὐτὲς οἱ πτυχὲς τῆς σημαντικότερης καὶ ὀδυνηρότερης, τῆς πιὸ τραυματικῆς ἴσως στιγμῆς τῆς νεώτερης ἱστορίας μας, δὲν θὰ μπορέσουμε ποτὲ νὰ καταλάβουμε σωστὰ τὴ μεταπολεμικὴ μας μοίρα, δὲν θὰ μπορέσουμε ποτὲ σωστὰ νὰ ἐκτιμήσουμε τοὺς φίλους μας καὶ τοὺς ἐχθροὺς μας, ἐκείνους ποὺ ἡ ὀλιγαρχία μας βάφτισε «προστάτες» μας καὶ κείνους ποὺ τὸ δόγμα χαρακτήρισε «διεθνὲς καθοδηγητικὸ κέντρο», δὲν θὰ μπορέσουμε σωστὰ νὰ δοῦμε τοὺς ἴδιους μας τοὺς ἑαυτούς.

Τὸ ANTI θὰ μπορούσε νὰ παραθέσει σήμερα σειρὰ ὁλόκληρη συγκεκριμένα καὶ κρίσιμα ἐρωτήματα. Ἐρωτήματα ποὺ ἀφοροῦν στῇ στάση—στὶς ἐκτιμήσεις, τὶς πράξεις καὶ τὶς παραλείψεις—ὅλων ἐκείνων ποὺ σ' αὐτὸ ἢ σὲ κεῖνο τὸ βαθμό, ἄμεσα ἢ καὶ ἔμμεσα, πῆραν μέρος στῇ σύγκρουση ποὺ οἱ συνέπειές της μᾶς κυνηγοῦν ἀκόμη καὶ τώρα. Καὶ ἔχει σκοπὸ μὲ τὶς μικρὲς του δυνάμεις νὰ κάνει ὅ,τι μπορεῖ γιὰ νὰ ρίξει φῶς σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ τραυματικὸ γιὰ τὸ λαό μας ἱστορικὸ γεγονὸς. Ὅμως, πιστεύει, ταυτόχρονα, ὅτι ἓνα τέτοιο ἔργο δὲν εἶναι κάτι ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ φέρει σὲ πέρας ἓνα περιοδικὸ ἢ κάποιοι, ὅσοδῆποτε σοβαροί, ἱκανοὶ καὶ εἰδικοὶ ἰδιῶτες. Τὸ δύσκολο αὐτὸ ἔργο ἀποτελεῖ χρέος τῶν πολιτικῶν παρατάξεων (Δεξιὰ, Κέντρο καὶ Ἀριστερὰ) ποὺ πρωταγωνίστησαν στὴν τραγωδία. Καὶ ἀποτελεῖ πρῶτιστα χρέος τῆς Ἀριστερᾶς, χρέος πρὸς τὸν ἴδιο της τὸν ἑαυτό, πρὸς τὶς λαϊκὲς δυνάμεις ποὺ τὴν ἀκολουθοῦν, πρὸς ὁλόκληρο τὸν ἐλληνικὸ λαό, ποὺ δικαιοῦται νὰ γνωρίζει. Καὶ κάνει ἐκκλήση πρὸς ὅλους νὰ φέρουν τάχιστα στῇ δημοσιότητα ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ βρίσκονται στὴν κατοχὴ τους. Ὅχι γιὰ νὰ τοὺς κρίνουμε—ὁ Δεκέμβρης εἶναι πιά ἱστορικὸ γεγονὸς—ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε σωστότερα, πιὸ ὑπεύθυνα, νὰ προχωρήσουμε στὸ μέλλον.

Ποιὸς προκάλεσε τὸ αἷμα καὶ γιατί;

Τῆς Καίτης Ζεύγου

Στὰ τριάντα χρόνια ποὺ μᾶς χωρίζουν ἀπὸ τὸν πολυαίμαχτο, ἀπὸ τὸν λαϊκὸ Δεκέμβρη, πολλὲς πένες βουτηγμένες σὲ κάθε ποιότητας καὶ πυκνότητας ἀντιδραστικὸ φαρμάκι, ἔχουνε παραπλανήσει καὶ δηλητηριάσει τὴν κοινὴ γνώμη γιὰ τὸ τί ἐπεδίωκε, ποιὸ ἦταν τὸ πολιτικὸ του περιεχόμενο, ποιοὶ οἱ στόχοι του.

Ἡ μεταδεκεμβριανὴ περίοδος μὲ τοὺς διωγμοὺς τῶν ἀγωνιστῶν τῆς Ἀντίστασης, τὶς γεμάτες φυλακὲς καὶ ἐξορίες, τὴ στενότητὰ οἰκονομικῶν μέσων ἐκ μέρους τῆς ἀριστερᾶς, τὴν δχρονη παρανομία, δὲν ἔδιναν μιὰ πλατιά δυνατότητα ἐνημέρωσης τῆς κοινῆς γνώμης, μιᾶς ἱστορικᾶ ὑπεύθυνης κατατόπισης τοῦ λαοῦ. Ἡθικὴ ὑποχρέωση ἀπέναντι στοὺς ἀγωνιστὲς καὶ ἐθνομάρτυρες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι μὲ μιὰ ἐμπεριστατωμένη ἐρευνα, ποὺ τὴν εὖνοεῖ σήμερα καὶ ἡ δημοσίευση ἐγγράφων τόσο δικῶν μας ὅσο καὶ ξένων, ἰδίως ἀγγλικῶν, νὰ φωτιστεῖ ὁλόπλευρα ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἥρωϊκὰ μὰ καὶ τὰ πιὸ συγκοφαντημένα καὶ κατατρεγμένα λαϊκὰ κινήματα.

Τοῦτο τὸ σημείωμα, βασισμένο καὶ σὲ ὀρισμένα κομμάτια ἀπὸ ἀνέκδοτο ἡμερολόγιο τοῦ Γ. Ζεύγου κείνης τῆς ἐποχῆς, ἐπιδιώκει νὰ ρίξει ἀχνή, ἀμυδρὴ ἔστω, ἀχτίδα σὲ ἓνα ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐρωτήματα ποὺ τὸ περιζώνουν:

ΠΟΙΟΣ ΠΡΟΚΑΛΕΣΕ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΗ ΚΑΙ ΓΙΑΤΙ

Τὸ ἀντιστασιακὸ κίνημα τοῦ ΕΑΜ, πὺ μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο ἀγκάλιασε ὁλόκερο σχεδὸν τὸ λαὸ, ἐβαλε τοὺς στόχους πὺ μὲ προγραμματικὴ ἀξίωση ἐκτέθηκαν στὴ μπροσούρα τοῦ Δ. Γληνοῦ «Τί εἶναι καὶ τί θέλει τὸ ΕΑΜ»: «Ὁ σημερινὸς ἀγὼνας τοῦ λαοῦ μας στὸ περιεχόμενὸ του δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τίποτ' ἄλλο παρὰ ἀπελευθερωτικὸς. Πρόκειται νὰ καταχτήσουμε τὴ λευτεριά μας, νὰ διώξουμε τοὺς ξένους ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τὴ χώρα μας, νὰ ὑπερασπίσουμε τὰ δικαιώματά μας στὴ ζωὴ καὶ στὸν πολιτισμὸ. . . Μὰ ὁ ἀγὼνας δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσει ἐδῶ, δὲν ἄρκει νὰ κατακτηθεῖ ἡ λευτεριά, πρέπει νὰ στερεωθεῖ καὶ νὰ κατοχυρωθεῖ. Καὶ αὐτὸ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλοιῶς, παρὰ ἂν ὁ λαὸς κρατήσῃ στὰ χέρια του τὴ λευτεριά του, καὶ ἐξασκεῖ τὰ κυριαρχικά του δικαιώματα ἀπερίσπαστα καὶ στὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης. . . Κατάκτηση τῆς ἐξωτερικῆς λευτεριάς, κατάκτηση καὶ κατοχύρωση τῆς ἐσωτερικῆς λευτεριάς, νὰ μὲ δυὸ λόγια ποιοὶ μπορεῖ νὰ εἶναι οἱ σκοποὶ τοῦ ἐθνικοαπελευθερωτικοῦ ἀγῶνα.

Ἐθνικοί, λαϊκοί, πεντακάθαροι οἱ σκοποὶ τοῦ ΕΑΜ. Αὐτοὶ ἔστρεφαν τὸ βλέμμα τοῦ λαοῦ στὸ γλυκοχάραμα μιᾶς λευτέρας καὶ δημοκρατικῆς Ἑλλάδας ὅπου θὰ συμμετεῖχε καὶ ὁ ἴδιος στὸ νοικοκυριὸ τῆς, θέρειναν τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ λαοῦ στὶς δυνάμεις του, ἀνέβαζαν στὰ ὕψη τὴν ἀγωνιστικὴ του διάθεση, τοῦ ἐνέπνεαν τὴ ζωερὴ πίστη ὅτι αὐτὸς ὁ ἴδιος μπορεῖ νὰ πλάθῃ μὲ τὰ χέρια, μὲ τὸ αἷμα του ἔστω, ἕνα καλύτερο παρὸν γιὰ τὸν ἑαυτὸ του, ἕνα καλύτερο μέλλον γιὰ τὰ παιδιά του.

Ὁ «Δεκέμβρης» δὲν ἦταν ἕνα ξεκομμένο ἀπ' ὅλη τὴν ἀντιστασιακὴ ἐποποιΐα κίνημα. Ἦταν ἡ τελευταία φάση τῆς περίλαμπρης Ἐθνικῆς Ἀντίστασης, τῆς πιὸ πλατιάς, τῆς πιὸ μαχητικῆς καὶ δυναμικῆς ἀντίστασης τῆς γερμανοκρατούμενης Εὐρώπης. Τὰ ἴδια ἰδανικά πὺ ἔκωναν τὸ λαὸ σ' ὅλα τὰ χρόνια τῆς κατοχῆς, ἔκωναν καὶ τοὺς μαχητὲς τοῦ Δεκέμβρη. Τοὺς ἰδίους στόχους ἐξυπηρετοῦν. Οἱ μαχητὲς τοῦ ἀγωνίζονταν καὶ ἐπεφταν μὲ τὸ ὄραμα τῆς ἐλευτέρας, δημοκρατικῆς Ἑλλάδας τῆς προόδου. Πολὺ χαρακτηριστικὸ τὸ πὺς πάλευε καὶ ὁραματιζόταν τὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδας ὁ λαὸς, τὸ πόσο ψηλὸ ἦταν τὸ ἀγωνιστικὸ του φρόνημα, εἶναι τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα, δημοσιευμένο σ' ἕνα δελτίο τῶν «Ἀνατολικῶν συνοικιῶν», 1941-45, καὶ ὑπογραμμένο ἀπὸ τὸν Α. Κότσιρα. Ἄς σημειωθεῖ ὅτι ὁ Α. Κότσιρας ἔχασε τέσσερα ἀδελφία στὸν ἀντιστασιακὸ ἀγὼνα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ ἕνας, ὁ Γιώργος, μέλος τῆς ἐπ. Πόλης τῆς Κομμ. Ὁργάνωσης Ἀθῆνας, ἐκτελέστηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς, ὕστερα ἀπὸ φρικτὰ βασανιστήρια:

«... Σὲ μιὰ ἐπιδρομὴ τῶν ἀεροπλάνων τοῦ Σκόμπυ, πὺ εἶχανε πολλὰ θύματα, σκοτώθηκε καὶ τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο παιδί μιᾶς ἀπὸ τὶς οἰκογένειες τῆς Καισαριανῆς. Ὅλοι σκεπτόμαστε πὺς θὰ τὸ ποῦμε στὸν πατέρα καὶ τὴ μάνα τοῦ παιδιοῦ. Μὰ ἐκεῖνη τὴ στιγμή φτάνει ὁ πατέρας του καὶ τὸ ἀντικρὺζει νεκρὸ. Ὅλοι τᾶχασαν καὶ περίμεναν βουβοὶ τί θὰ κάνει ὁ γέρος! Ὁ ἡρωϊκὸς γέροντας ἔκανε τὸ σταυρὸ του, φίλησε τὸ νεκρὸ παιδί του, κι ὕστερα, γυρίζοντας, λέει στοὺς ἄλλους: «Τρία παιδιά εἶχα. Τὸ ἕνα σκοτώθηκε στὴ μάχη μὲ τοὺς Γερμανοὺς, τὸ ἄλλο τὸ κρέμασαν οἱ Γερμανοί, τὸ τρίτο καὶ τὸ τελευταῖο τὸ σκότωσαν τὰ βόλια τῶν συμμάχων». Καὶ πρόσθεσε: «δὲν πᾶνε στὰ χαμένα!... Πέσανε γιὰ τὴ λευτεριά μας κι εἶμαι περήφανος πὺ πρόσφερα σ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ τὰ τρία μου βλαστάρια».

Δὲν στεκόταν ὁμως κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ ἡ ἀντίδραση. Γι' αὐτὴν μοναδικὸ «ἰδανικὸ» ἦταν πὺς, γιὰ ἄλλη μιὰ φορά, νὰ κρατήσει κάτω ἀπὸ τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία τῆς τὸ λαὸ.

Ὅσο βαίναμε πρὸς τὴν ἀπελευθέρωση καὶ οἱ σκοποὶ τοῦ ἐαμικοῦ κινήματος συνειδητοποιοῦνταν καὶ ἀγκάλιαζαν τὸ σύνολο σχεδὸν τοῦ πληθυσμοῦ, τόσο περισσότερο περίτρομη ἡ ὀλιγαρχία βυσοδομοῦσε γιὰ νὰ ἀνατρέψῃ τὴ λαϊκὴ συμμετοχὴ στὸ διαφέντεμα τοῦ κράτους στὴν ἐλευθερωμένη Ἑλλάδα.

Ὁ κίνδυνος γι' αὐτὴ γινόταν πιὸ ὑπαρκτὸς καὶ ἀπειλητικὸς μὲ τὴ δημιουργία Ἐθνικῆς Κυβέρνησης, ὅπου συμμετεῖχαν ἔξη ὑπουργοὶ τοῦ ΕΑΜ καὶ τὴν ὁποῖα ἐπέβαλλε στὰ παραδοσιακὰ ἀστικά κόμματα καὶ στοὺς Ἀγγλους ἡ παλλαϊκότητα τοῦ ἐαμικοῦ κινήματος καὶ ἡ μόνη ὑπολογίσιμη ἐνοπλὴ δύναμη στὴ χώρα, ὁ ΕΛΑΣ. Καὶ ἐνῶ ἀπὸ πλευρᾶς ΕΑΜικῆς ὑπῆρχε ἀπόλυτη προσήλωση καὶ ἀέραντη πίστη στὴν ἀνάγκη ἀναίμαχτης ἐθνικῆς πορείας πρὸς μιὰ μεταπολεμικὴ ἀνεξάρτητη καὶ ἀναγεννημένη Ἑλλάδα, χωρὶς καμιὰ παραταξιακὴ ἢ κομματικὴ ὕστεροβουλία, ἀπὸ πλευρᾶς ὀλιγαρχίας ὁ πανικὸς νὰ μὴ χαθεῖ γι' αὐτοὺς τὸ μονοπώλιο τῆς ἐξουσίας, ἐσπρωχνε τοὺς δεξιούς ὑπουργοὺς τῆς Ἐθν. Κυβέρνησης, μὲ πρωτεργάτη τὸ θλιβερό Πρωθυπουργὸ Παπανδρέου καὶ πιστὸ συνεργάτη τῶν Ἀγγλῶν, σὲ ἐνέργειες πὺ μόνον πολιτικὰ ἐντιμὲς δὲν μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν. Τὸ παρακάτω κομμάτι, παρμένο ἀπὸ τὸ ἡμερολόγιο τοῦ Γιάννη Ζεύγου, ὑπουργοῦ τότε στὴν Ἐθνικὴ Κυβέρνηση, εἶναι πολὺ ἐνδεικτικὸ τῆς ἀνησυχίας ὅχι μόνον τοῦ Παπανδρέου, μὰ καὶ τῶν ἄλλων ὑπουργῶν τῆς Δεξιᾶς γιὰ τὸν «κίνδυνον» μὴ καὶ πραγματοποιηθοῦν οἱ ἴδιες οἱ ἐπαγγελίες τῆς Κυβέρν. γιὰ εἰρηνικὴ διευθέτηση τοῦ μεταπολεμικοῦ ἐλληνικοῦ προβλήματος.

12 Σεπτέμβρη «Πληροφορίες δελτίου τοῦ Ἀγγλικοῦ Στρατηγεῖου ὅτι ὁ Σαράφης κινητοποιήσε δυὸ μεραρχίες τοῦ ΕΛΑΣ γιὰ τὴν κατάληψη τῆς Ἀθῆνας προκαλοῦν ἀναστάτωση. Ὁ κ. Παπ. ἐτοιμάζει τηλεγράφημα στὸ στρατηγεῖο ΕΛΑΣ καὶ ζητεῖ ὅπως καμιὰ στρατιωτικὴ ἐνέργεια μὴ ἐκτελεῖται ἀνεὺ ἐγκρίσεως τοῦ συμμαχικοῦ

στρατηγεῖου. Τὸ πράμα σημαίνει ἀχρήστευση τῶν ἐνόπλων ἐλληνικῶν δυνάμεων καὶ ἀρνιέμαι ρητά. Ὁ Σβ. καὶ Πορλ. ἐπιμένουν νὰ δεχτοῦμε. Ἀρνιέμαι κάθε συνεργασία μὲ Παπ. καὶ ὀρισμένους ὑπουργοὺς. Φαίνονται οἱ πραγματικὲς τοὺς διαθέσεις (ὑπογράμμιση Κ.Ζ.) Ὁ Κανελλόπουλος λέει πὺς βρίσκει προτιμότερο νὰ παίρνουν τὶς πόλεις τὰ τάγματα παρὰ ὁ ΕΛΑΣ, γιὰ τὴν ἐμφύλιον πόλεμον». Ὁ ΕΛΑΣ εἶναι στρατὸς τῆς Ἐθνικῆς Κυβέρνησης, ἐνεργεῖ κατ' ἐντολήν της, σ' αὐτὲς τὶς γραμμὲς ὑποτάσσεται καὶ αὐτὲς ἐξυπηρετεῖ. Γιατί λοιπὸν αὐτὴ ἡ «ἀναστάτωση» ὅταν καταλαμβάνει ἐκκενούμενες ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς πόλεις; Διότι ἡ ὀλιγαρχία δὲν μπορεῖ νὰ τὸν χρησιμοποιήσει σὰν πειθήνιο ὄργανο γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ τοὺς ἄνομους σκοποὺς τῆς: τὴν ἀπόλυτη κυριαρχία, τὴν ἀπρόσκοπτη συνεργασία μὲ τοὺς ξένους σὲ βάρος τοῦ λαοῦ. Δὲν μπορεῖ ἂ κ ὁ μ α νὰ τὸν διαλύσῃ ὅπως ὁ Γεώργιος ὁ Β' τὸ στρατὸ τῆς Αἰγύπτου, πὺ ἦταν δημοκρατικὸς, ἀντιφασιστικὸς, πὺ γιὰ νὰ τὸν ἐξουδετερώσῃ ἐκλείσε 16.000 ἡρωϊκοὺς στρατιῶτες καὶ ἀξιωματικούς σὲ ἀπαίσια στρατόπεδα τῆς Ἀφρικῆς. Δυστυχῶς οἱ φόβοι τοῦ Ζεύγου γιὰ τὶς προθέσεις τῆς ὀλιγαρχίας ἐπαληθεύτηκαν κατὰ

ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΕΑΜ

Ὅλοι εἰς δημοκράτες, ὅλοι ὅσοι πονοῦν γιὰ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου, ἄς ἐνωθοῦν μὲ τὸ λαὸ, γιὰ νὰ ματαιώσουν τὰ σκοτεινὰ σχέδια τῆς ἀντίδρασης.

Ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ στὴ συνεδρίαση τῆς 1ης Δεκέμβρη 1944, ἀφοῦ ἐξέτασε τὴν πολιτικὴν κατάσταση καὶ ἰδιαίτερα τὸ στρατιωτικὸ ζήτημα πὺ ἀποτελεῖ σήμερον τὸν ἀξονα τοῦ ὅλου πολιτικοῦ προβλήματος, πῆρε ὁμόφωνα τὴν παρακάτω ἀπόφαση:

Ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ, ἀκολουθώντας πάντα τὴν ἐθνικὴ καὶ δημοκρατικὴ πολιτικὴν τοῦ ΕΑΜ, ἀγωνίζεται καὶ σήμερον γιὰ τὴ διατήρηση τῆς κυβερνήσεως ἐθνικῆς ἐνότητας, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι θὰ βάλῃ ἄμεσα σ' ἐφαρμογὴ τὸ ἐξαγγελμένο πρόγραμμά της καὶ θὰ ὁδηγήσῃ τὴν χώραν σὴν κατοχύρωση τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν μὲ τὸ γρήγορο δημοψήφισμα καὶ ἐλεύθερες ἐκλογὲς γιὰ Συντακτικὴ Ἐθνοσυνέλευση. Ὅμως διαπιστώνει ὅτι, ὅχι μόνον δὲν προχώρησαν πρὸς τὴ λύση τοὺς τὰ φλέγοντα πολιτικὰ ζητήματα, ἀλλὰ ἡ ἀντίδραση μὲ τὶς σκοτεινὲς τῆς ἐνέργειες τὰ περιπλέκει καὶ προχωρεῖ σὲ βίαιες ἀντιλαϊκὲς λύσεις. Γι' αὐτὸ ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ διακηρύττει ἀνοικτὰ μπροστὰ στὸν ἐλληνικὸ λαὸ τὴ θέση τῆς στὰ ἐπίμαχα πολιτικὰ προβλήματα.

1. Στὸ στρατιωτικὸ ζήτημα: Τὸ ΕΑΜ δέχθηκε ἀδίσταχτα ἐξ ἀρχῆς νὰ ἀποστρατευθεῖ ὁ ΕΛΑΣ, μὰ νὰ διαλυθοῦν ταυτόχρονα καὶ οἱ ἄλλες ἐνοπλὲς ἐθελοντικὲς δυνάμεις, ἘΔΕΣ, Ὀρεινὴ Ταξιαρχία, Ἱερὸς Λόχος καὶ σχηματισμοὶ Μ. Ἀνατολῆς. Μπρὸς τὶς ἀντιρρήσεις πὺ ἔφεραν οἱ ἀντίπαλοί μας καὶ γιὰ νὰ διευκολυνθεῖ μιὰ συμφωνία, δέχτηκε νὰ συζητήσει τὸ ζήτημα τῆς δημοκρατίας μὲ τὸν Ἐθνικὸν τμήματος ἀπὸ ὅλες τὶς ἐνοπλὲς δυνάμεις. Οἱ δυσκολίες πὺ προέκυψαν στὴ συζήτηση γιὰ τὴν πραγματοποιήσῃ μιᾶς τέτοιας λύσεως, καὶ πὺ ὀφείλονται σὴν προσπάθεια τῆς ἀντίδρασης, νὰ διατηρήσῃ ὅσκιες τὶς ἐνοπλὲς δυνάμεις της, γιὰ νὰ ἐξυπηρετήσει τοὺς ἀντιλαϊκοὺς, σκοποὺς της, κάνουν τὴν Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ νὰ διαπιστώσῃ ἄλλη μιὰ φορά ὅτι ἡ μοναδικὴ λύση πὺ ἐξυπηρετεῖ τὴν ἡσυχία τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ὁμαλότητα εἶναι ἡ πλήρης ἀποστράτευση ὅλων τῶν ἐνόπλων δυνάμεων τοῦ ΕΛΑΣ, ἘΔΕΣ, Ὀρεινῆς Ταξιαρχίας, Ἱεροῦ Λόχου καὶ τῶν σχηματισμῶν Μ. Ἀνατολῆς.

2. Νὰ ἐφαρμοθεῖ ἡ ἀπόφαση τῆς κυβερνήσεως γιὰ ἐκκαθάριση τῆς ἀστυνομίας καὶ νὰ μπεῖ ἐκτὸς ὑπηρεσίας ἡ χωροφυλακὴ. Ἄς τὶς 10 Δεκεμ.

βρη νὰ ἐκκαθαριστοῦν ἀπὸ τὴν Ἀστυνομία τοὺς ἀχρηστοὺς τὰ ὑνῶτερα στελέχη της καὶ οἱ χωροφυλακες ἀφωπλιζόμενοι νὰ σταλοῦν στὰ σπῖτια τους, ὡσὲν ἐκκαθαριστοῦν ἀπὸ τὰ στρατιωτικὰ συμβόλια.

3. Ν' ἀρχίσῃ ἄμεσα ἡ ἐκκαθάριση τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν ἀπ' ὅλους τοὺς πεμπτοφασιστοὺς καὶ συνεργάτες τῶν κατακτητῶν.

4. Νὰ μπεῖ σὲ ἄμεση ἐφαρμογὴ ὁ νόμος περὶ κυρώσεων. Τὸ γεγονός ὅτι ἀκόμα δὲν ἀρχισαν οἱ δίκες τῶν προδοτῶν πὺ ἐλεύθερα συνωμοτοῦν στὴν Ἀθήνα καὶ στὶς ἐπαρχίες εἶναι τραγὴ ἐπιβεβαίωση ὅτι ἡ ἀντίδραση συνωμοτεῖ κατὰ τῶν λαϊκῶν ἐλευθεριῶν. Εἶναι ζήτημα ἐθνικῆς τιμῆς καὶ ἠθικῆς τάξεως, ἡσυχίας καὶ ἐξασφαλίσεως τοῦ λαοῦ ν' ἀρχίσουν οἱ δίκες καὶ πρὶν ἀπ' τὶς 10 Δεκεμβρη νὰ βγοῦν οἱ ἀποφάσεις τοὺς ἀπὸ τὴν ἀντιδρασίαν.

Ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ ἐκφράζοντας τοὺς πόθους τοῦ λαοῦ καὶ ἐνδιαφερομένη γιὰ τὴν ἡσυχία του, τὶς ἐλευθερίες του καὶ τὴν ὁμαλὴν ἐξέλιξη ζητεῖ νὰ ἐφαρμοσθοῦν τα παραπάνω πὺ εἶνε στοιχειώδης ἐγγύηση γιὰ τὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξη τῆς καταστάσεως. Ἡ ἀντίδραση ἀρνιέται τὰ λαϊκὰ αὐτὰ αἰτήματα, γιὰ τὴν ἐτοιμασίαν πραξικοπημάτων, ἐμφύλιον πόλεμον, διχτατορίες, καινούργια 4η Λύγούστου μὲ τὸν Γλύξμπουργκ.

Ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ καλεῖ ὅλους τοὺς δημοκράτες, ὅλους ὅσοι πονοῦν γιὰ τὴν ἡσυχία καὶ τὴν προκοπὴ τοῦ τόπου, ὅλο τὸν Ἑλλ. λαὸ πὺ τότες θυσίες καὶ αἱματὰ προσφέρει γιὰ τὴν λευτεριά του νὰ ματαιώσῃ αὐτὰ τὰ σκοτεινὰ σχέδια τῆς ἀντίδρασης. Ἐνωμένως νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν λύση πὺ προτείνει ἡ Κ. Ε. τοῦ ΕΑΜ. Νὰ ἐξασφαλίσουμε τὴν ἡσυχία, τὶς ἐλευθερίες τοῦ λαοῦ, τὴν ὁμαλὴ ἐξέλιξη τοῦ τόπου. ΕΑΜ

τὸν πιὸ τραγικὸν τρόπο. Πιὸ ἀποκαλυπτικὸ γι' αὐτὲς εἶναι ἕνα τηλεγράφημα τοῦ Γ. Παπανδρέου στὸν Τσώρτσιλ, ὅπου ὑπογραμμίζει ὅτι ἐνώπιον τῆς διαμορφωθείσης κρίσεως καταστάσεως τὰ πολιτικὰ μέσα πρὸς ἀντίμετώπισίν της δὲν εἶναι πλέον ἐπαρκῆ. Μόνον ἡ ἄμεση παρουσία ἐπιβλητικῶν Βρετανικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ μέχρι τῶν Τουρκικῶν ἀκτῶν ἡμπορεῖ νὰ μεταβάλλῃ τὴν κατάστασιν. (Ὁλόκληρο τὸ τηλεγράφημα δημοσιεύεται στὴν «ΑΥΓΗ» τοῦ Δεκέμβρη στὸ ἄρθρο: «Ποιὸς προκάλεσε τὸ Δεκέμβρη»).

Ὁ Παπανδρέου βρίσκει ὅτι τὰ πολιτικὰ μέσα δὲν εἶναι ἐπαρκῆ. Ποιὰ, λοιπὸν, θὰ μπορούσαν νὰ τὰ ἀντικαταστήσουν παρὰ τὰ ὅπλα; καὶ ἐπειδὴ τέτοια ἀντικανονικὰ ἀδελφοκτόνα ὅπλα δὲν βρίσκονταν στὴν Ἑλλάδα, καλεῖ τὰ βρετανικὰ στρατεύματα, τὰ τάνκς, αὐτὰ πὺ ματοκύλισαν τὸ λαὸ τῆς Ἀθῆνας τὸ Δεκέμβρη. Ποιὸς, λοιπὸν, ἦταν αὐτὸς πὺ ἀπὸ καιρὸ προετοίμαζε καὶ ὁργάνωνε τὸ αἱματοκύλισμα τοῦ Δεκέμβρη;

Κι ὅταν ἡ ὀλιγαρχία βυσοδομεῖ μ' ὅλους τοὺς ἀθέμιτους τρόπους

και τα πιο ανέντιμα μέσα ενάντια στο λαό και το Έθνος, το ΕΑΜ-ΕΛΑΣ, μόνη τότε οργανωμένη δύναμη μέσα στην Αθήνα, εφαρμόζει με απαράμιλλη συνέπεια τη γραμμή της Κυβέρνησης για ειρηνική μεταβίβαση της εξουσίας στις ελληνικές δυνάμεις μετά την αποχώρηση των Γερμανών. Στο ημερολόγιό του, 12/12/44, ο Ζεύγος γράφει: «12 μεσημέρι φεύγουν οι Γερμανοί. Έκατοντάδες χιλιάδες γιορτάζουν στους δρόμους με συνθήματα ΕΑΜ, ΚΚΕ, Λαοκρατία. Ούτε μύτη δεν ματώνει. Ο όγκος των διαδηλωτών, η τάξη που επικρατεί και η οργάνωση προκαλούν κατάπληξη στην αντίδραση, που περιμένε και που ως ένα βαθμό άθεο ύστε τ' αντίθετα. Οργανώνουν συνωμοσία...» (υπογράμμιση Κ.Ζ.).

Οι αντιθέσεις μέσα στην Κυβέρνηση για το δρόμο της μετεκλογικής Ελλάδας, ή συνεργασία ανάμεσα στους άριστερους και δεξιούς υπουργούς, μέρα με τη μέρα γινόταν όλο και πιο δύσκολη, όλο και πιο βαριά. Απ' τη μεριά της αντίδρασης οι απαιτήσεις πιο πιεστικές.

«...Η ένότητα μας αναγκάζει να παραχωρήσουμε θέσεις. Η πολιτοφυλακή εκτοπίζεται από Αθήνα. Τα φρουραρχεία καταργούνται, τα κατελιμμένα σπίτια αδειάζουν, η πολιτική δραστηριότητα της μάζας με χωνί και εκδηλώσεις περιορίζεται, η αντίδραση συνωμοτεί, παίρνει πόστα στο στρατό, απειλεί. Κάποια ανησυχία. Θα μάς τη σκάσουν; Θα ξαναεπαναληφθούν όσα τόσες φορές είδε ο περασμένος και ο τωρινός αιώνας; 1848 - 1871 - 1918 - 19; Θα καλμάρει ή μαχητικότητα των λαϊκών μαζών και ύστερα θα επιβάλει ή αντίδραση τη μετεκλογική δικτατορία της;...» (από το ίδιο ημερολόγιο).

Δυστυχώς και πάλι για τον πολυβασανισμένο, για το μαρτυρικό λαό μας τα πράγματα εξελίχθηκαν όπως τα προέβλεπε το παραπάνω κομμάτι. Τη στιγμή που δεν απέδιδαν πια για τα ανόσια σχέδια της ολιγαρχίας τα «πολιτικά μέσα», τη διέξοδο έδωσε ή όμοβροντία στις 3 του μηνός στον άοπλο πληθυσμό της Αθήνας, που διαδήλωνε ειρηνικά στο Σύνταγμα, που άρχισε το Δεκέμβρη και υποχρέωσε το λαό να άμυνθεί. Η ολιγαρχία για άλλη μια φορά πέτυχε το σκοπό της. Κράτησε μονοπωλιακά την εξουσία και όταν «κάλμαρε ή μαχητικότητα των λαϊκών μαζών», οργάνωσε το κράτος της δεξιάς στα μέτρα της. Σ' αντίθεση με όλα τα γερμανοκρατηθέντα κράτη της Ευρώπης, που σήκωσαν στα ούρανια την εθνική τους αντίσταση, όχι μόνο άγνόησε την υπέροχη δική μας, μά την καταδίωξε, την κατασυκοφάντησε, τη μάτωσε. Χιλιάδες οι εκτελεσμένοι, δεκάδες χιλιάδες οι διωγμένοι. «Μιάσματα» απέκάλεσαν τους αγωνιστές της τα έστεμμένα στελέχη. Και τα παιδιά των αντιστασιακών, που πολλοί απ' αυτούς έπεσαν για την υπόθεση της λευτεριάς και της δημοκρατίας, εξακολουθούν να είναι οι παρίες της μισαλλοδοξίας της δεξιάς. Κι όπως ήταν έπομένο, τιμήθηκαν οι έθνοπροδότες. Παρωδίες οι δίκες των δοσιλόγων. Σε θέσεις - κλειδιά οι συνεργάτες των Γερμανών, όπως ο δικτάτορας Παπαδόπουλος και ή παρέα του, για να προσθέσουν στην ιστορία της μαύρης αντίδρασης ένα καινούργιο έθνικό έγκλημα, το δράμα της Κύπρου κι ένα καινούργιο γενοκτόνο άνοσιούργημα, το χτύπημα του Πολυτεχνείου. Οι ιδέες όμως είναι πιο δυνατές από τη βία και τα όπλα. Το έαμικό προοδευτικό κίνημα έπιασε βαθιές ρίζες μέσα στο λαό, γιατί ποτίστηκε με τα ζωογόνα ιδανικά του. Καταλάγιασε για λίγα χρόνια μά ξαναφούντωσε σιγά-σιγά μέχρι την καινούργια άνάταση της δημοκρατικής αντίστασης, το καλοκαίρι του 1965.

Το Ίουλιανό πραξικόπημα, με θλιβερό κινούμενο τον Κωνσταντίνο, ήταν ή συνηθισμένη άπάντηση της ολιγαρχίας. Και όταν πιά, τις παραμονές των εκλογών του 67, ήτανε σίγουρη ή καταδίκη της δεξιάς, ξένοι και ολιγαρχία έστησαν την κυβέρνηση της δικτατορικής χούντας, που για άλλη μια φορά κατατυράννησε και ματοκύλισε το λαό.

Σήμερα, ολιγαρχία και ξένοι, για ν' αποκτήσουν ένα μόνιμο κινούμενο πέρα για πέρα δικό τους στο «μαγαζί που είναι γωνιακό», όπως είπε στην άπολογία του, το εκτελεσμένο μέλος του Π.Γ. του ΚΚΕ, Στέργιος Άναστασιάδης, επαναλαμβάνουν τις ίδιες μέθοδες, τα ίδια άθλια και ποταπά μέσα, την ίδια μεθοδολογία διαστρεβλώνουν την ιστορική αλήθεια, που είναι καταπέλτης ενάντια στην πολιτεία τους, δημοκοπούν, διαφθείρουν με άφθονο χρήμα από τις πιο βρώμικες πηγές, δεν θεωρούν άκατάλληλο κανένα ανέντιμο μέσο, φτάνει στο τιμόνι του κράτους να είναι καταδικοί τους άνθρωποι.

Η παλιότερη, μά και ή τελευταία τριαντάχρονη πείρα πρέπει να διδάξει το λαό, ποιοι είναι αυτοί που πάντα τον εκμεταλλεύονται για τα δικά τους κάθε φορά συμφέροντα και ποιοι τον έξυπηρετούν. Και να διδάξει, επί τέλους, στους δημοκράτες πως μόνο ή ένότητα, ή συνδυασμένη έξωκοινοβουλευτική πάλη και έξω από τη βουλή δράση μπορεί να έξουδετερώσει νέες αντιλαϊκές, αντιδημοκρατικές προθέσεις των ξένων και της δεξιάς, από τις όποιες ή ολιγαρχική, αντιδραστική της πτέρυγα, ή στενά δεμένη με το ξένο κεφάλαιο, δεν παραιτείται.

Η ΑΥΓΗ

ΠΡΩΙΝΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

■ Ζωντανή ενημέρωση στην
σε όλα τα πολιτικά, οικονομικά
και κοινωνικά προβλήματα
■ Τα προβλήματα της ελληνικής
Αριστεράς και του παγκοσμίου
προοδευτικού κινήματος
■ Πνευματική και
καλλιτεχνική ζωή
■ Οι πιο έγκυρες απόψεις

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

DOMINIQUE EUDES

ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΙ

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ
ΕΜΦΥΛΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ
1943-1949

Κεντρική διάθεση:

ΑΘΗΝΑ : Θαν. Καστανιώτης, Πανεπιστημίου 39
Τηλ. 32 46 633

ΘΕΣ/ΝΙΚΗ : Βιβλιοπωλείο Ν. Κοτζιά, Τσιμισκή 78
Τηλ. 279 720

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ '44

Πῶς ὀδηγηθήκαμε ἀπ' τοὺς "Αγγλους εἰς διχασμό
καὶ μετὰ εἰς τὸν ἐμφύλιο

ΕΝΑ ΧΡΟΝΙΚΟ ΒΓΑΛΜΕΝΟ ΜΕΣ' ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΝΩΣΤΗ ΜΕΧΡΙ ΣΗΜΕΡΑ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΟΥΪΝΣΤΟΝ ΤΣΩΡΤΣΙΛ

Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ν. Ἀνδρικόπουλου "1944-κρίσιμη χρονιά",
ποὺ κυκλοφορεῖ σὲ λίγες ἡμέρες, τὸ "ΑΝΤΙ" δημοσιεύει κατ' ἀπο-
κλειστικότητα μερικὰ ἀποσπάσματα.

Στὴν πραγματικότητα πρόκειται γιὰ μερικὰ ἀδημοσίευτα, μέχρι
στιγμῆς, τηλεγραφήματα ποὺ ἀφοροῦν τῇ δραστηριότητι τῆς Βρετ-
τανικῆς διπλωματίας — καὶ ὄχι μονάχα αὐτῆς — στὸ διάστημα ποὺ
προηγῆθηκε μέχρι τῇ σύρραξι τοῦ Δεκεμβρίου. Τὸ ὕλικὸ αὐτὸ προ-
έρχεται ἀπὸ τὸ προσωπικὸ ἀρχεῖο τοῦ Τσώρτσιλ καὶ φωτίζει ἔντονα
τὸ παρασκήνιο τοῦ δράματος ποὺ παίχτηκε τὸ 1944.

Ὁ Βασιλιάς δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸ
ἔθνος του.

Ἀπὸ : Ἦντεν (Ἀγγλος ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν)

Πρὸς : Τσώρτσιλ

Σημείωμα

9 Ἀπριλίου 1944

Ὁ Σμάτς λέει στὸ μνημόνιό του, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς
Ἑλλάδος «ἀντιπροσωπεύει ὅλο τὸ ἔθνος». Ἀτυχῶς δὲν τὸ
ἀντιπροσωπεύει.

Λυποῦμαι ποὺ ὁ βασιλεὺς ὑποπεύεται ἀκόμη τὶς ὑπε-
ρεσίες μας. Ἐχομε καταβάλλει κάθε προσπάθεια νὰ τὸν
ικανοποιήσουμε. Ἀτυχῶς, ἀκούει ἐλάχιστα ἀπ' αὐτὰ ποὺ
λένε ὅλοι οἱ συμπατριῶτες του, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ θέ-
λουν νὰ τὸν κολακέψουν.

Συνεχίζω νὰ πιστεύω, ὅτι ὁ βασιλεὺς θὰ ἦταν σήμε-
ρα σὲ ἰσχυρότερη θέση, ἂν εἶχε κάνει τὴ διακήρυξη ποὺ τὸν
συμβουλευσαμε νὰ κάνει τὸν περασμένο Δεκέμβριο στὸ
Κάιρο. Νομίζω ὅτι τώρα εἶναι ἐξαιρετικὰ ἀπίθανο, ὅτι θὰ
βασιλεύσει στὴν Ἑλλάδα. Χωρὶς ἀμφιβολία, οἱ πιθανότητες
γι' αὐτὸ ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ περιορισμένες. Λυποῦμαι πάρα
πολύ.

Ὁ Βασιλιάς γιὰ τὸν Παπανδρέου

Ἀπὸ : Λῆπερ (Ἀγγλος πρεσβευτὴς στὴν Ἑλληνικὴ Κυβέρ-
νησι)

Πρὸς : Τσώρτσιλ

Τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 261 Κάιρο, 19 Ἀπριλίου 1944

Ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος, μὲ κάποια ἔλλειψη αὐτοπε-
ποιθήσεως, μοῦ ζήτησε νὰ σᾶς τηλεγραφήσω ἐπειγόντως
τὰ ἑξῆς :

2. Εἶχε μιὰ ἀκόμη συνομιλία μὲ τὸν Παπανδρέου, τὸν
ὁποῖο θέλει νὰ διορίσει τὸ ταχύτερο δυνατὸν πρωθυπουργό,

μιὰ καὶ ὁ Βενιζέλος ἀποδείχτηκε ἤδη σ' αὐτὴ τὴν κρίση
ἀνίκανος καὶ ἀναξιόπιστος. Θέλει πάντως νὰ τεθεῖ ὁ Πα-
πανδρέου ὑπὸ τὴν προστασία [λέξεις δυσανάγνωστες : καὶ
τῶν δύο κυβερνήσεων], ἔτσι ὥστε νὰ μὴν θεωρεῖται σὰν
ἓνας καθαρὰ ἄνθρωπος τοῦ βασιλέως ἢ σὰν ἓνας ποὺ
συνωμότησε γιὰ νὰ προωθήσει τὸν ἑαυτό του.

3. Ζητεῖ, ἔτσι, νὰ μάθει, ἂν, προβαίνοντας στὴν ἀλλαγὴ,
θὰ μπορούσε νὰ πεῖ στὸν Βενιζέλο ὅτι, ἐν ὅψει τῆς κρίσιμης
καταστάσεως καὶ τῶν μεγάλων εὐθυνῶν ποὺ ἔπесαν στοὺς
ὤμους τοῦ Βρεττανοῦ διοικητῆ, τοῦ ζητήθηκε νὰ διορίσει
κάποιον ποὺ μόλις νὰ ἔχει φθάσει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καί,
συνεπῶς, μὴ ἔχοντας διαδραματίσει κανένα ρόλο στὰ πρό-
σφατα γεγονότα, δὲν συμμετέχει στίς εὐθύνες γι' αὐτὰ.

Τὸ BBC καὶ ἡ δράση τοῦ ΕΑΜ

Ἀπὸ : Μπρέικεν

Πρὸς : Τσώρτσιλ

Σημείωμα

20 Ἀπριλίου 1944

Στις 20 Ἀπριλίου μοῦ ζητήσατε νὰ προσέξω τὸ ὑπ' ἀριθ.
257 τηλεγράφημα τοῦ Βρεττανοῦ πρεσβευτῆ στὴν ἐλληνικὴ
κυβέρνηση. Στὸ τηλεγράφημα αὐτὸ ὁ Λῆπερ παραπονιό-
ταν, ὅτι οἱ ἐλληνικὲς ἐκπομπὲς τοῦ BBC εἶναι πολὺ εὐνοϊ-
κὲς γιὰ τὸ ΕΑΜ καὶ τὸν ΕΛΑΣ. Ὁ Λῆπερ πρότεινε νὰ μὴν
ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ BBC τίποτε σχετικὸ μὲ τὴν ἐλληνικὴ
ἀνταρτικὴ δράση.

Εἰκοσιτέσσερις ὥρες ἀργότερα ἔρχεται ἓνα τηλεγρά-
φημα ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ Βρεττανοῦ πρεσβευτῆ στὴν αἰγυ-
πτιακὴ κυβέρνησι, ποὺ περιέχει μιὰ μακροσκελὴ ἀναφορὰ
γιὰ ἐπιχειρήσεις ποὺ ἐκτέλεσαν μονάδες τοῦ ΕΛΑΣ. Ἡ
ἀναφορὰ αὐτὴ δόθηκε χθὲς στὸν τύπο, στὸ Κάιρο, ἀπὸ τὸ
γραφεῖο τοῦ πρεσβευτῆ. Τὸ γραφεῖο του δίνει συνεχῶς παρό-
μοιες ἀναφορὲς καὶ καθὼς αὐτὲς δημοσιεύονται στὸν

τύπο, τὸ BBC δὲν μπορεῖ νὰ μὴ χρησιμοποιεῖ τουλάχιστον μερικὲς ἀπ' αὐτές.

Εἶμαι βέβαιος, ὅτι δὲν ὑπερβαίνει τὴν εὐφυΐα τοῦ Φόρεϊν Όφφισ τὸ νὰ ἐξασφαλίσει μιὰ κάποια συνεργασία μεταξὺ τοῦ Βρεττανοῦ πρεσβευτῆ στὸ Κάιρο καὶ τοῦ Βρεττανοῦ πρεσβευτῆ στὴν ἑλληνικὴ κυβέρνησις ποὺ εἶναι στὴν ἴδια πόλη.

Τὸ κίνημα τοῦ Καΐρου καὶ ὁ βρετανικὸς στρατός.

Ἀπό : Τσώρτσιλ

Πρὸς : στρατηγὸ Πάτζιτ (Άγγλος στρατ. διοικητὴς στὴν Αἴγυπτο)

Τηλεγράφημα χωρὶς ἀριθμὸ. (Αναφέρεται στὴν ἀνταρσία τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὴν Αἴγυπτο)

22 Ἀπριλίου 1944

Ἄν καταστεῖ ἀναγκαῖο νὰ ἀνοίξετε πῦρ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῶν στασιαστῶν, ἐξετάστε τὴν περίπτωση μήπως θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ ἀρχίσετε μὲ λίγες προκαταρκτικὲς βολὲς κατὰ τῆς πυροβολαρχίας τους ποὺ εἶναι στραμμένη ἐναντίον σας. Ἄν δὲν ἀπαντήσουν, θὰ μπορούσατε νὰ κάνετε μιὰ διακοπὴ καὶ ἀκολουθῶς νὰ τοὺς δώσετε μιὰ δυνατότερη δόση, γνωστοποιώντας τους αὐτὴ τὴ φορὰ τὴν ἑκτασὴ τοῦ πυρὸς ποὺ θ' ἀνοίξουμε ἐναντίον τους, ἂν ἐπιμείνουν. Εἴμαστε ἔτοιμοι νὰ χρησιμοποιήσουμε τὴ βία ὡς τὸ ἔπακρο. Ἀλλὰ θὰ εἶναι καλύτερα ν' ἀποφύγουμε σφαγὴ, ἂν αὐτὸ εἶναι δυνατόν. Διατυπώθηκε ἡ πρόταση πῶς εἶναι

προτιμότερο νὰ πέσει ἡ εὐθύνη στὴ βρετανικὴ καὶ ὄχι στὴν ἀδύναμη καὶ κλονιζόμενη ἑλληνικὴ κυβέρνησις. Ἡ βρετανικὴ κυβέρνησις εἶναι διατεθειμένη νὰ ἀναλάβει τὴν εὐθύνη μιὰ καὶ εἶναι σὲ θέσι νὰ προσφέρει περισσότερα στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἀπ' ὅ,τι οἱ Ἕλληνες μποροῦν ποτὲ νὰ δώσουν σὲ μᾶς.

2. Πῶς γίνεται νὰ μὴν τοὺς ἔχουν ἀκόμη λείψει τὰ τρόφιμα;

Τσώρτσιλ: Πρέπει νὰ πετύχουμε ρίξι τοῦ Παπανδρέου μὲ τὸ ΕΑΜ.

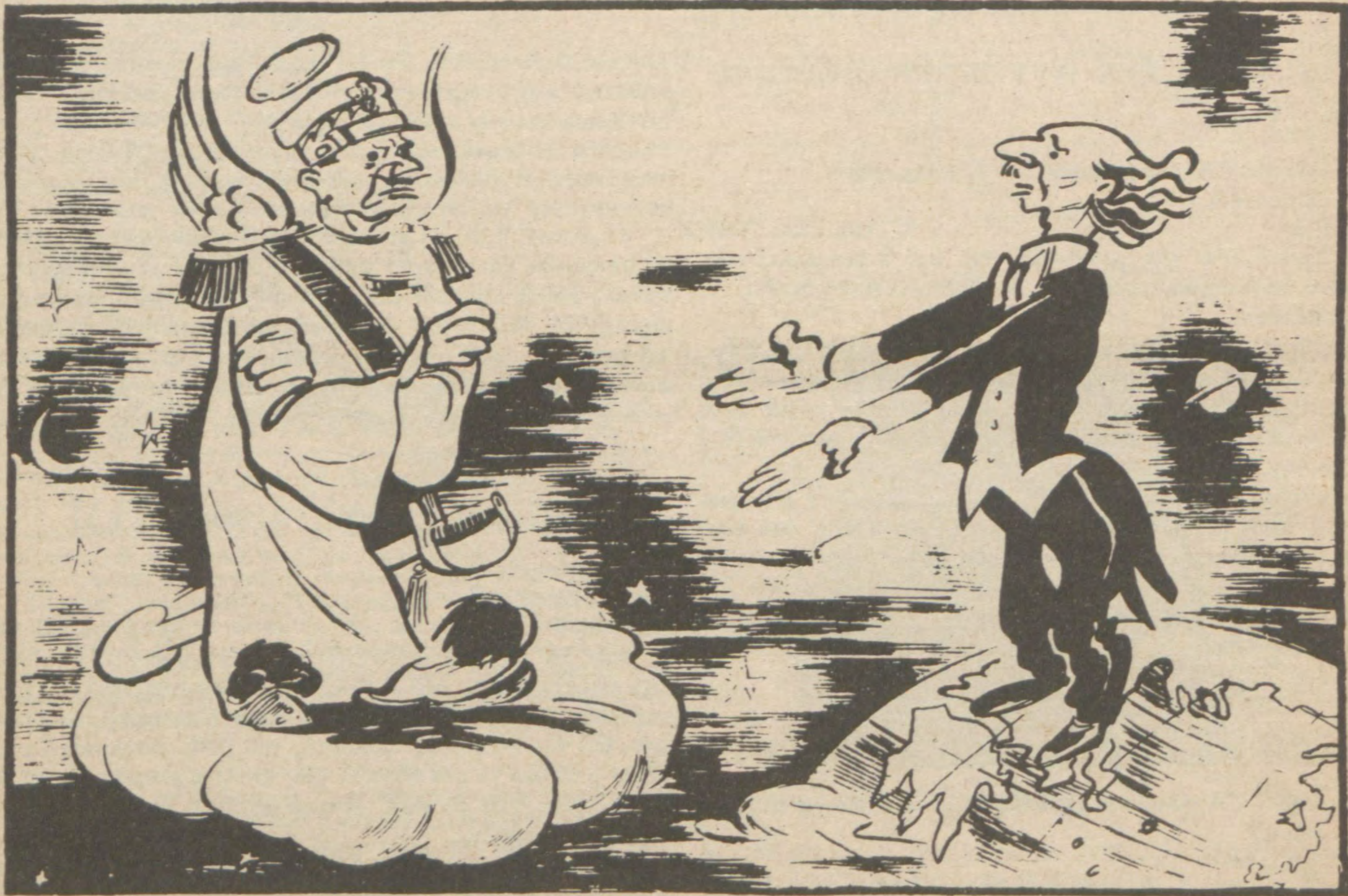
Ἀπό : Τσώρτσιλ

Πρὸς : Ἦντεν

Σημείωμα. (Αναφέρεται στὸ λόγο τοῦ Παπανδρέου τῆς 2ας Μαΐου πρὸς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ ναυτικοῦ στὴν Ἀλεξάνδρεια, στὸν ὁποῖο μίλησε γιὰ τὴ «βρώμα τοῦ ΕΑΜ»).

Αὐτὴ εἶναι μιὰ πραγματικὰ περίφημη δήλωση κατὰ τοῦ ΕΑΜ. Φυσικά, πρὸς τὸ παρόν, πρέπει νὰ ἀκολουθήσουμε τὸν Παπανδρέου, ἀλλὰ πρέπει, ἐπίσης, καὶ νὰ τὸν σπρώχνουμε στὴν ἐπίθεση. Πρέπει νὰ ἐπιτύχουμε ρήξι μὲ τὸ ΕΑΜ, πρὶν αὐτὸ συνδεθεῖ πολὺ μὲ τοὺς σοβιετικούς. Πρέπει, ἂν εἶναι δυνατό, νὰ δημιουργήσουμε ἓνα τέτοιο χάσμα, ποὺ θὰ δώσει στοὺς σοβιετικούς νὰ καταλάβουν ὅτι πρέπει νὰ τὸ σκεφτοῦν πολὺ σοβαρὰ πρὶν πάρουν ἀπόφασι. Τὸ Φόρεϊν Όφφισ πρέπει νὰ καταστρώσει τὴν πιὸ ἰσχυρὴ ἐπίθεση κατὰ τοῦ ΕΑΜ, ἔτσι ποὺ νὰ εἶναι δυνατό νὰ καταγελθεῖ ἀνοιχτά. Δὲν πρέπει νὰ τοῦ δοθεῖ καμιά βοήθεια ἢ

ΟΙ ΔΥΟ ΓΙΩΡΓΗΔΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΡΙΤΟ ΓΙΩΡΓΗ....

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Γιωργάκη μου, θὰ μὲ δώσης! Πές μου, πῶς τὰ κατὰφερες τότε κι ἔφερες τὸ Βασιλεῖα?...

ΚΟΝΔΥΛΗΣ: Ἄμ τότενες, οὐρὲ χαντακουμένε, δὲν ὑπῆρχε οὔτε ΕΑΜ. οὔτε ΕΛΑΣ!...

Γελοιογραφία τῶν παραμονῶν τῆς σύγκρουσις τυπωμένη σὲ προκήρυξι

ὅπλα ὁποιουδήποτε εἶδους ἢ ἐφόδια. Ὅλη ἡ βοήθειά μας πρέπει νὰ δοθεῖ στὸν Ζέρβα καὶ αὐτὴ θὰ πρέπει, ἂν εἶναι δυνατό, νὰ αὐξηθεῖ. Εἶναι τὰ πιὸ προδοτικά, βρωμερὰ κτήνη γιὰ τὰ ὁποῖα ἔχω διαβάσει σὲ ἐπίσημα χαρτιά, καὶ αὐτὸ πάει πολὺ μακριά. Γνωστοποιῆστε μου κατὰ πόσο συμφωνεῖτε μὲ ὅλα αὐτά, γιὰτὶ πρέπει νὰ διαμορφώσουμε πολὺ γρήγορα τὴν πολιτικὴ μας. Ὑποθέτω ὅτι τώρα ποὺ προσκλήθηκαν νὰ μποῦν στὴ νέα κυβέρνησις, εἶναι ἀπαραίτητη μιὰ σύντομη ἀνάπαυλα. Στὸ μεταξύ, ἂς ἐτοιμάζουμε τὰ κανόνια μας, μιὰ καὶ πρέπει νὰ εἴστε βέβαιος, ὅτι θὰ φτάσουμε στὴ ρήξη μὲ τὸ ΕΑΜ καὶ θὰ τσακωθοῦμε ἐπ' αὐτοῦ μὲ τὴ Ρωσία.

Οἱ Σοβιετικοὶ συμφωνοῦν νὰ μείνει ἡ Ἑλλάδα στὸ ἔλεος τῶν ῥΑγγλων.

Ἀπό : Ἦντεν

Πρὸς : Κλάρκ Κερ (ῥΑγγλος πρεσβευτὴς στὴ Μόσχα).
Τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 1560 18 Μαΐου 1944

Ὁ Σοβιετικὸς πρεσβευτὴς ζήτησε σήμερα νὰ μὲ δεῖ, λέγοντας ὅτι, ὅπως θὰ θυμόμουν, τοῦ εἶχα μιλήσει, κατὰ τὴν τελευταία συνάντησή μας, γιὰ τὴ δυνατότητα μιᾶς συμφωνίας μεταξύ μας, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία, σὰν θέμα πρακτικῆς σημασίας, οἱ ρουμανικὲς ὑποθέσεις θὰ ὑπάγονταν κυρίως στὴν ἀρμοδιότητα τῆς σοβιετικῆς κυβερνήσεως, ἐνῶ οἱ ἑλληνικὲς θὰ ἦταν κυρίως δικῆς μας, καὶ ὅτι ἡ κάθε κυβέρνησις θὰ ἔδινε βοήθεια στὴν ἄλλη στὶς ἀντίστοιχες χώρες. Ἡ σοβιετικὴ κυβέρνησις συμφωνοῦσε μὲ αὐτὴ τὴν πρόταση, ἀλλὰ προτοῦ δώσει μιὰ τελικὴ ἀπάντησις ἐπὶ τοῦ θέματος, θὰ ἠθέλε νὰ μάθει ἂν εἶχαμε συζητήσει τὸ θέμα μὲ τὴν κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἂν ἡ τελευταία εἶχε ἐπίσης συμφωνήσει μὲ αὐτὸν τὸν διακανονισμό.

2. Εἶπα ὅτι δὲν νομίζω πὼς ἔχουμε συζητήσει τὸ θέμα μὲ τὴν κυβέρνησις τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, ἀλλὰ ὅτι ἤμασταν ἐτοιμοὶ νὰ τὸ συζητήσουμε. Ὅτι δὲ μπορῶ νὰ φανταστῶ πὼς εἶναι δυνατό νὰ ὑπάρξει ὁποιαδήποτε διαφωνία. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, στὴν πραγματικότητα τὸ θέμα ἔχει σχέση μὲ τὶς στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις τῶν ἀντίστοιχων δυνάμεών μας. Ἡ Ρουμανία πέφτει στὴ σφαῖρα τοῦ σοβιετικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ Ἑλλάδα στὴ σφαῖρα τῆς συμμαχικῆς διοικήσεως στὴ Μεσόγειο ὑπὸ τὸν στρατηγὸ Οὐίλσον. Ἐτσι φαίνεται ἀρκετὰ φυσικόν, ὅτι ἡ Σοβιετικὴ Ρωσία θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει τὸ προβάδισμα στὴ Ρουμανία καὶ ἐμεῖς στὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι ὁ ἕνας θὰ ὑποστηρίξει τὸν ἄλλον. Ὁ πρεσβευτὴς συμφώνησε.

Οἱ Σοβιετικοὶ ἐγκαταλείπουν ὁριστικὰ τὸ ΕΑΜ.

Ἀπό : Τσώρτσιλ

Πρὸς : Ροῦσβελτ

Τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 700. 11 Ἰουνίου 1944.

Οἱ Ρῶσοι εἶναι διατεθειμένοι νὰ μᾶς ἐπιτρέψουν νὰ ἔχουμε τὸ προβάδισμα στὶς ἑλληνικὲς ὑποθέσεις, πράγμα τὸ ὁποῖο σημαίνει ὅτι τὸ ΕΑΜ καὶ ὅλες οἱ ἐγκληματικὲς προθέσεις του θὰ μπορούσαν νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὸν ἑλεγχὸ τῶν ἐθνικῶν δυνάμεων τῆς Ἑλλάδος. Σὲ ἀντίθετη περίπτωση, θὰ ἐπακολουθήσει ἐμφύλιος πόλεμος καὶ καταστροφὴ γι' αὐτὴ τὴ

χώρα, γιὰ τὴν ὁποία ἐνδιαφέρεστε τόσο πολὺ. Σᾶς ἐκράτησα πάντοτε ἐνήμερον καὶ θὰ συνεχίσω νὰ σᾶς κρατῶ. Θὰ σᾶς διαβιβάζεται κάθε τηλεγράφημα ποὺ στέλνω. Νομίζω ὅτι θὰ μπορούσατε νὰ μὲ ἐμπιστευθεῖτε.

Οἱ ῥΑγγλοι ἀποφασισμένοι νὰ χτυπήσουν.

Ἀπό : Τσώρτσιλ

Πρὸς : Μακμίλλαν

Τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 1957

18 Νοεμβρίου 1944

3. Δὲν εἶναι σωστὸ νὰ πλησιάσουμε τὸν στρατάρχη Στάλιν, ὅπως προτείνετε στὴν παράγραφο 6. Οἱ Ρῶσοι συμφώνησαν νὰ ἀφήσουν τὶς ἑλληνικὲς ὑποθέσεις στὰ χέρια μας καὶ θὰ ἦταν ὁμολογία ἀποτυχίας νὰ ζητήσουμε τὴ βοήθειά τους. Δὲν εἶναι ἐπίσης μὲ κανένα τρόπο βέβαιο, ὅτι θὰ συμφωνοῦσαν νὰ κάνουν μιὰ δήλωσις τόσο ξεκάθαρη, ποὺ θὰ τὴν ἔκανε ἀποτελεσματικὴ. Σὲ ὁποιαδήποτε περίπτωση, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ συνεχῶς ὁ Λήπερ καὶ ὅπως ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἄλλες πληροφορίες μας, δὲν ὑπάρχει ἐπαφὴ μεταξύ Μόσχας καὶ ΕΑΜ. Οἱ Ρῶσοι ἀναπόφευκτα θὰ μᾶς τὸ ποῦν.

4. Ὅταν θὰ πρόκειται νὰ ληφθοῦν δραστικὰ μέτρα, ὁ στρατηγὸς Σκόμπυ θὰ φροντίσει, χωρὶς ἀμφιβολία, νὰ θέσει ὑπὸ κράτησις ἀρκετοῦς ἀπὸ τοὺς ἡγέτες τοῦ ΕΑΜ, ὅπως τὸν Σιάντο καὶ τὸν ῥΑρη. Ἄν κτυπήσουμε τὸν ἐγκέφαλο τοῦ ΕΑΜ, τὸ σῶμα θὰ παρουσιάσει κατόπιν λιγότερα προβλήματα.

Ὁ Ποπῶφ μιλοῦσε μὲ ἀποστροφή γιὰ τὸ ΕΑΜ.

Ἀπό : Λήπερ

Πρὸς : Ἦντεν

Τηλεγράφημα ὑπ' ἀριθ. 292 Ἀθήνα, 22 Νοεμβρίου 1944
Ἀναφορικῶς μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 184 τηλεγράφημά σας.

Δὲν ὑπάρχει ἐνδειξη ὅτι ἡ σοβιετικὴ ἀποστολὴ ζητεῖ νὰ παίξει ἐδῶ ὁποιοδήποτε πολιτικὸ ρόλο. Ὁ συνταγματάρχης Γουντχάουζ ἔχει δεῖ πολλές φορές τὸν συνταγματάρχη Ποπῶφ καὶ συνεχίζει νὰ τὸν βλέπει στὴν Ἀθήνα. Τοῦ ἀρέσει προσωπικὰ καὶ μὲ διαβεβαιώνει ὅτι ὁ Ποπῶφ δὲν ἀκονίζει τὰ πολιτικὰ τσεκούρια του καὶ ὑποδέχεται μὲ βαθὺ σκεπτικισμὸ ὁτιδήποτε τοῦ λέει ὁ ΕΛΑΣ. Ἐνα κατώτερο μέλος τῆς ρωσικῆς ἀποστολῆς εἶπε ἐμπιστευτικὰ σ' ἕνα Βρετανὸ ἀξιωματικὸ στὴ Μακεδονία ὅτι, ἂν καὶ ἡ Ρωσία δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὁ ἴδιος βρίσκεται σὲ ἀπορία νὰ καταλάβει ἕνα πράγμα : πὼς μποροῦν οἱ Βρετανοὶ νὰ ἀνέχονται ἐπὶ τόσο πολὺ καιρὸ αὐτὸν τὸν ὄχλο.

2. Οἱ Ρῶσοι ἀξιωματικοὶ στὴν Ἀθήνα φοροῦν τώρα πολιτικὰ καὶ δὲν δείχνουν νὰ ἐντυπωσιάζονται ἀπὸ τὶς διαδηλώσεις τοῦ ΕΑΜ. Στὴν πραγματικότητα, ὁ συνταγματάρχης Ποπῶφ παρατήρησε μὲ κάποια ἀποστροφή ὅτι τὸ ΕΑΜ σύντομα θὰ ἠθέλε νὰ γράψει συνθήματα ἀκόμα καὶ στοὺς τοίχους τῆς δικῆς του κρεβατοκάμαρας.

3. Ὁ Παπανδρέου, ποὺ εἶναι ὁ πρῶτος ποὺ θὰ ὑποπευόταν τῇ Σοβιετικῇ Ρωσίᾳ, ἂν ὑπῆρχε λόγος γι' αὐτό, ἔχει ἐπανειλημμένως τονίσει τὸ τελευταῖο διάστημα πόσο ἀπογοητευμένοι εἶναι οἱ κομμουνιστὲς ἀπὸ τὴν ἑλλειψη σοβιετικοῦ ἐνδιαφέροντος. Πιστώνει γι' αὐτὸ τὴ βρετανικὴ κυβέρνησις καὶ ἀντιδρᾷ ἀναλόγως μὲ εὐγνωμοσύνη.

ΘΟΥΡΙΟΣ

Δημοκρατικὴ ἑφημερίδα τῆς Νεοῤαιίας

Ἡ φωνὴ τῆς ἐργαζόμενης καὶ σπουδάζουσας Νεοῤαιίας

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ '44

ὁ μῆνας τοῦ καλλιεργημένου Ἑλληνο-Ἑλληνικοῦ μίσους

Τοῦ Χρ. Καραχάλιου
Τέως ἀξιωματικοῦ τῆς
Χωροφυλακῆς - συγγραφέα

Γεννήθηκε τὸ 1914, σπούδασε νομικὰ καὶ πολιτικὲς ἐπιστῆμες καὶ ὑπηρετήσεως ὡς ἀξιωματικὸς τῆς Χωροφυλακῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποστρατεύθηκε μὲ τὸ βαθμὸ τοῦ συνταγματάρχου. Ἐκδόσε τὴ «Λαογραφία τῆς Δυτικῆς Φθιώτιδας», ἀρχαιολογικὸ ὁδηγὸ τῆς Ἐλασσόνας καὶ γενικὸ ὁδηγὸ τῆς Ἡλιούπολης, καθὼς καὶ πολυάριθμα χρονογραφήματα, λαογραφικὰς ἐργασίες καὶ ποιήματα, ἄρθρα σὲ διάφορες ἐφημερίδες καὶ σὲ περιοδικὰ. Ἀπὸ τὸ 1969 ἐκδίδει τὴν ἐφημερίδα «Τὰ Νέα τῆς Ἡλιονπόλεως».

1. ΠΩΣ ΞΕΚΙΝΗΣΕ

Ἰταλικὴ ἐπίθεσις κατὰ τῆς χώρας μας 28 Ὀκτωβρίου 1940. Καθολικὸ λαϊκὸ ΟΧΙ. Ἀπόθησις τῶν Ἰταλῶν στὴ Β. Ἡπειρο καὶ συνέχεια Ἑλληνικὲς νίκες στὸν Ἀλβανικὸ χῶρο. Ρ/Σ Λονδίνου σὲ συνέχειες τὸν Νοέμβριο τοῦ 1940. Μία φραστικὴ ἀντιστροφή «Στὸ μέλλον θὰ λένε ὅτι οἱ ἥρωες πολεμοῦν σὰν Ἕλληνες» καὶ σὲ ἐπομένῃ ἐκπομπῇ γιὰ τὴ μέλλουσα διάσκεψη «Σηκωθεῖτε περνάει ἡ Ἑλλάς» κ.λ.π. Ὁ πόλεμος τελείωσε καὶ ἄρχισε μὲ τὴ Γερμανία. Ἀντισταθήκαμε καὶ σ' αὐτή. Ρ/Σ Μόσχας. Ἐκομπὴ 22 Ἰουλίου 1941. «Ἐπολεμήσατε ἄοπλοι ἐναντίον πανόπλων καὶ ἐνίκησατε... δὲν ἦταν δυνατόν νὰ γίνεи ἄλλως γιατί εἴσθε Ἕλληνες. Ἐκερδίσαμε χρόνο γιὰ νὰ ἀμυνθοῦμε. Ὡς Ρῶσσοι καὶ ὡς ἄνθρωποι σᾶς εὐχαριστοῦμε». Ἐτσι ἄρχισαν τὰ πράγματα καὶ εἶναι γνωστά, μὰ ὑπάρχουν καὶ νέοι. Ἀς δώσωμε μιὰ χρονικὴ σειρά. Καὶ ἦρθε ἡ κατοχὴ τῆς χώρας. Ἀπλοὶ ἄνθρωποι, διανοούμενοι, Ἀξιωματικοὶ ὀργάνωσαν ἢ μπῆκαν σὲ ὁμάδες ἀντιστάσεως κατὰ τῶν Ἀρχῶν κατοχῆς ἀπὸ τὸ 1942.

2. Η ΔΙΧΟΝΟΙΑ

Ἀπ' τὴ μιὰ μεριά ἡ διαλυτικότητα, ἡ φιλαρχία, οἱ ἐγωῖσμοι, τὸ φιλόπρωτο, ἡ ἐπίδειξη ἢ ἡ πολιτικὴ ὑστεροβουλία καὶ ἀπ' τὴν ἄλλη ἡ ἀλλοπρόσαλλη βοήθεια καὶ ἀντιτιθεμένη προπαγάνδα τῶν συμμάχων, χώρισαν τὴν λαϊκὴ ἀντίστασι, σὲ διάφορα ἰδεολογικὰ καὶ κοινωνικὰ ρεύματα. Τὸ κλίμα ἦταν πρόσφορο. Ἦταν ἡ ἐπομένῃ τῆς πτώσεως τῆς δικτατορίας Μεταξᾶ καὶ ἡ ἐκτόνωση πού ἐρχόταν σὰν φυσικὸ διέξοδο, ἀναζητοῦσε μιὰ ἀλλαγὴ. Νέο κοινωνικὸ αἶτημα. Ἀλλὰ τί; καὶ μὲ ποιούς;

Ἡ πολιτικὴ ἡγεσία ἔλειπε. Μισὴ στὸ ἐξωτερικὸ καὶ ἡ ἄλλη πού ἦταν ἐδῶ ἢ σιωποῦσε ἢ ἦταν παράνομη ἢ ἀπροσάρμοστη στὴ νέα κατάστασι. Ἐτσι στὰ πολιτικοστρατιωτικὰ στρώματα τῆς ἐποχῆς βγήκαν νέες ἡγεσίες.

Τὸ γενικὸ Κίνημα νοθεύτηκε καὶ ἐκτράπηκε πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Δεξιὰ, Ἀριστερά, Κέντρον, Μοναρχικὴ Δημοκρατικὴ κ.λ.π., μὲ ἀποτέλεσμα τὴν σύγχυσι τοῦ Λαοῦ. Ἐτσι καθένας παρέμεινε φανα-

τικὰ ἐκεῖ πού τοποθετήθηκε ἀπ' τὴν ἀρχή. Ποιὸς ὁ σωστός δρόμος; Καθένας θεωροῦσε τὸ δικό του.

Μὲ τὴν ὑποχώρησι τῶν Γερμανῶν τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1944 ἡ σύγκρουσις ἦρθε ἀναπόφευκτη. Ἐγινε τὸ κίνημα τῆς Ἀριστερᾶς ἀπὸ τὴν ἐπαρχία πρὸς τὴν Πρωτεύουσα ἀπὸ τὶς 3 Δεκεμβρίου 1944 καὶ κράτησε μέχρι τὶς 5 Φεβρουαρίου 1945 πού ὑπογράφηκε ἡ συμφωνία τῆς Βαρκίζης μεταξὺ Κυβερνήσεως καὶ ἀντιπροσώπων τῆς ἡττημένης Ἀριστερᾶς. Προηγήθη ἡ ἀνακωχὴ Σκόμπυ-Ε.Λ.Α.Σ τὴν 11/1/45.

3. ΤΟΤΕ ΟΠΩΣ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Ρωσσία ἀπ' τὶς 9 - 18/10/1944 εἶχε συμφωνήσει στὴ Μόσχα τὴν διαίρεσι τῶν Βαλκανίων σὲ «σφαῖρες ἐπιρροῆς» καὶ στίς 4 - 11/2-1-1945 μὲ τὴν συμμετοχὴ καὶ τῆς Ἀμερικῆς στὴ διάσκεψι τῆς Γιάλτας, ἀποφασίστηκε ὀριστικὰ ἡ παραχώρησι τῆς Ἑλλάδος στὴν ἐπιρροὴ τῆς Ἀγγλίας.

Ἀπὸ τὸ 1829 ἀκόμη, τὰ Ἑλληνικὰ κόμματα πάντοτε εἶχαν ἓνα προστατευτικὸ προσανατολισμό, ὅπως τὸ Γαλλόφιλο τοῦ Κωλέττη, τὸ Ἀγγλόφιλο τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ Α. Μεταξᾶ καὶ τὸ Ρωσόφιλο τοῦ Κολοκοτρώνη. Τέτοιες λοιπὸν ἀντιθέσεις καὶ προσκολλήσεις ἦταν καὶ τώρα, πού ἐπηρέαζαν τοὺς πολιτικούς.

Μὰ ἀφοῦ εἶχε γίνεи ἡ διανομὴ τῆς ἐπιρροῆς γιατί ἐγινε τὸ κίνημα;

Ἀπλούστατα, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἐπιρροή, ἐγινε γιὰ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ἀπὸ μιὰ ὑπερτροφικὴ πεποίθησι τῆς Ἀριστερᾶς.

4. ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΤΟΥ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ

Τὸ κίνημα αὐτό, τὸ 11ον μέχρι τῆς 21 Ἀπριλίου, ἀπὸ τὰ σοβαρότερα τῆς Νεοελληνικῆς ἱστορίας καὶ ὁ 4ος ἐμφύλιος μετὰ τοὺς τρεῖς ἀπὸ 1823 - 1831, ἀπέτυχε καὶ ἐξεφυλλίσθη στίς 10 - 30 Δεκεμβρίου καὶ ἀπὸ τὴν ἄμυνα τοῦ Συν/τος Μακρυγιάννη. Ἀπὸ τότε καθιερώθηκε στὸ χῶρο αὐτὸ ἡ ἐπέτειος, ὅπως καὶ στὸ Βίτσι ἀπὸ τὸ 1949 μαζὶ μὲ τὴν πολεμικὴ Ἀρετὴ τῶν Ἑλλήνων (σοφὴ σύμμιξι) μὲ τελετὲς κάθε χρόνο, ἀντιπροσωπεῖες τῶν Σωμάτων Ἀσφαλείας,

παραστάσεις Ὑπουργῶν καὶ παρουσίες συγγενῶν τῶν θυμάτων, γιὰ νὰ θυμίζει τὴν ἀποπείρα καὶ ἥττα τῆς Ἀριστερᾶς. Μ' ὅλο τὸ σέβας πρὸς τὴ μνήμη τῶν συναδέλφων πού ἐπесαν καὶ τὴν συμπάθεια πρὸς τοὺς συγγενεῖς, ὁμολογῶ πὼς ὅσες φορές παραβρέθηκα δὲν αἰσθανόμουν ψυχικῶς ἄνετα καὶ διελογιζόμουν. Γιατί; Καὶ ὁ διαλογισμός μου ὡς ἀνθρώπου καὶ συνέλληνος πέταγε καὶ πρὸς τὰ θύματα «τῆς ἄλλης μεριᾶς» πού ἐπὶ πλέον εἶχαν ἀπομονωθεί κρατικά καὶ εἶχαν τόσο περιφρονηθεῖ κοινωνικά. Ἀς μοῦ συγχωρηθεῖ ὁ στοχασμός αὐτός ἂν εἶναι ψυχικὸ μου λάθος. Μὰ εἶναι;

5. ΑΝ ΓΙΝΟΤΑΝ

Ἄν γινόταν τὴν ἴδια μέρα καὶ ὥρα καὶ στὸν ἴδιο τόπο νὰ ἐκαλοῦντο καὶ τὰ θύματα τῆς ἄλλης πλευρᾶς (ποιὸς θὰ εἶχε τὴν τόλμη νὰ τὸ προτείνει;) ἐχῶ τὴν πεποίθησι πὼς καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δέ, μάνες ὅλες, θὰ ἀγκαλιαζόντουσαν σ' ἓνα κορύφωμα τοῦ μεγαλείου τῆς Ἑλληνικῆς καρδιᾶς καὶ ἀμοιβαίας συγνώμης. Συγνώμης ἀπὸ ποιὸν πρὸς ποιὸν καὶ γιατί; Ὁ κοινὸς ἐνοχος δὲν ἦταν ποτὲ παρών. Ἄν γινόταν αὐτό, τότε τί λόγο ὑπάρξεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τῆς ἐπετείου θὰ εἶχαν ἐπὶ 30 χρόνια οἱ κήρυκες τοῦ μίσους καὶ οἱ ἀκρότητες καὶ ὑπερβολὲς τῆς ὑπερδεξιᾶς (προσωπικὰ ἀνῆκα στὸ Κέντρο) πού ἀντλήσε καὶ στήριξε τὴν πολιτικὴ τῆς δύναμι; Τὸ λέγω μὲ εὐθύτητα καὶ εὐθύνη στελεχῶν πού εἶδαν πολλὰ καὶ συνεθλίβοντο μεταξὺ καθήκοντος καὶ ἀξιώσεων καὶ συμφερόντων τῶν παρακρατικῶν πού ὀφείλαν τὴν κάλυψή τους στὴν στείρα ἢ εὐμετάβλητη ἐθνικοφροσύνη, μακριὰ καὶ ἀσφαλὲς ἀπὸ περιπετειᾶς καὶ πολέμους. Εὐτύχημα γιὰ τὸν τόπο καὶ τὴν ὁμαλοποίησι τῆς πολιτικῆς ζωῆς ἢ ἀπόφασι τῆς Κυβερνήσεως τῆς 23 Ἰουλίου ἐ.ἐτ. διὰ τὴν νομιμοποίηση τῆς ἀριστερᾶς, ἐνῶ καὶ σήμερα

ἀκόμη πολιτικοί(;) χωρίς κανένα άλλο κοινωνικό πρόγραμμα, έκφοβίζουν τὸν λαὸ μὲ τὴν δῆθεν κομμουνιστοφοβία τους, συγχορδούμενοι ἀπὸ τὸν ὑποκριτικὰ «φιλελεύθερο» τύπο καὶ τὰ ἀμέτοχα πλαδαρὰ «συγκροτήματα»...

6. ΟΧΙ ΜΟΝΟΙ ΜΑΣ

* Καὶ πάλι δὲ σκοτωθήκαμε ὅλοι μόνοι μας καὶ μεταξύ μας. Μιὰ καὶ μπήκαμε στὴν «ἐπιρροή» οἱ φίλοι μας ὑποστήριξαν γερὰ τὸ βράχο τοῦτο τῆς Ἑλλάδος. 5 Δεκεμβρίου

1944. Ἄγγλος Πρωθυπουργὸς Τσώρτσιλ πρὸς Στρατηγὸν Σκόμπυ Ἀθήνας τηλεγράφημα: «Μὴ διστάσετε νὰ ἐνεργήσετε ὥς νὰ εὐρίσκεσθε εἰς μόλις καταληφθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ πόλιν. Πρέπει νὰ κρατήσουμε τὰς Ἀθήνας καὶ νὰ ἐπιβληθῶμεν. Ἐάν τοῦτο τὸ ἐπιτύχετε χωρίς αἱματοχυσίαν θὰ εἶναι κατόρθωμα διὰ ἐσᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ αἱματοχυσίαν θὰ εἶναι ἐπίσης κατόρθωμα, ἐάν εἶναι ἀπαραίτητος». (Ἀπομνημονεύματα ἔκδοσις Ἰκαρος, τόμος στ' Ἀθ. 55 μέρος α. σελὶς 255, μεταφρ. Μ. Μακά). Γιὰ τὴν κατοχὴ

καὶ κίνημα ἔχουν γραφεῖ πολλά. Αὐτὴ εἶναι τώρα ἡ δική μου θεώρηση. Καὶ ἔγινε ὅ,τι ἔγινε μέχρι τοῦ 1947, ὅταν γονατισμένοι οἱ οικονομικὰ μᾶς παρέδωσαν στοὺς ἄλλους μὲ τὰ γνωστὰ γεγονότα στὴν Κύπρο. Καὶ ὁ τρίτος ἀφέντης; Ἴσως ἐπανελήφθη ἡ Γιάλτα, ἡ μοιρασιά. Μὰ δὲν εἶχαμε καὶ πολλὰς δοσοληψίες!

Σημ. (1) Σχετικὰ γεγονότα ἐτοιμάζονται, ὥς προσεχῆς αὐτοτελὲς ἔκδοσις μου.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΑΡΑΧΑΛΙΟΣ

Οἱ πρωταγωνιστὲς τῶν γεγονότων τοῦ 44. Γ. Σιάντος τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΕ, Ο. Μανουηλίδης, Θ. Τσάτσος, Γιάννης Ζεῦγος καὶ Ἡλίας Τσιριμῶκος τῆς ΕΛΔ

ΔΕΚΕΜΒΡΙΗΣ '44

Ἕνα χρονικὸ μέσα ἀπὸ τὸν τύπο

Παρουσιάζουμε αὐτὴ τὴ μικρὴ ἐπιλογὴ ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὸν τύπο τῆς πιὸ ταραγμένης καὶ σκοτεινῆς περιόδου τῆς πρόσφατης ἱστορίας τοῦ τόπου, πιστεύοντας πὼς ἡ ἐπιλογὴ αὐτὴ ἐξυπηρετεῖ δύο σκοπιμότητες:

Ἀπὸ τὴ μιὰ προσεγγίζουμε αὐτὸ πὺν ὀνομάζεται συνήθως ἱστορία - ντοκουμέντο. Καὶ παρ' ὅλο πὺν ἡ διαλογὴ πὺν κάναμε δὲν εἶναι πλήρης καὶ ἴσως ὅχι ὅσο θὰ μπορούσε ἐνδεικτικὴ, ἔχει ὅπωςδήποτε τὴ σημασία ντοκουμέντου.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ πιὸ βασικὴ, γιατί ἀπὸ τὴν καθημερινότητα, καὶ ἐποπτικά, ἀπὸ τὴ συνέχεια τοῦ τύπου, φαίνονται ἀνάγλυφα τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα τῆς ἱστορικῆς περιόδου. Καὶ πιὸ πολὺ, γιατί ἀπ' αὐτὴ τὴν καθημερινότητα μπορεῖ κανεὶς νὰ αἰσθανθεῖ ἐκεῖνο τὸ ἀποφασιστικῆς σημασίας στοιχεῖο, τὸ πολιτικὸ κλίμα, πὺν δύσκολα προκύπτει ἀπὸ τὶς ἀναλύσεις καὶ τὰ ἱστορικὰ δοκίμια:

— Στὶς 12 Ὀκτωβρίου ἀπελευθερώνεται ἡ Ἀθήνα. Μὲ διαταγὴ τῆς Κυβερνήσεως ἀπαγορεύονται οἱ ἐπιχειρήσεις κατὰ τῶν Γερμανῶν στὴν Ἀττικὴ. Παρ' ὅλο ὅτι τὸ μέτρο ἀφορᾷ στὴν ἀποτροπὴ καταστροφῶν, οὐσιαστικὰ εἶναι ἀπαγόρευση στὸν ΕΛΑΣ νὰ πλησιάσει στὴν Ἀθήνα.

— Στὶς 18 Ὀκτωβρίου φτάνει ὁ Παπανδρέου στὴν Ἀθήνα καὶ μιλάει ἀπὸ ἐξώστη τῆς πλατείας Συντάγματος. Στὸ λόγο του διακηρύσσει:

«Πιστεύομεν εἰς τὴν λαοκρατίαν. Καὶ λαοκρατία δὲν σημαίνει μόνο δικαίωμα ψήφου. Σημαίνει ἐπίσης δικαίωμα ζωῆς, δικαίωμα εὐημερίας, δικαίωμα πολιτισμοῦ. Καὶ ὁ λαὸς μας μὲ τοὺς ἀπαραμίλλους ἀγῶνας καὶ τὰς σκληροτάτας θυσίας του κατέκτησε τὸ δικαίωμα νὰ τοῦ ἀνήκει τὸ μέλλον. Νέος κόσμος θὰ ὑψωθεῖ ἀπὸ τὰ εἰρεῖα...»

— 23 Ὀκτωβρίου. Ἀνασχηματίζεται ἡ κυβέρνηση. Ἡ ἀριστερὰ παίρνει τὸ 25 % τῶν Ὑπουργείων, μὲ ἀρμοδιότητες κυρίως οἰκο-

Ὁ «συμμαχικὸς ἀγῶνας», ὄργανο τῶν βρεττανῶν «ἐθελοντῶν» πὺν κατάπνιξαν τὸ κίνημα. Ὅπως ἔγραφε: «διανέμεται δωρεάν».

νομικές.

—Ο Παπανδρέου στο διάγγελμα του για την 28η Οκτωβρίου λέει :

«Γνωρίζομεν ποία είναι σήμεραν τὰ ἐπείγοντα αἰτήματα τοῦ λαοῦ μας : τὰ ἡθικά του αἰτήματα εἶναι : Ἐλευθερία καὶ νόμος. Κυρώσεις κατὰ τῶν ἐνόχων, λαοκρατία, καὶ κράτος.

Τὰ ὑλικά του αἰτήματα εἶναι Τρόφιμα, Νόμισμα, Ἔργασία. Θὰ χρειαστεῖ, περίπου, προθεσμία δύο μηνῶν διὰ τὴν ἐπαρκῆ ἱκανοποίησιν τῶν ἀμέσων αὐτῶν λαϊκῶν αἰτημάτων. Ἐν τῷ μεταξύ, κάθε ἡμέρα, θὰ ἀποτελεῖ σταθερὰν βελτίωσιν»

— Φτάνουν στὴν Ἀθήνα ὁ στρατηγὸς Οὐίλσον καὶ ὁ ναύαρχος Κάννιγκαμ. Ἡ Ἀριστερὰ χαιρετίζει :

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 26/10/44

ΣΥΜΜΑΧΟΙ

«Σύσσωμος ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς χαιρετίζει τὴν ἀφιξὴν τῶν διακεκριμένων ἐκπροσώπων τῆς συμμάχου μεγάλης Βρετανίας στὴν πρωτεύουσα τῆς χώρας μας. Ἡ ἀφιξὴ τους μᾶς δίνει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσουμε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ λαοῦ μας γιὰ κάθε τὶ πού ἔκαναν οἱ γενναῖοι σύμμαχοι γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς ἀπελευθέρωσής του καὶ νὰ διαδηλώσουμε καὶ πάλι τὴν ἀπόφασή μας νὰ πολεμήσουμε στὸ πλευρὸ τῶν Βρεττανῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων μας ὡς τὴν τελικὴ νίκη ἐνάντια στὸν κοινὸ ἐχθρό».

— Σὲ πρωτοσέλιδη συνέντευξή του στὴ «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ», πού δημοσιεύεται στὶς 29 Ὀκτωβρίου, ὁ στρατηγὸς Οὐίλσον δηλώνει : «Θὰ μείνωμεν ἐν Ἑλλάδι τόσον χρονικὸ διάστημα ὅσον θὰ χρειαστεῖ τὸ ἔργον τῆς περιθάλψεως. Πάντως δὲν θὰ πρόκειται περὶ στρατοῦ κατοχῆς».

— Κύριο λαϊκὸ αἶτημα εἶναι ἡ σύλληψη καὶ τιμωρία τῶν προδοτῶν καὶ συνεργατῶν τῆς κατοχῆς.

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» Κυριακὴ 29 Ὀκτωβρίου. Κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο «Αἶτημα ἐπιτακτικόν».

«... Δὲν ἀνέχεται ὁ λαὸς νὰ περιφέρονται ἐλεύθεροι οἱ κακοῦργοι στοὺς δρόμους τῆς πρωτεύουσας, πού λευτερώθηκε μὲ τὸ αἷμα τῶν παιδιῶν της. ... Δὲν τὸ ἀνέχεται κανένας τίμιος πατριώτης νὰ κατέχουν οἱ πεμπτοφαλαγγίτες ἐπίσημα ἀξιώματα, καὶ μάλιστα νὰ διεξάγουν καὶ «ἀνακρίσεις» συμπροδοτῶν τους. Δὲν μπορεῖ κανεὶς ἐπ' ἀπειρὸ νὰ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπέμβαση τοῦ κόμματός μας γιὰ τὴν πειθαρχήσιν τοῦ βασανισμένου καὶ δίκαια ἐξαγριωμένου λαοῦ μας, χωρὶς νὰ δίνονται σ' αὐτὸν ἄμεσα πειστήρια ὅτι ἡ προδοσία καὶ τὰ ἐγκλήματα πολέμου ἀρχισαν νὰ τιμωροῦνται».

— Στὸ ἴδιο φύλλο μιὰ χαρακτηριστικὴ εἰδηση :

«ΜΕΣΑ ΣΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΣ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΣ ΕΛΑΣΙΤΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΑΓΡΙΟΤΑΤΑ»

«Κατὰ τὴ διάρκεια τῶν χθεσινῶν ἐκδηλώσεων, ἄνδρες τοῦ ΕΛΑΣ, ἐνῶ ὁδηγοῦσαν στὴν ἀστυνομία ὀρισμένους χαφιέδες μεταξὺ τῶν ὁποίων τὸν Μιχαὴλ Ξιφαρᾶ, δεξιὴ χεὶρ τοῦ Μπουραντᾶ, πιάστηκαν οἱ ἴδιοι, ὁδηγήθηκαν στὴ διεύθυνση τῆς ἀστυνομίας καὶ ἐκεῖ ξυλοκοπήθηκαν ἄγρια ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικοὺς. ... Ἀπὸ τὸ περιστατικὸ αὐτὸ καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια φαίνεται καθαρὰ ὅτι ὀρισμένα ἀντιδραστικὰ ἀστυνομικὰ ὄργανα προσπαθοῦν μὲ ἀνάλογες πράξεις νὰ δημιουργήσουν χάσμα ἀνάμεσα στὸ λαὸ καὶ τὴν ἀστυνομία πόλεων γιὰ εὐνόητους σκοπούς».

— Καὶ ἡ Δεξιὰ ζητάει «ξεκαθάρισμα» τῶν θέσεων :

«ΑΝΟΡΘΩΣΙΣ» 20-2 - 10-44

Μὲ μὶτο : πίστις μας: ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΔΑ Ἀνοιχτὴ ἐπιστολὴ στὸν Γ. Παπανδρέου.

«... Νὰ μᾶς ἀποσαφηνίσετε λοιπὸν κ. Πρόεδρε. Εἰσθε εἰς τὴν κυβέρνησίν μας ὁ ἐκπρόσωπος τῆς τεραστίας πλειονότητος τοῦ ἐθνικοῦ καὶ τῶν Ἀγγλοφίλων καὶ Ἀμερικανοφίλων ἢ δὲν εἰσθε;»

— 5 Νοεμβρίου.

Ὁ Παπανδρέου μετὰ ἀπὸ συνεργασία μὲ τὸν Σκόμπυ καὶ ἐρήμην τῶν Ἑαμιτῶν ὑπουργῶν ἀνακοινώνει τὴν ἀπόφασιν γιὰ ἀποστράτευση τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων ἀντιστάσεως ὡς τὶς 10 Δεκεμβρίου. Ἀρχίζει οὐσιαστικὰ ἡ ἀντίστροφη μέτρηση, καὶ ἡ πολιτικὴ ζωὴ ὅπως τὴ χαρακτηρίζει ἡ «ΜΑΧΗ» βρίσκεται κάτω ἀπ' τὴν «τυραννίαν» τῶν ἡμερομηνιῶν.

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 8 Νοεμβρίου 44

Κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο «ΑΠΟΣΤΡΑΤΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΑΡΤΩΝ»

... Συμφωνήσαμε καὶ συμφωνοῦμε, ὅτι πρέπει νὰ ἀποκτήσουμε μιὰ καινούργια Ἐθνοφυλακὴ καὶ ἓνα νέο ἐθνικὸ στρατὸ τῆς ἐμπιστοσύνης ὁλόκληρου τοῦ ἔθνους γιὰ νὰ ἐξαλειφθοῦν οἱ παρεξηγήσεις καὶ οἱ καχυποψίες, πράγμα ἀπαραίτητο γιὰ τὴν ὁμαλὴ δημοκρατικὴ ἐξέλιξιν τῆς ἐσωτερικῆς κατάστασης τῆς χώρας μας. Δὲν ἀμφισβητοῦμε τὴν καλὴ θέλησιν τῆς κυβέρνησης καὶ τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὅμως πιστεύουμε ὅτι μόλις διαλυθοῦν οἱ ἀνταρτικὲς δυνάμεις πού ἀποτελοῦν ἐγγύνησιν τῆς ὁμαλότητος καὶ στὴ θέσιν τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ μπεῖ ἡ ὀρεινὴ ταξιαρχία πού πολλὰ ἀπ' τὰ στελέχη της εἶναι γνωστοὶ μοναρχικοὶ καὶ ὁ «ἱερὸς λόχος» τοῦ Τσιγάντε καὶ Κετσέα, τότε ὅλοι οἱ σημερινοὶ Χίτες καὶ χθεσinoὶ ταγμασφαλίτες τοῦ Ράλλη θὰ προσκολληθοῦν σ' αὐτὴ γιὰ νὰ κάνουν ὅτι κάνουν κι ὅλα στὴ Ἀἴμω. Θὰ διαλύσουν ὅλες τὶς ἐθνικοαπελευθερωτικὲς ὁργανώσεις, θὰ συλλάβουν καὶ θὰ σφάξουν ὅλα τὰ στελέχη τους. Ἀν ἡ κυβέρνησις ἀποφασίσῃ νὰ ἐγκαταλείνῃ τὸ πρόγραμμά της—τὴν ἐθνικὴ ἐνότητα, τὴ συμφιλίωσιν καὶ τὴν ὁμαλότητα—νὰ ἀφοπλίσει τὶς μεγάλες δυνάμεις τῆς τάξης καὶ τῆς ὁμαλότητος, καὶ νὰ ὀπλίσει τὴν ἀντιδραστικὴ μειοψηφία πού συνωμοτεῖ νὰ ἐπιβληθεῖ διὰ τῆς σφαγῆς καὶ τῆς παραπέρα ἐρήμωσης τῆς χώρας, ἃς τὸ κάνει, καὶ ἃς πάρει ὁλόκληρη τὴν εὐθύνη γιὰ τὴν πράξιν τους αὐτὴ.

— Στὶς ἀρχὲς Νοεμβρίου πάντως, τὸ κλίμα εἶναι τέτοιο, πού ὁ Παν. Κανελλόπουλος, ἀρχηγὸς τοῦ Ἐθνικοῦ Ἐνωτικοῦ Κόμματος καὶ ὑπουργὸς Ναυτικῶν, μπορεῖ νὰ γράφει στὸ πρῶτο ἄρθρο του μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν. «ΔΟΞΑ». Ὁργανο τῆς ΠΕΑΝ 8-11-44

«Στὴν ἱστορία μας δὲν παρουσιάστηκε ποτὲ στιγμή καταλληλότερη γιὰ τὴν ἴδρυσιν μιᾶς δίκαιης δημοκρατικῆς πολιτείας ἀπὸ τὴν σημερινὴν στιγμή. ... Στὴν κυβέρνησιν εἶναι ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν παρατάξεων, ρευμάτων, καὶ κοινωνικῶν τάξεων. ... Οἱ νέοι θεσμοὶ πού θὰ δημιουργηθοῦν ἢ πού (ἂν ἔχουν μισοφανεῖ) θὰ ἀναπτυχθοῦν σὲ πάγιες μορφές, θὰ ἀπλωθοῦν στὶς πύλινες λαϊκὲς βάσεις. ... τὴν ἐγγύνησιν γιὰ ὅλα αὐτὰ μᾶς τὴν παρέχει τὸ γεγονός, ὅτι στὴν κυβέρνησιν εἵμαστε ὅλοι μαζί».

— 9 Νοέμβρη. Ἀφίξιν τῆς ὀρεινῆς ταξιαρχίας. Ὁργανωτὴς της ὁ στρατηγὸς Βεντῆρης. Διοικητὴς : ταξίαρχος Τσακαλῶτος. Ἀνακούφιση στὴ δεξιὰ. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀριστερὰ δὲν ἐπιτίθεται.

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» 10-11-44

Οἱ ΝΙΚΗΤΑΙ

«Ἡ ταξιαρχία, ἔδωσε χθὲς εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τοὺς ὑψηλοὺς τόνους τοῦ πατριωτισμοῦ, οἱ ὅποιοι, ἀλλοίμονον, τοῦ ἔλλειπαν τό-

σας ἡμέρας τώρα. ... τὴν Ἑλλάδα ὁ Ἕλληνας δὲν τὴν διαλύει. Δὲν τὴν διαλύει οὔτε μὲ τὴν ἀπειλὴν τῶν πτερωτῶν Ἀλβίνι, οὔτε μὲ τὴν βίαν τῶν σιδηροφράκτων Γερμανῶν, οὔτε μὲ τὰς ἀπειλὰς τῆς «ἄκρας ἀριστερᾶς». Διότι Ἑλλὰς εἶναι τὸ Ρίμινι, Ἑλλὰς τὸ Ἑλ' Ἀλαμείν, Ἑλλὰς ὁ ἱερὸς λόχος, Ἑλλὰς ἡ ταξιαρχία».

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» 10-11-44

Σὲ πλαίσιο - πρωτοσέλιδο

«ΚΑΛΩΣ ΟΡΙΣΑΤΕ»

«Ὁ Ἀθηναῖκός λαὸς μὲ ἐκδηλώσεις χαρᾶς καὶ συγκίνησης ὑποδέχτηκε χθὲς τοὺς ἄντρες καὶ τοὺς ἀξιωματικοὺς τῆς ὀρεινῆς ταξιαρχίας. ... Στὶς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἀθηναῖκοῦ λαοῦ καὶ ὅλου τοῦ ἔθνους προσθέτει καὶ ὁ «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» τὶς δικές του ἐγκάρδιες εὐχές : «Καλῶς ὀρίσατε γενναῖοι πολεμιστὲς τοῦ Ρίμινι».

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» 11-11-44. Κύριο ἄρθρο, μὲ ἀφορμὴ τὴν παρέλασιν τῆς ὀρεινῆς ταξιαρχίας.

«Ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνώμην ὅτι ἡ ταξιαρχία εἰς περίπτωσιν μὴ περαιτέρω πολεμικῆς χρησιμοποίησός της θὰ ἔπρεπε νὰ διαλυθεῖ, νομίζομεν ὅπως ἤδη ἔχομεν τονίσει ὅτι εἶναι καταπληκτικὸν καὶ τὸ ὅτι ἀπλῶς διατυπῶνται».

— Τὸν ἴδιον καιρὸ τῶν χαιρετισμῶν οἱ ἄντρες τοῦ στρατοῦ τῆς Μ. Ἀνατολῆς βρίσκονταν σὲ στρατόπεδα συγκεντρώσεως στὴ Λιβύη καὶ τὴν Ἐρυθραία.

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» 12-11-74

Σὲ σχόλιό της : «Ἦδη ἀπὸ τὶς 6 χιλιάδες ἀρχικῶς ἐγκλεισθέντας, μόνο 1800 παραμένουν μέσα στὰ συρματοπλέγματα καὶ αὐτοὶ εἶναι ἢ οἱ βαθύτερα δηλητηριασθέντες καὶ ἀξιοθρήνητοι ἢ ἀπλούστατα προτιμοῦν τὸ συρματοπλέγμα ἀπὸ τὸ πεδίο τῆς μάχης. ... Ἐννοοῦμεθα;».

— Τὸ κλίμα ἀλλάζει. Ἀλλάζει καὶ ἡ συνθηματολογία τοῦ Παπανδρέου :

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» Τρίτη 14-11-44

Ἀπὸ λόγῳ τοῦ Παπανδρέου στὸ Ἐθνικὸ θέατρο :

«Τὸ σύνθημα ὁλόκληρου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ εἶναι καὶ Μεγάλῃ Ἑλλάς καὶ Λαοκρατία».

— Ὁ στρατηγὸς Ὀθωναῖος (πού ἦταν τὸ μόνο ἀποδεκτὸ ἀπ' ὅλες τὶς παρατάξεις πρόσωπο) ἐξαναγκάζεται ἀπὸ τοὺς Ἀγγλοὺς νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχιστρατηγία τοῦ Ἐθνικοῦ στρατοῦ. Στὴ θέσιν του ἀναλαμβάνει ὁ Βεντῆρης, ὁργανωτὴς τῶν δυνάμεων τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

«ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» 18-11-44. Στὸ κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο : «Ἐθνικὸν στρατὸν ἢ ἐλευθερίαν»

«Ἐπικεφαλῆς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ (τοῦ ἐθνικοῦ δηλ.) τοποθετεῖται ἤδη ὁ στρατηγὸς Βεντῆρης κατ' ἐπανάληψιν δώσας ἐξετάσεις καί, κατ' ἐπανάληψιν ἐπιτυχόν». Στὴν σελίδα 2 στὸ ρεπορτάζ ἀναφέρεται ὅτι : «μετὰ σύσκεψιν στὴν οἰκία τοῦ πρωθυπουργοῦ μὲ τοὺς Σβώλο Ζεῦγο καὶ Σιάντο οἱ τελευταῖοι εἶπαν ὅτι ἦσαν τὶς ἀντιρῆσεις των ὡς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ στρατηγοῦ κ. Κ. Βεντῆρη, ἀναλαβόντος ἤδη τὴν ἀρχηγίαν τοῦ γενικοῦ ἐπιτελείου στρατοῦ».

— Ἡ Ἀριστερὰ βλέπει καὶ καταγγέλλει τὴν κλιμάκωσιν.

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» Σάββατο 18 Νοέμβρη 44

Κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἡ ἀνεξαρτησία μας».

«... Ὁ σκοπὸς τους εἶναι καθαρὸς. Νὰ γίνῃ ὁ βίος ἀβίωτος. Νὰ τιναχτεῖ ἡ ἐθνικὴ κυβέρνησις στὸν ἀέρα. Νὰ σπάσῃ ἡ ἐθνικὴ ἐνότητα. Νὰ ἀποσυντεθεῖ τὸ πᾶν. Νὰ βασιλέψῃ στὴν πρωτεύουσα τὸ χάος. Γιὰ νὰ βιάσῃ κατόπιν τὰ «σύνορα» τῆς πρωτεύουσας

καὶ νὰ ἀπλωθεῖ σὲ ὅλη τὴν ἐλεύθερη χώρα. Καὶ τότε, ὅταν θὰ θεωρήσουν τὰ πράγματα ὥριμα, θὰ καλέσουν τοὺς ξένους συμμάχους, εἰδικὰ τοὺς Βρεττανούς, νὰ ἐγκαταστήσουν κατοχὴ γιὰ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ τάξη. Νομίζου ὅτι οἱ μεγάλοι μας σύμμαχοι Βρεττανοὶ θὰ εἶναι ἐτοιμοὶ νὰ τοὺς ἀκούσουν!»

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΗΣ»

Καθημερινὸ ὄργανο τοῦ Δημοκρατικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος.
Ἵπεύθυνος Ο. Λαμπιδης.
16/11/1944

Στὸ κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο «Ἄς συνέλθουν».
«Μὰ αὐτοὶ δὲν ἄλλαξαν, ἴδιοι παραμένουν καὶ τώρα. Φωνάζουν γιὰ δημοκρατίαν ἐνῶ συννενοῦνται νὰ φέρουν τὸ βασιλῆα, δείχνουν τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸ λαὸ καὶ τὴν ἐλευθε-

τὶς δυνάμεις τῆς, τὶς ὀπλίζει καὶ προπαρασκευάζει πραξικόπημα. Θέλει νὰ χτυπήσει τὶς ὁργανωμένες δυνάμεις τῶν ἐργαζομένων, νὰ λευτερώσει τὰ ὄργανά τῆς πού ἔχουνε συλληφτεῖ καὶ νὰ πάρει τὴν κατάσταση στὰ χέρια τῆς.

Κάνει σύμβολό τῆς τὴ βασιλείαν καὶ ἐτοιμάζεται νὰ κηρύξει δικτατορίαν γιὰ νὰ φέρει τὸν Γεώργιον μὲ τὴ βίαν καὶ χωρὶς δημοψήφισμα.

Γι' αὐτὸ ἡ ἐργατικὴ τάξη καὶ ὅλα τὰ καταπιεζόμενα στρώματα πρέπει νὰ βρεθοῦν στὸ πόδι μὲ τὸ ὄπλο στὸ χέρι. Νὰ μὴ διαλυθεῖ ὁ ΕΛΑΣ καὶ νὰ γίνῃ πραγματικὸς λαϊκὸς στρατός.

Νὰ ἀγωνιστοῦμε ἐνάντια σὲ κάθε ἀπόπειραν ἀστικῆς δικτατορίας καὶ γιὰ τὴν περιφρούρηση τῶν δημοκρατικῶν ἐλευθεριῶν».

... «Καὶ τώρα;... Τώρα ὁ λαὸς τοῦτος πού τόσο ἀγωνίστηκε, τόσο πίστεψε, τόσο μάτωσε στέκει βουβός.

Βλέποντας ἀνάμεσα σ' αὐτὸν καὶ στὴν ποθητὴ εὐτυχία του ν' ἀνορθώνουν σιχαμερὰ ἐμπόδια ἀναλογίζονται:

Χρειάζεται νέο μίσος, νέο αἷμα; Μ' ἀγαθὸς καὶ καλόκαρδος δὲν θέλει νὰ τὸ πιστέψει.

Ἀπλώνει τὸ χέρι του — τὸ τίμιο χέρι τῆς δουλειᾶς — στοὺς ὀλιγόπιστους.

Ἀρκετὸ μίσος ὥς ἐδῶ!»

— 28 Νοεμβρίου. Ἡ κρίση ξέσπασε. Τὸ Ε.Α.Μ. ἀποχωρεῖ ἀπ' τὴν Κυβέρνηση διαφωνώντας στὸ θέμα τοῦ ἀφοπλισμοῦ τῶν ἀνταρτικῶν δυνάμεων. Καταγγέλλει ὅτι οὐσιαστικὰ ἡ Κυβέρνηση ἐπιδιώκει μονομερῆ ἀφοπλισμὸ τοῦ ΕΛΑΣ.

Τέσσαρες ἀντιμοναρχικὲς γελοιογραφίαι τῆς ἐποχῆς. Ὁ Γεώργιος Γκλύζμπουργκ, ὁ Ζέρβας, ἡ Δεξιὰ καὶ ὁ Λαός. Καὶ οἱ τέσσαρες προέρχονται ἀπὸ τὸ «ΡΙζοσπάστη» ἀπὸ τὸν Νοέμβριον ὥς τὸν Δεκέμβριον τοῦ 44.

ρία του ἐνῶ ἐντατικὰ δουλεύουν νὰ ξαναζωντανέψουν μιὰ νέα βασιλοφασιστικὴ δικτατορίαν. Βέβαια ἂν ἐξαιρέσουμε τοὺς ἀγωνιστὰς τοῦ ΕΑΜ, ὑπάρχουν ἔξω ἀπὸ αὐτὸ καὶ οἱ ἀληθινοὶ δημοκρατικοί, οἱ ἀληθινοὶ φίλοι τοῦ λαοῦ. Αὐτοὶ θὰ πολεμήσουν γιὰ τὸ καλὸ, γιὰ τὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ καὶ γιὰ τὶς ἐλευθερίες του καὶ ποτὲ - ποτὲ - δὲν θὰ ἀκολουθήσουν μιὰ ἡγεσία πού ἀποδείχτηκε χρεωκοπημένη».

— 19 Νοεμβρίου. Ἑκατοντάδες χιλιάδες διαδηλώνουν στὴν Ἀθήναν γιὰ τὰ 26χρονα τοῦ Κ.Κ.Ε.

— Φτάνει στὴν Ἑλλάδα ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία.

— Στὴν Ἀθήναν εἶναι καθημερινὰ τὰ ἐπεισόδια πού προκαλοῦν οἱ «ἐθνικιστικὲς ὁργανώσεις», πού ἐπανδρώνονται ἀπὸ ταγματασφαλίτες καὶ κάθε εἶδους δοσίλογους. Ἡ Ἀριστερὰ καταγγέλλει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὄχι ἀπλῶς δὲν τὶς διαλύει ἀλλὰ καὶ ὅτι οἱ ὁργανώσεις αὐτὲς καλύπτονται ἀπὸ κρατικὲς ὑπηρεσίες.

— Ἡ Δεξιὰ ἐξαπολύει ἓνα κύμα φημῶν γιὰ σφαγὲς τοῦ ΕΛΑΣ στὴ Μακεδονία καὶ ἄλλου. Ἡ κυβέρνηση ἀναγκάζεται νὰ τὶς διαψεύσει ἐπισήμως. Τὸ ἴδιο κάνουν καὶ οἱ Ἀγγλοι.

— Ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἀντίληψη τῶν συνθηκῶν.

«Η ΠΑΛΗ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ» 20 Νοέμβρη 44 ὄργανο τῆς Κ.Ε. τοῦ Κομμουνιστικοῦ Ἀρχειομαρξιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος

«... Ἡ κεφαλαιοκρατία τῆς χώρας μας προσπαθεῖ νὰ στηριχτεῖ στὶς στρατιωτικὲς δυνάμεις τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τὶς ἄλλες «ἐθνικὲς» ὁργανώσεις, γιὰ νὰ προπαρασκευάσει τὸ ἔδαφος γιὰ δυναμικὲς λύσεις. Συγκεντρώνει

«ΚΟΚΚΙΝΗ ΣΗΜΑΙΑ» 24/11/44

«Ὅργανο τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Σοσιαλιστικοῦ (Κομμουνιστικοῦ) Κόμματος Ἑλλάδας (Τροτσκιστὲς). Σὲ κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο: «Ἀστικοδημοκρατικὴ φάση καὶ ἐπανάσταση».

«Γύρω ἀπὸ τὰ συνθήματα τῆς ἐθνικῆς ἀπελευθέρωσης καὶ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, οἱ μεγάλες μικροαστικὲς μάζες καὶ οἱ προλεταριακὲς δυνάμεις συγκεντρώθηκαν κάτω ἀπὸ ἐμβλήματα καὶ ἐπιδιώξεις πού ἐπιτρέπουν ὥς ἓνα σημεῖο τὸ συμβιβασμὸ τῶν πολιτικῶν τοὺς ἐπιδιώξεων μὲ τὶς ἐπιδιώξεις τῆς ἀρχοντικῆς τάξης. Φυσικὰ ὁ συμβιβασμὸς εἶναι νόθος καὶ περικλείει μιὰ τραγικὴ γιὰ τὶς μάζες παρεξήγηση. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἄλλο περιεχόμενον ἔδινε στὴ «λαοκρατία» ὁ κ. Πρωθυπουργὸς ὅταν ὀρκιζόταν ἀπ' τὸ μπαλκόνι τοῦ Ὑπουργείου τῆς Συγκοινωνίας τὴν πίστη του σ' αὐτήν, καὶ ἄλλη ὁ φτωχὸς διαδηλωτὴς τῆς ὁδοῦ Σταδίου».

— Τὰ γεγονότα ἐπιταχύνονται. Ἡ ἀτμόσφαιρα ἔχει ὀξυνθεῖ. Ἡ πόλωση εἶναι ἀναπόφευκτη. Καὶ οἱ κραυγὲς γιὰ ἐνότητα ἡχοῦν μάταια.

«ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ»

Βδομαδιατικὸ ὄργανο τοῦ Ἑλληνικοῦ Σοσιαλιστικοῦ Κόμματος Ἑλλάδος (ΕΣΚΕ) 27/11/44

Στὸ ἄρθρο μὲ τίτλο «Ὅχι μίσος, δουλειά»: «Ὑπάρχουν Ἑλληνες πού τολμοῦν νὰ πιστέψουν πὼς ἓνας λαὸς πού πέταξε κατὰμουτρα στοὺς δυὸ φασίστες τυράννους τὸ ὄχι του, μπορεῖ νὰ δεχτεῖ νὰ δολωθεῖ σὲ τεταρτοαγωνιστιανούς τυραννίσκους;»

ΦΛΟΓΑ 30/11/44

Περιοδικὴ ἔκδοση Νεοδημοκρατικῆς Πρωτοπορίας.

Σὲ σχόλιο «Μεταθέτουν τὰ προβλήματα καὶ ἡ χώρα ἀφανίζεται»:

«Ἡ πρόκλησις πού συνεχίζεται καὶ δημιουργεῖ τὴ δυναμικὴ ἀναμέτρηση τῶν ὁργανώσεων καὶ τῶν κομμάτων, προάγγελος ἐμφύλιου πολέμου καὶ καταστροφῆς, ἐμφανίζει σύγχρονα καὶ μιὰ πλαστὴ ἀτμόσφαιρα πού δὲν ἔχει καμμία ἀπολύτως σχέση μὲ τὴν πραγματικὴ λαϊκὴ θέληση, μήτε μὲ τὶς λύσεις πού ἀπαιτοῦν τὰ τεράστια προβλήματα τοῦ τόπου.

Ἐνῶ διάχυτη εἶναι ἡ ἐπιθυμία τοῦ λαοῦ νὰ ἐπιδοθεῖ στὸ ἔργο τῆς ἀνασυνκρότησης, οἱ ἡγέτες τῆς ἀριστερᾶς πρὸ πάντων στέκονται ἀπροετοίμαστοι νὰ δώσουν λύσεις καὶ κατευθύνσεις καὶ προτιμοῦν τὸ εὐκόλο ἔργο νὰ μεταθέτουν τὰ ζητήματα.

Ἔτσι σήμερον ὁδηγοῦν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι σὲ ἀδιέξοδο καὶ πολιτικὴ κρίση, πού ὅταν πολὺ σύντομα ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ πίεση τῶν πραγματικῶν ἀνάγκων θὰ παραμεριστοῦν, τότε θὰ ἀποκαλυφθεῖ πλήρως τὸ παιχνίδι πού γίνεται σὲ βάρος τῶν πραγματικῶν συμφερόντων τῆς χώρας».

Ἡ ἴδια ἐφημερίδα στὸ κύριο ἄρθρο μὲ τίτλο «Ὁ δημοκρατικὸς ἀγὼνας καὶ τὸ ΚΚΕ» ἔγραψε:

«Θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὼς, τουλάχιστο κατὰ τὴ μεταβατικὴ αὐτὴ περίοδο, ἀναγκασμένο ἀπὸ τὰ πράγματα, τὸ ΚΚ ἔχει ἀποκηρύξει τὴν ἀποψη τῆς δυναμικῆς ἐπικράτησης, ἐπιβολῆς δηλαδὴ προλεταριακῆς δικτατορίας,

κι ακόμα πώς προσπαθεί να εξοστρακίσει τις ανεδαφικές του ακρότητες, έναρμονίζοντας τη δράση του στις απαιτήσεις των νεοελληνικών προβλημάτων. Του παρέχεται γόνιμο έδαφος να αποδείξει πώς αγωνίζεται ανυστερόβουλα και πραγματικά για την όμαλή εξέλιξη της πολιτικής ζωής. Από το σημείο αυτό όμως, ώσπου να φιλοδοξεί να ήγηθεί Πανδημοκρατικού Μετώπου και να μονοπωλήσει το Δημοκρατικό αγώνα υπάρχει άβυσσος διαφορών».

«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ» όργανο της ΚΕ του ΕΑΜ.

1/12/44. Το κύριο άρθρο με τίτλο «ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΡΑΤΕΥΣΗ» τέλειωνε έτσι :

«Τα πράγματα φωνάζουν. Η Όρεινή ταξιαρχία άφησε το μέτωπο της Ελλάδας αλλά μέσα στην Αθήνα. Ξεκίνησε τραγουδώντας τον ύμνο του Μεταξά — δηλαδή το πένθιμο έμβλημα της Ελλάδας. Οι χωροφύλακες του Κινινή — Μανιαδάκη ξεκίνησαν. Οι εγκληματίες πολέμου μέσα από τα ξενοδοχεία (πρώην φυλακές) τρίβουν τα χέρια τους. Ξέρουν πλέον πώς δεν μπορεί να δικαιωθούν. Μοναδικό έμπόδιο ο ΕΛΑΣ. Πρέπει να διαλυθεί, ύστερα να αρχίσει ο χορός. Ο χορός του θανάτου. Η μονόπλευρη διάλυση είναι ο δρόμος του φασισμού. Η αποστράτευση όλων των έθελοντικών σωμάτων είναι ο δρόμος της όριστικής ταχτοποίησης των στρατιωτικών, ο δρόμος της όμαλότητας. Αυτόν τον δρόμο θα τον κρατήσουμε ανοιχτό, θα τον ακολουθήσουμε όπωσδήποτε».

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» 1.12.44. Σε κύριο άρθρο με τίτλο «Η "άδιαλλαξία" του ΚΚΕ».

«... ούτε οι άφροι της λύσσας, ούτε η κατάφωρα κακή πίστη, ούτε ο φαρισαϊσμός του πονημένου τύπου μπορούν να νοθεύσουν την κοινή γνώμη, την κοινή γνώμη του σκεπτόμενου έθνικα και δημοκρατικά λαού. Ο λαός ξέρει ότι κανένα κόμμα δεν προσπάθησε, δεν αγωνίστηκε, δεν θυσιάστηκε για την έθνικη ένότητα όπως το ΚΚΕ. Κανένα κόμμα δεν υπέταξε το κομματικό συμφέρον στο γενικότερο έθνικό συμφέρον όπως το ΚΚΕ. Κανένα άλλο κόμμα δεν έχει συνεπέστερη πολιτική όμαλότητας από το ΚΚΕ. Και την πολιτική αυτή την έφ α ρ μ ό ζ ε ι σ τ ή ν π ρ ά ξ η. Και ακριβώς αυτήν την συνεπή προσήλωση προς την όμαλή λύση όλων των έσωτερικών προβλημάτων της χώρας έχει παρεξηγήσει ή πέμπτη φάλαγγα και οι προστάτες της. Και σπρώχνει στον εμφύλιο πόλεμο...»

— Το παρελθόν δένει με το παρόν. Σχόλια για ένα πρόσωπο.

«ΛΑΟΚΡΑΤΙΑ» Παρασκευή 1 Δεκέμβρη. Σε σχόλιο με τίτλο «Δικτατορισμός»: «Ο κ. Γαρουφαλιάς (ύφυπουργός τύπου τότε, σημ. ΑΝΤΙ) παίρνει, φαίνεται, το Υπουργείο τύπου για καπετανάτο του και με μια μονοκοντυλιά πετᾶ στους δρόμους κατά σύμπτωση όλους τους αντιφασίστες υπαλλήλους του. Μήπως ο κ. ύφυπουργός φιλοδοξεί να γίνει με τη σειρά του κι αυτός δικτατορικός του τύπου; Γιατί κατά σύμπτωση, πάλι στις ένδοξες μέρες του, ο δημοκρατικός τύπος, ο τύπος του λαού βρίσκεται σε διωγμό. Δεν έχει το δικαίωμα... και μεγαλόσχημες βγαί-

νουν με τις εύλογες του κ. ύφυπουργού μόνον οι πατσαβούρες του Γούλα, των τριών Ε και των ύπασπιστών του Γκλύξμπουργκ».

— Καί άλλοι.

«ΕΘΝΙΚΟΣ ΠΑΛΜΟΣ - ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΜΕΛΛΟΝ»

Κύριο άρθρο με τίτλο :

«Ο βασιλεύς και ή κυβέρνησις».

«... Ολόκληρος σχεδόν ή Ελλάς στρέφεται τώρα υπέρ της βασιλευμένης δημοκρατίας, με την όποιαν πιστεύει ότι θα αποκτήσει το πατροπαράδοτον κοινοβουλευτικόν πολιτεύμα, πλαισιωμένον μέσα εις όλους τους νέους φιλελευθέρους και προδευτικούς θεσμούς, πολιτεύμα με το όποιον θα επανίδη τας παλαιάς καλὰς εκείνας μέρας που συμπληρώνουν μίαν πεντηκονταετίαν της ώραιότερας και καλύτερας έθνικης μας ζωής».

Ν. Π. Ευστρατίου.

«ΠΑΡΟΝ» 25-11-44 Ίδρυτής Γρ. Κασιμάτης.

Κύριον άρθρον με τίτλο «ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΝ»

«... Είς την πολιτικήν μας ατμόσφαιραν κυκλοφορούν τα διλήμματα. Βασιλεύς ή κομμουνισμός; Λαοκρατία ή μεγάλη Ελλάδα; Α ρ ν ο ύ μ ε θ α ν ἂ ὑ π ο τ α χ θ ῶ μ ε ν εἰς τήν π λ α σ τ ή ν λ ο γ ι κ ή ν τ ῶ ν δι λ η μ μ ἁ τ ῶ ν.

Ούτε βασιλέα ούτε κομμουνισμόν!

Και λαοκρατίαν και μεγάλη Ελλάδα!

Κηρύσσομεν την σύνθεσιν. Και ή σύνθεσις προϋποθέτει ξεκαθάρισμα, σαφήνεια, γνώσιν».

— Οι ένοχοι.

«ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ» Τρίτη 28 Νοεμβρίου 44 όργανο της Κ.Ε. του Ε.Α.Μ.

Δημοσιεύει δήλωση του Γ. Παπανδρέου της 25ης Νοεμβρίου όπου καταγγέλλει την Άντι-Έαμική παράταξη :

Γ.Π. «Κατεχόμενοι από την συνείδηση των εθνικών μας, αγωνιζόμεθα να αποτρέψωμεν τον εμφύλιον πόλεμον. Είμεθα ευγνώμονες προς εκείνους, οι όποιοι είναι προστάτες των προσπαθειών μας. Άλλά διαμαρτυρόμεθα και καταγγέλλομεν εκείνους οι όποιοι με ανεξήγητον έλαφρότητα έξωθούν κάθε ήμέρα προς τον εμφύλιον πόλεμον. Διότι υπάρχουν δυστυχώς και όργανα του τύπου και μέρος της ιθύνουσας τάξεως, ή όποια μᾶς επικρίνει διότι βραδύνομεν να τον πραγματοποιήσωμεν».

— 1 Δεκεμβρίου. Προκήρυξη Σκόμπυ : «Εγώ θα προστατεύσω και σᾶς και την κυβέρνησή σας έναντίον οίασδήποτε αποπείρας πραξικοπήματος, όποθενδήποτε προερχομένης...»

«ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ» 2 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ όργανο της ΕΔΕΕ.

Κύριο άρθρο με τίτλο

«ΝΑ ΤΕΛΕΙΩΝΟΥΜΕ»

«Αί προκηρύξεις του στρατηγού Σκόμπυ συντεταγμέναι με όλην την άβρότητα Άγγλον ευπατρίδη και με διάχυτον τον απόλυτον σεβασμόν προς τα κυρίαρχικά δικαιώματα του ελληνικού λαού ήλθον εις την κατάλληλον στιγμήν».

«ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣΗΜΑΙΑ» Όργανο του ΕΔΕΣ 3-12-44. Κύριο άρθρο σχετικά με την προκήρυξη του «γενναίου φίλου της Ελλάδος, στρατηγού Σκόμπυ».

«Ουδείς έχεφρονών... δεν μπορεί παρά να χαροποιήται από την στοργικήν παρέμβασιν» και υποδεικνύει : «όχι άπλως πρέπει να υπακούσωμεν εις το μήνυμα και την διαταγήν του ευγενούς και γενναίου Βρεττανού Άρχιστρατήγου αλλά να βοηθήσωμε όλοι μας δια την πλήρη και απρόσκοπτον πραγματοποίησίν της».

«ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΑΣ» Κυριακή 3/12/44 όργανο της ΕΔΕΕ

κύριο άρθρο με τίτλο :

«ΘΕΛΟΜΕΝ ΓΑΛΗΝΗΝ»

«... Ο Βρεττανός άρχιστρατήγος ευρίσκεται παρά τῷ πλευρῷ μας και ή μεγάλη σύμμαχος μας Άγγλία κάνει το πᾶν δια να βγοῦμε από τον σάλον εις τον όποιον μᾶς οδήγησε ή αδιαλλαξία της άριστερας. Παράλλήλως όμως αἱ όρθοφρονούσαι και ύγιεις δυνάμεις της χώρας ᾶς συνασπισθοῦν δια να ενισχύσουν το έργον της κατασυντριβῆς της έκτραχλισμένης όχλοκρατικής δημοκρατίας. Μία σκέψις είναι ανάγκη να πρωτανεύσει: να κτυπηθεί ο αναρχισμός. Να έμπεδωθεί ή τάξις και ή γαλήνη και να κοιτάζομεν... την ανορθωτικήν προσπάθειαν που απαιτεῖ ο τόπος».

— 2 Δεκεμβρίου. Η Κεντρική Έπιτροπή του ΕΑΜ αποφασίζει να όργανωθεί παλλαϊκή συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην Πλατεία Συντάγματος την επομένη, Κυριακή, 3 Δεκεμβρίου. Η κυβέρνηση έδωσε κατ' αρχήν την άδεια, την ανακάλεσε όμως άργά το βράδυ. «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ ΝΕΑ» Κυριακή 3/12/44 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΤΗΣ ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΕΩΣ

Άπό ανακοίνωση άρμοδίας πηγής :

«... Κατόπιν όμως νεωτέρας νυκτερινῆς πληροφορίας, καθ' ήν το έν λόγω συλλαλητήριον άπετέλει ούχι αθύπαρκτον πολιτικήν εκδήλωσιν αλλά έν εκ των μέτρων όλοκλήρου σειρᾶς επαναστατικών πράξεων δια τας όποιας ελήφθη απόφασις της κεντρικής επιτροπῆς του ΕΑΜ, ή κυβέρνησις... άπηγόρευσε την συγκρότησιν του συλλαλητηρίου».

«ΜΑΧΗ» όργανο της ΕΛΔ. Κυριακή 3-12-44 Κύριο άρθρο με τίτλο «Τὰ όπλα».

«Στήν έμμονή για την διατήρηση της όρεινῆς ταξιαρχίας ο καθένας μπορεί να όσφρανθεί την ύστεροβουλία. Και πρέπει να λείπει ή ύστεροβουλία για να υπάρξει ή ένότητα. Έτσι σκέπτεται ο «μέσος Έλληνας». Και τον πόνο του εκφράσαμε και την λαχτάρα του για ήσυχία όταν κραυγάσαμε : Κάτω τὰ όπλα! αλλά κάτω ΟΛΑ τὰ όπλα!»

Σε σχόλιο στην ίδια έφημερίδα : «Χειρότερη άπ' τη δικαιολογία για την απαγόρευση είναι ότι έγινε ή απαγόρευση σε τέτοια ώρα, που ο συνδυασμός άδειας και απαγόρευσης να αποτελεῖ σωστή παγίδα. Η κυβέρνηση έπρεπε να καταλάβει πώς ή ψυχραιμία και ή καλή θέληση είναι απαραίτητες για να αποφευχθεί ή ένοπλη ρήξη. Ούτε ψυχραιμία ούτε θέληση αποδείχνει το επικίνδυνο, το πολυ επικίνδυνο μέτρο που ανακοινώθηκε χτες βράδυ».

3 Δεκέμβρη : Οι ειρηνικοί και άοπλοι διαδηλωτές πυροβολήθηκαν ανάιτια και άπρόκλητα. 28 νεκροί και 100 τραυματίες τὰ θύματα. Άρχισε ο ματωμένος Δεκέμβρης.

Κυκλοφόρησε το 5^ο τεύχος

Το Σάββατο και κάθε Σάββατο

Διευθυντής : Μανώλης Γλέζος

το '74

το '74

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΝΙΚΟΥ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗ

βληματικής
Ελληνικής

Συμβολή στην ανάπτυξη
μιας καινούργιας προ-
στό χώρο της Κλασικής
'Αριστεράς.

Γράφουν οί: Β. Ρώτας,
Βούλα Δαμιανάκου, Δ.
Ραυτόπουλος, 'Α. Προκο-
πίδης.

Η «υπόθεση Πλουμπίδη» συγκλόνισε τις συνει-
δήσεις στην ελληνική 'Αριστερά. Έστω και
καθυστερημένα. Και συνέβαλε κι αυτή στην ανά-
πτυξη μιας καινούργιας προβληματικής. Ότι έτσι
έγινε, το βλέπουμε στη συνέχεια που δόθηκε από
τους αναγνώστες μας στο πρώτο άρθρο μας γι' αυτήν.
Σήμερα, συνεχίζουμε, δημοσιεύοντας μιαν ακόμη
μαρτυρία, ένα ποίημα που ο ποιητής, όπως μάς βε-
βαιώνει, το έμπνεύστηκε απ' αυτήν, μιαν έπιστολή
που σημειώνει ότι η υπόθεση δεν πρέπει να μείνει
στο χώρο της περιπτωσιολογίας, αλλά πρέπει να
έξεταστεί από τη σκοπιά του ιστορικού υλισμού και
της κοινωνιολογικής έρμηνείας, και, τέλος, μιαν άλλη
έπιστολή που, παίρνοντας άφορμή από το άρθρο του
Κ. Κοτζιά, τοποθετεί το όλο θέμα σε άλλη, πολύ πιο
ουσιαστική βάση:

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΕΝΟΣ

Μπρός στα ντουφέκια, του άγωνα πιστός
μαύρο παράπονο ή όψη μου πώς
άτιμον να με πεθάνουν;

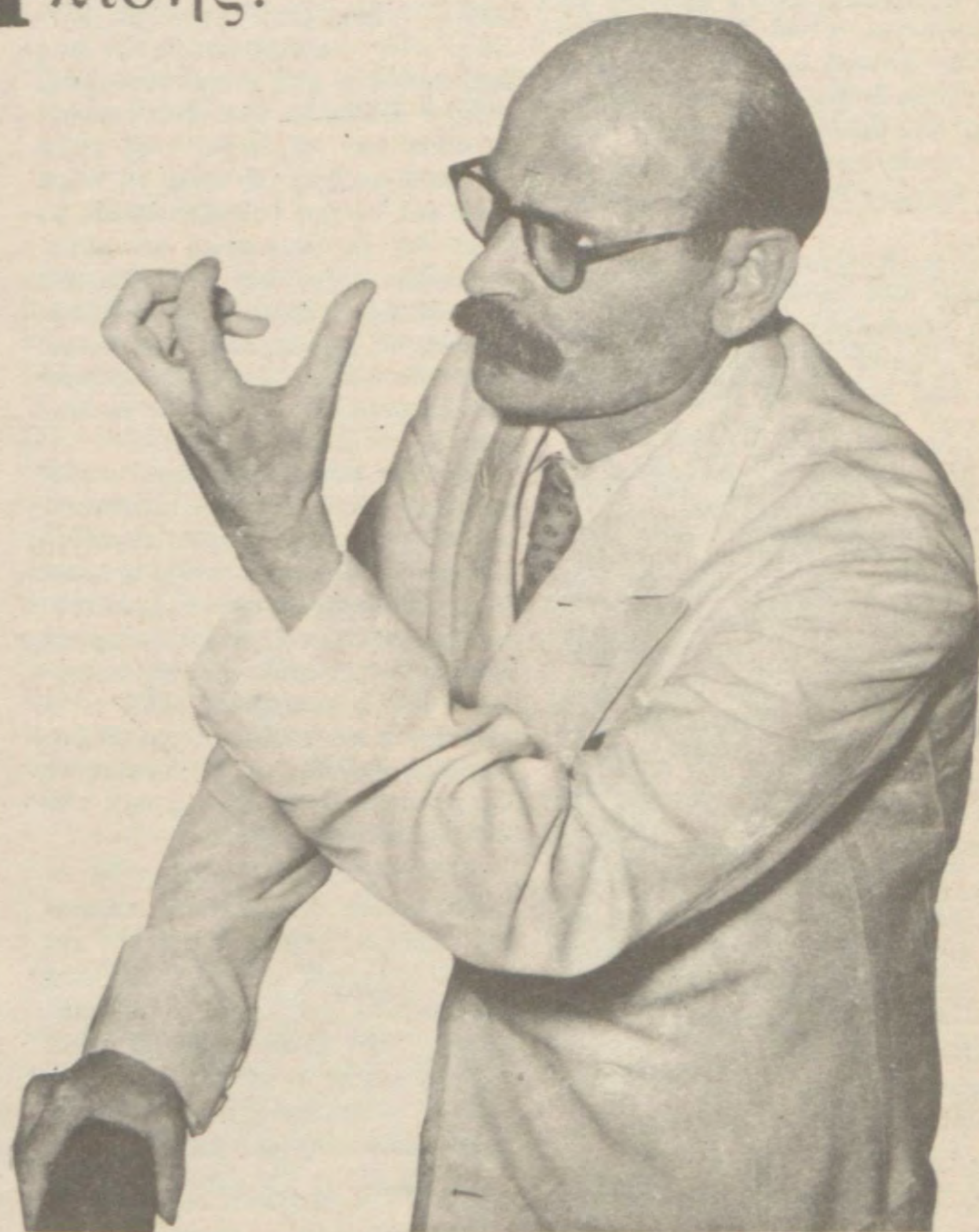
Πού 'ναι χαμόγελο να στολιστώ;
Θά 'ρθει μιὰ μέρα να ιδούν το σωστό,
τώρα δεν ξέρουν τί κάνουν!

Κι όμως, συντρόφοι μου, πόσο πικρός
θάνατος! Καίγομαι ακόμα, νεκρός!
Ούτε όταν έπεσα χάρου,
ούτε στο λάκκο όταν έλυσσα, δέ
μού 'φυγε ή πίκρα απ' τή σκόνη μου, δέ
γλύκαναν τὰ κόκκαλά μου.

Μέσα στην κόκκινη έμπήχτη καρδιά
φαρμακωμένο το βέλος.

Τέτοιος καημός δέ γιατρεύεται πιά,
καίει ως του κόσμου το τέλος.

Ποίημα του Βασίλη Ρώτα για τον Πλουμ-
πίδη, δημοσιευμένο στο βιβλίο «Μνημό-
συνο» (Β. Ρώτα και Βούλα Δαμιανά-
κου). Κυκλοφόρησε το 1961

ΓΙΑ ΤΗΝ «ΕΣΧΑΤΗ ΠΡΟΔΟΣΙΑ» ΤΟΥ Κ. ΚΟΤΖΙΑ

Ο ΝΙΚΟΣ ΠΛΟΥΜΠΙΔΗΣ ΚΑΙ
ΤΟ «Επί Έσχάτη Προδοσία»
του κ. Κ. Κοτζιά.

Της Βούλας Δαμιανάκου
«Άμην γάρ λέγω ήμιν, εάν έχη-
τε πίστιν ως κόκκον σινάπεως,
έρείτε τώ όρει τούτω, μετάβηθι
έντεθέν εκεί, και μεταβήσεται
και ουδέν άδυνατήσει ήμιν».

Όλα τ' άλλα, αρχές, ήθος, ή-
θική υπόσταση, τὰ βολεύει ή
θεία οικονομία είτε ό δημοκρα-

τικός συγκεντρωτισμός, αναλό-
γως. Γιατί ή πίστη δεν είναι ά-
παραίτητη μόνον για τη θεϊκή
έξουσία, παρά και για την άθεη,
την ΚΚ. Χωρίς πίστη θαύμα δέ
γίνεται. Κι ίσα ίσα γι' αυτό κι ή
κομματική έξουσία το πρώτο ποδ
μάς ζητάει είναι κομματικότητα,
δηλαδή πίστη. Χάρη στην «κομ-
ματικότητα» στήθηκαν τὰ μεγα-
λύτερα κομματικά «θαύματα» κι
ένα από τὰ πιο μεγάλα ή χαφιε-

Κι' ἔμεῖς οἱ ἀφελεῖς φανταστήκαμε πῶς ὁ κ. Κοτζιάς εἶχε ἀρνηθεῖ τὸ βιβλίο του σὰν μεγάλη του ἁμαρτία

Βούλα Δαμιανάκου

δοποίηση τοῦ Νίκου Πλουμπίδη. (Γράφοντας «κομματικότητα» ἐννοοῦμε πάντα ἐκεῖνη πού διεκτραγωδεῖ ὁ ποιητής «Εἶμαι καλὸς κομμουνιστής, δὲ σκέφτομαι, σκέφτεται γιὰ μένα τὸ κόμμα»).

Ἔτσι ὁ κ. Κ. Κοτζιάς ἐπιχειρεῖ μὲ τὴ βοήθεια τῆς χάρις τῆς, τῆς «κομματικότητας» ἢ τοῦ κομφορμισμού, ὅπως τὸ προτιμᾷ ὁ ἴδιος, νὰ κάμει τὸ ἐξῆς θαῦμα: νὰ καταργήσει τὸ ρητὸ «τὰ γραπτὰ μένουν» καὶ στὴ θέση του νὰ βάλει τὴν αὐθαίρετη ἐρμηνεία τῆς ὅποιας αὐθαίρετης ἐξουσίας. Αὐτό, ἔξω ἀπὸ δημοσίευσμά του στὸ περιοδικὸ ANTI σχετικὰ μὲ τὸ ἔργο του «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ» μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ διαπιστώσει διαβάζοντας καὶ τὶς κριτικὲς γιὰ βιβλία πού γράφει στὸν «Ριζοσπάστη» ὁ κ. Λαμπίρης μὲ τὴν ὑψηλὴ ἐπίβλεψη τοῦ κ. Κοτζιά.

Ὁ κ. Κοτζιάς, βλέποντας τὴν ἔρευνα τοῦ διαλόγου νὰ ρίχνει τοὺς προβολεῖς τῆς πάνω σὲ μερικὰ «κακὰ κείμενα» τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας μας, σπεύδει νὰ μᾶς ἐξηγήσει πῶς τὸ «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ» του δὲν λέει αὐτὰ πού διαβάσαμε, δὲν εἶναι προϊόν κομφορμισμού, δὲ διασύρει, δὲ ξεκουρελιάζει, δὲ γελοιοποιεῖ, δὲ μουτζουρώνει τὸν Ν. Πλουμπίδη, παρ' ἀντίθετα τὸν ἔχει βάλει ἐκεῖ νὰ υπερασπίζεται τὴν «κομματικότητα» τοῦ καλοῦ καιροῦ. Νὰ λ.χ. ἓνα μικρὸ δείγμα: «...Γιατί μ' ἐγκαταλείψατε; Γιατί δὲν μὲ βοηθάτε νὰ υπερασπιστῶ τὴν ἠθικὴ ὑπόσταση τοῦ κομμουνιστῆ; Στὸ βάθος ἀπλῶς μουρμούριζα: «Γιατί δὲ μὲ βοηθάτε νὰ γίνω ἥρωας; «Ἄν σ' αὐτὸ τὸ ὄλοκάθαρο ψῆγμα... κομφορμισμό δὲ βλέπουμε τὸν ἄγωνα πού κάνει ὁ ἥρωας τοῦ κ. Κοτζιά γιὰ τὴν «κομματικότητα», εἶναι γιατί δὲν ἔχουμε οὔτε ἓνα σιναπόσπορο πίστη, δηλαδή «κομματικότητα».

Ὁ κ. Κοτζιάς γιὰ νὰ στηρίξει

τὸ «θαῦμα του», σκαρώνει στὸ τσάκα-τσάκα καὶ μιὰ θεωρητικὴ ὑποδομή, διαλέγοντας ὅμως μὲ πολλὴ προσοχὴ τὰ σημεῖα στηρίξεως ὥστε ὅλα ν' ἀκουμπᾶν ἐπάνω στὴν «κομματικότητα».

Πρῶτον: μᾶς λέει πῶς τὸ βιβλίο του «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ» τὸ ἔγραψε τὸ 1964, «σὲ μιὰ περίοδο πού ὁ ἀναθεωρητισμὸς βρίσκει τὴν ἀκμὴ του» καὶ ὁ νοῦν νοεῖται.

Δεύτερον: μᾶς λέει πῶς τὸ ἔργο του αὐτὸ εἶναι «ἓνα βιβλίο ἀντίποδας τοῦ «Μηδὲν καὶ τὸ Ἄπειρο» τοῦ Καίσιερ γιὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσει, ἀπευθυνόμενος πάντοτε στὴν «κομματικότητά» μας καὶ καθόλου στὴ νοημοσύνη μας, πῶς ὁ Καίσιερ ὅλα ὅσα γράφει σ' αὐτό του τὸ ἔργο, πῶς τάχα γίνθηκαν στὴ Σ. Ἑνωση, τὰ πῆρε ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦ φασισμού, κι ἔτσι ὥς ἐκ θαύματος, νὰ μετακινήσει ἔξω ἀπ' τὰ οἰκόπεδά μας τὸ ὅρος Σταλινισμός, κατὰ χρῆση ἐξουσίας, ὅ,τι διαβάσαμε στὰ Εἰκοστά, Εἰκοστὰ Δεύτερα Συνέδρια κλπ. Ἄξιος ὁ μισθός του.

Τρίτον μᾶς λέει πῶς: «εἶναι γνωστὸ πῶς ὅλα τὰ κομμουνιστικὰ κόμματα τοῦ κόσμου εἶναι τὰ μοναδικὰ κόμματα στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, πού ξεπερνᾶνε ἀπὸ τὰ μέσα, στὴν ἱστορικὴ πορεία τους, κάθε λογῆς ἐκτροπή». Πολὺ σωστὰ τὸ ΚΚΕ ἐσωτερικοῦ εἶναι ἀπλῶς τ' ἀπόβλητα ἀπὸ τὴ μεγάλη μας κομματικὴ ἐπιχείρηση ὅπου διυλίζουμε τὴν «κομματικότητα».

Τέταρτο καὶ τελευταῖο, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσει ὁλότελα τὸ κομματικὸ ἔδαφος ἀπὸ κάθε εὐθύνῃ καὶ ρύπον σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση Πλουμπίδη, μᾶς λέει: «Ὁ Πλουμπίδης δὲν εἶναι τραγικὸ θῦμα τοῦ δόγματος — τί λόγος! — ἀλλὰ τῆς μισαλλοδοξίας τῶν ἀντιδραστικῶν κυβερνήσεων...»

Κι ἔμεῖς οἱ ἀφελεῖς πού ἔχαμε

φανταστῆ πῶς ὁ κ. Κοτζιάς θά ἔχε πετάξει μακριὰ κι ἀρνηθεῖ αὐτὸ τὸ ἔργο του σὰν τὴν πιὸ μεγάλη του ἁμαρτία.

Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ κ. Κοτζιά «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ» εἶχαμε δημοσιέψει κάποιες κρίσεις μας στὸ περιοδικὸ Λ. Λόγος. Ἐπίσης εἶχαμε κάμει καὶ μιὰ ἔρευνα σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση Πλουμπίδη. Ἐδῶ παραθέτουμε μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ κείνη τὴν ἐργασία γιὰ τοὺς ἀναγνώστες τοῦ ANTI. Καὶ πρῶτα σχετικὰ μὲ τὸ «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ»: Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο εἶναι ἀπ' τὸ ἄρθρο μας δημοσιευμένο στὸν Λ. Λόγος:

Μ' ὅλον πού «εἰθίσται» ποτὲ πιά καὶ γιὰ τίποτε νὰ μὴν εὐθύνεται ἢ ἐν ἐνεργείᾳ ἡγεσία κι ὅλα τὰ κρίματα νὰ τὰ παίρνει μαζί τῆς ἢ μακαρίτισσα, ἢ περίπτωση τοῦ Ν. Π. δὲν ἀπαλάσσει τὴν μεταζαχαριαδικὴ ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ. Τὰ πόστα πού εἶχαν στὸ κόμμα πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς, ὁ ρόλος πού ἔπαιζαν κι ἡ στάση πού τήρησαν τότε ὅταν πάρθηκε ἡ ἀπόφαση γιὰ τὴν καταγγελία καθὼς καὶ ὁ τρόπος πού τὸν «ἀποκατάστησαν» δημιουργεῖ γι' αὐτοὺς μεγάλες εὐθύνες καὶ τοὺς κάνει συνυπεύθυνους τῆς παλιᾶς ἡγεσίας.

Γιὰ ἓνα τέτοιο τραγικὸ «λάθος» θὰ περίμενε κανεὶς μιὰ πραγματικὰ πανηγυρικὴ ἀποκατάσταση. Ὅμως ἐδῶ, ἀφοῦ τόσα χρόνια μπουχτήσαμε ν' ἀκούμε γιὰ τὸν πωλημένο προδότη, τὸ σκουλήκι κλπ. ἄρχισαν νὰ φτάνουν στ' ἀφτιά μας κάτι ψιθυροὶ, μιὰ φωνὴ σότο βότσε πού μιλοῦσε γιὰ τὴν ἀποκατάσταση μὲ τρόπο πού πάλευε ἢ ἀλήθεια μὲ τὸ ψέμα καὶ πού τὸ συμπέρασμα πού βγαζε κανεὶς ἦταν πῶς δὲν ἐπρόκειτο γιὰ ἀποκατάσταση, παρὰ γιὰ μετατροπὴ τῆς ποινῆς ἢ γιὰ ἓνα εἶδος ἀμνηστίας...

»Τὸ πῶς ἡ ἀποκατάσταση τοῦ

Πλουμπίδη δὲν ἦταν εὐχάριστο πρᾶγμα γιὰ τὴν ἡγεσία τοῦ ΚΚΕ, ἔξω ἀπὸ τὴν εὐγλωττῆ σιωπὴ γύρω ἀπ' τὸ ὄνομά του, τὸ δείχνει καὶ ἡ σχετικὴ φιλολογία... Ἔτσι ὁ κ. Κ. Κοτζιάς, ὁ πιὸ ἐννοημένος κομματικὸς συγγραφέας, γράφει τὸ ἔργο του «Ἐπὶ Ἑσχάτῃ Προδοσίᾳ», τὸ πιὸ ἐλλεινὸν προϊόν πνευματικοῦ κομφορμισμού, πού ἐξευτελίζει καὶ παραμορφώνει τὸν ἀγωνιστὴ καὶ στὴ θέση τοῦ πιὸ τραγικοῦ ἥρωα μᾶς παρουσιάζει ἓνα παρλιακό, παραλοϊκό, παρανοϊκὸ καὶ κλασιάρικο ἀνθρωπάριο...

»Μὰ θὰ θέλαμε νὰ ρωτήσουμε: ὑπάρχει κι ἓνας πού νὰ πιστεῦει πῶς θὰ τολμοῦσε ἀκόμη κι ὁ κ. Κοτζιάς, νὰ γράψει ἓνα τέτοιο ἔργο — κι ἀπόκοντα νὰ τὸ ἐκδώσει καὶ τὸ «Θεμέλιο» — δίχως νὰ εἶναι σίγουρος πῶς κάποιοι ὑψηλὰ ἱστάμενοι, ὅχι μόνον τὸ ἐγκρίνουν σιωπηρὰ παρὰ καὶ ὑποχρεώνονται;...

Κι ἄλλοῦ σὲ ἄλλη περίσταση γράφαμε:

«... Πῶς τολμάτε, κύριε Κοτζιά, ἐσεῖς, προοδευτικὸς ἄνθρωπος καὶ συγγραφέας, νὰ μεταχειρίζεσθε ἔτσι τὸν Ν. Πλουμπίδη, τὸν ἀσύγκριτον ἥρωα τοῦ ἀγώνα καὶ τὸ μεγαλύτερο θῦμα τῆς κατάρχεις ἐξουσίας καὶ τῆς τυραννίας; Δὲν φτάνει λοιπὸν ἡ ἐχτέλεση πού τοῦ ἔκαμαν οἱ «σύντροφοί του» δηλητηριάζοντας μεθοδικὰ ὅλες τὶς ἴνες του, δὲ φτάνει πού ἔτσι δολοφονημένο λείψανο στάθηκε ὀρθίος γιὰ νὰ ὑπερασπίσει ἴσα-ἴσα τοὺς «δολοφόνους του» καὶ νὰ βουλῶσει μὲ τὸ ἴδιο του τὸ κουφάρι τὸ φοβερὸ ρῆγμα πού οἱ ριπὲς τῆς δολοφονικῆς συκοφαντίας τοὺς ἀνοίξαν στὸ Κίνημα;... Δὲ φτάνουν ὅλ' αὐτὰ παρὰ ἐρχόσαστε σεῖς μὲ τοῦτο τὸ ἔργο σας νὰ τὸν ἐχτελέσετε γιὰ τρίτη φορὰ παραγεμίζοντας ἓνα τόσο ὠραῖο, καθάριο κι ἀτρόμητο πνεῦμα μὲ τόση ἡλιθιότητα καὶ παλαβομάρα;...»

Πῶς ἀντέδρασαν μερικὲς ἐντιμὲς συνειδήσεις, ὅταν ἡ παντοδυναμία τοῦ δόγματος ἔκλεινε τὰ στόματα

Ἀπὸ τὴν ἔρευνα σχετικὰ μὲ τὴν ὑπόθεση Πλουμπίδη, παραθέτουμε πρῶτῃ τὴ γνώμη ἐνοῦ συγχωριανοῦ του.

«Ἐξω ἀπὸ μένα καὶ τὴ γυναῖκα μου, πού ἤμαστε ἔτοιμοι νὰ πιστέψουμε ὅτιδήποτε ἄλλο παρὰ νὰ παραδεχτοῦμε πῶς τὸ κόμμα δὲν εἶχε δίκιο καὶ δὲν ἤξερε τί ἔλεγε καὶ τί ἔκανε, ὅλοι οἱ πατριῶτες μας, ὅλα τὰ Λαγκάδια, ὡς τὸν τελευταῖο δὲν πίστεψαν αὐτὴ τὴν τρομερὴ καταγγελία. Τὴν ἀπόρριψαν μὲ ἀγανάχτηση καὶ μὲ τὴν πλήρη πεποίθηση πῶς

ἦταν ψευδὴς καὶ τερατώδης».

Σ. Δ.

«Ὅλες οἱ μόδες ἀλλάζουν. Ἡ μόδα ὅμως τῆς κάθε ἐξουσίας νὰ βγάζει προδότες ὅλους ὅσους δὲν προδίδουν τὴν ἰδέα τῆς ἐλευθερίας γιὰ χάρις τῆς δὲν ἀλλάζει στὸν αἰῶνα».

Φ. Χ.

«Ὅταν ἀνοιξα τὴν ἐφημερίδα καὶ εἶδα τὴ φοβερὴ καταγγελία, ἔτρεξα ἀναστατωμένη καὶ τὴ διάβασα τοῦ σπιτονοικοκύρη μου τοῦ Γιώργη. Ὁ Γιώργης, οἰκοδόμος, τ' ἀκουσε ἀμίλητος σὰν νὰ μὴν

καταλάβαινε τίποτε, ἔπειτα τὸ στόμα του στράβωσε καὶ κάτι πῆγε νὰ εἰπεῖ, ἀλλὰ δὲν ἔβγαλε ἄχνα. Ἐπιασε τὸ στομάχι του καὶ μὲ τὰ δυνά του χέρια σὰν νὰ τὸν ἔπιασε ἀβάσταχτος, θανατερός πόνος καὶ πῆγε καὶ κουβαριάστηκε σ' ἓνα ντιβάνι».

Σ. Β.

«Ἡ εἶδηση μ' εἶχε τσακίσει. Γύρισα σκοτεινιασμένος στὸ σπῆτι καὶ τὸ εἶπα στὴ γυναῖκα μου. Στὴν ἀρχὴ μὲ κοίταξε σὰν νὰ μὴ μ' ἀναγνώριζε, σὰν νὰ τῆς μιλοῦσε κανένας τρελός. Ἐπειτα

τὰ χέρια τῆς πού κρατοῦσαν τὸ πιάτο τρεμούλιασαν, τ' ἀκούμπησε στὸ τραπέζι, κάθισε πλάι στὴν καρέκλα, ἔκρυψε τὸ πρόσωπό τῆς μὲ τὰ χέρια τῆς κι ἄρχισε νὰ κλαίει καὶ νὰ μοιρολογεῖ:

— Ἀλίμονο ἀπὸ μᾶς, τὸν δόλιο λαό, πού πιστέψαμε πῶς θ' ἀλλάξει ἡ μοίρα μας καὶ θὰ ἰδοῦμε ἄσπρη μέρα μὲ τέτοιους ἀρχηγούς...

— Μὰ δὲν εἶναι ὅλοι προδότες καὶ πωλημένοι. Τῆς εἶπα γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσω.

— Ὅλοι τοὺς εἶναι προδότες!

φώναξε σαν ύστερικά. — 'Αφού αὐτὸν ποὺ σαράντα χρόνια ἔφτυνε τὴ ζωὴ του σταγόνα-σταγόνα γιὰ τὸ κόμμα, κατάντησαν νὰ τὸν βγάλουν χαφιὲ καὶ προδότῃ δὲν ὑπάρχει σωτηρία, πᾶμε χαμένοι». Π. Α.

«Ἐμεῖς στὶς φυλακὲς Ἀβέρωφ, ὅσες εἶχαμε ὑποστῇ «εἰδικὴ με-
ταχείριση» ἀπ' τὶς «σκληρὲς» ἡ-
γέτισές μας καὶ τὶς βᾶγιες τους,
δὲν ταλαντευθήκαμε οὔτε λεπτό-
γιὰ τὴν ἀθωότητα τοῦ Πλουμπί-
δη. Τὸ βάρος ὅμως ἀπὸ τὴ σί-
γουρη, τὴ χωρὶς οὔτε σκιά ἀμφι-
βολίας, γνώση αὐτῆς τῆς ἀθωό-
τητας μᾶς συντρίψε. Ἐχω γνω-
ρίσει καλὰ τὴ φτώχεια, τὴ μονα-
ξιά, τὸ κρύο, τὴν ἐγκατάλειψη,
τὴν ἀπελπισία, ἀλλὰ ποτὲ δὲν
ἔνιωσα τόσο φτωχιά, τόσο νὰ
κρυώνω καὶ νὰ φοβάμαι, τόσο

παρατημένη κι ἀπελπισμένη ὅσο
μ' αὐτὴ τὴ γνώση.

» Ἀναλογιζόμεστε αὐτὸ τὸ φο-
βερὸ δράμα, ὅλα του τὰ στάδια
καὶ τὶς φάσεις σ' ὅλη τὴν ἀπαρη-
γόρητη διαδρομὴ του καὶ παρα-
καλούσαμε, σὰν νὰ ταν πνεύματα,
τὰ ὑψηλὰ ἰδανικὰ τοῦ ἀγώνα μας,
νὰ τοῦ παρασταθοῦν σ' αὐτὴ τὴν
πιο μεγάλη δοκιμασία ποὺ πέρα-
σε θνητός, στὴν ἀπερίγραπτη ἐγ-
κατάλειψη καὶ μοναξιά του.

» Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ «σκλη-
ρὲς» ἡγέτισές μας, ἦταν κατα-
γαναχτισμένες ἀπὸ τὴ στάση τοῦ
«προδότῃ». . . Ὅλα στὴ στάση
του τὰ βρισκαν πρόκλητικά, σύγ-
κριναν τὴν ἀπολογία του μὲ κείνη
τοῦ Μπελογιάννη κι ἔλεγαν πὼς
ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀπολογίες ξεχωρίζει
ὁ ἐπαναστάτης ἀπὸ τὸν προδότῃ.
Ἐπίσης καὶ τὸ γαρόφαλο ποὺ
τοῦ πῆγε μιὰ μέρα τὸ παιδάκι

του καὶ τὸ μύριζε μὲ μανία εἶπαν
πὼς ἦταν πρόκληση, γιατί γα-
ρόφαλο κρατοῦσε ὁ Μπελογιάν-
νης. Ἡ ἐπιστολὴ του ποὺ ἔπαιρ-
νε πάνω του ὅλη τὴν εὐθύνη θεω-
ρήθηκε σὰν ἓνα παραπάνω στοι-
χεῖο χαφιεδισμοῦ του. . .». Α. Γ.

«Σ' ἓνα μικρὸ διαμέρισμα στὴν
Ἀθήνα τὸ 1942 βρίσκονται τέσ-
σεροι ἄνθρωποι. Ὁ ἓνας εἶναι
βυθισμένος σὲ λήθαργο σὰν νὰ
βρίσκεται σὲ κωματώδη κατά-
σταση. Οἱ ἄλλοι φίλοι του συζη-
τοῦν τὸ ἐνδεχόμενο τοῦ θανάτου,
πὼς θὰ βροῦνε τρόπο νὰ τὸν κη-
δέψουν, ἄνθρωπο παράνομο, πα-
ράνομοι οἱ ἴδιοι, μέσα στὴν κα-
τεχόμενη Ἀθήνα. Καὶ ξαφνικὰ
ὁ ἐτοιμοθάνατος ἀνοίγει τὰ μά-
τια του μ' ἓνα πλατὺ χαμόγελο
καὶ γυρίζοντας λέει στὸν μακα-

ρίτη ἤδη Κωστάκη Χατζίμαλη :
«Βρὲ Κωστάκη, εἶναι ἄσκημο νὰ
πεθαίνει κανεὶς στὸ κρεβάτι». Καὶ
συμπληρώνει ἀμέσως : «Ἐ-
γὼ πάντως θὰ πεθάνω ὀρθίος»,
θέλοντας μ' αὐτὸ νὰ δηλώσει πὼς
θὰ πῆγαινε σὲ μιὰ νυχτερινὴ σύ-
σκεψη.

«Ὅλοι διαμαρτυρηθήκαμε, λέ-
με πὼς αὐτὸ εἶναι συνειδητὴ αὐ-
τοχτονία, πὼς δὲν ἔχει τέτοιο δι-
καίωμα, τέλος πὼς ἀπαγορεύεται.
Ἡ ἀπάντησή τοῦ Πλουμπίδη εἶ-
ναι νὰ σηκωθεί ἀπὸ τὸ κρεβάτι
καί, λέγοντας ἓνα λόγο ποὺ συ-
νηθίζεται στὴν Πελοπόννησο, νὰ
πάει στὴν ὁλονύχτια σύσκεψη
καὶ νὰ τὴν παρακολουθήσει βά-
ζοντας ὅλη τὴ νύχτα μπουκάλια
μὲ ζεστὸ νερὸ στὰ πόδια του».

Ἐνας φίλος τοῦ
Β. ΔΑΜΙΑΝΑΚΟΥ

Ὁ Νίκος Πλουμπίδης δὲν συμβολίζει μόνο ἠθικὲς ἀξίες, ἀλλὰ καὶ τὴ μοῖρα ἑνὸς λαϊκοῦ κινήματος.

Δημήτρης Ραυτόπουλος

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

Γεννήθηκε στὸν Πειραιᾶ τὸ 1924. Πῆρε μέρος στὴν Ἐθνικὴ Ἀν-
τίσταση (1941-1945) καὶ δούλεψε σὲ πολλὲς ἀριστερὲς καὶ δημοκρα-
τικὲς ἐφημερίδες ἀπὸ τὸ 1945. Μέλος τῆς ἰδρυτικῆς ομάδας καὶ τῆς
συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ περιοδικοῦ «Ἐπιθεώρηση Τέχνης» (1954-
1967) καὶ κριτικὸς τῆς πεζογραφίας, ἐξέδωσε τὸ βιβλίο «Οἱ ἰδέες
καὶ τὰ ἔργα» (1965). Μιὰ ἱστορικὴ ἐπιφυλλίδα του μὲ τὸν τίτλο «Ἡ
νεολαία μας στὶς ἐθνικὲς καὶ δημοκρατικὲς ἐπάλξεις» ἐκδόθηκε στὰ
ἐλληνικὰ στὸ ἐξωτερικόν. Αὐτοεξεορίστηκε στὸ Παρίσι τὸν Ἰούνιο τοῦ '67.

Ἡ ὑπόθεση Πλουμπίδη δὲν ἔρχε-
ται, κάθε φορά, τυχαῖα στὸν
προβληματισμὸ τῆς ἀριστερᾶς.
Κάθε φορά ὅμως ποὺ ἔρχεται,
κινδυνεύει νὰ μείνει στὸ ἐπίπεδο
μιάς ἀναθεώρησης δίκης (δὲν
ἐννοῶ βέβαια τῆς δίκης τοῦ
Στρατοδικείου). Ὁ ὑπότιτλός
σας στὸ τεῦχος 6 εἶναι χαρακτη-
ριστικός : Μαρτυρίες γιὰ τὸ μάρ-
τυρα.

Σέβομαι τὴν προσπάθεια αὐτοῦ
τοῦ περιοδικοῦ νὰ ἐπιβάλλει κά-
ποια νηφαλιότητα στὸ διάλογο,
ἀναγκαῖα, γιὰ τὸ ἀνέβασμα τῆς
ποιοτικῆς τοῦ στάθμης, θ' ἀπο-
φύγω λοιπὸν, ὅσο εἶναι δυνατόν
τοὺς χαρακτηρισμοὺς γιὰ τὴν
ποιότητα μερικῶν «μαρτυριῶν».

Οἱ δεινόσαυροι σαλεύουν στὸ
ὑποσυνείδητο καὶ προκαλοῦν τε-
ρατώδη «λογοτεχνικά» ὄνειρα,
ἐξομολογήσεις ναρκισσικῆς, πάν-
τα ἐκ τοῦ ἀσφαλοῦς, μὲ τὴν ἄδεια
δηλαδὴ τοῦ κομματικοῦ κατεστη-
μένου.

Δὲν μιλάω γιὰ ὅλες τὶς «μαρ-
τυρίες» ἀλλὰ γιὰ τὶς ἀπολογη-
τικὲς τῆς «κομματικότητας», τοῦ
δῆθεν ἀντιδογματισμοῦ ἢ τοῦ
δῆθεν ἀντιαναθεωρητισμοῦ. Προ-
σωπικά ἔχω ἀλεργικὲς ἀντιδρά-
σεις στὴν ἐπαφὴ μὲ τέτοιου εἴ-
δους κριτικὲς καὶ αὐτοκριτικὲς,
μὲ τέτοια κομματικότητα διανο-
ουμένων, ποὺ εἶναι ἀπλὸς καὶ
διαφανέστατος κομπορρισμός.

Ὅχι γιὰ τὴν «ὑπόθεση Πλου-
μπίδη» ἀλλὰ γιὰ τὴ λογοτεχνικὴ
τῆς ἐκμετάλλευση (στὴν κυριο-
λεξία) καὶ γιὰ τὴν κομματικὴ
ὑποστήριξη αὐτῆς τῆς λογότε-

χνικῆς ἐκμετάλλευσης, ἔχω γρά-
ψει τὴν κριτικὴ μου ἀποψη καὶ
δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ τὴν ἐπα-
ναλάβω ἐδῶ βέβαια.

Ὁ ἀπολογητὴς τῆς κομματι-
κότητας τοῦ κομπορρισμοῦ ἢ τοῦ
κομπορρισμοῦ τῆς «κομματικό-
τητας», φτάνει νὰ πεῖ στὸ τέλος
ὅτι «Ὁ Πλουμπίδης δὲν εἶναι
τραγικὸ θῦμα τοῦ δόγματος, ἀλλὰ
τῆς μισαλλοδοξίας τῶν ἀντι-
δραστικῶν κυβερνήσεων». Κατὰ
τὰ ἄλλα, σημειώνονται πότε-
πότε, ἔτσι κατὰ σύμπτωση, διά-
φορες «ἐκτροπές» ἢ «ἀπαράδε-
κτες νοοτροπίες», ποὺ τὸ κόμμα
τὶς διορθώνει μόνο του, χάρι
στὸν ὑγιᾶ ὀργανισμό του. Με-
ταξὺ ἄλλων, αὐτὲς οἱ «ἐκτροπές»
ἢ «νοοτροπίες» δίνουν τὴν εὐ-
καιρία σὲ στελέχη τοῦ κόμματος
νὰ σημειώσουν ὑψηλὲς ἐπιδό-
σεις κομματικότητας μὴ καταγ-
γέλλοντάς τις οὔτε στὸ κόμμα
οὔτε στὸ λαό. Καὶ τὸ κόμμα, μετὰ
τὴν κάθε φορά ἀνάρρωσή του,
ἀνταμείβει αὐτὴ τὴν κομματι-
κότητα, μὲ κομματικὴ ἀποκατά-
σταση τῶν θυμάτων (ὀλιγόστιχη
ἢ πανηγυρικὴ, δὲν ἔχει τόση
σημασία).

Ἀλλὰ δὲν θὰ πιαστῶ τόσο
εὐκόλα γιὰ ν' ἀντιδικήσω μὲ
κάποιους σ' ἓνα ἐπίπεδο ποὺ δὲν
μ' ἐνδιαφέρει. Θέλω νὰ πῶ κάτι
ποὺ πιστεύω οὐσιαστικὸ σὰν
ἀντίλογο.

«Υποθέσεις» σὰν τοῦ Νίκου
Πλουμπίδη δὲν ἔχουν μόνο ἠθικὸ
ἐνδιαφέρον (μεγαλεῖο ψυχῆς,
ἦθος, παλικάρι, κ.λπ.). Ὁ Πλου-
μπίδης δὲν εἶναι μόνο σύμβολο

αὐτῶν ἢ ἄλλων ἠθικῶν ἀξιών.
Συμβολίζει καὶ κάτι πολὺ γενικό-
τερο : τὴ μοῖρα ἑνὸς μεγάλου
λαϊκοῦ κινήματος, μιᾶς γενιάς.
Ἀνάμεσα στὴν ἐπιχείρηση ἠθι-
κῆς δολοφονίας τοῦ Πλουμπίδη
(πρὶν καὶ μετὰ τὴ φυσικὴ του
δολοφονία) καὶ στὸ 9,45 % τῶν
χθεσινῶν ἐκλογῶν ἢ ἀπόσταση
εἶναι πολὺ μικρότερη ἀπ' ὅσο
φαίνεται. Τὰ τάνκς χωρᾶνε ἀνά-
μεσα, ὅλα τὰ τάνκς, συμπεριλαμ-
βανομένων καὶ αὐτῶν ποὺ μπή-
κανε στὴν Πράγα τὸ '68. Καὶ
ἡ σκιά τῶν ἰδεολογικῶν καὶ
σιδερένιων τάνκς, κι αὐτὴ ἐδῶ
εἶναι.

Ἀφήνω ἀμέσως αὐτὴ τὴ γλῶσ-
σα τῶν λυρικῶν ὑπαινιγμῶν.
Νομίζω πὼς γιὰ τὶς τραγωδί-
ες Πλουμπίδη - κινήματος καὶ κι-
νημάτων - λαοῦ καὶ λαῶν ἢ
ἔρευνα καὶ ἡ συζήτηση θὰ ἔπρεπε
νὰ εἶναι κοινὴ στὴ βάση τοῦ
ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ (ἀλήθεια, τὸν
θυμόμαστε;) τῆς κοινωνιολογι-
κῆς ἐρμηνείας. Δηλαδὴ ἀκόμα κι
ἂν ἤθελα νὰ πιστέψω τὴν κομμα-
τικότητα τῶν ἀπολογητῶν ἢ τὴν
«καλογερίστικη αὐτοκριτικὴ»,
ὅπως σωστὰ τὴ λέει ὁ Στάθης
Δρομάζος (ναρκισσικὴ πάντως),
δὲν ἐξηγοῦν τίποτα.

Παραμένει ὁ μυστικισμός, ἢ
ἀντιδιαλεχτικὴ περιπτώσιολο-
γία. Ἐπομένως — κι αὐτὸ εἶναι
τὸ σοβαρὸ — δὲν μποροῦν τίποτα
ν' ἀλλάξουν. Ἴσως βέβαια νὰ
ὑπάρχουν, καὶ ἀσφαλῶς ὑπάρ-
χουν, ψυχαναλυτικὲς ἐρμηνείες,
πολλῶν σχολῶν, ἀλλὰ θὰ μᾶς
δώσουν βοηθητικὰ κλειδιά γιὰ
τὴν κατανόηση τῶν ἱστορικῶν
φαινομένων. Δὲν εἶναι ἄχρηστο
νὰ ἐπαναλαμβάνονται στοιχει-
ώδη πράγματα, π.χ. βασικὲς θέ-
σεις τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ, ὅταν
μάλιστα ἔχει προηγηθεῖ ὁ σκοτα-
δισμός τῆς διχτατορίας, κι ἀπὸ
τὴν ἄλλη μεριὰ ἢ μακαριότητα,

ὁ ὀμπορτουνισμός, ἢ ἀσυναρτη-
σία ποὺ δὲν εἶναι οὔτε κἂν ἐκλε-
χτικισμός τῶν ἀνιαρῶν ἀναλύ-
σεων, τοῦ κομματικοῦ κατεστη-
μένου.

Σ' αὐτὴν τὴ χασομικὴ φιλολο-
γία, συντήκονται σωστὲς διαπι-
στώσεις, μαρξιστικὲς ἢ μὴ, ἀπί-
θανες θέσεις χωρὶς συνέπεια καὶ
συνέχεια μὲ τὶς προηγούμενες,
δογματικὲς, ἀναθεωρητικὲς, σε-
χταριστικὲς, δεξιᾶς, οὐδέτερες
κ.λ.π. σὲ διάφορα ποσοστά, ἀνά-
λογα μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς πολι-
τικῆς ἐπικαιρότητας, στὴ δια-
μόρφωση τῆς ὁποίας εἶναι συνή-
θως ἀμέτοχη ἢ ἡγεσία τοῦ κι-
νήματος.

Καὶ μόνη ἡ ὁρολογία ἢ γενικό-
τερα ἡ γλῶσσα αὐτῆς τῆς φιλο-
λογίας προδίδει τὴν ἔλλειψη
ἐπιστημονικῆς ἐπεξεργασίας τῶν
προβλημάτων, σοβαρῆς στρατη-
γικῆς, ἀκόμα καὶ ταχτικῆς πολ-
λὲς φορές.

Κλείνω τὴν παρένθεση αὐτὴ
ποὺ μοῦ φάνηκε ἀναγκαῖα.

Γιὰ νὰ κάνουμε σοβαρὴ κρι-
τικὴ τοῦ δογματισμοῦ, τοῦ ἀνα-
θεωρητισμοῦ καὶ ἄλλων ἰδεολο-
γικῶν φαινομένων, πρέπει ν'
ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴ διερεύνηση
τῶν ταξικῶν τους προσδιορι-
σμῶν. Τὸ ἴδιο ἰσχύει κι ὅταν ὁ
ὅρος δὲν ἔχει τὴν κατάληξη
-ισμός, ἀλλὰ θέλει νὰ ἐκφράσει
ἓνα φαινόμενο ἱστορικόν, ὅπως
π.χ. «ἐκτροπὴ», «προσωπολατρία»
κ.τ.λ. Ἄν δὲν θέλουμε νὰ τὴν
κάνουμε αὐτὴ τὴν κοινωνιολο-
γικὴ κριτικὴ, σημαίνει ὅτι ἐφευ-
ρίσκουμε ὅρους ἢ χρησιμοποιοῦ-
με ὑπάρχοντες γιὰ νὰ καλύ-
ψουμε τὴν πραγματικότητα, κά-
νουμε ἓνα εἶδος ξόρκι γιὰ ν' ἀπο-
φύγουμε τὴν ἐγχείριση.

Ἡ ὑπόθεση Πλουμπίδη λοιπὸν
καὶ ἡ πολὺ μεγαλύτερη ὑπόθεση
τοῦ ἐλληνικοῦ κινήματος συνδέ-
ονται ἄμεσα μὲ τὴν ἐγκατάλειψη

της επανάστασης στη Σοβιετική Ένωση και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Δεν διατυπώνω αυτή την πρόταση σαν υπόθεση εργασίας, γιατί η σοβαρή μαρξιστική θεωρία την έχει διατυπώσει και αποδείξει από καιρό. Βέβαια, η βαθιά μελέτη των κοινωνικών δομών των «σοσιαλιστικών» χωρών και της πάλης των τάξεων στις χώρες αυτές έχει μόλις αρχίσει, αλλά δεν αμφισβητεί αυτή τη θέση, αντίθετα την επιβεβαιώνει ως τώρα.

Ο δογματισμός υπάρχει, βέβαια, όπως υπάρχει και ο αναθεωρητισμός, αλλά είναι οι ιδεολογικές εκφράσεις κοινωνικών δομών, πάλης των τάξεων και σύγχυσης στην προσπάθεια συγκάλυψης αυτής της αντισοσιαλιστικής πραγματικότητας, όπου κυριαρχεί αυτό το παράδοξο: μία

νέα τάξη που σφετερίστηκε την εξουσία της εργατικής τάξης και το κράτος της είναι σε απόλυτη αδυναμία να δώσει ανοιχτά θεσμική μορφή στην κυριαρχία της και να ομολογήσει μια νέα ιδεολογία. Γι' αυτό βρίσκεται στην ανάγκη τότε να υποστηρίξει με άκαμψία, ανάλογα με τον τομέα και τη στιγμή, τη μαρξιστική ορθοδοξία, τότε (πιο συχνά) να πράττει και θεωρητικοποιεί αντίθετα στις πιο στοιχειώδεις θέσεις και αρχές του μαρξισμού, της επανάστασης.

Σ' αυτή την ιδιόμορφη θέση της γραφειοκρατίας - κυρίαρχης τάξης οφείλεται το ιδεολογικό χάος αλλά και η βάνανυση καταπάτηση της επαναστατικής νομιμότητας, που επιβλήθηκε και στα άλλα ευρωπαϊκά κινήματα ή έγινε αντικείμενο δουλικής μί-

σησης της κομματικής γραφειοκρατίας, των κατά τόπους άπαρτσλίκ. Είναι αυτονόητο ότι η ανθρωπιά, η αξιοπρέπεια και το ήθος είναι περιφρονητές ιδιότητες μέσα σε τέτοια παρακμή. Φυσικά, για τις ήττες μιας ανερμάτιστης πολιτικής ή για την εγκατάλειψη του σοσιαλισμού και το σφετερισμό, για τις μεγάλες και τις μικρές καταστροφές, πρέπει να βρεθούν κάποιοι υπαίτιοι. Ο Στάλιν οργανώνει τη φρίκη που λέγεται «δικές της Μόσχας» και στρατόπεδα, ο Ζαχαριάδης αποδίδει την ήττα στον... Τίτο, άλλοι βρίσκουν να φταίει ο Γ. Παπανδρέου ή ο Αντρέας. Πρέπει να βρεθούν και τα εξιλαστήρια θύματα, οι «προδότες», οι πράχτορες. Έτσι δημιουργούνται οι «υποθέσεις» τύπου Πλουμπίδη. Γιατί ο άρχηγος είναι βέβαια

αλάνθαστος, δεν μπορεί να ευθύνεται για αποτυχίες και ήττες.

Αυτή πιστεύω ότι είναι η κατεύθυνση για την κριτική του συνόλου των φαινομένων του άριστερου μας κινήματος και όχι η απομόνωση των περιπτώσεων, ή η φιλολογία των -ισμών, που, έτσι μονόπλευρα, συσκοτίζουν αντί να διαφωτίζουν τα προβλήματα στις κριτικές και στις αυτοκριτικές.

Ούτε εξαντλώ βέβαια, αλλά ούτε καν θέτω (εγώ, έδω) με τη σαφήνεια που θα έπρεπε αυτό το μεγάλο πρόβλημα. (Αυτή είναι η δική μου αυτοκριτική). Το υπενθυμίζω με την ευκαιρία μιας αντιλογίας γύρω από την πραγματικά τραγική υπόθεση Πλουμπίδη, αλλά όχι μόνο Πλουμπίδη, θέλω να το υπογραμμίσω.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΡΑΥΤΟΠΟΥΛΟΣ

‘Απ’ τή στιγμή που ή υπεράσπιση πολιτικών θέσεων δίνεται στα χέρια λογοτεχνών, κάτι δεν πάει καλά...

‘Αργύρης Προκοπίδης

Να λοιπόν που ο Κώστας Κοτζιάς, αφού «έζησε ολόκληρη την 7ετία στη Μόσχα σαν πρόεδρος της ‘Αντιδικτατορικής ‘Επιτροπής των ‘Ελλήνων της ΕΣΣΔ» (αλήθεια, σε δικά της διαβήματα χρωστάμε εκείνη την πανηγυρική συμμετοχή της σοβιετικής αθλητικής ομάδας στους πανευρωπαϊκούς του 1969, τη σύμβαση για την τύρφη των Φιλίππων και όσες άλλες μου διαφεύγουν αυτή τη στιγμή έγκαρδιότητες προς το καθεστώς της χούντας;), γύρισε επί τέλους στην πατρίδα για να βάλει τα πράγματα στη θέση τους.

‘Αν, όπως εύστοχα παρατηρεί ο Στάθης Δρομάζος, κανείς δε ζήτησε απ’ τον Τάσο Βουρνά να λύσει τη σιωπή του σχετικά με την υπόθεση Πλουμπίδη, άλλο τόσο κανείς, απ’ όσο ξέρω, δε ζήτησε απ’ τον Κώστα Κοτζιά να μās υπενθυμίσει την έσωτερική πορεία του ήρωα ενός βιβλίου που είχε γράψει το 1964, δηλαδή «σε μια περίοδο που ο αναθεωρητισμός βρισκόταν στην άκμή του» (το τελευταίο, φαίνεται, πρέπει να το λάβουμε ιδιαίτερα υπ’ όψη μας για να εκτιμήσουμε όσο της αξίζει την ιδεολογική αδιαλλαξία του συγγραφέα).

Τί να υποθέσει τώρα κανείς; ‘Οτι ο Κ.Κ. βρήκε απλώς την ευκαιρία να προβάλει το βιβλίο του στους αναγνώστες του «‘Αντί», αντιπαραθέτοντάς το με «το Μηδέν και το ‘Απειρο», που, είτε το εγκρίνουμε, είτε όχι, υπήρξε πάντως μια έκδοτική επιτυχία; ‘Οχι, πρόκειται για μια εξαιρετικά ευτελή σκέψη. Μάλλον πρέπει να υποθέσουμε ότι ο Κ.Κ. έκρινε ότι επέστη πλέον ή ώρα να μās αποκαλύψει με το κύρος της αυθεντίας του πόσο ύψηλη είναι ή έννοια της «κομματικότητας», πόσο «δογματικοί οι αντιδογματικοί» και πόσο διαβρωτικός ο αναθεωρητισμός.

‘Από τη στιγμή που την υπερ-

άσπιση κάποιων πολιτικών θέσεων την αναλαμβάνουν οι λογοτέχνες, γεννιούνται βάσιμες υποψίες ότι κάτι δεν πάει καλά μ’ αυτές τις θέσεις χωρίς ν’ αποκλείεται κάτι να μην πηγαίνει καλά και με τους λογοτέχνες. Το φόρτε αυτών των τελευταίων είναι οι λέξεις, το στύλ, ή σύνθεση, γενικά τέτοια πραγματάκια. ‘Όταν απαρνιούνται αυτή την ταπεινή μοίρα τους για να τανυστούν στα ύψη του πολιτικού στοχασμού, είναι ένδεχόμενο να πετύχουν μερικά όχι ευκαταφρόνητα πράγματα: να καθιερώνονται σαν οι πιο συνεπείς διανοούμενοι, να παίρνουν καμιά φορά και παράσημα πετυχαίνουν βέ-

‘Ο Διευθυντής ‘Αστυνομίας Πανόπουλος — μέγας Κομμουνιστοφάγος — απαντά σε ερωτήσεις του Μπελογιάννη στο Στραδικείο.

βαια συγχρόνως και κάτι ακόμη, να προκαλούν θανάσιμη πλήξη σε κάθε φυσιολογικό άνθρωπο που θα επιχειρήσει να τους διαβάσει. ‘Αλλ’ αυτά είναι τα «πάθη» των λογοτεχνών, για τα οποία δεν είναι απαραίτητο να σκοτίζεται κανείς και πολύ. ‘Εκείνο που κυρίως ενδιαφέρει, είναι τα «πάθη» των πολιτικών θέσεων.

Σύμφωνα λοιπόν με τον Κ.Κ.,

υπερασπιστή τέτοιων θέσεων, ή ίδρυση νέου κόμματος, ή ανοιχτή καταγγελία των εγκληματικών ενεργειών μιας αυθαίρετης ήγεσίας, κάθε σκέψη αμφισβήτησης και αναθεώρησης καθιερωμένων σχημάτων και μεθόδων αποτελούν διαβρωτικά φαινόμενα. Ποιά επιχειρήματα προσκομίζει γι’ αυτό; Τα εξής τρία:

α. Τήν «έσωτερική πορεία» του ήρωά του, που μάλιστα τη διαιρεί σε τρία στάδια (αναρωτιόμαστε μήπως ο αριθμός τρία άπχηει κάποια καζαντζακική εκδοχή της διαλεκτικής).

β. Μερικούς ακατανόητους ά-

φορισμούς περί «δογματικών, «αδογματικών», «αντιδογματικών», «αντιχρίστων» (!) και «θρησκομανών», και

γ. Μια κατακλείδα-κορώνα στο άρθρο του, που λογοτεχνική αδεία αντιπαρέρχεται το πιο ένοχλητικό σημείο της υποθέσεως Πλουμπίδη.

Το πρώτο «πάθος» των πολιτικών θέσεων στα χέρια των λο-

γοτεχνών οφείλεται στο γεγονός ότι, όταν ο λογοτέχνης απαρνιέται την ταπεινή του τέχνη, αυτή δεν τον απαρνιέται ούτε στιγμή. Οι λέξεις, το στύλ, οι παγίδες που θα στηθούν στον αναγνώστη, όλα τα γνωστά τεράτσια της δουλειάς του θα δυναστεύουν τη συλλογιστική του, ώσπου ν’ αφήσει την τελευταία του πνοή σ’ αυτή τη γη. Θαρρεί πως τέμνει όριστικά ένα θέμα, μόνο και μόνο επειδή άφηγείται κάποια έσωτερική πορεία, για την οποία άλλωστε καμιά μαρτυρία δεν πείθει ότι δεν είναι σκέτο άποκύημα της φαντασίας του. ‘Η καλή πίστη δεν του λείπει ασφαλώς. Οι μύθοι που κατασκευάζει κανείς για να δώσει μορφή στο πιστεύω του, πριν από κάθε άλλον, γοητεύουν και πείθουν αυτόν τον ίδιο. Μυθοπλασία και άρχική πίστη συμπλέκονται έτσι σ’ έναν δεσμό τόσο άξεδιάλυτο, ώστε να του αφαιρούν την ικανότητα να ξεχωρίσει ποιο προηγείται και ποιο έπεται — άτομα με πολύχρονη θητεία στη λογοτεχνία είναι ιδιαίτερα επιρρεπή σε τέτοια μπερδέματα. ‘Ας μην τα κρίνουμε αυστηρά. Μήπως κι οι λογιστές δε φτάνουν με τα χρόνια να πιστεύουν στο βάθος της καρδιάς τους ότι τα κέρδη των εταιριών προκύπτουν απ’ τις έγγραφες που καταχωρούν στα λογιστικά βιβλία;

‘Ο άξιος όμως της λογοτεχνικής του μοίρας λογοτέχνης δε νιώθει νά’χει ξεπληρώσει το σύνολο του χρέους του σ’ αυτή, με το να πλάσει μόνο τον αποκαλυπτικό μύθο. ‘Ο πιο δεσποτικός απ’ τους δαίμονες του λογοτεχνικού πανθέου, ή λέξη, διεκδικεί τα ιδιαίτερα του δικαιώματα. ‘Ο λογοτέχνης θα καταχτήσει την έσωτερική του ειρήνη μόνο όταν ανακαλύψει και εκφωνήσει τη μία λέξη, εκείνη που

συννοήζει καίρια μύθο και θέση. Κάτω απ' την τέτοια πίεση του δυνάστη «λέξη» ο λογοτέχνης ένενήντα έννια φορές στις έκατο θα επιλέξει τη λέξη «δυνάστη» (τη λέξη, δηλαδή, που καθιερώθηκε μέσα στα πλαίσια ένός συστήματος για να αποτρέπει την ομάδα των ανθρώπων που συμμετέχουν σ' αυτό απ' την άσκηση της κριτικής τους ικανότητας) και θα ξεσκεπάσει ακριβώς μ' αυτή την επιλογή τη δεσποτική αποστολή της λέξης αυτής στη σφαίρα της πολιτικής δράσης. Τουτό είναι το δεύτερο πάθος των πολιτικών όρων — στην περίπτωση μας του όρου «κομματικότητα» — όταν πέφτουν στα χέρια της λογοτεχνίας.

Η «κομματικότητα» σαν όρος πολιτικός εκφράζει αξίες με σχετικό-ιστορικό χαρακτήρα. Δεν έχει καμιά σχέση με «τη ζωή στην τελειότερη έκφρασή της, Άννα» (ή ίδια άλλωστε ή διατύπωση «τελειότερη έκφραση ζωής» είναι κενή περιεχομένου για όποιον έχει διαμορφώσει μια διαλεκτική αντίληψη του κόσμου), ούτε μπορεί να απαλλαγεί απ' τις σχετικότητες κάθε πολιτικού όρου με ένπινομένες «έσωτερικές πορείες» και με αναφορές στην αρχαία τραγωδία. Το ζήτημα, χωρίς περιττές φιλολογίες, είναι να μάς δείξει κάποιος με τρόπο κριτικό και αναλυτικό ότι οι σχετικές αξίες του όρου «κομματικότητα» δεν έχουν ιστορικά ξεπεραστεί ακόμη (το ότι κάποτε θα ξεπεραστούν δε σηκώνει συζήτηση). Ζητάμε, ασφαλώς απ' αυτόν τον κάποιο έργο κουραστικό, αφού ανάμεσα στ' άλλα θα έχει να εξηγήσει και το πώς ή κομματικότητα επιτρέπει την ανάπτυξη της «δογματικής έκτροπής» (τι βολική διατύπωση, Χριστέ μου!) και το γιατί έδω και μερικές δεκαετίες λειτουργεί πάντα πρὸς μία κατεύθυνση, σε βαθμό που να θυμίζει έντονα το γέννημα της «ωριμότητας», που οι κάθε φορά εκπρόσωποι της άρχουσας τάξης στη χώρα μας ζητούν απ' τις λαϊκές μάζες.

Για να δούμε όμως πώς γράφεται καμιά φορά ή ιστορία, ως επανέλθουμε σ' ένα σημείο του δημοσιεύματος του Κ.Κ. για το οποίο ήδη έγινε κάποιος υπαινιγμός: την κατακλείδα-κορώνα του κειμένου του, όπου με τραγική έξαρση μάς βεβαιώνει ότι «ο Πλουμπίδης δεν είναι τραγικό θύμα του δόγματος, αλλά της μισαλλοδοξίας των αντιδραστικών κυβερνήσεων». Άν μ' αυτό ο Κ.Κ. έννοει ότι τη διαταγή στο έκτελεστικό απόσπασμα την έδωσε κάποια αντιδραστική κυβέρνηση, κανείς δε μπορεί να διαφωνήσει μαζί του. Πρώτη απ' όλους το διακήρυξε ή ίδια ή κυβέρνηση που έδωσε τη διαταγή. Αυτός άλλωστε ήταν ο περίπου όμολογημένος ρόλος των κυβερνήσεων εκείνης της εποχής, να διατηρούν άμειωτη την ένταση της μισαλλοδοξίας και του διχασμού προσφεύγοντας ακόμη και στα πιο άπεχθή μέσα: τη

φυσική εξόντωση των ήγετικών στελεχών μιας μερίδας του έλληνικού λαού. Κάτι παραπάνω: ήταν εκ των προτέρων περίπου βέβαιο πὸς όποιο στέλεχος έπεφτε εκείνη την εποχή στα χέρια των καταδικωτικών αρχών, θα περνούσε στην ήδη πολυπληθή χορεία των «ήρωικών νεκρών του κινήματος». Κι έδω ακριβώς αναφύεται ένα έννοχλητικό έρώτημα, που ο Κ.Κ. το αντιπαρέχεται, όχι ίσως από πρόθεση αλλά από άγνοια όρισμένων πραγμάτων:

Ποιός εϋθύνεται για το ότι ο Πλουμπίδης έπεσε τότε στα χέρια της ασφάλειας, για το ότι δηλαδή εξαναγκάστηκε σε μια «έξωτερική πορεία» που στο τέρμα ήταν σίγουρο πὸς βρισκόταν παρατεταγμένο το έκτελεστικό απόσπασμα;

Ο σεβασμός που οφείλουμε στη μνήμη εκείνων που πλήρωσαν με τη ζωή τους την αγωνιστική τους συνέπεια, δε νομιμοποιεί στο έλάχιστο την παραχάραξη των πραγματικών συνθηκών της δοκιμασίας των, χάριν ένός δήθεν ίερού σκοπού, να σερβίρουμε δηλαδή στο κοινό μια φιλολογική σύγκρουση στην ύψηλή σφαίρα της ήθικης. Όσα μέχρι στιγμής γράφτηκαν στις στήλες του «Αντί» σχετικά με την υπόθεση Πλουμπίδη, αφήνουν το νεώτερο αναγνώστη, αλλά κι απ' τους παλιότερους εκείνους που δεν έζησαν τα πράγματα από κοντά, με την έντύπωση ότι όλη ή ιστορία δεν είναι παρά μία άκραία σύγκρουση στη σφαίρα του αγωνιστικού ήθους, μια άναμέτρηση μεταξύ «δογματικής έκτροπής» και «κομματικότητας».

— Ο Πλουμπίδης, στα χέρια της ασφάλειας το Νοέμβρη του 1952 δέχτηκε «κατάστηθα τις ριπές της ήθικης του έκτέλεσης από την ήγεσία του κινήματος κλπ. κλπ.»

Να ποιό είναι το σενάριο που σχηματίζεται μοιραία στο μυαλό του άπληροφόρητου αναγνώστη με βάση τα κείμενα που φιλοξενήθηκαν στις στήλες σας, αλλά και εξαιτίας μιας παράλειψης και μιας ανακρίβειας του σύντομου ιστορικού που προτάσσει ή σύνταξη του περιοδικού σας στο κείμενο του Τάσου Βουρνά.

— Η ανακρίβεια: ή επιστολή Πλουμπίδη δε γράφτηκε, όπως αναφέρεται στο ιστορικό σημείωμα, όταν πιάστηκε ο Μπελογιάννης το καλοκαίρι του 1951, αλλά στις 12.3.52, αφού δηλαδή είχαν μεσολαβήσει ή δίκη και ή καταδίκη του Μπελογιάννη σε θάνατο και λίγες μέρες πριν απ' την έκτέλεσή του.

— Η παράλειψη: δε μνημονεύτηκε στο σημείωμα ότι την ανακοίνωση της ήγεςίας του Κ.Κ.Ε. που χαρακτήριζε την επιστολή Πλουμπίδη πλαστή, την άκολουθήσε άντανακοίνωση του Πανόπουλου, που διέψευδε την προηγούμενη, χαρακτήριζε την επιστολή γνήσια, το Ζαχαριάδη ραδιούργο και τον Πλουμπίδη

εύψυχο αγωνιστή.

Τι να έσήμαιναν άραγε αυτές οι άλλεπάλληλες άνακοινώσεις, που έγιναν μέσα σε διάστημα λίγων ήμερών, δημόσια και έπώνυμα, απ' τους τρεις πρωταγωνιστές του δράματος; Όπως θα δούμε άμέσως παρακάτω, ή καταγγελία του Πλουμπίδη σαν πράκτορα της ασφάλειας είχε γίνει ήδη πριν απ' τις 12.3.52. (Η δεύτερη άνακοίνωση της ήγεςίας του Κ.Κ.Ε., εκείνη που στο σημείωμα αναφέρεται ότι έγινε άμέσως μετά τη σύλληψη του Πλουμπίδη και που τον όνόμαζε άπερίφραστα χαφιέ ήταν άπλως για να πληρωθεί όπως λένε ο πανηγυρικός τύπος ή για να μη τυχόν δεν το μάθουν και οι πιο άσχετοι).

Στην πραγματικότητα ή καταγγελία ότι ο Πλουμπίδης είναι χαφιές είχε διοχετευτεί «έμπιστευτικά» σε όρισμένες τουλάχιστον απ' τις παράνομες οργανώσεις του κινήματος άρκετά πριν απ' τη μέρα που ή επιστολή του Πλουμπίδη ήρθε στη δημοσιότητα. Το περιεχόμενο της κατηγορίας άποτελείται από δύο σκέλη τελείως άνισα και κάπως άταιριαστα μεταξύ τους:

α. Ο Πλουμπίδης άρνήθηκε να συμμορφωθεί με έντολή του κόμματος να εγκαταλείψει την Ελλάδα και να παρουσιαστεί στην Κ.Ε., που είχε την έδρα της στο έξωτερικό.

β. Ο Πλουμπίδης ήταν εκείνος που είχε καταδώσει τον Μπελογιάννη στην ασφάλεια.

Δεν είμαστε σε θέση να ξέρουμε τι ποσοστό αλήθειας περιείχε και ποιά περίπλοκη υπόθεση κρυβόταν κάτω απ' το πρώτο σκέλος της κατηγορίας. Όσο για το δεύτερο, ή μεταγενέστερη άποκατάσταση του Πλουμπίδη — ως ήταν και όλιγόλογη — δεν αφήνει περιθώρια για άμφιβολίες: ήταν άπλούστατα ψέμα.

Η επίδραση της κατηγορίας μέσα στις συνθήκες της περιόδου εκείνης άποδείχτηκε διπλά καταστρεπτική.

— Πρώτο, καταρράκωσε πρακτικά το ήθικό των ίδιων των στελεχών που είχαν το κουράγιο μέχρι τότε να πλαισιώνουν τις παράνομες οργανώσεις του κινήματος κάτω από συνθήκες άφόρητης άστυνομικής παρακολούθησης. Η πρώτη φυσική σκέψη για κάθε όπαδό του κινήματος ήταν: «Αφού κι ο Πλουμπίδης άποδείχτηκε χαφιές, σε κανένα δε μπορώ νάχω έμπιστοσύνη».

— Δεύτερο, προκάθόρισε την περαιτέρω μορία του ίδιου του Πλουμπίδη, που δε μπορούσε παρά να είναι ή σύλληψή του και το έκτελεστικό απόσπασμα.

Είναι γνωστό ότι και άπλές ύποψίες μόνο αν υπάρχουν για κάποιο στέλεχος της παράνομης όργάνωσης, οι συνωμοτικοί κανόνες επιβάλλουν τη γρήγορη άπομόνωσή του, το ξήλωμα του κομματιού του μηχανισμού, που κρατούσε την επαφή μ' αυτό το στέλεχος και που κοντά στ' άλλα του εξασφάλιζε την άπόκρυψη

και την κάλυψη των στοιχειωδών βιοτικών άναγκών. Έτσι έγινε και με τον Πλουμπίδη. Άν, τώρα το στέλεχος είναι πραγματικά χαφιές, πηγαίνει σ' αυτές τις δύσκολες στιγμές στ' άφεντικά του για φρέσκες οδηγίες. Άν το στέλεχος είναι στην πραγματικότητα άθωο, του μένει να διαλέξει ανάμεσα στα έξής:

α. Να θαφτεί (κυριολεκτικά) κάπου, χωρίς να διατηρήσει καμιά επαφή με συγγενικό ή φιλικό πρόσωπο, που θα μπορούσε να του εξασφαλίσει τους στοιχειώδεις όρους επιβίωσης, ώσπου ο θάνατος νάρθει να το απαλλάξει απ' τ' βάσανα του κόσμου τούτου.

β. Να όργανώσει με τη βοήθεια ένός στενού και έμπιστου κύκλου δικών του ανθρώπων κάποιο είδος ιδιωτικής παρανομίας, που όμως οι τεχνικές της προϋποθέσεις παρομοιάζουν με την κατάσταση φυγοδικίας ένός κοινού κακοποιού. Η σύλληψη δηλαδή αναβάλλεται για ένα διάστημα, αλλά είναι τελικά άναπόφευκτη.

γ. Να συμβιβαστεί κατά όποιοδήποτε τρόπο με τις καταδικωτικές αρχές, έπαληθεύοντας έτσι εκ των ύστέρων την άβάσιμη ύποψία ή την κακοήθη συκοφαντία.

Η επιλογή του Πλουμπίδη στράφηκε τελικά στη δεύτερη λύση. Τα στοιχεία που διαθέτουμε σχετικά με τον τελευταίο χρόνο της έλευθερίας του είναι έλάχιστα: γνωρίζουμε όμως το καίριο, τη σύλληψη και την έκτέλεσή του, απ' το όποιο ή επιλογή του προκύπτει άβίαστα. Είναι ωστόσο περισσότερο από πιθανό ότι στην επιλογή αυτή δεν έφτασε μονομιάς, ότι, στο διάστημα που μεσολάβησε απ' την άπομόνωσή του ως τη σύλληψή του θάχε άμφιταλαντεύσεις και άνταπάτες. Θα πίστεψε ίσως ως ένα χρονικό σημείο πὸς κάποιος συνδυασμός λύσεων, συνωμοτικής πείρας, υπεράνθρωπης άντοχής, πείσματος μέχρις έσχάτων μπορούσε ν' άνοίξει μια τέταρτη διέξοδο. Η περιγραφή της κρύπτης του θυμίζει το «θάψιμο» της πρώτης λύσεως. Η επιστολή του στους δικηγόρους του Μπελογιάννη δεν ήταν, όπως μάλλον φαίνεται να έννοει το σύντομο ιστορικό σας, πράξη που την υπάγόρευσε το πνεύμα της συντροφικότητας και της αϋτοθυσίας (έντελώς άχρείαστης άλλωστε, αφού ο Μπελογιάννης — κι ο ίδιος ο Πλουμπίδης άργότερα — δεν καταδικάστηκαν για συγκεκριμένη δράση, αλλά μόνο επειδή ήταν κομμουνιστές), αλλά άπόπειρα ν' άνοιχτεί ένας τέταρτος δρόμος.

Οι «άνιδεοι Άντιοχείς» διάβαζαν σ' αυτή την επιστολή «πρὸς τους κ.κ. Τσουκαλάν και Γαλαϊον...», «ο Μπελογιάννης...»

Οι «μυημένοι γνωρίζανε για ποιόνα έγράφησαν οι στίχοι». Για τον ίδιο τον Πλουμπίδη, ο όποιος, σύμφωνα με μια έρμηνεία που το γεγονός της άποκατάστασής του μάς την επιτρέπει, θα πρέπει μέσα στην άγριότητα των

συνθηκών που του δημιουργούσε ο διπλός κλοιός της κομματικής απομόνωσης και της αστυνομικής καταδίωξης να βρήκε αυτό τον έμμεσο τρόπο — τη γνωστή επιστολή — για ν' αποδείξει στα μέλη του κόμματος την αθωότητά του — υποδεικνύοντάς τους κίελας έξ αντιδιαστολής τη μόνιμη έστία τραμπουκισμών, τυχодиωκτισμών και αυθαιρεσίας μέσα στο κίνημα — και ν' αποκαταστήσει έτσι την έμπιστοσύνη και τη σύνδεση μαζί τους, που άλλη κατάληξη λογικά δεν μπορούσε να έχει παρά τη χειραφέτηση του κινήματος στο έσωτερικό, απ' το δεσποτισμό της ήγεςίας του έξωτερικού. Κι αυτά χωρίς να δίνει λαβή στους τρίτους να αντιληφθούν τα «έν οικω» του κινήματος. Τέτοιες έρμηνείες όμως την έποχή εκείνη ήταν άδιανόητες. Η άπλήρηση της επιστολής Πλουμπίδη στον κόσμο προς τον όποιο κατά βάθος άπευθυνόταν υπήρξε το άκριβώς αντίθετο από κείνο που αυτός έπεδίωκε και γι αυτό υπεύθυνη είναι ή έννοια της κομματικότητας. Η κομματικότητα δεν κάνει διάκριση στους λόγους, τις μεθόδους ή τα άλλοθι που χρησιμοποιεί κάποιος για να φέρει στη δημοσιότητα μια έσωκομματική υπόθεση· άπαγορεύει κάθε δημοσιότητα νέτα-σκέτα. Απ' όλη την ιστορία της επιστολής Πλουμπίδη οι «προς ους» σέ τουτό το σημείο στήριζαν την κρίση τους κι έτσι άντι το περιεχόμενο της επιστολής ν' άποκαταστήσει στη συνείδησή τους την έμπιστοσύνη προς το συντάκτη της, ή ίδια ή ύπαρξή της σταθεροποίησε την άποδοχή του ότι ή έναντίον του κατηγορία ήταν σωστή. Το συμπέρασμα βασιζόταν σ' ένα συλλογισμό άπλοϊκό, σατανικό και πρό παντός άποτελεσματικό, που διέθετε δηλαδή όλα τα χαρακτηριστικά του πιο άξεστου φανατισμού: «μόνο ένας πραγματικός χαφιές θα μπορούσε να βρεί έναν τόσο έξυπνο τρόπο για να παραβιάσει μια βασική άρχή της κομματικότητας».

Το πράγμα έχει και τη συνέχειά του. Ο Ζαχαριάδης άντέδρασε άμεσα με τη γνωστή ανακοίνωση ότι ή επιστολή ήταν πλαστή και ο Πλουμπίδης άρρωστος σέ σανατόριο του έξωτερικού. Ας κάνουμε μερικές σκέψεις γύρω απ' αυτή την ανακοίνωση. Σέ ποιους άπευθυνόταν; Με τον τρόπο που έγινε οι παραλήπτες της δεν ήταν δυνατό να περιορίζονται σ' ένα προκαθορισμένο κύκλο. Να κάνουμε είκασίες σχετικά με τις πιθανές επιδιώξεις του συντάκτη της; Δεν είναι αυτές, ούτε αυτές που βασικά ενδιαφέρουν — έξ άλλου ο τελευταίος είναι και μακαρίτης πιά και δέ θα μπορούσε να μάς διαψεύσει. Ας κοιτάξουμε καλύτερα να έντοπίσουμε εκείνον που άντικειμενικά μπορούσε να είναι ο ουσιαστικός παραλήπτης

της ανακοίνωσης. Έκείνον δηλαδή που θα μπορούσε να ώφεληθεί απ' αυτή. Έκείνον που θα συγκέντρωνε τούτες τις προϋποθέσεις:

α. συγκεκριμένο και σπουδαίο ένδιαφέρον για την υπόθεση
β. δυνατότητα να βγάλει ξεκάθαρα συμπεράσματα απ' το περιεχόμενο της ανακοίνωσης.

Απ' τοους δυνατός παραλήπτες της ανακοίνωσης:

α. Οι παράνομες οργανώσεις του κόμματος είχαν βέβαια έντονο ένδιαφέρον για την υπόθεση Πλουμπίδη. Το περιεχόμενο ώστόσο της ανακοίνωσης περισσότερο σέ σύγχυση παρά σέ ξεκάθαρα συμπεράσματα μπορούσε να τις όδηγήσει. Αφού είχαν ήδη «έμπιστευτικά» ενημερωθεί, εκείνο που περίμεναν απ' την ήγεςία ήταν μια δημόσια άπερίφραστη καταγγελία του προδοτι-

ματος. Ήξερε ότι ο Πλουμπίδης δεν ήταν πράκτοράς του. Ήξερε ότι ή επιστολή του Πλουμπίδη ήταν γνήσια, αφού δεν την είχαν συντάξει οι ύπηρεσίες του κι άφού το άρχείο των δακτυλικών άποτυπωμάτων ύπαγόταν στη δικαιοδοσία του. Εύκολα μπορούσε να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι κι ή δεύτερη πληροφορία της ανακοίνωσης — ότι ο Πλουμπίδης δέ βρισκόταν στην Ελλάδα — έσήμαινε το άκριβώς άναποδο.

Ο Πανόπουλος, παλιά καρβάνια στη δίωξη του κομμουνισμού, δεν πρέπει να δυσκολεύτηκε πολύ στο να άποκρυπτογραφήσει το πλήρες νόημα του μηνύματος. Θα κατάλαβε ότι ο Πλουμπίδης παραμερίστηκε, άπομονώθηκε, στερήθηκε την προστασία της όργάνωσης, μετατέθηκε στην κατάσταση του άζή-

Στη δίκη Μπελογιάννη, ο Ραχιτζής, Διευθυντής της Ασφάλειας.

κού ρόλου του Πλουμπίδη κι όχι μια μισερή διάψευση που το περιεχόμενό της έδινε άφορμή σέ άμφιβολίες.

β. Για το ένδιαφέρον και τις δυνατότητες συναγωγής συμπερασμάτων των εύρυτέρων στρωμάτων των όπαδών του κινήματος εκείνη την έποχή καλύτερα να μην κάνουμε συζήτηση.

γ. Ο άντικειμενικός ουσιαστικός παραλήπτης της ανακοίνωσης έκανε, την εμφάνισή του από των στηλών των έφημερίδων και μάλιστα αυτοβούλως και άνευ ύπαιτίου βραδύτητας. Ο Πανόπουλος — άλλος μακαρίτης αυτός — ήταν άκριβώς εκείνος που συγκέντρωνε και τις δυο προϋποθέσεις του ουσιαστικού παραλήπτη:

— Το ειδικό και έντονο ένδιαφέρον του για την υπόθεση είναι δεδομένο.

— Αλλά ήταν κι ο μόνος που μπορούσε να βγάλει ξεκάθαρα συμπεράσματα απ' την ανακοίνωση, γιατί μόνο αυτός (έκτός απ' το συντάκτη βέβαια) ήξερε την άλήθεια σχετικά μ' όλα τα ουσιώδη δεδομένα του προβλή-

για παρόμοιες μελλοντικές άποπειρες — ήταν να αναλάβει δημοσία μια οίονει υπεράσπιση της πλευράς Πλουμπίδη. Η ανακοίνωση που έκανε ήταν απ' αυτή την άποψη άριστοτεχνική. Με ύφος γενναιόφρονος άντιπάλου παραδεχόταν την εϋθύτητα, την εϋψυχία και πρό παντός την άκλόνητη άφοσίωση του Πλουμπίδη στον κομμουνισμό. Έφταναν αυτά για να πεισθεί κι ο πιο άνοτάκτος — απ' τα λόγια του ίδιου του ταξικού έχθρου — πόσο σωστή ήταν ή κατηγορία που διατύπωσε ή ήγεςία. Σύγχρονα ο Πανόπουλος άφηνε καλού-κακού (ο καλός αστυνομικός ποτέ δεν παραιτείται απ' την έλπίδα να διαφθείρει και την πιο έντιμη συνείδηση) κι ένα παράθυρο άνοιχτό προς την κατεύθυνση του Πλουμπίδη. Το ύφος ήταν τέτοιο που θα μπορούσε να έσήμαινε και: «πατριωτάκι Νίκο, πάντα ύπάρχει καιρός για μια είλικρινή συζήτηση μεταξύ μας».

Οι ανακοινώσεις του Κ.Κ.Ε. και του Πανόπουλου πρέπει να βοήθησαν τον Πλουμπίδη να άναγνωρίσει χωρίς αυταπάτες τα σημεία των καιρών. Θα είδε καθαρά ότι κάτω απ' τις τότε συνθήκες που τις καθόριζαν απ' την μεριά της άντίδρασης ο άχαλίνωτος άντικομμουνισμός κι απ' τη μεριά του κινήματος ή δογματική άσυδοσία, ή χάραξη ενός τεάρτου δρόμου, που θα όδηγούσε το κίνημα στην έξυγίανση και τον έαυτό του στη δικαίωση, ήταν άδύνατη. Κι από κείνη τη στιγμή ουσιαστικά σώπασε. Διάλεξε τη λύση νούμερο δύο, προσπαθώντας άπλως να μεταθέσει όσο γινόταν το χρονικό σημείο μηδέν — σ' αυτό τον βοήθησε άρκετά ή άσκητική άγωγή του.

Αυτοί είναι οι συλλογισμοί που δέ μάς έπιτρέπουν να δεχτούμε τις κατηγορηματικές διατυπώσεις του Κ.Κ. ότι:

α. «Ο Πλουμπίδης δεν είναι τραγικό θύμα του δόγματος, αλλά της μισαλλοδοξίας των άντιδραστικών κυβερνήσεων». Στα δολοφονικά χέρια των τελευταίων τον έστειλε με σιδερένια άναγκαιότητα ή λειτουργία του πρώτου.

β. «Ο Πλουμπίδης είναι τραγικός ήρωας — με την έννοια της άρχαίας τραγωδίας — που διδάσκει και λυτρώνει». Τον Κ.Κ. τουλάχιστον δεν τον δίδαξε τίποτα. Έχουμε άντίθετα κάθε δικαίωμα να πιστεύουμε ότι κάτω από λιγότερο άπαγορευτικές συνθήκες ο Πλουμπίδης θα προχωρούσε άποφασιστικότερα σέ κάποιον απ' τοους κατά Κ.Κ. «άντικομματικούς δρόμους» και ίσως άνζούσε δέκα χρόνια μετά απ' την πολιτική του δολοφονία να συγκαταλεγόταν μεταξύ αυτών που έξοργίστηκαν με το «τρίτο στάδιο της έσωτερικής πορείας, του ήρωα» του Κ.Κ.

ΑΡΓΥΡΗΣ ΠΡΟΚΟΠΙΔΗΣ

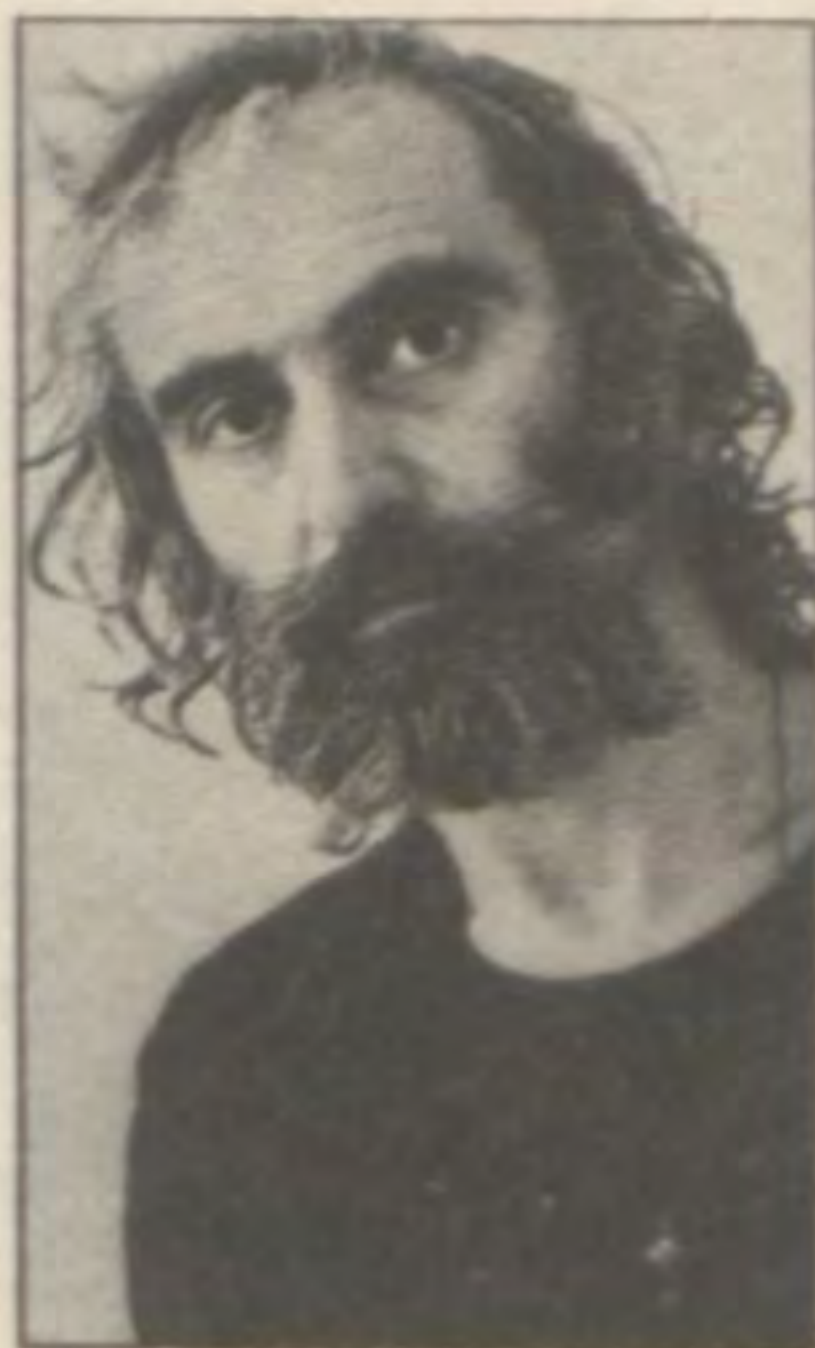
Κεντρική διάθεση του ANTI, για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλείο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

Κεντρική διάθεση για τα βιβλιοπωλεία Βορείου Ελλάδος:
Βιβλιοπωλείο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Πολλαπλές θέσεις τῆς πολιτιστικῆς δραστηριότητας

Τοῦ γλύπτη Θόδωρου

Ὁ Θόδωρος γεννήθηκε στὸ Ἀργίριο, ὅπου τελείωσε τὶς γυμνασιακὲς σπουδὲς του. 1952 - 57 σπουδὲς γλυπτικῆς στὴ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν Ἀθηνῶν. 1959 - 62 σπουδὲς στὴν Ecole des Beaux-Arts τοῦ Παρισιοῦ μὲ κρατικὴ ὑποτροφία. Παράλληλα ἀσχολεῖται μὲ μελέτες Urbanisme. Ἀπὸ τότε ζεῖ καὶ ἐργάζεται στὸ Παρίσι. Ἀτομικὲς ἐκθέσεις: 1965 Centre Culturel National, Aix-en-Provence, 1966 Maison de la Culture, Amiens, 1969 Νέα Γκαλερί Ἀθήνα, 1969 Kennedy-Hall Ἀθήνα. Ὁμαδικὲς ἐκθέσεις: Biennale de Sao Paulo 1963, Biennale d' Alexandrie 1963, Biennale de Paris 1965, Sculpture Contemporaine, Musée du Havre 1962, III Exposition Internationale de Sculpture Contemporaine Musée Rodin Paris 1966, Art Hellénique Contemporain Musée Rath Genève

1967, L'Age du Jazz Musée Galliera Paris 1967, Les Assises du Siècle Contemporain Musée des Arts Décoratifs Paris 1968, Exposition Universelle de Montréal 1967, Παναθήναια Παγκοσμίου Γλυπτικῆς Λόφος Φιλοπάππου Ἀθήνα 1965. Salons: Réalités Nouvelles Paris 1961-66, Jeune Sculpture 1962-68, Des Comparaisons 1964-67. Galeries: Claude Bernard Paris La Main 1965, D. Anderson Paris Noir et Blanc 1965, Grosvenor Gallery London September International 1964, J. Ranson Offerings Inattendus 1966, Le Jardin de la Sculpture Vaux-de-Cernay 1967, 1969 Sculpture Contemporaine Tananarive Madagascar κλπ. Βραβεῖα: 1965 Prix Rodin στὴν IV Biennale de Paris, 1966 Πρῶτο Βραβεῖο Γλυπτικῆς τῆς Στέγης Καλῶν Τεχνῶν.

Αὐτὸ πού μὲ σπρώχνει νὰ μιλήσω αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι πὼς τὰ πράγματα πᾶνε πολὺ γρήγορα — τόσο γρήγορα πὺ μὲ τὴ συμπίεση ὑπάρχει κίνδυνος νὰ γίνουν ἀπλουστεύσεις καὶ νὰ παρθοῦν ἀποφάσεις πὺ θὰ στήσουν στεγανὰ πλαίσια καὶ σχήματα, πὺ θὰ μπλοκάρουν τὸν δημιουργικὸ διάλογο καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέπουν νὰ ἐξελιχτεῖ ἡ πολιτιστικὴ διαδικασία ἐλεύθερα.

Οἱ καθιερωμένες (καὶ κατεστημένες) μορφὲς ἔκφρασης εἶναι «κατανοητὲς» ἀπὸ τὸ εὐρὺ κοινὸ (καὶ ἐλεγχόμενες). Γι' αὐτὸ θεωροῦνται πιὸ ἀποτελεσματικὲς γιὰ τὴ διοχέτευση τοῦ «πολιτικοῦ μηνύματος», ἐνῶ οἱ «ἄλλες» ἀπορρίπτονται ὄχι μόνο ὡς περιττὲς ἀλλὰ πολλὲς φορὲς ὡς «ἐπικίνδυνες» πολιτικὰ ἢ «ὑποπτές». Μιὰ τέτοια νοοτροπία ἔχει ρημάξει τὴν καλλιτεχνικὴ δραστηριότητα στὸν τόπο μας, ὅπου βλέπουμε οἱ πολιτικὲς «ἀγαθὲς προθέσεις» νὰ ἐκφράζονται μόνο μέσα ἀπὸ σίγουρες καὶ καθιερωμένες μορφὲς ἔκφρασης.

Γιὰ πρωτοτυπίες εἴμαστε τώρα; καὶ ὅμως.

Γιατὶ ἂν ἡ τέχνη πὺ «μεταφέρει» στὸ εὐρὺ κοινὸ τὸ πολιτικὸ μήνυμα εἶναι ἀπαραίτητη καὶ σημαντικὴ, ἄλλο τόσο σημαντικὲς μπορεῖ νὰ εἶναι (μὲ πολιτικὰ κριτήρια) καὶ ἐκεῖνες οἱ ἐκφράσεις τῆς τέχνης πὺ σκάβουν καὶ ἀναμοχλεύουν τὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα ἔξω ἀπὸ τὰ γνωστὰ καὶ καθιερωμένα μονοπάτια ἐπικοινωνίας ἢ πὺ ἀμφισβητοῦν κατεστημένα σχήματα καὶ μορφὲς ἔκφρασης, κάνοντας ἔτσι ἄμεση κοινωνικὴ κριτικὴ (καὶ μὴ μὺ πείτε πὺς ἡ ἀμφισβήτηση εἶναι ἡ «πολυτέλεια» τῆς ἀστικῆς τάξης).

Δὲν θέλω νὰ παραγνωρίσω τὶς τεράστιες ὑπηρεσίες πὺ πρόσφεραν στὴν πολιτικὴ συνειδητοποίηση τοῦ κοινοῦ μορφὲς καλλιτεχνικῆς ἔκφρασης πὺ «ἐντάσσονται» στὰ μαζικὰ μέσα ἐπικοινωνίας (ἐφημερίδα, δίσκος γραμμοφῶνου κλπ.) ὅπως τὰ γελοιογρα-

φικὰ σχόλια πὺ ἔφταναν καθημερινὰ στὸ εὐρὺ κοινὸ καὶ ὁ δίσκος γραμμοφῶνου πὺ μὲ τὴν ποίηση καὶ μουσικὴ ζέστανε τὰ σκοτεινὰ χρόνια τῆς ἐπταετίας. Τέτοιες διαπιστώσεις πρέπει νὰ μείνουν στὸ μέγεθος τῆς ἱστορικῆς σημασίας τους καὶ κάθε διαφορετικὴ ἄποψη ἂς μὴ θεωρηθεῖ ὑπονόμηση ἢ μείωσή τους ἀλλὰ ἐνίσχυσή τους (ἐφόσον γίνεται στὸ ξεκάθαρο φῶς τοῦ διαλόγου).

Ἐδῶ φτάνουμε σὲ ἓνα βασικὸ πρόβλημα, σὲ μιὰ ἀντίφαση, πὺ ὅσο μένει ἀξεδιάλυτη καὶ δὲν φωτίζεται μὲ τὸν διάλογο, θὰ ἀκίνητοποιεῖ τὴν πνευματικὴ μας ζωὴ. Ἡ ταῦτιση τοῦ «ἀριστεροῦ» μὲ μιὰ ὀρισμένη αἰσθητικὴ ἄποψη διευκολύνει τὴν πολιτιστικὴ πὺ λ ω σ η πὺ γίνεται φρένο στὴ βαθύτερη συνειδητοποίηση καὶ κατανόηση τῶν προβλημάτων μας. Κάθε μονοπάτιο, ἀπὸ ὅπου κι ἂν προέρχεται, καταστρέφει τὶς προϋποθέσεις τοῦ διαλόγου — πὺ παραμένει ἡ μόνη εἰρηνικὴ διέξοδος — καὶ ξέρουμε πὺς ἡ πὺ λ ω σ η οδηγεῖ στὴ ρήξη. Καὶ θὰ ἦταν λάθος νὰ χτίζουμε μὲ τὴν πὺ λ ω σ η μικρότερα «τείχη», ὅταν ὑπάρχουν μεγαλύτερα καὶ συγκεκριμένα μέτωπα.

Ἡ σύγχυση αὐτὴ ἔχει τὶς ρίζες της στὸν πολιτιστικὸ πουριτανισμό πὺ θεωρήθηκε κάποτε ὡς πολιτικὴ ἀναγκαιότητα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση συγκεκριμένων ἱστορικῶν συνθηκῶν. Ἀλλὰ ἀπὸ τότε ἔχει τρέξει πολὺ νερὸ κάτω ἀπὸ τὶς γέφυρες τῆς ἱστορίας.

Ἀλλωστε δὲν βρίσκω πὺς εἶναι ἀπαραίτητο ἡ τέχνη νὰ ἐκφράζει μόνο τὴν «πλειοψηφία». Ὑποθέτω πὺς εἶναι ἐξίσου σημαντικό νὰ διατηρεῖ τὸ δικαίωμα καὶ τὸ κουράγιο ἔκφρασης τῆς μειοψηφίας — καὶ μὴ γίνεται σύγχυση τῆς μειοψηφίας μὲ τὴν «ἐλίτ». Γιατὶ ἂν ἡ ἐλίτ βρίσκεται στὴν κορυφὴ μιᾶς ἱεραρχημένης — πολιτικὰ, οἰκονομικὰ — κοινωνίας, ἡ μειοψηφία βρίσκεται συνήθως στὴ βάση. (Καὶ τέτοια ἦταν ἡ περίπτωση τοῦ μπουζουκιοῦ πρὶν εἴκοσι χρόνια, μέχρι

νὰ γίνει «καθολικὴ» ἔκφραση). Τὸ κοινὸ (ὁ λαὸς) δὲν εἶναι ὁμοιόμορφη μάζα πὺ μεταφράζεται σὲ νούμερα στατιστικῆς, εἶναι κάτι περισσότερο.

Ἀντὶ λοιπὸν νὰ γίνει στόχος ἡ ἐσωτερικὴ διαμάχη (τῆς τέχνης) γιὰ οἰκειοποίηση τῆς πολιτικῆς ὀρθοδοξίας, θὰ ἦταν προτιμότερο, ὑποθέτω, νὰ πλουτιστεῖ ἡ πολιτιστικὴ δραστηριότητα μέσα ἀπὸ τὶς πολλαπλὲς θέσεις καὶ ἀντιμετωπίσεις τῆς πραγματικότητας. Ἀντὶ νὰ φτωχαίνουμε τὴν τέχνη (καὶ τὴν πολιτικὴ) μέσα σὲ φόρμουλες καὶ ἄγονες ἀντεκδικήσεις, ἂς τὴν πλουτήσουμε μὲ τὴν ποικιλία τῆς προσωπικῆς ἐμπειρίας καὶ τὸ πλάτος τοῦ προβληματισμοῦ της. Θὰ εἶναι κέρδος γιὰ ὅλους ἂν μπορέσουμε νὰ ἀξιοποιήσουμε τὸ δημιουργικὸ δυναμικὸ (σημαντικὸ κεφάλαιο) πὺ διαθέτει ὁ τόπος μας.

Ὑστερα τὸ στήσιμο στεγανῶν ἀνάμεσα σὲ ἀνθρώπινες δραστηριότητες μὲ τὴν «εἰδικότητα» (ἐλπίζω ἡ πολιτικὴ νὰ μὴν καταντήσῃ στεγανὴ «εἰδικότητα») μπλοκάρει τὴν ἀμοιβαία δημιουργικὴ κριτικὴ, πὺ εἶναι ὁ συντελεστὴς κάθε ἀλλαγῆς, καὶ ἐνισχύει τὶς δυνάμεις τῆς συντήρησης.

Ὅλα αὐτὰ τὰ περισπούδαστα λόγια ἦταν γιὰ νὰ πῶ πὺς ΤΩΡΑ εἶναι καιρὸς νὰ θέσουμε ἀνοιχτὰ τὰ πολιτιστικὰ προβλήματα — μαζὶ καὶ παράλληλα μὲ τὰ ἄλλα — μπροστὰ στὸ ὄριμο πλέον κοινὸ μας. Ἀς μὴν περιμένουμε τὸν «χρυσὸν αἰῶνα», κι ἂν ἔρθῃ κι αὐτός, τόσο τὸ καλύτερο, θὰ κάνουμε κι ἄλλους Παρθενῶνες. Μέχρι τότε ἂς κάνουμε κάτι στὰ μέτρα μας.

... Καὶ μὴ μὺ πείτε πὺς πολιτικολογῶ καὶ δημοσκοπῶ, γιατί ἐδῶ μιλῶ γιὰ τέχνη, γιὰ νὰ μὴν πῶ κάνω τέχνη ...

Θόδωρος 19 Ὀκτ. 1974

Υ. Γ. (θὰ ἐκτιμοῦσα ἰδιαίτερα κάθε ἀπάντηση, διαφωνία ἢ διαφοροποίηση, στίς ἀπόψεις πὺ διατύπωσα).

«ΑΝΤΙΜΥΘΟΣ V»

Καταλύτης - θεμέλιο για τὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ καλλιτεχνικὴ πορεία.

Ὁ προβληματισμὸς στὸ χῶρο τῆς τέχνης εἶναι κάτι ποὺ συνεχῶς παίρνει μεγαλύτερες διαστάσεις. Ἡ κριτικὴ καὶ ἡ αὐτοκριτικὴ τῆς συμβολῆς τῶν καλλιτεχνῶν σὲ μορφές καλλιτεχνικοῦ κατεστημένου καὶ τὸ μέτρο τῆς εὐθύνης τους ἐπιβάλλεται νὰ γίνεи. Στὶς σελίδες αὐτὲς τοῦ ANTI θὰ μπορούσε νὰ ἀρχίσει μιὰ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων σχετικὰ μὲ τὰ προβλήματα καὶ τὶς παγιωμένες ἢ λαθεμένες ἀντιλήψεις τοῦ καλλιτεχνικοῦ χώρου καθὼς καὶ προτάσεις γιὰ μιὰ σωστὴ διάδοση τῆς τέχνης σὲ εὐρύτερα στρώματα λαοῦ. Σὰν ἀρχὴ παραθέτουμε ἓνα κείμενο τοῦ Θόδωρου γραμμένο γιὰ τὸ ANTI στὶς 19 Ὀκτωβρίου καὶ ἓνα κείμενο τῆς Σοφίας Σβορώνου γιὰ τὸν Γιώργο Τούγια ποὺ προοριζόταν γιὰ τὴν ἐκθεσὴ τοῦ Τούγια σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἀργύρη Κουνάδη «ΑΝΤΙΜΥΘΟΣ». Θίγουνε καὶ τὰ δύο ἀρκετὲς πλευρὲς τοῦ μεγάλου θέματος.

Τί εἶναι ὁ ἀντίμυθος I.

- Διαπίστωση γιὰ τὸ παρόν, πρόταση γιὰ τὸ μέλλον.
- Τέχνη στὴν πιὸ προχωρημένη της ἐκφραση.
- Ἡ ἱστορικὴ παρουσία τῆς Ἑλλάδας στὸ «γίγνεσθαι». Αὐτὸ τὸ γίγνεσθαι ποὺ σήμερὰ ἔχει ἓνα σύγχρονο πρόσωπο στὴν Ἑλλάδα (ὅπως καὶ σὲ κάθε χῶρο τοῦ μεταβιομηχανικοῦ τεχνολογικοῦ καὶ καταναλωτικοῦ συστήματος), καὶ ποὺ αὐτὸ τὸ σύγχρονο πρόσωπο θὰ ἔπρεπε καὶ θὰ μπορούσε νὰ τὸ διαμορφώσει στοὺς χώρους

ποὺ δὲν ἔχουν «ἄμεσα» ὑποταγεῖ στὸ «σύστημα», ὅπως ἡ τέχνη καὶ ἡ πνευματικὴ δραστηριότητα στὸ σύνολό της.

— Δριμὺ καὶ σαφὲς κατηγορῶ γιὰ κείνους τῆς πνευματικῆς ἡγεσίας ποὺ ἐπιτρέπουν κι ἀκόμα περισσότερὸ συντελοῦν λόγω θέσεων, στὴν οἰκειοποίηση ἀπὸ τὸ σύστημα καὶ τὴν ἀποδυνάμωση κάθε... «νέας κοινωνικοπολιτιστικῆς ἀνάπλασης καὶ πρωτοπορίας, κάθε ἐλπιδοφόρου ἀνανεωτικοῦ αἰτήματος ἀλλαγῆς».

— Πίστη ὅτι ἡ ἐντόπιση καὶ ἀνάλυση τοῦ προβλήματος καὶ ἡ διαπίστωση τῆς ἐλληνικότητάς του (τῆς ἐλληνικῆς ιδιοτυπίας του στὴν Ἑλλάδα), θὰ ἀνοίξει τὸν δρόμο στὴν ἀντιμετώπιση καὶ τὴ λύση του.

Ὁ Τούγιας ἠθελήμενα ἐνδίδει στὴ χρησιμοποίηση αὐτῶν τῶν ἰδιῶν ὑλικῶν προϊόντων τοῦ συστήματος (πλαστικὸ - μηχανήμα - δίσκος), γιὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσει σὲ ριζικὴ διάσταση μ' αὐτό, δείχνοντάς μας τοὺς κινδύνους καὶ τὴν πολιτιστικὴ ἀθλιότητα στὴν ὁποία μᾶς ἔχει ὑποδουλώσει: παρερμηνεῖα καὶ καπηλεία ἐννοιῶν, ὅπως «ἐλληνικότητα», «παράδοση», «ρίζες», «λαϊκότητα», κι ἀκόμα προοδευτικότητα, σύγχρονες θέσεις κλπ.

Τί εἶναι ὁ ἀντίμυθος II.

— Καλλιτεχνικὸ φαινόμενο: Ἰσχυρὴ γλυπτικὴ γραφὴ, σπονδυλωτὰ ἀρθρωμένη, ποὺ τὴν οὐσία καὶ τὸ ρόλο της θὰ ἀναλύσουμε πάρα κάτω.

— Λόγος: ἐνσωματωμένος σ' αὐτὴν σὲ 40 φωτεινὲς διαφάνειες (Slides), καὶ αὐτόνομη παρουσία τῆς μουσικῆς τοῦ Κουνάδη ποὺ, ἔξω ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς τοπογραφικοὺς της χώρους, «ἐνεργεῖ» μέσα στὴ Γκαλερί, παράλληλα καὶ συνεννοημένα μ' ὅ,τι ἄλλο συμβαίνει ἐκεῖ μέσα (γλυπτὸ - προβολές), καὶ ὁλοκληρώνει τὴ σύνθετη καλλιτεχνικὴ διαδικασία.

Σὰν φαινόμενο, θὰ κρίνουμε τὸν ἀντίμυθο τοῦ Τούγια εἰκαστικά. «Βλέπουμε» τὸν ἀτέλειωτο κατάσπρω ἐφιαλτικὸ «ἀγώγ» του (τὸ ὄργανο - χωνευτήρι) νὰ ἐκτυλίσσεται μπρὸς στὰ μάτια μας, νὰ τρυπάει, νὰ διαπερνᾷ ἐγκάρσια - ὀριζόντια τὴν τσιμεντένια φυλακὴ τῆς πόλης, νὰ φαρδαίνει, νὰ ὀγκοῦται (γιὰ νὰ χωρέσει ἀδηφάγος ὅλο καὶ πιὸ πολλὰ), νὰ πέφτει βαρὺς, νὰ στενεύει, νὰ στρίβει, νὰ μᾶς ἀκολουθεῖ παντοῦ, καὶ νὰ μᾶς ὁδηγεῖ - ποῦ; Ὁ Τούγιας τὸν σταματᾷ σὲ κάποια μίζερα συντρίμια, τραγικὲς μαρτυρίες «παθητικὰ» ἀνθρώπινης ζωῆς καὶ πάνω ἀπ' ὅλα «παθητικὰ ἐλληνικῆς» ζωῆς. Ἀλήθειες καὶ ἀνάγκες καὶ δυνάμεις ζωῆς ποὺ ρουφήχτηκαν, πολτοποιήθηκαν, ἀναπλάστηκαν καὶ μᾶς ξαναγύρισαν, ἔτσι κάπως σὰν «βιομηχανικὰ κατάλοιπα» τῆς βιομηχανίας

«κουλτούρα - κατανάλωση» — ευαισθησίες μιᾶς ἄλλης ἐποχῆς. Σὰν καλλιτεχνική διαδικασία θὰ ζήσουμε τὸν «Ἀντίμυθο» μὲ τὴν ἐκθεσή μας, μὲ χρονική διάρκεια σὲ ἐρεθίσματα τῆς συνείδησης (κείμενα), τῶν αἰσθήσεων (ὄραση - ἀκοή - ἀφή ἂν θέλεις) καὶ σὲ «καλλιτεχνικὸ βίωμα» μὲ ὁδηγὸ πάντα τὸν ἐφιαλτικὸ «ἀγωγό», τὸ πεπτικὸ σύστημα τῆς «πόλης», τὸ ὄργανο γιὰ παραγωγὴ - κατανάλωσης, γιὰ παραγωγὴ - παραγωγῆς, γιὰ εἴσοδο - ἐξοδο - εἴσοδο στὸ τυφλὸ κύκλωμα τῆς ὑποκουλτούρας, πὺν ἐξυπηρετεῖ μόνο τὰ συμφέροντα τῶν δυνάμεων πὺν τὸ συντηροῦν καὶ τὸ κατευθύνουν (ἂν τολμοῦσες καὶ σὺ θὰ μποροῦσες ν' ἀλλάξεις τὴν κατεύθυνσή του - εἶναι σὲ πολλὰ σημεία «μαλακὸ» καὶ μετακινήτο, κι ἂν τολμήσεις νὰ τὸ πιᾶσεις θὰ βεβαιωθείς γι' αὐτό). Ζεῖ αὐτὸ τὸ ὄργανο - προτσῆς στὴν ἐκθεση τοῦ Τούγια μέσα στὶς αἴθουσες καὶ στοὺς χώρους τοῦ «Δεσμοῦ» καὶ εἶναι συγχρόνως πρόταση γιὰ νὰ κατασκευαστεῖ συνειδητὰ «τέχνη», καὶ νὰ λειτουργήσει στὴν πόλη τὴν ἴδια. Στὴν πόλη, στὸ «σύστημα» (τοπογραφικό, κοινωνικό, βιολογικὸ — ὅποιο καὶ νὰ 'ναι) αὐτὸ τὸ ὄργανο - προτσῆς εἶναι ἤδη ἡ λειτουργία πὺν ἀποδεχτήκαμε καὶ ὑποτάξαμε σ' αὐτὴν τὴν ἐπιβίωσή μας, φυσικὴ καὶ πνευματικὴ. Σκεπτόμαστε καὶ στοὺς δυὸ πόλους του, στὶς τομὲς πὺν τοῦ κάνουμε, τὸ ταῖζουμε ζωή, παλμό, ἀλήθεια, τὸ «πνεῦμα» καὶ τὴ «σάρκα» μας - τὸ π ρ ὀ β λ η μ α καὶ περιμένουμε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά πολιτισμὸς Instantané, εὐπεπτος κι ἀνώδυνος, σίγουρος τρόπος γιὰ νὰ ἀτροφήσει κάθε γενετογενὴ ἱκανότητά μας.

— Μεγάλῃ ἡ εὐθύνη μας, φωνάζει ὁ Τούγιας. Εὐθύνη πὺν δὲν διστάζει νὰ πάρει ὁ ἴδιος καὶ νὰ τὴ ζητήσει κι ἀπὸ τοὺς ἄλλους, τοὺς κυρίους φορεῖς τῆς — τὴν πνευματικὴ μας ἡγεσία.

Εὐθύνη πὺν τὴν ἐντοπίζει μὲ δυὸ τρόπους: α) Μὲ τὸ νυστέρι πὺν δουλεῖ στὰ κείμενά του καὶ ξεσκεπάζει τὴν ποιο-

τικὴ γενοκτονία πὺν συντελεῖται σὲ βάρος τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸ σύστημα (ἀντίθεση). β) Χρησιμοποιώντας μόνο προϊόντα τῆς τεχνολογίας (τίποτε φυσικὸ), οἰκεῖα σὲ ὅλους μας στὶς διάφορες ἀλλοτριωτικὲς χρήσεις τους, δημιουργεῖ νέες σχέσεις μαζί τῆς (μὲ τὴν τεχνολογία) πὺν ἀνθρώπινες. Τὴ θέλει ὑπὸ τὸν ἀπόλυτο ἐλεγχό του, στὴν ὑπηρεσία δημιουργίας καλλιτεχνικῆς, πνευματικῆς ἐρευνας, πρόταση γιὰ ἐπιβίωση (θέση). Πρόταση πὺν τὴν κάνει σὲ κάθε ἀνθρώπο τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ «συστήματος». Καλεῖ μὲ σεβασμὸ τὸν δέκτη του νὰ ἐπικοινωνήσῃ μαζί του, σὰν ἴσος πρὸς ἴσο, χωρὶς νὰ κατεβάσῃ τίποτα ἀπὸ τὴν ποιότητα, τὴ δική του (καὶ τοῦ δέκτη). Χωρὶς ἐκλαϊκεύσεις, καπηλείες, πατερναλισμούς. Οὐτε ὅμως τὸν στομπάρει μὲ ἀνερμήνευτους μυστικὸς κώδικες καὶ συμβολισμούς. Τὸν διευκολύνει σ' αὐτὴν τὴν τόσο ζωτικὴ ἐπικοινωνία μὲ τὰ κείμενά του (ἀπλὰ ἐγγράμματος νὰ εἶναι), νὰ δεχτεῖ τὰ μηνύματα πὺν τὸν ἀφοροῦν. Τὰ περισσότερα — ὄχι ὅλα φυσικά — ἀπευθύνονται σὲ ὅλους (καὶ οἱ συγκεκριμένες περιπτώσεις ἂς ἀναγνωρίσουν τὰ δικά τους). Γιατὶ ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά, δὲν διστάζει νὰ ἀποδώσῃ εὐθύνες στοὺς πραγματικὰ ὑπεύθυνους, στοὺς ὁδηγοὺς καὶ διαμορφωτὲς τῆς ἀνθρώπινης ποιότητας: στοὺς ἄμεσους ἐκμεταλλευτὲς πὺν διαμόρφωσαν τὸν «ἄνθρωπο - ἀγορὰ» τῶν ὑλικῶν καταναλωτικῶν προϊόντων τους. Καὶ στοὺς ἄλλους: ἐκείνους μὲ κίνητρα πὺν συγκεκριμένα, πὺν προσπαθοῦν νὰ καλύψουν πίσω ἀπὸ διάφανες — ψευτοϊστορικὲς καὶ ψευτοπολιτιστικὲς — δικαιολογίες τὶς ἀνικανότητές τους καί, στὴ χειρότερη μορφή, τὴ συνειδητὴ πλύση ἐγκεφάλου ἑνὸς ἀγαθοῦ καὶ ταλαιπωρημένου «κοινού», γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση προσωπικῆς τους δυνάμης καὶ συμφερόντων.

Ἀθήνα 8/11/74

ΣΟΦΙΑ ΣΒΟΡΩΝΟΥ

ΤΑ ΣΠΙΡΤΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΛΗ

μνημες
παιδικές
ἀπὸ
παιχνίδια

Ἡ δουλειὰ πὺν δείχνει σὰν μέλος στὸ Κέντρο Εἰκαστικῶν Τεχνῶν ἔγινε στὴν Ἀγγλία τὸ 1972-1973 καὶ εἶναι ἐκθεση χώρου μὲ κατασκευές. Εἶναι μιὰ σειρά ἀπὸ ξύλινα καμένα σπέρτα μὲ μέγεθος ἀνθρώπου, μόνον τους, σὲ ομάδες, ὄρθια καὶ πεσμένα, μὲ παραλλαγὲς σημάτων ὁδικῆς κυκλοφορίας. Στὴν ἐκθεση θὰ ὑπάρχει ἡχος πὺν ἔγινε ἀπὸ τὸν Γρηγόρη Σεμιτέκολο.

...Τὰ περισσότερα ἐκθέματα εἶναι τὰ ξύλινα σπέρτα. Στέκονται μόνον τους ἀλλὰ περισσότερο σὲ σχέση μὲ τοὺς ἀνθρώπους πὺν εἶναι γύρω, πὺν περπατοῦν ἀνάμεσα, ἀκουμποῦν ἐπάνω τους, τὰ πιάνουν, κάνουνε καλαμπούρια, τὰ προσπερνοῦν. Τὰ σπέρτα μὲ τὸ ὕψος ἀνθρώπου πὺν ἔχουν, τὰ σχήματα καὶ τοὺς ρυθμοὺς πὺν φτιάχνουν ὅπως εἶναι στημένα θυμίζον αὐτὸ πὺν ἦταν καὶ ἡ ἀφετηρία ὅλης τῆς δουλειᾶς. Ἐνα πλῆθος ἀνθρώπων μαζεμένων μὲ τὴ βία, ἀνθρώπων πὺν στέκονται στὶς σειρές, σὰν θύτες καὶ θύματα, πὺν χορεύουν κυκλικά, πὺν εἶναι πεσμένοι μέσα σὲ λάκκους. Εἶναι κατασκευές γιὰ χώρο ὑπαίθριο καὶ πὺν κοινόχρηστο ἀπὸ μιὰ γκαλερί. Βοήθεια καὶ ἐρέθισμα γιὰ νὰ γίνουν, ἦταν μνημες παιδικές ἀπὸ παιχνίδια μὲ σπέρτα, ἡ Βυζαντινὴ παράσταση τῶν Ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων καὶ ἡ διαφήμιση τῆς δικτατορίας πάνω σὲ κουτιά ἀπὸ τὰ σπέρτα τὰ τελευταῖα χρόνια.

Ἡ δουλειὰ αὐτὴ ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὰ γεγονότα στὴ Β. Ἰρλανδία, τὸ ἄλλο νησί, πὺν σὰν τὴν Κύπρο, ματώνει κάθε μέρα.

Στὸ Κέντρο Εἰκαστικῶν Τεχνῶν Ζαῖμη 18 Α Τοσίτσα ἀπὸ τὶς 12 ὥς τὶς 24 Δεκεμβρίου 1974 ἔχει ἐκθεση ὁ Νίκος Παραλῆς. Ὁ Νίκος Παραλῆς γεννήθηκε στὴ Θεσσαλονίκη τὸ 1941. Εἶναι γιὸς τοῦ ζωγράφου Γιώργου Παραλῆ.

Σπούδασε ζωγραφικὴ στὴν Ἀνωτάτῃ Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν στὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὸ 1961-1966 καὶ στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Reading τῆς Ἀγγλίας γιὰ Master in fine arts ἀπὸ τὸ 1971-1973. Ζεῖ στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐδειξε δουλειὰ του σὲ ὁμαδικὲς ἐκθέσεις στὴν Θεσσαλονίκη, στὴν Ἀθήνα, στὴν Ἀγγλία καὶ σὲ ἀτομικὲς στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Ἀγγλία.

ΘΕΑΤΡΟ 38/39

Ξανακυκλοφόρησε, για πρώτη φορά μετά την κατάργηση της δικτατορίας, το ΘΕΑΤΡΟ 38/39, με εξώφυλλο το Σήμα της Δημοκρατίας, του Κ. Παρθένη. Στην άριστη ποιότητα και μορφικά όλη του περιλαμβάνονται: ανέκδοτες φωτογραφίες από το κάτεργο της Γυάρου, ολόκληρο το θεατρικό ποίημα του Γ. Ρίτσου «Μαντατοφόρες» (χειρόγραφο, Δεκέμβρης 1969, Γυάρος), το τρίπραχτο θεατρικό έργο του Μάριου Πόντικα «Τρομπόνι», τη συνέχεια του «Ημερολόγιον Δουλειάς» του Μπ. Μπρέχτ, το εξαιρετικό άρθρο του Φρ. Μιττεράν «Το Σύμφωνο των Ευμενίδων», ένα δοκίμιο του Ε. Παπανούτσου για την αρχαία τραγωδία, κτλ.

ΘΕΜΗ ΤΖΙΦΑ

Ένας πολίτης κουβεντιάζει

Κυκλοφόρησε σε τρίτη έκδοση το βιβλίο-ντοκουμέντο του Θέμη Τζίφα «Ένας πολίτης κουβεντιάζει».

Αυτή η έκδοση παρουσιάζει πρόσθετο ενδιαφέρον, γιατί περιέχει, για πρώτη φορά, ένα συγκλονιστικό κείμενο — συγκλονιστικό και για την αλήθεια και για την επικαιρότητά του — του αγωνιστή και μάρτυρα, του δολοφονημένου της δικτατορίας Νικηφόρ. Μανδηλαρά.

Ο Θέμης Τζίφας γράφει κάπου: «Όταν αποφάσισα την έκδοση του "Ένας πολίτης κουβεντιάζει," είχα στο νου μου σά μοναδικό στόχο, να κάνω να σκεφτεί — όσο βέβαια, πέρναγε από το χέρι μου — έντιμα, γενναία και υπεύθυνα ό σημερινός αναγνώστης κι ό κάθε ενδιαφερόμενος, σ' όποια θέση κι αν βρίσκεται. Κι αυτό, γιατί επιμένω να πιστεύω, πώς μόνο θαρραλέοι κι έσωτερικά ελεύθεροι πολίτες μπορούν να δώσουν τη λύση που μ'ας χρειάζεται».

Κ. ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ

Κρίση και εξέγερση του Τρίτου Κόσμου

Το βιβλίο του Κώστα Χατζηαργύρη: «Κρίση και εξέγερση του τρίτου κόσμου», από τις εκδόσεις «Gutemberg», γράφτηκε πριν από την ανατροπή της χούντας στην Ελλάδα, προορισμένο να κυκλοφορήσει σε πείσμα του Ιωαννίδη και του ΕΑΤ/ΕΣΑ.

Χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη: Στο πρώτο, που τιτλοφορείται «ΕΙΝΑΙ», επιχειρεί μια ιστορική και θεωρητική ανάλυση της λειτουργίας του

Λόγω της πληθώρας των βιβλίων που λάβαμε κι έπειδή και τα δύο προηγούμενα τεύχη του ANTI ήταν αφιερώματα, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, με έκλογες και δημοψήφισμα, σήμερα παρουσιάζουμε με κάποια «σπονδή» ένα μέρος απ' τα πιο ενδιαφέροντα που κυκλοφόρησαν για τις παραμονές των γιορτών.

καπιταλισμού και την αδιάκοπη όξυνση της κατάστασης του τρίτου κόσμου.

Στο δεύτερο, το «ΓΙΓΝΕΣΘΑΙ», ξεκινώντας από το γεγονός της αναπτυσσόμενης εξέγερσης και χειραφέτησης του τρίτου κόσμου περνάει σε μια σκιαγράφηση όρισμένων όψεων της νέας σύνθεσης που έτοιμάζεται, ενός πρότυπου του μέλλοντος, όπως το αποκαλεί. Ο ίδιος ό Κ. Χατζηαργύρης στον πολιτικό επίλογο — τέλος του γίνεσθαι — μ'ας λέει:

Το βιβλίο τουτο έχει σαν στόχο του να φωτίσει, στο μέτρο των δυνατοτήτων του συγγραφέα, το πρόβλημα της υπανάπτυξης στη γένεση, την εξέλιξη και το θάνατο του καπιταλιστικού συστήματος.

Χ. Α. ΜΠΟΡΧΕΣ:

Η Αναφορά του Μπρόντι (Διηγήματα)

Για πρώτη φορά μεταφέρεται στα ελληνικά μια πλήρης συλλογή διηγημάτων του μεγάλου Άργεντινού συγγραφέα, που γνωρίσαμε πριν λίγο καιρό από το περιοδικό «Συνέχεια». Η βίαιη και «πρωτόγονη» ζωή του Άργεντινικού λαού διυλίζεται πάνω στο χαρτί, για να αποκαλυφθεί ό μεταφυσικός πυρήνας κάθε ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Μετ.: Χρύσας Τσαμαδοῦ Κλειῶς Νταβέλη.

ΖΩΡΖ ΣΕΜΠΡΟΥΝ:

Το Μεγάλο Ταξίδι (Μυθιστόρημα)

Ο στρατευμένος Ισπανογάλλος συγγραφέας - σεναριογράφος των ταινιών «Ο πόλεμος τέλειωσε» και «Υπόθεση Σταβίσκι», του Άλαιν Ρεναι και «Ζ», σε συνεργασία με τον Κώστα Γαβρά, μ'ας δίνει την έμπειρία του από την Κατοχή, την όμηρία, τα γερμανικά στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Μετ.: Άρη Αλεξάνδρου.

ΑΝΤΡΕ ΜΑΛΡΩ:

Ο Πειρασμός της Δύσεως (Δοκίμιο)

Τό επιστολογραφικό αυτό δοκίμιο προσπαθεί «να φανερώσει τον τρόπο, με τον όποιο κινούνται δύο ευαισθησίες». Ένας Γάλλος κι ένας Κινέζος ανταλλάσσουν επιστολές για τό μέλλον της επαναστατημένης Κίνας και της γερασμένης Εὐρώπης.

Μετ.: Δημ. Δημητριάδη.

ΜΠΟΡΙΣ ΒΙΑΝ:

Φθινόπωρο στο Πεκίνο (Μυθιστόρημα)

Τό πρώτο βιβλίο του μεγάλου Γάλλου πεζογράφου και ποιητή που μεταφράζεται στα ελληνικά. Μέσα στο παράδοξο φανταστικό τοπίο της Έξωποταμίας δοκιμάζεται ή ευαισθησία του σύγχρονου Εὐρωπαίου. Τό παράλογο τεχνοκρατικό πνεῦμα και ό βασανισμένος έρωτισμός αυτοκαταστρέφονται σε μια έκρηξη κωμικοτραγική.

Μετ.: Δημήτρη Ραυτόπουλου.

Άπό τις «Έκδόσεις 70 - Πλανήτης» κυκλοφόρησαν:

1) ΜΠΡΕΧΤ: Για τό ρεαλισμό - για τό αστυνομικό μυθιστόρημα. Καινούργιες απόψεις, γραμμένες παλιά. Τό θεωρητικό έργο του Μπρέχτ είναι εφάμιλλο με τό θεατρικό και τό ποιητικό του έργο.

2) ΜΑΡΚΗΣΙΟΥ ΝΤΕ ΣΑΝΤ: Γάλλοι, ακόμα μια προσπάθεια για να γίνετε ελεύθεροι. Ο Σάντ είναι πασίγνωστος και στην Ελλάδα, στους πολλούς όμως άσχημα και μονόπλευρα. Πόσοι ξέρουν πώς είναι ένας απ' τους μεγάλους κλασικούς της γαλλικής λογοτεχνίας; Κάποιες μεταφράσεις έργων του έμποδίστηκαν και κυκλοφόρησαν πολύ λίγο. Τό παραπάνω έργο, «λίβελο», είναι ένα όργισμένο και μαχητικό κείμενο θαυμαστό για τη φρεσκάδα και τη ζωντάνια του.

3) ΜΑΝΩΛΗ ΠΡΑΤΙΚΑΚΗ: Ποίηση 1971 - 74. Ένας νέος ποιητής παρουσιάζει τό πρώτο κι όμως ώριμο έργο του. Ευαίσθητος δέκτης ό ποιητής έμπνέεται από την αντίθεση του λαού μας στη δικτατορία μέσα στα χρόνια 71 - 74. Τα ώραία αυτά ποιήματα πρέπει να σπάσουν τό φράγμα της άδιαφορίας για τους νέους και ή σύσταση να διαβαστούν είναι ελάχιστη αναγνώριση της άξίας τους.

Φ. ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ:

Ποιήματα

Ποιήματα του Φώτη Κανελλόπουλου γραμμένα στην έπταετία 67 - 74.

Ο συγγραφέας αφιερώνει τη συλλογή του Σε όσους αγωνίστηκαν και πόνεσαν κι υπέφεραν σε κάθε λεύτερα σκεπτόμενο άνθρωπο.

ΔΗΜ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ

Τό καθαρό μέτωπο

«Τό καθαρό μέτωπο» του Δημήτρη Ποταμιάνου από τις εκδόσεις «Πολιτεία» είναι τό χρονικό ενός στρατευμένου είκοσιοχτάχρονου. Υπηρετεί στο ναυτικό τη θητεία του και διαπράττει ένα θανάσιμο άμάρτημα: Συνηθίζει να σκέπτεται, εκεί που θά πρεπε να υπακούει τυφλά.

ΝΕΡΟΥΔΑ:

Γενικό Άσμα

Κυκλοφόρησε από τον έκδοτικό οίκο GUTENBERG ένα ώραίο βιβλίο, άξιο της μεγαλοσύνης του κορυφαίου άμερικάνου ποιητή με μια υπεύθυνη δουλειά της Δανάης Στρατηγοπούλου.

Τό GENIKO AΣMA είναι τό 6ο βιβλίο Νερούδα που μ'ας δίνει ή Δανάη μετά τα «Ύψώματα του Μάτσου - Πίτσου», τα «Είκοσι Ποιήματα Άγάπης και ένα Τραγούδι Άπελπισμένο», τό «Έστραβαγάριο», τη «Νιξονκτονία», τό «Λάμψη και θάνατος του Χοακίν Μουριέτα» με άλλα δώδεκα κείμενα συμπεριλαμβανομένης και της αυτοπροσωπογραφίας του Νερούδα, στο «ΘΕΑΤΡΟ» του Κ. Νίτσου.

Στό σύνολό του τό GENIKO AΣMA θά περιλαμβάνεται σε άλλους δύο τόμους, όπου θά υπάρχουν μελετήματα, έρμηνευτικά της Νερούδιανής συμβολογραφίας και γλωσσάρια.

Με την ευκαιρία αυτή πληροφορούμε τους αναγνώστες μας ότι, με λύπη μας, σε προηγούμενο τεύχος - άρ. 6 - από λάθος του «δαίμονα του τυπογραφείου» παραλείφθηκε ή ύπογραφή της Δανάης Στρατηγοπούλου από τό δημοσιευμένο αφιέρωμα στη μνήμη του Πάβλο Νερούδα.

ΠΕΡΙΚΛΗ ΡΟΔΑΚΗ: Κλεομένης Γ' της Σπάρτης (ή μεγάλη κοινωνική επανάσταση)

Έκδόσεις: ΑΤΕΡΜΩΝ

Η τραγική προσωπικότητα του Κλεομένη και ή ριζοσπαστική του πολιτική για άνόρθωση της Σπάρτης, αποτελούν τό κύριο θέμα αυτής της ιστορικής πραγματείας.

Ο Κλεομένης είναι ό τελευταίος των πραγματικών βασιλιάδων της Σπάρτης και με την ήττα του στη Σελλασία πέφτει ουσιαστικά ή αύλαία και γράφεται τό τέλος της τελευταίας προσπάθειας για την αναβίωση της πόλης - κράτους.

Ο συγγραφέας, με μια ιδιαίτερα επιδέξια σύνθεση στοι-

χείων που προσφέρουν τα κείμενα του Πλούταρχου, του Πολύβιου, και άλλα, κατορθώνει να φέρει στο σημερινό Έλληνα μια ολοκληρωμένη εικόνα αυτής της «μεταβατικής» εποχής και να κάνει συστηματική έρμηνεία της (σελ. 377).

ΜΑΡΚΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΖΑΛΩΝΗ : Σύγγραμμα περί Φαναριωτών.
Επιμέλεια - Εισαγωγή : Θ. Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Το βιβλίο πρωτοτυπώθηκε το 1824 στη Μασσαλία, στα γαλλικά. Μεταφράστηκε από τον Ν. Βαφειάδη το 1831. Πρόκειται για μια πολεμική έναντι των Φαναριωτών, απ' όπου ο αναγνώστης μπορεί να μάθει πολλά για τη φύση, την καταγωγή και τη λειτουργία μιας διευθυντικής ομάδας που επηρέασε βασικά την κρατική μορφοποίηση της Έλληνικής κοινωνίας. Το ιστορικό αυτό ντοκουμέντο δείχνει ιδιαίτερη έμφαση στην περιγραφή των φαναριωτικών υπομάρτων που ασχολήθηκαν για τη διοίκηση των ήγεμονιών της Μολδοβλαχίας, δίνοντας, παράλληλα, και στοιχεία για τη δραστηριότητά τους στο Πατριαρχείο και την Ύψηλη Πύλη (σελ. 193).

ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΦΕΛΟΥΔΗ : Στις πηγές της κακοδαιμονίας (τά βαθύτερα αίτια της διάσπασης του ΚΚΕ, 1918 - 1968)
Εκδόσεις : GUTENBERG

Με τη χρήση επισήμων κειμένων και, όπως οπότε, βασιζόμενος σε προσωπικές του εμπειρίες, ο Π. Νεφελούδης επιχειρεί μια ολοκληρωμένη έρμηνεία του φαινομένου της διάσπασης του ΚΚΕ, ανατρέχοντας στις απαρχές της ιστορίας του και φτάνοντας μέχρι και τη σημερινή περίοδο.

Όλο το βιβλίο το διαποτίζει ένα έντονα αντιζαχαριαδικό πνεύμα, που, σε αρκετές στιγμές, φέρνει στην επιφάνεια καταστάσεις και στοιχεία που άριστα θα μπορούσαν να αποτελέσουν υλικό για τη συγγραφή ενός νέου βιβλίου — συνέχεια του «μηδενός και του απείρου».

Βέβαια είναι γεγονός ότι ο συγγραφέας του παραμένει πιστός στα βασικά του και «γνήσια» (κατά τη γνώμη του συγγραφέα) στοιχεία - αρχές του κομμουνιστικού κινήματος και στην έλπιδα για έναν πιο σωστό και ανθρώπινο προσανατολισμό του.

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΟΥΜΑΚΗ : Το ρεμπελιό των ποπολάρων
Εισαγωγή : Κ. ΠΟΡΦΥΡΗ (Πορφύρης Κονίδης)
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Το «Ρεμπελιό των Ποπολάρων» πάρθηκε από τον πρώτο τόμο των «Έλληνικών Άνεκδωτων» του Κ. Σάθα.

Ο Κ. Πορφύρης, με μια περιεκτική ιστορική έρμηνεία του χρονικού της εξέγερσης, προσφέρει τη δυνατότητα να τοποθετηθεί το έργο στην αληθινή του βάση και να παραμερισθούν όσο πιο πολύ γίνεται οι αδυναμίες της μονόπλευρης και υποκειμενικής εξιστόρησης του Άγγ. Σουμάκη (σελ. 95).

ΣΕΦΗ ΑΝΑΣΤΑΣΑΚΟΥ : Θύελλα στην Αθήνα
Πρόλογος : Κ. Χατζηαργύρη

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια συμβολή του συγγραφέα στην προσπάθεια για ανάλυση της πολιτικής μεταβολής (23ης Ιουλίου) και του Κυπριακού προβλήματος. Θέματά του είναι η οργάνωση και εκτέλεση του πράξικοπήςματος, μια ιστορική αναδρομή στο Κυπριακό πρόβλημα με μια σύνδεση των γεγονότων με εκείνα του 64 (θέση κλειδί για την κατανόηση της σημερινής κατάστασης, όπως σημειώνει στον πρόλογό του ο Κ. Χατζηαργύρης), τα γεγονότα στην Αθήνα κτλ. (σελ. 268).

Γ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΥ : Έκλογη πολιτεύματος
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Το έργο του Φιλάρετου γράφτηκε όταν ο συγγραφέας του ήταν 75 χρόνων. Συνοψίζει το πιστεύω του για το πλιτεύμα της αβασίλευτης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας (1923).

Το πρόβλημα μοναρχία ή δημοκρατία στην Ελλάδα ξανάγινε έντονο, ιδιαίτερα μετά την έθνική συμφορά της Μικράς Ασίας. Ο Φιλάρετος πίστεψε πως άρκοισε ή κατάλυση της μοναρχίας για να καταργηθεί αυτόματα και το καθεστώς της ξένης κηδεμονίας και εξάρτησης και ότι η Ελλάδα θα πρόκοβε αν εισερχόταν στο πλαίσιο μιας ένωσης Ευρώπης.

Το έργο του Φιλάρετου, πέρα από την αξία του σαν έργου-πηγής, τοποθετείται και στο φως μιας σύγχρονης προβληματικής, προβληματικής που η διεύρυνσή της επιτυγχάνεται και με την αναγωγή της στους πρώτους δραματιστές (σελ. 63).

Γ. Ξ. ΜΑΤΖΟΥΡΑΝΗ : Έλληνες εργάτες στη Γερμανία.
Πρόλογος : Κ. ΧΑΤΖΗΑΡΓΥΡΗ
Εκδόσεις : GUTENBERG

Ένα εξαιρετικά κατατοπιστικό βιβλίο για τις συνθήκες ζωής, εργασίας και «προστασίας» των Ελλήνων εργατών στη Γερμανία. Στο κέντρο και στα περιθώρια του Γερμανικού οικονομικού θαύματος, ή κοινωνία των μεταναστών συνθλίβεται από τους υπολογισμούς ενός συστήματος που λειτουργεί αδιάκοπα σε βάρος της περιθωριακής εργασίας και που, ταυτόχρονα, στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό σ' αυτήν.

Όλες οι εικόνες του φαινομένου «μετανάστευση» παρουσιάζονται καθαρά και έντονα σε αυτό το βιβλίο : Η προετοιμασία και το ταξίδι. Οι συνθήκες δουλειάς στη φάμπρικα. Η ζωή έξω από τη φάμπρικα. Τα προβλήματα στέγασης και κατοικίας των Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία. Η εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών. Τα ειδικά προβλήματα των Ελλήνων στη Γερμανία. Το πρόβλημα της μετανάστευσης όπως τίθεται σήμερα (σελ. 311).

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ : Η επανάσταση της Θεσσαλομαγνησίας το 1821
Προλογικό σημείωμα : Θ. Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Το βιβλίο αυτό αποτελείται από το υλικό της πρώτης έκδοσης, που έγινε το 1930, μαζί με τις σημειώσεις και διορθώσεις του συγγραφέα, όπως σώθηκαν στο αντίτυπο της προσωπικής του βιβλιοθήκης. Στην έκδοση της «Επικαιρότητας», το τελευταίο του στοιχείο έχει ιδιαίτερη αξία, γιατί δείχνει τη διάθεση του Κορδάτου να επανέρχεται κριτικά στα «τελειωμένα» έργα του και να συνεχίζει την έρευνα των θεμάτων τους (σελ. 163).

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ : Οι επεμβάσεις των Άγγλων στην Ελλάδα
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Πρόκειται μάλλον για την πρώτη προσπάθεια για καταγραφή του «χρονικού» των επεμβάσεων της Αγγλίας στην Ελλάδα και των αιτιών τους. Ενώ το Άγγλικό ενδιαφέρον για την Ανατολή αρχίζει να εκδηλώνεται από τον 16ο αιώνα, η πραγμάτευση του θέματος αφορά βασικά μόνο τη μετά την τουρκοκρατία περίοδο (1821 - 1920). Εξιστορείται ή στάση

της Αγγλίας κατά την επανάσταση του 21, ή πολιτική της Αγγλίας για τα Έφτανησα, το Κρητικό ζήτημα, κτλ. Στο βιβλίο προτάσσεται ένα συστηματικό σημείωμα του Λουκά Άξελου για τη ζωή, το έργο και την εποχή του Γ. Κορδάτου (σελ. 77).

ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ : Ο φασισμός και η 4η Αυγούστου
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Η ιστορική πραγματεία πρωτοδημοσιεύτηκε το 1956. Βασικό κίνητρο για την επανεξέταση του θέματος της 4ης Αυγούστου ήταν το ερώτημα : γιατί ή μεταπολεμική κοινοβουλευτική Ελλάδα άφομοίωσε και ενσωμάτωσε μέσα της όλο το ούσιαστικό κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό και ιδεολογικό έργο του προπολεμικού αντικοινοβουλευτικού καθεστώτος της 4ης Αυγούστου ;

Σήμερα που τίθενται προβλήματα περάσματος από ένα στρατοκρατικό, ξενοστήρικτο και αντικοινοβουλευτικά προσανατολισμένο καθεστώς σε μια μορφή κοινοβουλευτικής δημοκρατίας, ή πραγματεία αυτή συγκεντρώνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Άλλωστε και ή προβληματική του συγγραφέα έχει ακριβώς αυτήν τη φιλοδοξία : να αποκαλυφθεί ή ουσία των μηχανισμών της εξουσίας (της φασιστικής) και το όλο πλέγμα της εξάρτησης και των αποτελεσμάτων της στον Έλληνικό χώρο (σελ. 114).

ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ : Η Μικρασιατική καταστροφή (ή Έγγυς Ανατολή μετά τον πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο 1918 - 1923)
Εκδόσεις : ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Το βιβλίο αυτό αποτελεί μια τριλογία που αναφέρεται στα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα της Έγγυς Ανατολής (ιδιαίτερα στην Τουρκική εθνικοαστική επανάσταση του 1918 - 22), στον ανταγωνισμό των μεγάλων δυνάμεων για την κυριαρχία στην περιοχή αυτή και στο ρόλο της Ελλάδας. Η «Μικρασιατική Καταστροφή» κυκλοφόρησε για πρώτη φορά το 1964. Η σημερινή έκδοση δεν είναι τίποτε άλλο παρά πιστή αντύπωση της πρώτης, παρόλο που, στο διάστημα που μεσολάβησε, καινούρια στοιχεία είδαν το φως της δημοσιότητας. Χωρίς να χάνει σε πρωτοτυπία και διεισδυτικότητα, ή ιστορική αυτή πραγματεία του Ν. Ψυρούκη διατηρεί πάντα τη σημαντική της αξία (σελ. 261).

Κεντρική διάθεση για τα βιβλιοπωλεία Βορείου Ελλάδος :
Βιβλιοπωλείο «ΞΕΝΟΣ ΤΥΠΟΣ» Ν. Κοτζιάς και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279-720, Θεσσαλονίκη

Κεντρική διάθεση του ΑΝΤΙ, για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας :
ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΛΔΕΡΙΚΗΣ
Βιβλιοπωλείο ΧΝΑΡΙ, Κιάφας 5, τηλ. 605-493

ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ: Τò νεο-ελληνικό παροικιακό φαινόμενο
Εκδόσεις: ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Μια ακόμη συμβολή του Ν. Ψυρούκη για την πληρέστερη και σωστότερη κατανόηση της νεοελληνικής ιστορικής πραγματικότητας. Στο βιβλίο αυτό εξετάζονται οι λόγοι δημιουργίας των νεοελληνικών παροικιών, ο λειτουργικός τους ρόλος στον εξωελλαδικό χώρο και στη νεοελληνική κοινωνία. Τò νεοελληνικό παροικιακό φαινόμενο, τόσο καθοριστικό στη διαμόρφωση του σύγχρονου πολιτισμού μας, τόσο γνωστό από τις «έκφράσεις» του στη σύγχρονη ποίηση και λογοτεχνία (Καβάφης, Σεφέρης, Τσίρκας, κλπ.) ανατέμνεται και αιτιολογείται ιστορικά, κοινωνικά, κλπ., πάντα σε αλληλοσυσχέτιση με τις εξελίξεις, τὰ προβλήματα και τις προοπτικές της Ελληνικής κοινωνίας (σελ. 266).

ΝΙΚΟΥ ΨΥΡΟΥΚΗ: 'Ιστορικός χώρος και 'Ελλάδα
Εκδόσεις: ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Τò βιβλίο αποτελεί βασική συμβολή στην προσπάθεια κατανόησης της Ελληνικής ιστορίας, τοποθετώντας τò πλαίσιο και τὰ βασικά στοιχεία του ιστορικού χώρου που μέσα του τὰ γεγονότα του χώρου μας αποκτούν μιάν αληθινότερη διάσταση και ένα σαφέστερο περιεχόμενο. 'Από τò πρίσμα της ολικής ιστορίας της ανθρωπότητας και από τή σκοπιά της καθολικής αλληλεξάρτησης των κοινωνικο-οικονομικών δραστηριοτήτων του ανθρώπου, ο 'Ελληνικός ιστορικός χώρος βλέπεται κάτω από πιό έντονο φώς. Βασικά κεφάλαια του βιβλίου είναι: 1) Γενική και ειδική έννοια του ιστορικού χώρου. 2) 'Ιστορικός χώρος και 'Ελλάδα στην αρχαιότητα και στο Μεσαίωνα. 3) 'Ο Βαλκανικός και ο ανατολικομεσογειακός ιστορικός χώρος τόν 19ο αιώνα. 4) 'Ο 20ός αιώνας και ο ιστορικός χώρος στα Βαλκάνια και στην 'Αν. Μεσόγειο (σελ. 180).

ΑΡΘΟΥΡ ΚΑΙΣΛΕΡ
«Οι ρίζες της σύμπτωσης»

'Αναζητώντας μιὰ ύστατη 'Ενότητα, παραδεχτή από τόν φυσικό, τόν μυστικιστή και τόν παραψυχολόγο, ο Καίσελερ κάνει ένα φανταστικό ταξίδι στο χώρο της σύγχρονης επιστήμης.

ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΤΡΗ
«'Η γέννηση του νεοφασισμού στην 'Ελλάδα».

'Η απήχηση που είχε τò βιβλίο αυτό στην Εύρωπη και την 'Αμερική εξηγεί την αυστηρή απαγόρευσή του στην κατεχόμενη 'Ελλάδα. ('Ο Βύρων Σταματόπουλος εξέφωνησε τò 1971 φιλιππικό έναντίον του...). 'Ελάχιστα αντίτυπα που μπήκαν παράνομα και με πολλούς κινδύνους στην 'Αθήνα διαβάστηκαν με δίψα, πολυγραφήθηκαν και κυκλοφόρησαν σε στενούς κύκλους.

Τώρα κυκλοφόρησε για πρώτη φορά «νόμιμα».

'Η «Γέννηση του Νεοφασισμού» ξεκινάει από τις ρίζες της νεοελληνικής κακοδαιμονίας, που τις τοποθετεί στην ξενική εξάρτηση από τὰ πρώτα χρόνια της εθνικής απελευθέρωσης εδώ και 150 χρόνια. 'Η ξένη κηδεμονία βρίσκεται στην κορυφή της πυραμίδας του κατεστημένου με βασικά γρανάζια τò παλάτι, τήν ολιγαρχία και τò εκάστοτε κόμμα της δεξιάς και με δυναμικό βραχίονα τήν αδυναμία του στρατού και των σωμάτων ασφαλείας.

'Ιδιαίτερη σημασία δίνει ο Κάτρης στην οργανική αλληλεξάρτηση της 21 'Απριλίου με τò εκλογικό πραξικόπημα του '61 και τόν 'Ιουλιανό στραγγαλισμό του Συντάγματος τò '65. «Και στα τρία έγχειρήματα — γράφει — προβλήθηκε σά δικαιολογία ο κομμουνιστικός κίνδυνος. Και τὰ τρία εκπορεύτηκαν από τήν παράταξη της δεξιάς. Και στα τρία χρησιμοποιήθηκε είτε ή δύναμη, είτε ή δυναμική απειλή του στρατού. Και στα τρία ήταν εξασφαλισμένη ή θετική συμπαράσταση του NATO και των αμερικανικών υπηρεσιών...»

«Συναρπαστικό» έχει χαρακτηριστεί από τήν παγκόσμια κριτική τò κεφάλαιο που περιέχει τήν ήμερολογιακή τραγωδία μιās 'Ελληνίδας ζωγράφου.

Μέσα σ' αυτό τò γράμμα φωτίζεται τò έπος της αντίστασης και ξετυλίγεται με τρομερές λεπτομέρειες τò δράμα της ιεροεξεταστικής συμπεριφοράς των βασανιστών σ' ένα κορίτσι.

Στήν αναθεωρημένη έκδοση του βιβλίου που κυκλοφορεί, προστέθηκε κι ένα καινούργιο κεφάλαιο για τήν 'Απελευθέρωση με κριτική ανάλυση των γεγονότων από τόν 'Ιούλιο ως τόν Δεκέμβριο (1974).

Γ. ΜΑΝΙΑΤΑΚΟΥ
«Συμπληγάδες» μυθιστόρημα

Με τόν τίτλο «Συμπληγάδες» κυκλοφόρησε από τόν εκδοτικό Οίκο Κολλάρου τò νέο λογοτεχνικό έργο του γνωστού συγγραφέα και δημοσιογράφου Γιώργου Μανιατάκου. Μέσα στις 300 σελίδες του βιβλίου, και ιδιαίτερα σε όκτώ από τὰ 13 μεγάλα διηγήματα—Κλεψύδρα, Κόντρα στο Ποτάμι, Λαβύρινθος, 'Ηλεκτροσόκ, Σταύρωση, Φυλάκια, Δώδεκα παρά Πέντε και Πρώτη 'Εντολή—ο αναγνώστης θά βρεί φωτισμένη τήν άθέατη διάσταση των ιδεολογικών, κοινωνικών, ήθικών και ψυχολογικών προβλημάτων που δημιουργήθηκαν στο βαρύ κλίμα της άφύσικης βίας, στά χρόνια της δικτατορίας.

'Όλα τὰ διηγήματα ξεκινάνε από ένα αληθινό έπεισόδιο, από ένα ατομικό ή συλλογικό δράμα, μιάν αυτοκτονία π.χ. ή μιάν έκρηξη καθώς στο Πολυτεχνείο, μεταπλάθονται όμως και αναπτύσσονται με τή φαντασία σε πλάτος και βάθος, για νά συνθέσουν τελικά ένα ένιαίο πανόραμα, ανάγλυφο, όλοτετα ιδιότυπο. 'Ο συγγραφέας ακολουθεί και εδώ—με τις βελτιώσεις που πηγάζουν από τήν ώριμανσή του τόσο στη θεώρηση των θεμάτων του, όσο και στη λογοτεχνική τους επεξεργασία, τήν πορεία που ακολούθησε αντιμετώπιζοντας άλλα έθνικά δράματα.

Οι «Συμπληγάδες» είναι βιβλίο για τή νεολαία, γιατί αυτή ήταν που άναψε τò «καθατήριο πυρ» με έναν τρόπο αληθινά προμηθεϊκό. Στο χειρισμό του θέματος ο συγγραφέας αποφεύγει με έπιμονή τή δημαγωγία. Κινεί ήρωες και ήρωίδες δίχως μελοδραματισμούς, πιστεύοντας πώς στα θυσιαστήρια πρέπει νά προσέρχεται κανείς με ευλάβεια και με δέος, και έπίσης πώς στην τέχνη δέν χωρεί καμιά συγκατάβαση. Στις «συμπληγάδες» τò βασικό μήνυμα είναι δεδομένο, γνωστό, πανθομολογούμενο. 'Εκείνο που εξιχνιάζεται είναι ή άθέατη κυρίως πάλη του ατόμου και της ομάδας ενάντια στη βία και στα σύνδρομά της.

Η ΛΑΪΚΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μια έξαιρετική και σοβαρότατη προσφορά για τή συντήρηση της ιστορικής μνήμης και, προπαντός, για ξαναφανέρωμα των καταβολών μας στην πιο γνήσια και άνόθευτη μορφή. Ναί,

αυτό είναι ή «καταγραφή» και έπιμελημένη με μεγάλη καλαισθησία συλλογή των έπιγραφών απ' όλες τις γωνιές και τὰ κέντρα του τόπου μας.

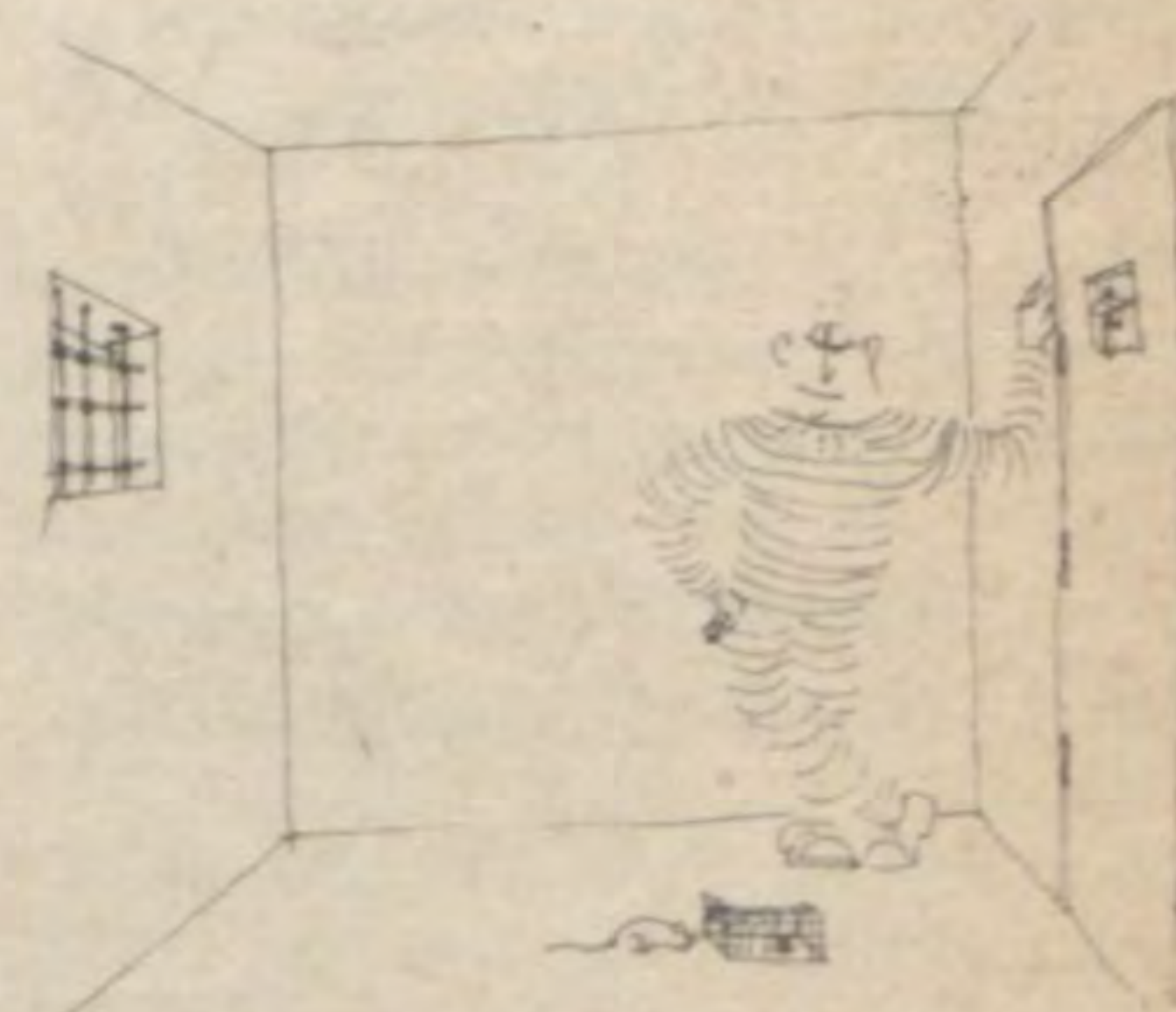
'Ο Γιώργος Βακιρτζής (με συνεργάτες τόν Κώστα Τζιμούλη, τόν Παναγιώτη Γράββαλο και τόν 'Ηλία Δεκουλάκο) σάν συλλέκτης και έπιμελητής και ή άνεκτίμητη και ευγενική προσφορά της εταιρίας Παπαστράτου έπέτρεψαν τήν περάτωση ενός δύσκολου σχεδίου και, στόν έλληνα αναγνώστη τήν άπόκτηση ενός ιδιαίτερα σημαντικού μέρους «άνώνυμης», λαϊκής δημιουργίας. Μιās δημιουργίας που δέν διαφορίζεται σε τίποτε από τήν όλη διαδικασία μορφοποίησης του δημοτικού τραγουδιού.

Τò έργο είναι καρπός προσπάθειας 6 χρόνων. Συγκεντρώθηκαν, στο διάστημα αυτό, 2500 θέματα απ' όλη τήν 'Ελλάδα. Μετά από αυστηρή έπιλογή δημοσιεύονται σ' ένα τόμο 400 φωτογραφίες.

'Από τις 400 αυτές έπιγραφές οι 108 είναι ένυπόγραφες. Κάθε μιὰ τους είναι και ένα έργο τέχνης, καμωμένο με μεράκι.

Τò έργο προλογίζεται από τή Ντόρη Παπαστράτου και ή εισαγωγή του είναι γραμμένη από τόν Γιώργο Βακιρτζή. Διατίθεται ακριβώς στην τιμή κόστους και, από τò βιβλιοπωλείο «Στροφή», στην τιμή των 350 δρχ. για τούς φοιτητές.

ΤΣΩΝΗΣ
γελοιογραφίες
'Εδοση «'Εξάντας»

Κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις «'Εξάντας» τò βιβλίο του κ. Τσώνη με περισσότερες από 100 γελοιογραφίες από τή ζωή ενός ίσοβίτη.

Μια γελοιογραφία από τò λεύκωμα του κ. Τσώνη

Μια σειρά γελοιογραφιών που εκδίδονται για πρώτη φορά (σελ. 62).

ΑΡΚΑΔΙΑ 6 & 8

Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης.
Ποίηση: Μανώλης Αναγνωστάκης, Μ. Θεοδωράκης. Έρμηνεία: Μαρία Φαραντούρη. Έξωφύλλο: Ξ. Μίχα-Μπανιά. (Μίνως)

Από τις σημαντικότερες έργα-σείες του συνθέτη. Ιδιαίτερα στο «Χάρης 1944» υπάρχει η χρυσή ισορροπία στίχου και μουσικής. Το νεανικό κείμενο του Άναγνωστάκη, ύστερα από τριάντα χρόνια βρήκε στην καρδιά του ώριμου συνθέτη τις πραγματικές της διαστάσεις. Καρπός της γόνιμης περιόδου του στη Ζάτουνα, θά 'λεγε κανείς πως ξεκαθάρισε μια για πάντα τους παλιούς του λογαριασμούς με την ποίηση και τους ποιητές.

Η φωνή της Φαραντούρη στην πλήρη της ωριμότητα.

ΘΑΛΑΣΣΙΝΑ ΦΕΓΓΑΡΙΑ

Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης. Στίχοι: Νίκος Γκάτσος. Έρμηνεία: Γρηγόρης Μπιθικώτσης, Βίκυ Μοσχολιού, Μαρία Φαραντούρη. Έξωφύλλο. Μίνως Άργυράκης. (Κολούμπια)

Ακόμη ένας Μ. Θ. σε πρώτη παγκόσμια εκτέλεση, αλλά της άλλης δχθης. Με λυρικότητα και τρυφεράδα. Τα έντεκα τραγούδια του «δάσκαλου» Ν. Γκάτσου βρήκαν την καλύτερη εκφρασή τους. Πολλές παραλλαγές των στίχων (και μερικοί άτοφιοι), ώρα όμως μεταπλασμένοι, δόθηκαν πολλές φορές από τον Γκάτσο αυτά τα χρόνια σε κάμποσους συνθέτες. Το έργο γράφτηκε και ηχογραφήθηκε τον Μάρτιο του 1967. Ένορχηστρω-

ση και διεύθυνση του συνθέτη. Για την ιστορία: Πρώτη συνεργασία Μοσχολιού - Θεοδωράκη.

ΕΚΕΙΝΗ ΤΗ ΝΥΧΤΑ

Μουσική: Μίμης Πλέσσας. Στίχοι: Γιώργος Καλαμαριώτης. Έρμηνεία: Βλάσσης Μπονάτσος, Δημήτρης Ψαριανός, Έλένη Βιτάλη, Μαρία Δουράκη. Έξωφύλλο: Βεατρίκη Δαλαμάγκα. (Λύρα)

Ο τίτλος και ο πρόλογος του δίσκου μας προετοιμάζουν για κάποιο απόκρυφο «μήνυμα» που μας έρχεται μέσα από τη ζοφερή εφτάχρονη νύχτα. Το έργο χωρίς αυτά, θά ήταν απλά και μόνο ένας δίσκος με δεκατρία τραγούδια, όποιος αξίας. Αποκάλυψη ή λυρική φωνή της Βιτάλης και η προσαρμογή του Μπονάτσου σε νέο είδος τραγουδιού. Θά 'πρεπε να σημειωθεί και η τέλεια αισθητική χαρά που νιώθει κανείς βλέποντας τα εξώφυλλα της «Λύρας». Οί αντιρρήσεις μας για τον δίσκο δε μειώνουν φυσικά τους σκοπούς των δημιουργών. Πολύ δε περισσότερο τον σεβασμό μας απέναντι στο στιχουργό που σύρθηκε στις φυλακές της δικτατορίας.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

Μουσική: Γιάννης Μαρκόπουλος. Στίχοι: Γιώργος Σκούρτης. Έρμηνεία: Βίκυ Μοσχολιού, Λάκης Χαλκιάς. Έξωφύλλο: Θεόδωρος Καλούμενος. (Κολούμπια)

Δίσκος για τους Έλληνες που δουλεύουν στην Αυστραλία, Καναδά, Αμερική, Γερμανία και «στον Βελγίου τις στοές».

Ο Μαρκόπουλος δούλεψε πάνω σε ρεμπέτικα θέματα της περιόδου του 1950. Πολλές μελωδίες του θυμίζουν έντονα τους «κλασικούς» ρεμπέτες. Ιδιαίτερα του Τσιτσάνη. Μια άλλη μελωδία θυμίζει ένα θέμα του Δ. Μούτση. Αλλά αυτά είναι μάλλον «άναφορά» του συνθέτη σε μια «σχολή» ή σ' ένα κλίμα.

Θαυμάσια η έρμηνεία της Μοσχολιού και του Χαλκιά. Έξυπνο και πρωτότυπο το εξώφυλλο.

«Z»

Μουσική: Μ. Θεοδωράκης. Στίχοι: Μ. Έλευθερίου. Έρμηνεία: Μαρία Φαραντούρη και ο συνθέτης. (Μιούζικ Μπόξ)

Ο δίσκος περιλαμβάνει την αθηντική μουσική από την ταινία του Γαβρά «Z». Τα περισσότερα θέματα είναι παραλλαγές από το γνωστό τραγούδι του συνθέτη «Το γελαστό παιδί».

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ

Μουσική: Μίκης Θεοδωράκης. Στίχοι: Ανδρέας Κάλβος, Μάνος Έλευθερίου, Γ. Δελιγιάννη-Αναστασιάδη, Νότης Περγιάλης, Άλξ. Παναγιούλης, Μ. Θεοδωράκης. Έρμηνεία: Μαρία Φαραντούρη, Μαρία Δημητριάδου, Λάκης Καλαμάς και ο συνθέτης. Έξωφύλλο: Ξ. Μίχα - Μπανιά. (Μίνως)

Τα «τραγούδια του αγώνα» άρχισαν να γράφονται το 1967. Συνεχίστηκαν στη Ζάτουνα με τις τρεις Ώδες του Κάλβου (Αρκαδία Νο 4), στον Ώρωπό, και τέλειωσαν τον Γενάρη του 1971 στο Λονδίνο με τη σειρά «Ώδες Μπουμπουλίνας» του Έλευθερίου. Στο δίσκο, από τα είκοσι τραγούδια της σειράς, κρατήθηκαν τα δεκαπέντε. Σε αντιδιαστολή με το περιεχόμενο των ποιημάτων, που σε προετοιμάζει για μεγαλόστομη έρμηνεία, έρχεται μια παρέα και τραγουδάει με την κιθάρα της τα πάθη της Ρωμιούσνης. Με τέτοια έρμηνεία, όμως, χάνεται και ο ύψηλός τονισμός του Κάλβου, και ως θεωρείται από τις καλύτερες σελίδες του Μ. Θ. Στα τραγούδια της «Ώδος Μπουμπουλίνας» δανείζεται απόφαση στοιχεία επανησιακής καντάδας, κάτι που απέφυγε στον... επανήσιο βάρδο. «Στάρ» του δίσκου το τραγούδι του συνθέτη «Διότι δεν συνεμορφώθη». Ένα μέρος της επιτυχίας του έργου είναι και η σκηνοθετημένη του προχειρότητα.

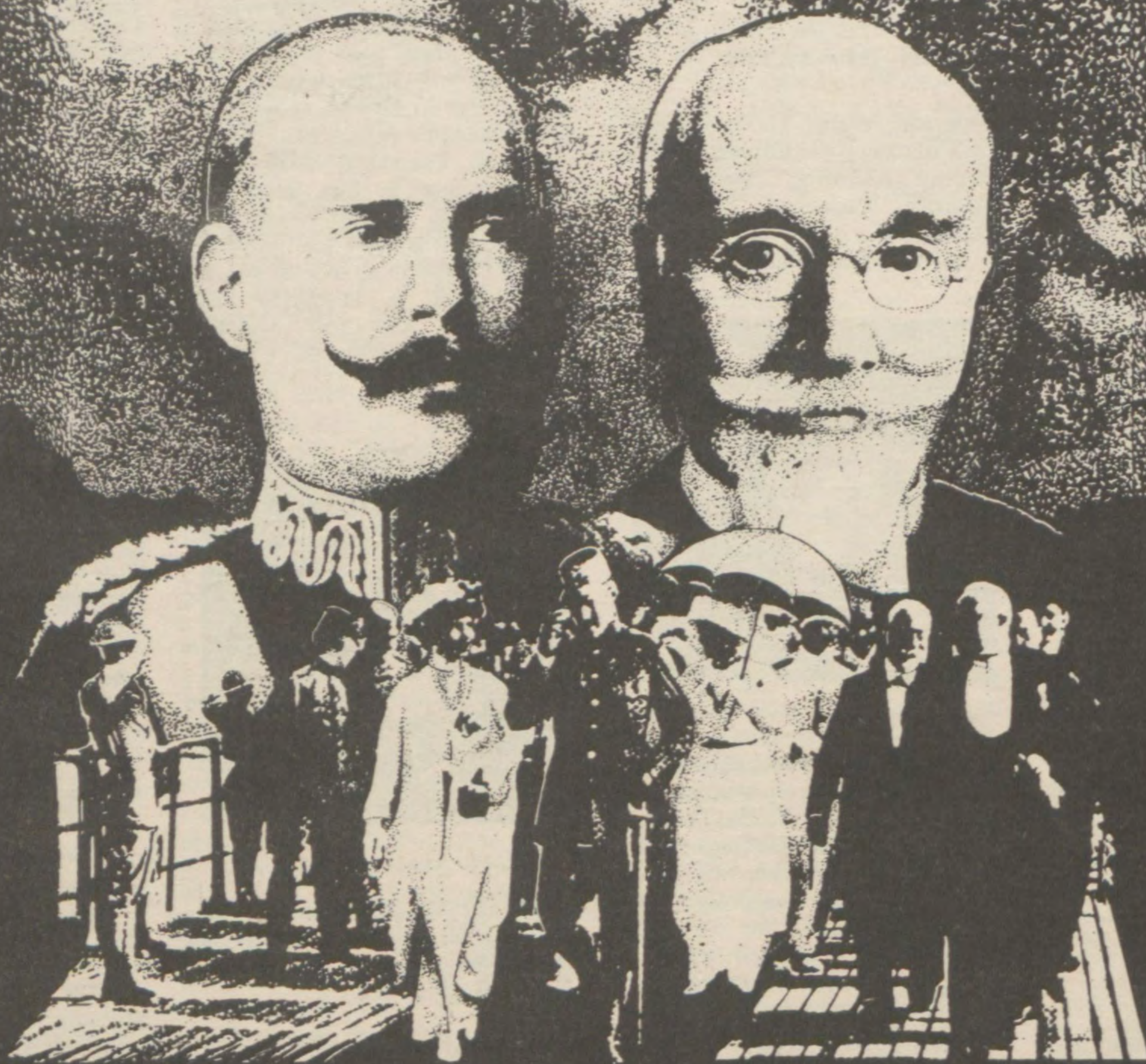
ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΑΣ ΤΣΙΡΚΟ

Είναι η δεύτερη μεγάλη συνθετική εργασία του Ξαρχάκου, αλλά αυτή τη φορά με διαφορετικούς στόχους και περισσότερα προβλήματα. Στον «Ιγνάτιο» του Λόρκα, παρ' όλη την πολυχρόνια επεξεργασία, το υλικό άτύχησε στην επιλογή του έρμηνευτή. Στο «Μεγάλο μας τσίρκο» φαίνεται καθαρά πως το βάρος της εργασίας έπεσε περισ-

σότερο στην προετοιμασία του δίσκου, παρά στην παράσταση. Μικρά δροσερά μέρη που αναγκαστικά ενσωματώθηκαν στο έργο και που τά 'κλεβε ή παράσταση, έδω ξαναβρίσκουν όλη τη σοφία της γνώριμης γραφής του συνθέτη. Η καθαρότητα του ήχου του, πέρα απ' το όποιο-δήποτε ταλέντο, συνδυασμένη με την ευθύνη και την τιμιότητα του αληθινού δημιουργού, είναι μάθημα αγωγής για όλους τους συναδέλφους του.

Τό ωραιότερο δῶρο γιά σᾶς καί τούς φίλους σας

τό έργο πού συγκλονίζει τό πανελλήνιο

ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ

ή άγνωστη αλήθεια γιά τό έθνικό δράμα τής Ελλάδος...

**ΤΟ ΜΑΥΡΟ '97 • Ο ΔΙΧΑΣΜΟΣ • Η ΜΙΚΡΑΣΙΑ
Η ΔΙΚΗ ΤΩΝ ΕΞΙ • ΤΟ ΚΙΝΗΜΑ ΤΟΥ '35**

ΚΑΙ ΜΑΖΙ ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΠΟΥ ΣΥΝΤΑΡΑΞΑΝ ΤΟΝ ΑΙΩΝΑ ΜΑΣ

Γράφουν : Γ.ΡΟΥΣΣΟΣ • Δ.ΦΩΤΙΑΔΗΣ • Α.ΚΟΤΖΙΑΣ • Κ.ΚΑΛΛΙΓΑΣ

καί ένα επιτελείο από τά διαπρεπέστερα όνόματα τής Ευρώπης

Καί οι 14 τόμοι (άξίας δρχ. 2.250)
άμέσως στό σπίτι σας
μέ 250 δρχ. προκαταβολή

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΥΤΡΑΚΗ

ΠΩΛΗΣΙΣ: Π.ΠΕΠΠΑΣ
Σόλωνος 114 ΑΘΗΝΑΙ
Τηλεφωνήστε
619-085 • 621-793
ή ταχυδρομήστε
σήμερα αυτό τό κουπόνι

Π ρ ό ς

Π. ΠΕΠΠΑΝ Σόλωνος 114

Ή κοιναίλατέ μου τοίς 14 τόμοις τής σειράς
«ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ ΝΤΟΚΟΥΜΕΝΤΑ» άξίας δρχ. 2.250.
Με τήν παραλαβή των τόμων θά σάς καταβάλω δρχ.
250. Τό υπόλοιπον δρχ. 2.000 θά σάς έμβάσω μέ 10
ταχυδρομικές έπιταγές των 200 δρχ. μία κάθε μήνα.

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

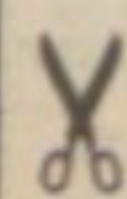
ΠΟΛΙΣ

ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ο ΠΑΡΑΓΓΕΛΩΝ

(Υπογραφή άναγνώστη)

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΘΗΝΩΝ

χειροποίητα αντικείμενα
σχεδιασμένα
απ' την Ελενη Βερναδάκη

κεραμικά και κοσμήματα
κηροπήγια
...ένα σωρό άλλες κατασκευές

σταμπάτα Τυρναβίτικα πανιά
κοσμήματα μοναδικές δημιουργίες
Ελλήνων καλλιτεχνών
Χριστουγεννιάτικα κομμάτια

μοναδικά δώρα
.....από 200 δραχμές

βαλαωρίτου 4

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΦΑΤΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΣΤΙΣ Η.Π.Α. ΤΩΡΑ ΚΑΙ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΕΚΔΟΣΗ ΤΣΕΠΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΟΣ

ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟΥ 'ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΤΕΙΧΩΝ

..... Η Ελλάδα που υπάρχει πέρα
από τόν Παρθενώνα, τό Χίλτον καί
τό άγαλμα του Τρούμαν.

NATION 22.10.73

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΠΛΕΙΑΣ Ο.Ε., ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΑΘΗΝΑ 143

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΣΕ ΠΕΜΠΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΤΟ ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

Η Φωτιά

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ, ΠΛΕΙΑΣ Ο.Ε., ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 34, ΑΘΗΝΑ 143, ΤΗΛ. 32.48.630